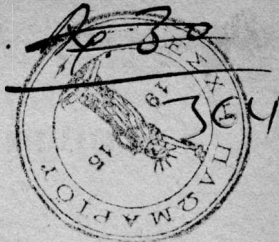

M. B. ~~Re 30~~

ΓΡΑΤΣΙΑ ΝΤΕΛΕΝΤΑ

Ο

ΤΟΚΟΓΛΥΦΟΣ

ΚΑΙ

ΑΛΛΑ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

Μεφραστής

ΓΕΡ. ΣΠΑΤΑΛΑΣ

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ
ΓΕΩΡΓΙΟΥ Ι. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ
42—ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ—42

Ms. B. 20. 50

Ο ΤΟΚΟΓΛΥΦΟΣ

Ὁ τοκογλύφος πέθαινε καὶ οἱ γυναῖκες ἔστειλαν νὰ καλέσουν τὸν παπᾶ γιὰ νὰ τὸν ἐξομολογήσῃ.

Ὅπως δὴποτε ὁ τοκογλύφος ἦταν πάντα τοῦ καλὸς χριστιανός· ὅλα τὰ χρόνια ἔκανε τοὺς θρησκευτικούς του κανόνες καὶ πήγαινε συχνὰ στὴν ἐκκλησιὰ καὶ γονάτιζε γυρίζοντας τὰ θλιμένα του μάτια πρὸς τὸ μέγαλον Ἑσταυρωμένο, πού εἶναι ἐπάνω στὴν Ἀγία Τράπεζα καὶ θαρροῦσε κανεὶς πῶς μάλωνε τὸ Χριστὸ γιὰτὶ τὸν ἀνάγκασε νὰ κάμῃ ἐκεῖνο τὸ ἐπάγγελμα. Καὶ εἶχε πάρει στὸ σπίτι του, φέρνοντάς τις ἀπὸ τὸ χωριό του, ἓνα σωρὸ ἀνεψιὲς φτωχές, ἡλικιωμένες, ὑπερήφανες, πού δὲν εὕρισκαν ἀνδρα, γιὰτὶ ἐκεῖνοι πού τις ἐζητοῦσαν ἦταν νέοι ἄσωτοι ἢ κακῶν οἰκογενειῶν, μὰ ἐπειδὴ παίρναν χρήματα ἀπὸ τὸν τοκογλύφο, τοὺς περιφρονοῦσαν ἐξ αἰτίας του.

Ὁ γέρος παπᾶς ἐπῆγε κατὰ τὸ βράδυ, ἀροῦ ἐπῆγε πρῶτα σ' ὅλους τοὺς ἄλλους ἀρρώστους· δὲν εἶχε βιάση, μάλιστα ἐπερπατοῦσε πιδὶ κουρατιμένα ἀπὸ τὸ συνειθισμένο του, ἀκουμπώντας

στό χονδρό του μπαστοῦνι τὸ ποιμενικό, καὶ ὅταν ἀνέβαινε τῇ σκαλίτσα τοῦ τοκογλύφου ἐστεκόταν κουρασμένος σὲ κάθε σκαλοπάτι καὶ μὲ τὸ πρόσωπο σκυμμένο ἔκανε μορφασμοὺς δυσαρεσκείας.

Τὸ σπίτι ἦταν φτωχό, σκοτεινό· ἓνα σπίτι παλαιό μὲ σκαλοπάτια μέσα κ' ἔξω σὲ κάθε θύρα, μὲ τὰ δωμάτια χαμηλά, καὶ τὰ πατώματα μὲ σανίδες ποὺ τρίζανε. Ἡ μεγάλη ζέστη ἐκείνου τοῦ αὐγουστιάτικου βραδυοῦ ἔκανε τὸ σπίτι νὰ φαίνεται περισσότερο θλιβερό. Ἀκόμη καὶ τὸ δωμάτιο τοῦ ὕπνου τοῦ ἐτοιμοθανάτου δὲν ἔδειχνε τὰ μυθώδη πλούτη ποὺ ἀπόδιναν στὸν τοκογλύφο. Ἦταν τέλος ἀκόμη ἡ ταπεινὴ κατοικία μιᾶς ὀρφανῆς κόρης καλῆς οἰκογενείας μὰ ξεπεσμένης, στὴν ὁποίαν, ἔδω καὶ σαράντα χρόνια, μόλις ἔφθασε στὸ χωριό, εἶχε νοικιάσει ἓνα δωμάτιο. Εἶχε ἔρθει μὲ μερικὰ τόπια πανὶ στὴν πλάτη καὶ τὸ μέτρο στὸ χέρι, σὰν ἔμπορος γυρολόγος ποὺ ἦταν, γιὰ νὰ μείνῃ λίγες ἡμέρες, ὅσο βαστοῦσε ἡ γιορτὴ τοῦ προστάτη Ἀγίου τοῦ χωριοῦ, κι' ἀντὶς αὐτὸς ἔμεινε ὅλη του τὴ ζωή.

Ὁ γέρος παπᾶς ἐγνώριζε καλὰ ἐκεῖνο τὸ δωμάτιο· ἦταν τὸ δωμάτιο τῆς παλαιᾶς ιδιοκτήτριας· τὸ ξύλινο κρεβάτι, μὲ τὸ κίτρινο καὶ μαῦρο μάλλινο παραπέτασμα τὸ ξεθωριασμένο, καὶ μὲ τὰ μαξιλάρια τὰ χασεδένια καὶ κόκκινα, ἦταν τὸ ἴδιο ποὺ αὐτὸς εἶχε τόσες φορές εὐλογήσει, κοτὰ τὸ μεγάλο σαβδάτο, ὅταν ἐγύριζε τὰ

σπίτια τοῦ χωριοῦ· τὸ ντουλάπι καὶ ἡ κασσέλα ἦταν τὰ ἴδια ἀπ' ὅπου ἡ Ἀλεξάνδρα Μαδάο ἔπαιρνε τὰ χρήματα ποὺ ἔρριχνε στὸ δοχεῖο μὲ τὸ ἀγιασμένο νερὸ καὶ τὰ φωμάκια τὰ κιτρινωπὰ ποὺ ἔβαζε στὸ δισσάκι ποὺ κρατοῦσε ὁ ἐκκλησιάρχης. Μὰ πλησιάζοντας στὸν ἄρρωστο ὁ παπᾶς ἐθυμόταν πῶς ἡ Ἀλεξάνδρα Μαδάο δὲν εἶχε πεθάνει ἐκεῖ, στὸ παρθενικὸ της κρεβάτι· ὁ τοκογλύφος ἀπὸ γυρολόγος ἔμπορος γινόμενος ἰδιοκτήτης, τὴν εἶχε διώξει ἀπὸ τὸ σπίτι ποὺ ἀγόρασε ἀπὸ τὴν ἴδια καὶ εἶχε τοποθετηθῇ αὐτός, στὸ εὐγενικὸ κρεβάτι, ὅπως ὁ γκιώνης στὴ φωλιά τῆς περιστερᾶς.

Κ' ἔδινε ἀκριβῶς τὴν ἰδέα τοῦ γκιώνη, μὲ τὸ πρόσωπό του τὸ τελείως τοκογλυφικόν, μὲ τὴ μύτη του τὴν κυρτή, τὰ στρογγυλά του μάτια, ποὺ ξεπετιώνταν ἀπὸ τὸ χλωμότατο πρόσωπο, μὲ τὰ μπερδεμένα ἄσπρα του μαλλιά ἐπάνω στὸ κόκκινο μαξιλάρι, τὸ ὁποῖο μὲ τὸ φέγγισμα ἐνὸς παλαιοῦ λυχναριοῦ μπουντζίνου, κρεμασμένου στὰ σίδερα τοῦ κρεβατιοῦ, ἐφαινόταν σὰν αἶμα πηγμένο.

Ὁ ἄρρωστος εἶχε δυνατὴ θέρμη, μὰ ἐγνώρισε καλὰ τὸν ἱερέα καὶ τοῦ ἄπλωσε ἀμέσως τὸ χέρι, σὰ νὰ τοῦ ζητοῦσε βοήθεια. Καὶ τὸ πρόσωπό του λίγο-λίγο ἄλλαξε ἐκφραση, σὲ τρόπο ποὺ ὁ παπᾶς τοῦ μιλοῦσε καὶ τοῦσφιγγε τὸ χέρι μὲ περισσότερη προθυμία· τὰ μάτια του μισό-

κλεισαν, έγιναν μακρουλά, σχεδόν γλυκά, τὰ χείλη του, επάνω στὰ δόντια του που ακόμη ήταν ανέγγιχτα, επήραν λιγάκι χρώμα· τὸ πρόσωπο τὸ λευκὸ εἰσυνταίριασε, ἐφάνηκε σὰ μιὰ μάσκα μαρμάρινη. Περίεργο! φαινόταν κάποιος ἄλλος, σχεδὸν νέος, σχεδὸν ὠραῖος.

Ὁ παπᾶς τὸν ἐκοίταζε, χωρὶς νὰ πάψῃ νὰ τοῦ σφίγγῃ τὸν ἄσαρκο σφυγμὸ μέσα ἀπὸ τὸν ὁποῖον φαινόταν πὼς ἔτρεχε μιὰ μονάχα φλέβα, ταραγμένη καὶ φλογισμένη. Καὶ σὰ νᾶχαν διωχτῆ ἀπὸ κεῖνο τὸ κύμα τῆς θανάσιμης θερμῆς, ἐμάλαχτηκαν ἀκόμη καὶ οἱ ὑποψιασμένες σκέψεις καὶ οἱ ἄγριες κρίσεις τοῦ παπᾶ· τοῦ ἀπόμεινε μονάχα ἡ εὐσπλαχνία τοῦ ζωντανοῦ χριστιανοῦ γιὰ τὸ χριστιανὸ τὸν ἐτοιμοθάνατο.

Ὑστερα ἀπὸ τὴν ἐξομολόγησιν ὁ τοκογλύφος ἐδαστοῦσε ἀκόμη σφιγμένο μὲ τὸ χέρι του τὸ χέρι τοῦ παπᾶ· φαινόταν πὼς φοβόταν νὰ τὸν ἀφήσῃ νὰ φύγῃ ἢ ἤθελε κάτι νὰ τοῦ πῇ ἀκόμη.

Κάθε τόσο ἐσήκωνε λιγάκι τὸ κεφάλι, επάνω στὸ κόκκινο προσκέφαλο, γιὰ νὰ κοιτάξῃ πρὸς τὸ ντουλάπι τὸ τοποθετημένο σιμὰ στὸ παραθύρι, ὅπου οἱ μυῖγες, ξεγελασμένες ἀπὸ τὸ φέγγος τὸ πορτοκαλὶ τῆς σελήνης ποῦ ἀνάτελνε, ἐκτυποῦσαν ἀκόμη επάνω στὰ τζάμια του.

Ὁ παπᾶς ἰδρώνει ἀπὸ τῆ ζέστη τὴν ἀπο-
πνιχτικὴ τοῦ κλεισμένου δωμάτιου καὶ ἀπὸ τὴ
θέρμη ποὺ τοῦ μετάδινε τὸ χέρι τοῦ ἀρρώστου.
Σὲ μιὰ στιγμή τοῦρθε ζαλάδα, τοῦ φάνηκε πὼς
εἶχε θέρμη κι' αὐτὸς κι' αἰσθάνθηκε νὰ τοῦ πα-
γώνη ὁ ἰδρώτας. Ἐνα φύλλο τοῦ ντουλαπιοῦ
ἦταν ἀνοιχτὸ καὶ τριζοκοποῦσε, καὶ μέσα φαινό-
ταν σὰν ἓνα φάντασμα: μιὰ γυναῖκα ποὺ γύριζε
τὶς πλάτες πρὸς τὸ δωμάτιο, μὲ τὸ φόρεμά της
τὸ μαῦρο καὶ πτυχωμένο, μὲ τὸ ζακκετάκι της
μὲ πέταλα, μὲ τὸ μαντῆλι της τὸ κρασσωτὸ ποὺ
ἔπεφτε ἴσια μὲ τὶς πλάτες. Ἡ Ἀλεξάνδρα Μαδάο
ὅπως ἦταν τὶς γιορτές, ὅταν ἐπήγαινε στὴν ἐκ-
κλησιὰ μὲ σιγαλὸ βῆμα ἡσυχῆ καὶ τακτοποιη-
μένη σὰ καμμιὰ μεγάλη κυρία.

Μιὰ τρεμοῦλα ἄρχιζε νὰ ταραῖξη τὸν ἄρ-
ρωστο· τὸ πρόσωπό του ξανάγινε ἄσχημο, μα-
κρουλαίνοντας σὰν τοῦ μωροῦ παιδιοῦ ποὺ θέλει
νὴ κλάψῃ καὶ δὲν ἠξέρει ἀκόμη πὼς, κ' ἓνας
βόγγος λεπτός, ἓνα παράπονο ὄχι ἀνθρώπινο,
ποὺ ἔμοιαζε μὲ τὸ τρίξιμο τοῦ φύλλου τοῦ ντου-
λαπιοῦ, τοῦ βγῆκε ἀπὸ τὰ σφιγμένα του δόντια.
Γιὰ μερικὰ λεπτὰ ἐπάλεψε μ' αὐτὴ τὴν ταραχὴ
ἀπὸ τὴν ὁποῖαν φαινόταν πὼς ἐδοκίμαζε μιὰ τα-
πεινωτικὴν ἀγωνίαν· ἔπειτα ἐνικήθηκε· δάκρυα
καὶ δάκρυα τοῦ βρέχανε τὸ πρόσωπο, τοῦ μπαί-
νανε στὸ στόμα καὶ στ' αὐτιά· τὰ δόντια τοῦ

άνοιξαν· και ὁ παπᾶς τὸν ἄκουσε νὰ ᾄλῃ στενά-
ζοντας λόγια ἀκατανόητα.

— Εἶσαι ἐκεῖ... εἶσαι ἀκόμη ἐκεῖ !... γιατί δὲ
φεύγεις ; Πήγαινε, πήγαινε... εἶμαι κουρασμένος,
δὲν ἀντέχω πιά.

Ἐπειτα ἐσώπασε, ἡσύχασε. Ἔβαλε τὰ χέ-
ρια στὸ πρόσωπο, σφρογγίζοντας τὰ δάκρυα, ἐψή-
λάφισε γιὰ ὥρα τὸ μέτωπο, τὸ μάγουλα, τὸ
στόμα, σὰ γιὰ νὰ ξαναβάλῃ στὴ θέσιν τους τὰ
στραβωμένα του χαρακτηριστικά· δὲν εἶχε ὁμως
συνέλθει, γιατί τὰ δάχτυλα ἀκόμη τοῦ τρέμανε.

Ὁ παπᾶς, ὡς τόσο, γιὰ νὰ σταματήσῃ τὴν
αἰτία τοῦ τόσο του πόνου, ἐσηκώθηκε καὶ μὲ τὸ
μπαστοῦνι ἔσπρωχνε τὸ φύλλο τοῦ ντουλαπιοῦ,
σὰ νὰ συχαινόταν νὰ τὸ κλείσῃ μὲ τὸ χέρι· τὸ
φύλλο ὁμως ἐπίμενε καὶ ξανάνοιγε, καὶ ξανά-
τριζε, καὶ σὰ νᾶχαν συμφωνία, ἀνοίξε ὡς καὶ τὸ
ἄλλο φύλλο, μὲ ἓνα διαφορετικὸ τρίξιμο παιδα-
ριωδῶς κωμικόν. Ὁ παπᾶς τότε τᾶσπρωξε καὶ τὰ
δύο μὲ τὰ χέρια του, καὶ μόλις τ' ἄφησε, καὶ τὰ
δύο, τὸ ἓνα κατόπι ἀπὸ τὸ ἄλλο ξανάνοιξαν· φαι-
νόταν πῶς διασκέδαζαν νὰ μὴν ὑπακοῦνε. Ἀπὸ
περιέργεια ἐκοίταξε καλύτερα μέσα στὸ ντου-
λάπι : δὲν ἄκουσε παρὰ μιὰ δυνατὴ μυρωδιὰ ἀπὸ
κάμφορα, καὶ δὲν εἶδε πρὸς τὴν ὀλόκληρην ἐκείνην
φορεσιὰ τὴν κρεμασμένη μὲ τόση φροντίδα, ποῦ
φαινόταν σὰν φορεμένη σ' ἓνα ἀνθρώπινον σῶμα.

Τέλος κατώρθωσε νὰ κλείσῃ τὰ φύλλα τοῦ

ντουλαπιού, πού γιὰ νὰ ποῦμε τὴν ἀλήθεια δὲν εἶχαν μήτε σύρτες μήτε γάντσα, καὶ τοὺς ἔδωσε καὶ μιὰ μὲ τὸ μπαστιύνι, σὰ γιὰ νὰ τὰ τιμωρήσῃ· ἔπειτα ἐγύρισε σιμὰ στὸ κρεβάτι καὶ ἔσκυψε γιὰ νὰ ἐλευθερωθῇ ἀπὸ τὸν τοκογλύφο.

Αὐτὸς ὁμως τοῦ ξανάπιασε τὸ χέρι, μ' ἓνα σφιξιμο ἐπίμονο.

Τὰ μάτια του ἐκοίταξαν ἱκετευτικά. Τέλος, τί ἤθελε; Εἶχε τόσο φόβο καὶ τόσον ἑλεγχο;

— Τέλος πάντων, ἡσυχάσετε! Τί θέλετε; Ἐμπρός, εἰρηνεῦτε μὲ τὸ Θεό.

— Μ' αὐτὸν ἔχω εἰρηνεύσει, — ἐψιθύρισε τότε ὁ ἄρρωστος· καὶ αἰφνιδίως ἐσηκώθηκε κ' ἐγλύσטרησε ἀπὸ τὸ κρεβάτι.

Ὁ παπᾶς τὸν ἐνοιῶσε στὸν ὦμό του, γυμνόν, ἄσαρκο, τρεμάμενο καὶ ζεστό, καὶ τὸν ἐδάσταξε ἀγωνιζόμενος νὰ μὴ φωνάξῃ καὶ τρομάξῃ τίς γυναῖκες, πού ἦταν στὰ διπλανά δωμάτια.

— Μὰ τέλος... μὰ τέλος!...

— Ὁδηγήστε με — παρακαλοῦσε ὁ ἄρρωστος· καὶ πιό παρὰ νὰ τὸν ὀδηγήσῃ, ὁ παπᾶς ἀφέθηκε νὰ σπρωχτῇ ἀπὸ τὸν ἴδιο πρὸς τὸ ντουλάπι.

Μὲ τὸ κούνημα τῶν βημάτων, τὰ φύλλα τοῦ ντουλαπιού ξανάνοιξαν, ξαναφάνηκε τὸ φόρεμα, καὶ ὁ τοκογλύφος χωρὶς νὰ περιμένῃ νὰ πιαστῇ, κρατούμενος μὲ τῶνα τοῦ χέρι ἀπὸ τὸν παπᾶ, ἔπιασε μὲ τ' ἄλλο τοῦ τὴν ἄκρη τοῦ φουστανιοῦ καὶ τὸ φίλησε, ὥστερα τῷ δαλε ἐπάνω στὸ πρό-

σωπό του, καὶ κατόπιν ἔπεσε στὰ γόνατα καὶ χτυποῦσε τὸ μέτωπο στὸ κατώφλι τοῦ ντουλαπιοῦ κ' ἐφάνηκε πὼς ἤθελε νὰ πεθάνῃ ἔτσι, στὰ πόδια τοῦ φαντάσματος.

Ὁ παπᾶς τὸν ἐτράβηξε ἐπάνω, τὸν ἐπῆρε στὰ χέρια του καὶ σιγὰ σιγὰ ἰδροκοπώντας, μ' ἓνα συναίσθημα ἀηδίας καὶ σχεδὸν τρόμου, καὶ ἀκόμη μὲ κάποιο θυμό, τὸν ξαναπῆρε καὶ τὸν ξανάβαλε ὅπως μπορούσε καλύτερα στὸ κρεβάτι.

Τὸ ντουλάπι ἔμενε ἀνοιχτό· καὶ τώρα ὁ παπᾶς μπορούσε νὰ σκεφθῇ, ζητώντας νὰ ξαναζήσει σ' ἓναν καιρὸ περασμένο. Ἀκολουθώντας τὴ σειρὰ τῶν συλλογισμῶν του, ἐρώτησε τέλος μὲ σκεπασμένη περιέργεια:

— Τί πράγμα λοιπὸν ὑπάρχει ἀναμεταξύ σας;

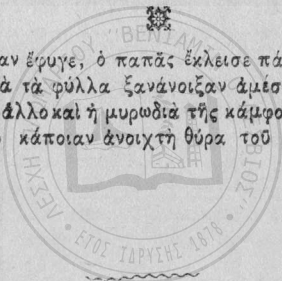
Ὁ τοκογλύφος, μὲ τὸ κεφάλι βυθισμένο πάλι μέσα στὸ κόκκινο μαξιλάρι, ἔκλεισε τὰ μάτια καὶ φαινόταν ἡσυχος, τώρα πιά εἰρηνεμένος μὲ ὅλους.

— Εἴμαστε μπροστὰ στὸν κόσμον τῆς ἀλήθειας, ἐψιθύρισε. Ἦταν φίλη μου, ναί. Φίλη ναί, γυναῖκα ὄχι, δὲν ἤθελε. Μ' ἐντρεπόταν. Ἦμουν ἓνας ἔμπορος, πού ἦρθα μὲ τὰ τόπια τὰ πανιὰ στὸν ὧμα... κ' αὕτῃ ἦταν ἀρχοντογεννημένη! Τῆς ἔδινα χρήματα· ἀπὸ ὑπερηφάνεια μοῦ πλήρωνε τοὺς τόκους. Ἐπειτα ἄρχισαν τὰ μαλώματα. Αὕτῃ μὲ ντρεπόταν. Φίλη ναί, γυναῖκα ὄχι· ἔπειτα μὲ πρόσβαλε. Ἐγὼ τῆς εἶπα: θὰ σὲ κάμω φτωχιά, ζατιάνα, ἔτσι θὰ μὲ στε-

φηνωθῆς. Ἐκείνη ἔφυγε· καὶ ὅσο περισσότερο ἐφτώχαινε, τόσο περισσότερο μὲ καταφρονοῦσε· ἔπειτα δὲν ἤθελε νὰ μὲ βλέπη πιά. Ἐγὼ ἔλπιζα πὼς θὰ γύριζε ἐδῶ· τῆς εἶχα ἔτοιμο τὸ νυφικὸ τῆς φόρεμα. Ἐπειτα πέθανε. Αὐτὸ ἐγίνε· καὶ κανεὶς δὲν τῷμαθε. Μὰ ἐγώ... ἐγὼ εἶμαι πάντα ὁ ἴδιος, κι' αὐτὴ εἶναι πάντα ἐδῶ μέσα ἡ νοικοκυρά...

Ὅταν ἔφυγε, ὁ παπᾶς ἔκλεισε πάλι τὸ ντουλάπι· μὰ τὰ φύλλα ξανάνοιξαν ἀμέσως, τὸ ἓνα μετὰ τὸ ἄλλο καὶ ἡ μυρωδιὰ τῆς κάμφορας ἐβγῆκε σὰν ἀπὸ κάποιαν ἀνοιχτὴ θύρα τοῦ κήπου τῶν νεκρῶν.

ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΠΟΥ ΚΡΥΦΤΗΚΕ

Τὸ συμβούλιο ἔγινε, ὅπως καὶ κάθε σπουδαία συγκέντρωση τῶν συγγενῶν Κοΐνα, ὅταν ἦταν χρειαστή καὶ ἡ παρουσία τοῦ παποῦ· καὶ ἔγινε ἀκριβῶς στὸ ὑπόγειο τοῦ παποῦ Βαϊντζόνε. Ὁ παπούς Βαϊντσόνες ἦταν πάντα τοῦ ἀνθρώπου δίκαιος καὶ εὐσυνειδήτος· τώρα πιά γέρος καὶ ἀδύνατος σχεδόν, περνοῦσε τὶς ἡμέρες του καθισμένος στὴ θύρα του, σὰ νάταν κανένα ξύλινο εἶδωλο στημένο ἐκεῖ γιὰ νὰ φυλάῃ τὸ σπίτι. Δὲν ἐμιλοῦσε ποτέ· περνοῦσε τὸν καιρό του κοιτάζοντας καὶ κρίνοντας μονάχος τὸν κόσμο ποὺ διαβαίνει ἀπὸ τὸ δρόμο. Ἐξοῦσε μαζί μὲ τὴ μικρότερη κόρη του, τὴν Τελένε, χῆρα ἐνὸς πλουσίου ταμῖα, καὶ μὲ τὸ ἐγγονάκι του τὸ Βαϊντζεδού, τὸ παιδί τῆς κόρης του· ὅμως τὸν ἐπισκέφτονταν καὶ τ' ἄλλα τοῦ παιδιὰ καὶ τὰ ἐγγόνια καὶ τὰ δισέγγονα, κυρίως ὅταν ἤθελαν νὰ ζητήσουν τὴ γνώμη ἢ τὴ συμβουλή του ἐπάνω σὲ βαρεῖες περιπτώσεις τῆς συνειδήσεώς τους ἀσφαλῶς γιὰ νὰ μὴν τὶς λογαριάσουν κατόπι. Μὰ ἡ σκέψη μονάχα πῶς ἤξερε ἐκεῖνος τί ἐπρόκειτο νὰ κάμουν, καὶ

ὅταν ἀκόμη ἦταν ἄδικο, κυρίως ὅταν ἦταν ἄδικο, ἡσύχαζε τῇ συνείδησὶ τους. Ἔτσι ὅταν κανεῖς τοὺς ἐμάλωνε μπορούσαν ν' ἀπαντήσουν ἀμέσως· —ὁ παπούς δὲν εἶπε τίποτα. — Κι' αὐτὸ ἀρκοῦσε γιὰ νὰ ἡσυχάζῃ ὅλους. Ἀπὸ κάποιο ὅμως διάστημα ὁ παπούς δὲν ἀπαντοῦσε μήτε στὶς ὑποθέσεις τους· τοὺς ἐκοίταζε καὶ τοὺς ἔκρινε μέσα του, ὅπως καὶ τοὺς ἀνθρώπους πὺν διάβαιναν ἀπὸ τὸ δρόμο, καὶ ἡ σιωπὴ του αὐτὴ τοὺς ἀποκάρδιωνε πῶς πολὺ ἀπὸ κάθε ἄλλο. Κάθε μέρα ἐρχόταν καὶ κάποιος τους γιὰ νὰ μιλήσῃ μὲ τὸν παπού· καὶ ἂν ἡ συνομιλία ἦταν μικρῆς σημασίας τὴν ἔκανε μπρὸς στὴ θύρα, ἂν ὄχι, τότε ὁ παπούς ἔπρεπε νὰ σηκωθῇ καὶ μὲ τὴ βοήθεια τοῦ συγγενῆ, νὰ περάσῃ τὸ στενὸ διάδρομο στὸν ὁποῖον ἔβλεπαν οἱ θύρες τοῦ μαγειριοῦ, τοῦ μύλου, νὰ κατεβῇ τὰ ἐρτὰ σκαλοπάτια καὶ ν' ἀνοίξῃ τὸ ὑπόγειο. Στὸ ὑπόγειο μπορούσαν νὰ μιλήσουν μ' ὅλη τους τὴν ἐλευθερίαν, χωρὶς νὰ τοὺς ἀκοῦν οἱ γείτονες ἢ οἱ διαβάτες· καὶ κατόπι ἔπιναν.

—Καλογεράκο, θάρρος, πᾶμε στὸ πανηγύρι, τοῦλεγε ἐκείνη τὴν ἡμέρα χτυπώντας τον ἐλαφρὰ μὲ τὰ δάχτυλα στὸν ὦμο καὶ ὀδηγώντας τον μὲ προφύλαξιν στὰ ἐρτὰ σκαλοπάτια ὁ Ἀντώνιος Πασκάλης, ὁ πῶς ὠραῖος ἀπὸ τὰ ἐγγόνια, ἕνας νέος ψηλὸς καὶ δυνατὸς γνωστὸς σὲ ὅλους γιὰ τὴν αὐθάδειά του.

Ἀκολουθοῦσαν οἱ ἄλλοι μὲ βῆμα βαρὺ. Ἦταν

ὅλοι καινουριοφορεμένοι, καὶ μερικοὶ μισοπιωμένοι, γιὰτ' ἦταν ἀπόγεμα γιορτῆς, τῆς Πεντηκοστῆς.

Ὁ γέρος ἄρине νὰ τὸν παίρνουν ἀκουμπώντας τὸ χέρι του στὸν τοῖχο, μὰ τὸ πρόσωπό του τὸ αὐστηρό, τὸ μαῦρο, τὸ περικυκλωμένο μὲ μιὰ μεγάλη κιτρινωπὴ γενειάδα ποὺ ἔφθανε ἴσια μετὰ μηλίγγια του καὶ ἀνακατευτόταν μὲ τὰ μαλλιά καὶ μὲ τὰ πυκνά του φρύδια τὰ σγουρά, καὶ τὰ χονδρά του ξεπεταγμένα μάτια, τὰ μαῦρα μαῦρα, ἐκφράζαν κάποια ἐσωτερικὴ του ἀντίσταση, κάποια κρυφὴ δυσπιστία ἀναλλοίωτη. Μόλις ἔφθασαν στὴ θύρα τοῦ ὑπογείου ἐφάνηκε νὰ διστάζῃ, πρὶν τραβήξῃ τὸ κλειδί ποὺ κρατοῦσε πάντα μαζί του· ἔπειτα νοιώθοντας πὼς ὁ Ἀντώνιος Πασκάλης ἐτοιμαζόταν νὰ τοῦ ψάξῃ στὴν τσέπη, ἀποφάσισε καὶ ἀνοιξε ψηλαρώνοντας μὲ τὰ δάχτυλα τὴν κλειδαριὰ γιὰ νὰ εἶρῃ τὴν κλειδαρότρυπα. Ἡ θύρα ἦταν μεγάλη καὶ στέρεη σὰν πυλῶνας, καὶ ἦταν στερεωμένο τὸ μισό της θυρόφυλλο, ἀπὸ τὴ μέσα μεριά, μὲ μιὰ μακρὰ σιδερένια ἀμπάρα σκουριασμένη· τὸ ἄλλο μισό θυρόφυλλο ἀνοιξε, καὶ βγῆκε ἀπὸ κεῖ μέσα μιὰ μυρωδιὰ ὑπογείου, τυριοῦ καὶ κρασιοῦ, καὶ φάνηκε τὸ μυστηριῶδες ἐσωτερικὸ του. Γιὰ ὅλους ἐκείνους τοὺς ἄνδρες καὶ τὰ δυνατὰ παιδιὰ ποὺ ἀκολουθοῦσαν τὸν παπού, τὸ μέρος ἦταν πάντοτε πιὸ μυστηριῶδες καὶ ἐλκυστικὸ ἀπὸ ἓναν κρυψώνα

πὸν βρισκόταν σὲ κάποιου τους τὸ σπίτι, στοῦ Παύλου, τοῦ πρωτότοκου παιδιοῦ τοῦ γέρου Βαϊντζόνε· λεγόταν πὼς ὁ γέρος ἐκεῖ μέσα εἶχε κρυμμένο θυσσαυρὸ καὶ γι' αὐτὸ δὲν ἔδινε ποτὲ σὲ κανέναν τὸ κλειδί· λεγόταν ἀκόμη πὼς ὅποιος ἔμπαινε στενοχωρεμένος, ἔβγαине χαρούμενος, κι' αὐτὸ ἦταν σωστὸ γιὰτὶ ἐκεῖ βρισκόνταν δυνατό κρασί καὶ προμήθεια ρακῆς. Ὅλα τὰ παιδιά περνώντας ἀπὸ τὴ θύρα, ἔπιαναν τὸν πάσαλο τῆς ἀμπάρας, μὲ τὸν ὅποιον ἦταν ἐξασκίμενα, ἀπὸ μικρά, φευγαλέα, κατὰ τὶς ἡμέρες τῆς μεταφορᾶς τοῦ κρασιοῦ ὅταν ἡ θύρα ἔμενε λιγάκι ἀνοιχτή. Τὸ φῶς ἔπεφτε ἀπὸ ἓνα παραθυράκι ψηλὸ σιδερόφραχτο, σκορπίζοντας ἓνα φέγγος ἀσημένιο ἐπάνω στὶς μαῦρες βαρέλες μὲ τὴν κόκκινη ὄψη, τὶς τοποθετημένες κατὰ γραμμὴ καὶ πῶμοιαζαν σὰν ἀδελφάδες. Πίσω ἀπὸ τὶς βαρέλες ἦταν μεγάλες στάμνες καὶ πυθάρια, τραπέζια, σωροὶ παραπεταμένων ἀντικτιμένων, σκάλες κινητές, σὲ μιὰ γωνιὰ ἦταν ἓνας κάδος ψηλὸς σὰν πύργος, ἔχοντας ἐπάνω ἓνα πατητήρι μὲ τέσσερα χερούλια, ἀκόμη μενεξεδένιο ἀπὸ τὸ μούστο.

Ὁ πρῶτος πὸν ἄρχισε νὰ μιλή, ἀφοῦ ὁ γέρος ἐκάθισε σὲ μιὰ καρέκλα ἀκουμπισμένη στὸν κάδο, ἦταν ὁ Παῦλος ὁ γυιὸς ὁ πρωτότοκος, πιά ὡς κι' αὐτὸς ἡλικιωμένος, καὶ μὲ μαλλιὰ ψαριά. Οἱ ἄλλοι εἶχαν σταθῇ ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά κι' ἀπὸ τὴν ἄλλη, ὅμως ὅλοι ὀρθοί, ποῖος ἀκουμπισμένος

στόν κάδο, στὰ πλάγια τοῦ παποῦ, ποιὸς στὰ πυθάρια, μὲ τὰ πρόσωπα φωτισμένα ἀπὸ ἓνα φῶς ἀβέβαιο, μακρινό, ποὺ φαινόταν περισσότερο ἐσωτερικὸ παρὰ ἐξωτερικόν· σὰν ἀπὸ ἓνα πέπλο χλωμάδας, μὲ τὸ ὅποιο λαμποκοποῦσαν τὰ μάτια μὲ πιὸ δυνατὸ πάθος.

Μονάχα ὁ Παῦλος ἐγύριζε τὶς πλάτες πρὸς τὸ φῶς· ἐμιλοῦσε ἡρεμὸς, γυρισμένος πρὸς τὸν πατέρα, ξαναθυμίζοντας μὲ σόντοια λόγια τὴν ἱστορίαν μιᾶς ἐχθρας ποὺ φόβιζε τὴν οἰκογένειαν. Γιὰ κάποια κληρονομία κακὰ μοιρασμένη, οἱ Κοῖνα εἶχαν μαλώματα μὲ κάποιους Μπέλους, συγγενεῖς ἀπὸ μέρος τῆς μητέρας τους· οἱ συνειθισμένες ἐχθρικότητες ἐβασάνιζαν τὶς δύο οἰκογένειες· σπασίματα ποδιῶν καὶ σκοτωμοὶ ζώων, ἐμπρησμοί, ξεριζώματα κληματαριῶν καὶ δέντρων. Ἀκόμη δὲν εἶχαν φθάσει σ' ὁ ἀνθρώπινο αἷμα, μὰ θρискόνταν στὸ χεῖλος τῆς ἀβύσσου. Παραγγελιές μὲ φοβέρες σκοτωμῶν πηγαινοέρχονταν καθημερινῶς καὶ ὁ γέρος Βαϊντζόνε ἐφρουροῦσε τὴ θύραν τοῦ τίμιου τοῦ σπιτιοῦ· τὰ θεμέλια ἦταν φραγμένα καὶ ὅλα ἐφοβέριζαν νὰ ξεσπάσουν.

— Ἰδού, ἂν θέλετε ν' ἀκούσετε καὶ τὸ ὕστερον,
— εἶπε ὁ Παῦλος, χωρὶς ν' ἀλλάξῃ τὸν τόνο τῆς φωνῆς του, — ὁ δικηγόρος ἐστειλε νὰ μᾶς πῇ πῶς σὲ λίγες μέρες βγαίνει ἡ ἀπόφασις τοῦ Ἀκυρωτικοῦ Δικαστηρίου, ποὺ θάναί εὐνοϊκὴ γιὰ μᾶς. Ὁ

Γιάννης Μπέλος, ὁ πρῶτος τους, εἶπε πῶς ἂν γένη αὐτό, θά βρῇ ὁ ἴδιος τὸν τρόπο γιὰ νὰ διορθώσῃ τὸ νόμο. Καὶ λοιπόν, πατέρα, — ἐπρόσθεσε σκυβόντας λίγο πρὸς τὸ γέροντα, — τὴν περασμένη νύχτα μοῦ σημάδεψε τὴ θύρα μ' ἓναν αἱμάτινο σταυρό. Ὁ σημαδεμένος εἶμαι ἐγώ· ὁ πρῶτος ὥριμος καρπὸς γιὰ νὰ πέσῃ εἶμαι ἐγώ, τὸ πρωτότοκο παιδί σου.

Ὁ γέρος κρατοῦσε ἐπίμονα τὰ μάτια γυρισμένα πρὸς τὴ γῆ· μὲ τὰ μαῦρα του χέρια ἀκουμπισμένα δυνατὰ στὰ ἄκρα τῆς καρέκλας φαινόταν πῶς ἄκουε, ναί, μὰ ἐπερίμενε μιὰ κατάλληλη στιγμή γιὰ νὰ σηκωθῇ καὶ νὰ φύγῃ χωρὶς ν' ἀπαντήσῃ. Ὁ Ἀντώνιος Πασκάλης τὸν ἐκοίταζε ἀπὸ ψηλά· ἔπειτα ἐκοίταζε ὁλόγυρα τοὺς συγγενεῖς καὶ σὲ καθέναν ἔκαμε νεῦμα λίγο κοροϊδευτικὸ πῶς ὄχι· ὄχι, δὲν ἀπατιώταν, ὁ παποὺς ποτὲ δὲ θὰ συμφωνοῦσε μαζί του.

— Δὲν εἶναι παρὰ ἓνα μέσο γιὰ νὰ σωθοῦμε, — ἀποκρίθηκε ὁ πρωτότοκος, σκύφτοντας ἀκόμη περισσότερο πρὸς τὸ γέρο, — νὰ κάμουμε νὰ φυλαχιστῇ ὁ Γιάννης Μπέλος, ὡς πὺν νὰ βγῇ τὴ ἀπόφαση· ἔτσι, ἂν βρίσκεται στὸν ἴσκιό, δὲ θ' ἀνάψῃ καὶ τόσο.

Οἱ ἄλλοι ἐγέλασαν· ὁ παποὺς δὲν ἐσήκωσε μήτε τὰ μάτια.

— Τώρα σᾶς τὸ λέω, πατέρα· μὰ μὴ θυμώσετε. Νὰ κάμουμε ἓνα πρᾶμα.

Αἰφνιδίως σηκώθηκε χωρίς νὰ μπορῇ νὰ ἐξα-
 κελουθῇ· φαινόταν ἀποκαρδιωμένος ἀπὸ τὸ
 φέρισμα τοῦ πατέρα, καὶ ὡς κι' αὐτὸς ἔκαμε
 νεῦμα πὼς ὄχι. Ἴσως τὸ πρᾶμα φαινόταν καὶ
 σ' αὐτὸν ἀδύνατο. Μὰ ὁ Ἀντώνιος Πασκάλης
 ἐκατέδασε τὰ βλέφαρα σὰ νὰ φοδέριζε, ψεύτικα
 ὅμως, καὶ μὲ τὸ χέρι ἐπάνω στὸν ὦμο τοῦ πα-
 ποῦ, ἔσκυψε λίγο καὶ τοῦπε στ' αὐτὴ μὲ φωνὴ
 ἀστείσμου.

— Κρύβουμε τὸ Βαϊντζεδου...

Ὁ παποῦς ἐννόησε ἀμέσως γιατί τοῦ μιλοῦσε,
 ἐπειδὴ ἐσήκωσε τὸ χέρι γιὰ νὰ σπρώξῃ μὲ δυσκα-
 ρέσκεια τὸν ἑγγονο· αὐτὸς ὅμως ἐπῆσε περισσό-
 τερο τὸ χέρι του καὶ ἐσήκωσε ἀγριωμένο τὸ πρό-
 σωπό του. Κατὰ τὴν περίστασις ἦταν ἄνθρωπος
 πού δὲν ἐδίσταζε νὰ φανῇ δυνατὸς κ' ἐναντίον τοῦ
 πεισμωμένου παποῦ...

— Ὡραῖα—ξαναεῖπε συμβουλευτικὰ ὁ Παῦ-
 λος,—ἀκοῦστε αὐτὸ πὺ σᾶς λέει, πατέρα! Δὲν
 εἶναι ἔπειτα καὶ πράματα τοῦ πειρασμοῦ! Κρύ-
 βουμε λοιπὸν τὸν Βαϊντζεδου διαδίδοντας πὼς
 ὑποψιαζόμαστε πὼς τὸν ἐπίασαν καὶ τὸν ἔκρυψαν
 ἀπὸ μέρος τοῦ Γιάννη Μπέλου, γιὰ ἐκδίκησις.
 Ὁ Γιάννης πάει στὴ φυλακὴ. Ὡς τόσο φθάνει
 ἡ ἀπόφασις, κι' αὐτὸς, μέσα, ὅπως ἔλεγα, θὰ
 μάθῃ νὰ μασᾷ τὸ ψωμὶ τοῦ κράτους καὶ νὰ βρί-
 σκη πὼς εἶναι πολὺ ξερό. Ἐννοήσατε;

Ὁ γέρος ἐσήκωσε τέλος τὰ λαμπερά καὶ αὐ-

στηρὰ μάτια του καὶ κύταζε τὸ παιδί του· δυὸ φορές ἄπλωσε τὸ δάχτυλό του πρὸς αὐτόν, δυὸ φορές τὰ μελανιασμένα του χεῖλη ἐτρεμούλυσαν ἀνάμεσα ἀπὸ τὴ λευκὴ του γενειάδα· μὰ δὲν ἐπρόφερε λέξη· ξανακατέβασε τὸ κεφάλι καὶ ἄρχισε πάλι νὰ κυτάζη τὴ σκιά στὰ πόδια του.

—Τὸ παιδί, ἐννοεῖται, τὸ παίρνω ἐγὼ στὸ σπίτι μου,—ἐσυμπέρανε ὁ Παῦλος μὲ συστολή.—
"Ἐχει ἐκεῖνο τὸ μέρος.....

—Αἰ! Αἰ!

Κάποιος ἐξύστηκε, κάποιος ἄλλος ἔβηξε· ὅλοι ἤξέραν τὸν περίφημο κρυφῶνα τοῦ σπιτιοῦ τοῦ Παύλου· ἐνὸς ἀρχαίου σπιτιοῦ ποῦ ἡ γυναικα του εἶχε κληρονομήσει ἀπὸ ἑναθετο της, ὁ ὁποῖος εἶχ' ἐξοριστῇ γιὰ πολλὰ χρόνια κ' ἐκεῖνος ἔσκαψε ἐκείνη τὴ φωλιά σὰ νᾶταν τυφλοπόντικας. Λοιπὸν δὲν ὑπῆρχε κανεὶς φόβος γιὰ τὸ παιδί, ποῦ μάλιστα θὰ τοῦ ἄρесе νὰ μένη κρυμμένο σὲ κεῖνο τὸ «ἀπόμερο». Καὶ ὅμως ὁ Ἀντώνιος Πασκάλης ἀπὸ πνεῦμα ἀντιλογίας ἄρχισε νὰ λέη:

— "Ὅσο γιὰ μέ, θὰ τῶπαιρνα στη μάνδρα, στὸ βουνό, στὸν ἀνοιχτὸν ἀγέρα· ἐκεῖ μπορούμε νὰ τὸ κρύψουμε καλύτερα. Μιάφορά, θυμούσαστε παπού, πῶμεινα κρυμμένος μιὰ βδομάδα στὶς σπηλιὲς τῆς Σάντα Μαρίνας· εἶναι τώρα ὀχτὼ χρόνια! Ἐκεῖ μέσα εἶναι νερό ἀσημένιο, καὶ ὁ ἀγέρας βουίζει ὅπως καὶ στὸ σπίτι σου. Ἐνῶ

ὅταν ἐμπήκα κάποτε στὴν τρύπα τοῦ σπιτιοῦ σου, θεῖς Παῦλε, ἐφταρνίστηκα σὰ γάτος.

Γελοῦσαν ὅλοι. Ἕνας ἐξάδελφος, χωρὶς νὰ σηκωθῇ ἀπὸ τὴ στάμνα στὴν ὁποίαν ἀκουμποῦσε, ἐρώτησε νὰ μάθῃ ἂν ἡ μητέρα τοῦ παιδιοῦ ἤξερε τὸ σχέδιο καὶ ἂν τὸ ἐπεδοκίμαζε.

— Τὸ ξέρει! τὸ ξέρει!—εἶπε μὲ τόνο στενοχωρίας ἓνας ἄλλος—Εἶναι μιὰ γυναῖκα, ἡ Τελένε!

— Καὶ ποιὸς εἶπε πῶς εἶναι ἄντρας;

Φαινόταν πῶς, κατὰ βάθος, δὲν ἦταν ὅλοι σύμφωνοι τελείως· ἐγνώριζαν ὅλοι κατὰ βάθος, πῶς ὁ θεῖος Παῦλες κάτω ἀπὸ τὴν ἡρεμία του ἔκρυβε μιὰ λύσσα τρομερὴ γιὰ τὸ σταυρὸ τὸν αἱμάτινο ποῦδρικε στὴ θύρα του καὶ πῶς ζητοῦσε μιὰ πρόφασιν γιὰ νὰ βάλῃ στὴ φυλακὴ τὸ Γιάννη Μπέλο. Ὑποχωροῦσαν στὸ ἐπικίνδυνον παιγνίδι του, μὰ ἡ συνείδηση τοὺς ἔλεγε κάπως, χωρὶς αὐτοὶ νὰ τὴ λογαριάζουν καὶ πολὺ, τοὺς δάγκανε ἐλαφριά σὰ γάτος ποὺ παίζει :

— Εἴμαστε λοιπὸν ἔτσι σύμφωνοι· ἐσεῖς, πατέρα, μὴν κάνετε παρατηρήσεις· εἶναι κάτι ποὺ μᾶς συμφέρει ὅλους. Ἐγώ, ἀπόψε, στέλνω τὴ γυναῖκα μου νὰ πάρῃ τὸ παιδί, ἡ τὸ στέλνει ἡ μητέρα του σὲ μᾶς γιὰ κάποιο θέλημα. Θὰ ἰδῇτε πῶς τὸ πρᾶμα θὰ ὠφελήσῃ ὅλους, ἔτσι νὰ μὲ δικάσῃ καὶ ὁ Θεός, — ἐσυμπέρανε χώνοντας τὰ δάχτυλα στὸ ζωνάρι καὶ σηκώνοντας τὸ πρῶσωπο μὲ ἱκανοποίηση. Τοῦ φαινόταν πῶς ἔβλεπε

πιά τὸν ἐχθρόν δεμένον καὶ νικημένον. — Εἶναι κάτι ποὺ θὰ βγῇ σὲ καλὸ ὁλωνῶν μας.

— Λοιπόν, θεῖε, ἄς χτυπήσουμε τὸ σφυγμὸ αὐτὴν τῆς γκαστρωμένης γυναῖκας.

Ἡ γκαστρωμένη γυναῖκα ἦταν ἡ στάμνα ὅπου φυλαγόταν τὸ καλύτερο κρασί. Ἕνας ἀπὸ τοὺς νέους ἐπῆγε κι' ἔχυσε σ' ἓνα κανάτι τὸ ρόδινο καὶ ἀρρισμένο κρασί, κ' ἔπειτα ἄρχισε μὲ τὸ κανάτι νὰ χύνη σ' ἓνα ποτήρι ποὺ τὸ πρόσφερε στὸ θεῖο. Κάποιος τὸν ἔσπρωξε ἀπὸ πίσω καὶ τὸ κρασί ξεχυλίζοντας ἔτρεξε στὴ γῆ· τ' ἄλλα παιδιὰ ἐχτυπιῶνταν γροθιὲς γι' ἄστεϊο καὶ δυὸ ξαδέλφια ποὺ ἀγαπιῶνταν πολὺ ἔστεκαν κ' ἐκοίταζαν ἔχοντας τὰ χέρια ριγμένα τὸ ἓνα στὸ λαιμὸ τοῦ ἄλλου. Ὁ Ἀντώνιος Πασκάλης δὲν εἶχε διόλου σηκώσει τὸ χέρι ἀπὸ τὸν ὦμο τοῦ παποῦ· αὐτὸς ὡς τόσο, ὅταν, τοῦ πρόσφερε ὁ γυιὸς του μὲ τὴ σειρά του τὸ ποτήρι ξέχειλο, ξανασήκωσε τὰ μάτια· ἐκοίταξε τὸν Παῦλο ἀπὸ τὸ κεφάλι ἴσια με τὰ πόδια καὶ ἀπὸ τὰ πόδια ἴσια με τὸ κεφάλι, ἐνῶ τὰ φρύδια του τρέμανε ἀπὸ τὸ θυμὸ· ἔπειτα σηκώθηκε ἀφίνοντας ἓναν ἀναστεγμὸ ποὺ ἐβούθανε ὅλους.

Ἐβράδιαζε κ' ἐκαθόταν ἐμπρὸς στὴ θύρα τοῦ σιωπηλός, συνωφρυωμένος. Μέσα ἀκουγόταν ἀκόμη ὁ μενόμενος θόρυβος τῆς μηχανῆς τοῦ στα-

ριοῦ καὶ ἡ ἀσθενικὴ φωνὴ τῆς Τελένε πού κά-
που κάπου ἔσπρωχνε τὸ γαῖδοῦρι γύρω ἀπὸ τὸ
μύλο· ἐργαζόταν ἀκόμη μέσα, ἂν καὶ ἦταν σχεδὸν
βράδου καὶ μάλιστα βράδου γιορτῆς.

Ἔξω, στὴ μιὰν ἄκρη καὶ στὴν ἄλλη τοῦ
Ἰσίου δρόμου, πού ἐκείνη τὴν ὥρα ζωηρευόταν
ἀπὸ κοπάδια παιδιῶν, φαινόνταν δυὸ κορυφές βου-
νῶν, ἡ μιὰ πρὸς τὰ δεξιὰ μαύρη μέσα στὸ ρό-
δινο φόντο τοῦ δειλινοῦ, γαλάζια ἡ ἄλλη πρὸς
τ' ἀριστερὰ μέσα στὸ χλωμὸν οὐρανό, καὶ μ' ἓνα
φεγγάρι μεγάλο καὶ χρυσωπὸ ἀπὸ πάνω του. Μὰ
ὁ Βχιντζεδοῦ ἐκεῖνο τὸ βράδου μὲ τὰ λερω-
μένα του πανταλόνια καὶ τὸ ξεσκισμένο βελουδέ-
νιο σακκάκι του, δὲν ἀποχωριζόταν ἀπὸ τὸ πλῆ-
θος τῶν ἄλλων παιδιῶν γιὰ νὰ πλησιάσῃ στὸν
παποῦ ὅπως ἔκανε τ' ἄλλα βράδου καὶ νὰ ζητᾷ
νὰ τοῦ πάρῃ τὸ μπαστοῦνι μὲ τὰ δυὸ του τὰ τρα-
χειὰ χεράκια, βάζοντας ὅλη τὴ δύναμή του πρὸς
τὰ πίσω, μὲ τὰ σφιγμένα του ὠραῖα δοντάκια
καὶ μὲ τὰ μεγάλα γαλανὰ του μάτια πού ἀστρα-
ποβολοῦσαν κάτω ἀπὸ τὰ κρόσια τῶν μπερδεμέ-
νων μαλλιῶν του. Ὁ παποῦς ὅμως δὲν ἀνηсу-
χοῦσε· φαινόταν πὼς ἤξερε πὼς τὸ παιδί ἦταν
πιὰ κρυμμένο κ' ἐπερίμενε τὸ ἀποτέλεσμα. Ὅλο
τὸ ἀπόγεμα δὲν ἄνοιξε πιὰ τὸ στόμα του· μήτε
ὅταν ἤρθε ἡ νύφη, τὸ βράδου, γιὰ νὰ πάρῃ τὸ
παιδί, ἐξεστόμησε λέξη.

Τὸ παιδί δὲν ἦταν ἐκεῖ.

Ἡ μητέρα, μικρὴ καὶ κουρασμένη σὰν καμ-
μιὰ δουλίτσα, παρουσιάστηκε στὴ θύρα γιὰ νὰ
τὸ φωνάξῃ.

— Βαί ; Βαϊντζέ ;

Τὸ γαῖδουράκι, μέσα, ἐστάθηκε γιὰ ν' ἀκού-
σῃ. Τὸ παιδί δὲν ἀπάντησε. Ἡ μητέρα ἐγύρισε
στὸ μαιευτήριό, ἐπῆγε στὴν αὐλή, ἀνέβηκε στὰ
ἐπάνω δωμάτιο.

— Βαϊντζέ ; Βαϊντζεδού ;

Κανεὶς δὲν ἀπαντοῦσε.

Τὸν ἔκραζαν πάλι στὸ δρόμο, πρὸς τὸ μαρ-
βουνὸ στὰ δεξιὰ, πρὸς τὸ γαλάζιο βουνὸ στ' ἀρι-
στερά· κάθε φορὰ τὸ γαῖδουράκι στεκόταν γιὰ
ν' ἀκούσῃ, καὶ ὅπως ἐσώπαζεν ὁ θόρυβος τοῦ μύ-
λου, ἡ φωνὴ τῆς μητέρας ἀντηχοῦσε δυνατώτερα.

Ἔτρεξαν τὰ παιδιὰ τοῦ δρόμου, ἔπειτα τὰ
παιδιὰ τοῦ ἄλλου δρόμου· οἱ γυναῖκες ἐβγαίνουν
στὶς θύρες καὶ στὰ προαύλια· κατέβαιναν καὶ
πλησιάζαν τὸν παπὸν μὲ τὰ βυζασταρούδια τους
στὰ χέρια.

Κανεὶς δὲν εἶχε δεῖ τὸ Βαϊντζεδού· ἡ ναί,
ὅλοι τὸν εἶχαν δεῖ, ποῖς τὸ πρῶτ', ποῖς τὸ ἀπό-
γεμα, ποῖς λίγο πρὶν, ποῖς ἐπάνω σ' ἓνα ἄλογο
καλαμένιο, ποῖς μὲ ἓναν σβοῦρο στὸ χέρι. Μά,
γιὰ κείνη τὴ στιγμὴ, κανεὶς δὲν ᾔξερε ποῦ βρι-
σκόταν. Οἱ γυναῖκες, ἐννοεῖται, ἄρχισαν ἀμέσως
νὰ βάζουν κάθε λογῆς μὲ τὸ νοῦ τους· τὰ παιδιὰ
ἔκουγαν μὲ περιέργεια, μὲ τὸ δάχτυλο μέσα στὴ

μύτη· τὰ βυζασταρούδια ἐπωφελούμενα ἀπὸ τὴ γενικὴ ταραχή, ἔκαναν τὴ δουλειά τους προσπαθώντας νὰ ξεκολλήσουν τὰ κουμπιὰ τοῦ πουκάμισου ἢ τὰ σκουλαρίκια ἢ καὶ τὰ μαλλιά τῶν μαννάδων τους· μονάχα ὁ παπούς ἐκοίταζε ἡσυχος μάλιστα μ' ἓνα ὕψος ἐλαφριᾶς εἰρωνείας· ἐκοίταζε κ' ἔκρινε ὄλους, ὡς καὶ τὰ βυζασταρούδια.

Ὡς καὶ ἡ μικροῦλα ἡ μητέρα του ἀπὸ ἓνα διάστημα ἡσύχασε. "Ἦξερε τι νὰ σκεφθῇ. Ὁ Βαϊτζεδοῦ ἦταν πιά κρυμμένος στοῦ Παύλου, καὶ ἡ συγάμπρισσά της εὕρισκόταν ἐκεῖ, ψηλὴ καὶ ἐλαφριά, μὲ τὸ ὠραῖο της μελαψὸ πρόσωπο, καλοντυμένη καὶ ψυχρὴ σὰν ἀγία κέρινη μὲ τὰ χέρια μέσα στὶς σχισμὲς τοῦ ἐμπρόσθιου μέρους τοῦ μεσοφούστανου· εὕρισκόταν ἐκεῖ γιὰ ν' ἀρχίσῃ τὴν κωμωδίαν. Ἦταν γυναῖκα πού ἤξερε νὰ προποιηθῇ, ἡ συγάμπρισσα, καὶ ὡς τόσο δὲν τὸ ξέρανε ὅλοι. Ὅμως ἡ μητέρα δὲν ἐδάσταξε νὰ μὴν τὴ ρωτήσῃ :

— Θάρθε σὲ σᾶς, ὁ Βαϊτζεδοῦ,—καὶ ὅταν ἡ συγάμπρισσα τὴν ἐβεβαίωσε, ἐμπρὸς σ' ὄλους, πὼς δὲν εἶχε ἰδεῖ τὸ παιδί ἀπὸ τρεῖς ἡμέρες, ἐσκέφτηκε: «Πόσο καλὰ πού ξέρει νὰ προσποιεῖται!»

Αὐτὴ δὲν ἤξερε νὰ προσποιῆται τόσο καλὰ· ἦταν βέβαιη πὼς ὁ Βαϊτζεδοῦ βρισκόταν στοῦ θείου του, ὡς τόσο ἀρχίζε νὰ αἰσθάνεται μιὰ μυστηριώδη ταραχὴ ἐπὶ βάθος τῆς καρδιᾶ της.

— Παπού, παπού - εἶπε πλησιάζοντας τὸ γέρο, — τὸν ἐστείλατε ἐσεῖς γιὰ κανένα θέλημα στοῦ Παύλου;

Αὐτός ἐσήκωσε θυμωμένος τὸ χέρι γιὰ νὰ τὴ διώξη ὅπως ἔκαμε καὶ στὸν Ἀντώνιο Πασκάλη καὶ κινῶντας μόλις τὰ χεῖλη, τῆς εἶπε μιὰ μονάχα λέξη, μὰ μιὰ λέξη μονάχα τόσο σκληρή, ποὺ τὴν ἔκαμε νὰ κοκκινίση καὶ νὰ σηκωθῇ ὀρθή.

Μέσα στὴ ντροπὴ τῆς ἐνοιωσε μονάχα πῶς μπροστὰ σ' ὅλους ἐφέρθηκε ἀσυλλόγιστα σὰ ζῶον νὰ τὸν ρωτήσῃ, ἂν ἐστείλε τὸ παιδί στοῦ θεῖο. Μέσα τῆς, ὅμως στοῦ βάθος τῆς ψυχῆς τῆς, αἰσθάνθηκε κάτι σκοτεινό, μιὰ μετάνοια ποὺ δὲν ἦταν μονάχα γιὰ τὴν ἀσκεψιά ποὺ ἔκαμε. Βέβαια, τὸ παιδί ἐστάλθηκε στοῦ θεῖου κ' ἐκεῖ τὸ κρύψανε· μὰ δὲν ἔπρεπε νὰ τὸ πῇ, ἔπρεπε νὰ ξέρῃ νὰ προσποιῆται, κ' ἐπροσπάθησε νὰ προσποιῆται καλὰ ὅπως καὶ ἡ συγὰμπρισσα, ξαναρχίζοντας νὰ κράζῃ τὸ παιδί, πηγαίνοντας ἀπὸ τὴ μιὰ κ' ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριὰ τοῦ δρόμου, προβάλλοντας σ' ὅλες τὶς θύρες καὶ στοὺς τοίχους τῶν κήπων. Καὶ μ' ὅλο ποὺ ἦταν τώρα πιά βέβαιη πῶς τὸ παιδί τῆς ἦταν καλὰ κρυμμένο καὶ εὐχαριστημένο στὸν περίφημο κρυψιῶνα, ἐστενοχωριόταν γιατί δὲν τὸ εὑρίσκε. Ἡ συνείδηση ἐπηδοῦσε ἐπάνω τῆς, ὡς καὶ σ' αὐτήν, γιὰ νὰ τὴ δαγκάσῃ στὰ κρυφὰ σὰν ὁ γάτος ποὺ παίζει κ' ἔπειτα κουράζεται νὰ παίξῃ καὶ δαγκάνει στ' ἀλήθεια.

Ὁ κόσμος ἔδωκενε στὶς θύρες· ἐρωτήσεις ἀνάμεσα στὸ περίεργο καὶ στενοχωρημένο ἔτρεχαν ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη στοὺς δρόμους. Οἱ γυναῖκες ἔκραζαν τὰ παιδιά τους, φοβισμένες μήπως εἶχαν κι' αὐτὰ ἐξαρχνισθῇ. Καὶ ἡ μικρὴ μητέρα, ἀκολουθούμενη ἀπὸ τὴν ψηλὴ συγάμπρισσα, τῆς ὁποίας τὸ κεχριμπαρένιο πρόσωπο εἶχε λίγο χλωμιάσει, ἔπιανε τὰ παιδιά στὸ δρόμο καὶ τὰ ρωτοῦσε :

— Μήπως εἶδες τὸ Βαϊντζεδού μου;

Ὅλοι τὸν ἐγνώριζαν καὶ τὸν εἶχαν δεῖ· ἓνα εἶπε ἀνυπόκριτα πὼς μπορεῖ ν' ἀπεσε στὸ πηγάδι, ἓνα ἄλλο πὼς ἴσως βρισκόταν στὸ βάθος τοῦ λόφου, πίσω ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν, ὅπου ἦταν ἡ φωλιά τῆς κουκουβάγιας.

— Πᾶμε νὰ τὸν κράξουμε.

Ἐπήγανε. Καὶ τὸν ἔκραξαν ἀπὸ πάνω ἀπὸ τὸ λόφο· ἔπειτα οἱ πιὸ γρήγοροι κατέβηκαν. Γιὰ μιὰ στιγμὴ ἔγινε σιωπὴ, κατὰ τὴν ὁποίαν ἀκούστηκε καθαρὰ κάτω στὴν κοιλάδα τ' ἀηδόνι πού τραγουδοῦσε μὲ τόσες μεταλλαγές, σὰ νὰ ταν ὀχτὼ ἀηδόνια.

Τὸ φεγγάρι ἐφώτιζε τὸ βελουθένιο χόρτο· καὶ ὁ τοῖχος τῆς αὐλῆς τῆς ἐκκλησίας, στὴν κορυφὴ τοῦ λόφου, φαινόταν σὰ βουνό, καὶ τὰ κεφάλια τῶν γυναικῶν μαῦρα σηκώνονταν πρὸς τὸν ἀργυρὸν οὐρανό. Ἡ μητέρα καὶ ἡ συγάμπρισσα ἐπρὸς πᾶσθηναν νὰ ἰδοῦνε ἀπὸ τὴ σχισματιὰ τοῦ αὐ-

λακιοῦ τῶν νερῶν, σὲ μιὰ στάση ἐπικίνδυνη· καὶ περίμεναν σοβαρὲς σὰ νὰ ἐπρόκειτο πραγματικὰ τὰ παιδιὰ νὰ φέρουν ἐπάνω τὸ Βαϊντζεδού, βασιτώντας τον ἀπὸ τὰ μπράτσα.

Αἰφνιδίως ἓνας ἄνδρας ἔρθασε τρέχοντας. ἀκουγόταν ἡ ἀνάσα του καὶ κάτι ποῦ χτυποῦσε μέσα στὶς τσέπες του. Ἐσταμάτησε πίσω ἀπὸ τὶς γυναῖκες.

— Λοιπόν; Τί συνέβηκε; Ποῦ εἶναι τὸ παιδί;

— Νά, ἐχάθηκε καὶ δὲν ξαναδρίσκεται, Ἀντώνη Πάσκα! εἶπε ἡ μητέρα μὲ τόνο ἐπιπλήξεως, ὁμῶς κοιτάζοντας τὸν ἄνδρα μὲ προσοχὴ γιὰ νὰ τὴ βεβαιώσῃ μὲ νεῦμα.

Ἐκεῖνος δὲν τῆς ἔκαμε νεῦμα κι' αὐτὴ μὲ μιᾶς ἐβάλλθηκε νὰ κράζῃ τὸ παιδί της.

— Μοῦ τὸ πῆραν, — ἐφώναζε. Μοῦ τῶκρυψαν οἱ ἐχθροί. Ποῦ νὰ τοὺς καοῦνε τὰ σπλάχνα σὰν ἄχυρα!...

— Ἄν ἄγγιξε κανεὶς τὸ παιδί, ἀλλοίμονο καὶ στὴν τελευταία τρίχα τοῦ κεφαλιοῦ του, ἐφοβέρισε ὁ Ἀντώνιος Πασκάλης, βγάζοντας τὸ καπέλλο του καὶ πετώντας το ἐνάντια στὸν τοῖχο.

— Γυναῖκες, ἀποτραυχτήτε, θὰ κοιτάξω ἐγώ.

— Πῶς ξέρει καλὰ νὰ προσποιηται! — σκεφτόταν ἡ μητέρα, καὶ γιὰ νὰ προσποιηθῇ καλὰ ὡς κι' αὐτὴ, ἐκαταράσθηκε πιὸ δυνατὰ.

Ὁ κόσμος, ὡς τόσο, ἔφθανε ἀπ' ὅλα τὰ μέρη καὶ ἓνα σύννεφο παιδιὰ ἐξεχύθηκε στὴν κορυφή,

παίζοντας καὶ γελώντας καὶ κρᾶζοντας τὸ Βαῖν-
τζεδού.

— Ἐκρύρτηκες κάτω ἀπὸ κάποια πέτρα;

— Σ' ἔφαγε ἡ γουστέρα;

Μὰ οἱ μητέρες τὰ κρᾶξανε, κυριεμένες
λίγο λίγο ἀπὸ μιὰ πραγματικὴ ἀγωνία, κ' ἐκεῖ-
νες ποὺ κατώρθωσαν νὰ πιᾶσουν ἀπὸ τὸ χέρι τὰ
παιδιά τους, τὰ ξαναπαίρναν στὸ σπίτι σὰν κά-
ποιος κίνδυνος νὰ τὰ φοβέριζε. Μιὰ γυναῖκα τέ-
λος ἐτόλμησε νὰ προφέρῃ ἓνα ὄνομα.

— Ὁ Γιάννης Μπέλος, ποὺ νὰ σπαράξῃ..

Ἀκολούθησε μιὰ νέα στιγμὴ σιωπῆς γενικῆς
καὶ ξανὰ ἀκούστηκε τὸ τραγοῦδι τοῦ ἀηδονιοῦ.

Ὁ Ἀντώνιος Πασκάλης ἔσπρωξε τίς θείες
γιὰ νὰ πᾶνε σπίτι, ἐπιβάλλοντάς τους νὰ σιωπή-
σουν. Καὶ ὅλοι, γυναῖκες καὶ παιδιά, ἀκολουθοῦ-
σαν, ἀπὸ τὸ χορταριασμένο δρόμο, μαῦροι στὸ
φῶς τοῦ φεγγαριοῦ, σὰν κανένα κοπάδι ποὺ γύ-
ριζε ἀπὸ τὴ βοσκή.

Τὴ βαθεῖα νύχτα ἡ μητέρα καὶ δυὸ γερόν-
τισσες συγγενεῖς ἔστεκαν στὴν αὐλὴ τοῦ σπιτιοῦ,
μὲ τὸν πυλῶνα μισοκλεισμένον, περιμένοντας. Ὁ
παπούς ἦταν πλαγιασμένος ἐπάνω στὴν ψάθα,
στὸ μαγειριό, στὴ σκιά τοῦ μεγάλου φούρνου, καὶ
δὲν ἐκουνιώταν, μὰ κάπου κάπου ἐμούγκριζε ἐλα-

φριά, σὰ νάταν μολοσὸς ποὺ ἐπρόβλεπε ἐχθρικήν ἐπίθεσιν ἐναντίον τοῦ σπιτιοῦ.

Τὸ παιδί δὲν εἶχε ξαναφανερωθῇ· καὶ σιγὰ σιγὰ μιὰ παράξενη μανία ἐπίασε τὴ μητέρα. Ἐπίστευε πάντα πὼς ὁ σύγαμπος ὁ Παῦλος εἶχε κρύψει τὸ Βαϊντζεδού, ὅπως τὴν εἶχαν εἰδοποιήσῃ, καὶ πὼς ὅλοι προσποιούνταν, ὁλόγυρά της, γιὰ νὰ τὴν ἀναγκάσουν νὰ παραστήσῃ καλύτερα τὸ μέρος τῆς ἀπελπισμένης μητέρας. Καὶ συγχρόνως αἰσθανόταν πὼς ἀπατιέται καὶ ἡ ἀμφιβολία, μάλιστα στιγμὲς στιγμὲς ἡ βεβαιότητα πὼς τὸ παιδί ἐξαρανίστηκε πραγματικά, τῆς ἀφαιροῦσε τὸ λογικόν. Τότε ἓνα αἶσθημα ζαλάδας τὴν ἐκυρίευε· μὰ μέσα στὴν τρικυμία τῶν σκέψεων μιὰ τῆς ἀπόμενε σταθερὴ σὰν ἄξονας ποὺ γύρω του ἐστρέφονταν ὅλες οἱ ἄλλες· πὼς ὁ θεὸς τὴν ἐτιμωροῦσε μ' ἐκεῖνο τὸν τρόπο γιὰ τὴν κακοσύνην της, ποὺ συμφώνησε μὲ τὴν κολασμένη ραδιουργία τῶν συγγενῶν της.

Τὸ χειρότερο ἦταν πὼς οἱ γυναῖκες ποὺ ἔμειναν μαζί της δὲν ἤξεραν τίποτα ἀπὸ κείνη τὴ ραδιουργία καὶ ἦταν πεπεισμένες πὼς ὁ Γιάννης Μπέλος εἶχε κρύψει τὸ παιδί· καὶ μιὰ ἐπρότεινε στὴ μητέρα νὰ πάῃ ἀμέσως στὴν ἀστυνομία καὶ νὰ μαρτυρήσῃ τὸν ἐγκληματία, καὶ ἡ ἄλλη τὸ ἐναντίο, νὰ παρακαλέσῃ νὰ τῆς ξαναδώσῃ ἀμέσως τὸ παιδί της.

Αὐτὴ ἐκλείνε πρὸς τὴν τελευταίαν ιδέα, ὅταν

ἔφθασε ὁ Ἀντώνιος Πασκάλης. Δὲν ἔτρεχε, τώρα ὁ Ἀντώνιος Πασκάλης, μὰ ὁ θόρυβος τῶν βημάτων του εἶχε κάτι τὸ φοβεριστικό. Ἀκούγονταν τὰ καρφιά τῶν παπουτσιῶν του νὰ χτυποῦνε στὸ λιθόστρωτο· ἔσπρωξε μὲ ὀρμὴ τὸν πυλῶνα, καὶ τὸ πρόσωπό του στὸ καθαρὸ φῶς τῆς σελήνης ποὺ ἔμοιαζε σαν ἥλιος ἀσημένιος, ἐράννηκε λευκὸ ἀπὸ λύπη καὶ θυμὸ συγκρατημένα. Ἡ μητέρα τὸν ἐκοίταξε κ' αἰσθάνθηκε νὰ τῆς παγώνῃ ἡ καρδιά· αἰσθάνθηκε πῶς τὸ παιδί εἶχε ἐξαφανιστῇ στ' ἀλήθεια. Ἀπὸ κείνη τὴ στιγμὴ τὴν ἐκυρίευσε ἓνα παραμιλητὸ ἀγωνίας. Ἐβγῆκε στὸ δρόμο κ' ἐκοίταξε ἀπὸ τὴ μιὰ κι' ἀπὸ τὴν ἄλλη, ἔπειτα ἐβάλλθηκε νὰ τρέχῃ· ὁ Ἀντώνιος Πασκάλης τὴν ἐκυνήγησε, τὴν ἄρπαξε σὰ νᾶταν πεταλοῦδα, μὲ μονάχα τὰ δύο δάχτυλά του, τὴν ξανάφερε στὴν αὐλή, ἔκλεισε τὴν αὐλή, τὴν ἔσπρωξε στὸ μαγειριὸ κι' ἔκλεισε τὴ θύρα. Μὰ δὲ μπορούσε νὰ μιλήσῃ καθαρὰ γιατί οἱ συγγένισσες ἦταν ἀπ' ἔξω κι' ἀκούγαν.

— Παπού, — εἶπε ὁ νέος, — δόσε μου τὸ κλειδι τοῦ ὑπογείου· θέλω νὰ μιλήσω μὲ τούτῃ τὴν τρελλή· κ' ἐλᾶτε καὶ σεῖς, ἂν θέλετε.

Ὁ γέρος, ἔξω ἀπὸ τὴ συνήθειά του, δὲν ἀντιστάθηκε· ἐστήριξε τὸ χέρι του ἀνοιχτὸ ἐπάνω στὴν ψάθα καὶ σηκώθηκε, μαῦρος, βαρὺς, ἀκολουθώντας τὸ ἀγγόνι ποὺ εἶχε πάρει ἐπάνω ἀπὸ τὸ

φούρνο τὸ λυχνάρι τὸ μπρούτζινο, καὶ ἀφοῦ κατέ-
θηκαν τὰ ἑπτὰ σκαλοπάτια ἄνοιξε.

Ἐφάνηκε τὸ ὑπόγειο, μαῦρο καὶ ψυχρὸ σὰν
κανένα μεταλλωρυχεῖο· ἀκουγόταν τὸ ροκάνισμα
τῶν ποντικῶν. Ἡ μητέρα ἀκούμπησε στὴν ἀμπά-
ρα τῆς θύρας, μὴ μπορώντας πιά νὰ προχωρήσῃ,
μὰ ἄρχισε νὰ φωνάζῃ ἐξαγριωμένη :

— "Ἄν δὲ μοῦ πῆτε ἀμέσως τὴν ἀλήθεια, θὰ
πάω στὴ Δικαιοσύνη καὶ θὰ τὰ πῶ ὅλα καὶ θὰ
κάμω νὰ γκρεμίσουν τὸ σπίτι τοῦ Παύλου, ποὺ
νᾶναι καταραμένο· ἴσια με τὴν τελευταία πετροῦλα
του. Πέστε μου ἀμέσως τὴν ἀλήθεια πῶς τὸ
παιδὶ βρίσκεται ἐκεῖ· πές μου το ἀμέσως, Ἀν-
τώνη Πάσκα, σοῦ λέω νὰ μοῦ τὸ πῆς !

— Τὰ μάτια τῆς τὰ ἀστραποδόλα ἐμοιάζαν
πραγματικὰ σὰν καμμιᾶς τρελλῆς, τόσο ποὺ ὁ
νέος τρομαγμένος, γιὰ μιὰ στιγμὴ ἐσκέφτηκε νὰ
τῆς πῇ πῶς τὸ παιδὶ βρισκόταν στὸν κρυψώνα
τοῦ θεοῦ Παύλου· ἔπειτα ἐκούνησε ζωηρὰ τὸ
κεφάλι καὶ ἐβεβαίωσε τὴν ἀλήθεια.

— Εἶναι ἀνώφελο νὰ κάνῃς σκάνδαλα, γυ-
ναῖκα ! Τὸ παιδὶ δὲ βρίσκεται πουθενά.

Ἐκείνη ἔπεσε φαρδυὰ πλατειά, μὲ τὸ πρό-
σωπο καταγῆς, καὶ κρύα σὰν τὸ σπαθί· μὰ δὲν
εἶχε δειλιάσει, ἔκλαιγε κ' ἐζητοῦσε συχώρεση ἀπὸ
τὸ θεό.

— Κύριε ! Κύριε ! Ἐσεῖς μὲ τιμωρεῖται δι-
καία. Εἶναι δίκαιος, εἶναι δίκαιος... Καὶ σεῖς,

πατέρα, σκοτώστε με...πατήστε με στὴ ράχη μὲ τὴ φτέρνα σας...

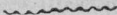
Ὁ γέρος ἐκοίταζε, στὴ σκιά, ψηλός, μὲ τὰ μακρυὰ του γένεια, τρομερός καὶ ὁμῶς εὐσπλαγχνικός ὅπως ὁ ἐκδικητὴς Θεὸς τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Κι' ὁ Ἀντώνιος Πασκάλης δὲν ἐντρεπόταν νὰ τρέμη, αἰσθανόμενος τὸ κρῦο ἴσιαμε τὰ κόκκαλα, ἀκόμη ἰδρωμένος ἀπὸ τοὺς μακρυνούς κι' ἀνωφελεῖς δρόμους ποὺ ἔκαμε σὲ κάθε μέρος τοῦ χωριοῦ, καὶ τὶς ἔρευνες στὰ πηγάδια καὶ στὰ ὀλόγυρα. Ὡς κι' αὐτὸς καταριόταν μὲ χαμηλὴ φωνὴ τὸ θεῖο του Παῦλο· καὶ ἡ ἰδέα πὼς ὁ Μπέλος, μαθαίνοντας τὴ ραδιουργίαν, ἐγκαίρως ἔκρυψε πραγματικὰ τὸ παιδί, γιὰ νὰ περιπαίξῃ περισσότερο παρὰ γιὰ νὰ ἐκδικηθῇ τοὺς ἀντιπάλους του, τὸν ἔκανε νὰ τρέμη ἀπὸ μανιασμένη ταπείνωσι.

— Σηκώσου, — ἐπρόσταξε στὴ γυναῖκα, χτυπώντας την στὰ πόδια μὲ τὸ πόδι του, — μὴν κάνης τρέλλες. Τὸ παιδί βέβαια δὲν εἶναι πεθαμένο καὶ θὰ βρεθῇ. Πρέπει καλύτερα νὰ κρύψουμ' ἐσέ, τώρα. Σηκώσου, γιὰ τὸ θεό!

Ἡ Τελένε ἐσηκώθηκε κ' ἐκάθισε, μὰ ἔμεινε καθισμένη χάμω, μὲ τὰ πλευρὰ φουσκωνόμενα ἀπὸ ἓνα ἐξακολουθητικὸ παιδιάτικο ἀναφυλλητό.

Ὁ παπoὺς ὡς τόσο εἶχε ἀλλάξει θέσιν στὸ λυχνάρι, τοποθετώντας το ἐπάνω στὸ σκέπασμα μιᾶς στάμνας· καὶ στὸ πλάϊ τοῦ κάδου τοῦ ψη-

λοῦ μέ τις σκιές τῶν λουστῶν τοῦ πατητηριοῦ φαινόταν σάν κανέναν ἀνεμόμυλος. Σὲ μιὰ στιγμή ἐχτύπησε μέ τὸ μπαστοῦνι του τρεῖς φορές, ἐπάνω στὸν κάδο· καὶ μέσα τὰ χτυπήματα ἀντήχησαν καθὼς μέσα σὲ σπίτι ἄδειο. Τότε καὶ οἱ δύο, ἡ γυναῖκα καὶ ὁ ἐγγονος ἐπίστεψαν πὼς ὀνειρεύονται. Τὸ σατανικὸ προσωπάκι τοῦ Βαϊντζεδου παρυσιαζόταν στὸ ἄδειο μεταξὺ τοῦ χείλους τοῦ κάδου καὶ τοῦ τόξου τοῦ πατητηριοῦ· καὶ γελοῦσε, στὴ σκιά, ὅπως τὸ φεγγάρι τὴ νύχτα. Ἡ μητέρα τὸ κοίταξε ἀπὸ κάτω, μέ ἀνοιχτὸ τὸ στόμα, σαστισμένη· ὁ Ἀντώνιος Πασκάλης ἔσκυψε στὴ μιὰ καὶ στὴν ἄλλη μεριά γιὰ νὰ βρῇ κάτι νὰ τοῦ τὸ πετάξῃ, καὶ μὴν εὐρίσκοντας ἄλλο τοῦ πέταξε τὸ καπέλλο του, ποὺ ἔμεινε κρεμασμένο στὴν ἄκρη τοῦ πατητηριοῦ.

Ο ΘΗΣΑΥΡΟΣ

Ἐκεῖνο τὸ χρόνο ὁ χωρικός Γιάννης Γκαβίνος Ἀλιβεζού, ἔσπερνε τὸ σιτάρι του γύρω ἀπὸ τὰ ἐρείπια μιᾶς ἐκκλησιᾶς, σιμὰ στὴ θάλασσα. Ἦταν ἡ γῆ ἄγρια, δυσκολόσκαφη, καὶ μ' ὄλο πού τὴν εἶχε πάρει σχεδὸν γιὰ τίποτας, ὁ Γιάννης Γκαβίνος μετάνοιωσε πού τὴν ἐπῆρε. Κάθε τόσο, στὰ ἀπομεσήμερα τὰ ζεστὰ ἀκόμη τοῦ φθινοπώρου, ἀροῦ ἰδρῶνε γιὰ νὰ ξεριζώσῃ κάποια χοντρή ρίζα σκίνου ἢ γιὰ νὰ πετάξῃ πέρα τὶς πέτρες, σηκώνόταν μὲ τὸ χέρι στὴν πλάτη του καὶ ἐκοίταζε τὴν πράσινη γραμμὴ τῆς θάλασσας, σκεπτόμενος πῶς, ἔπειτ' ἀπ' ὅλα, ἡ καλύτερη ζωὴ εἶναι τῶν ἐρημιτῶν. Ἡ παράδοση ἔλεγε πῶς πέθανε κάποιος ἐρημίτης ἐκεῖ, ἀνάμεσα στὰ ἐρείπια τῆς ἐκκλησίας, ἓνας πού ἔζησε ἑκατὸν ἐφτά χρόνια καὶ κανεὶς στὸ τέλος, δὲν τὸν εἶδε νὰ πεθάνῃ, τόσο πού ὁ Γιάννης Γκαβίνος, ἀκόμα παιδὶ καὶ μὲ ἀπλὴ καρδιά, πολλὰς φορὲς ἔσκαρτε σιγαλὰ φοβούμενος μήπως τὸν ξανάβρῃ καὶ τοῦ ταραξῇ τὰ λείψανα. Naί, ἐσκεπτόταν σκύφτοντας ξανά ἐπάνω στὴν τζάπα του, ἡ ζωὴ τῶν ἐρημι-

τῶν εἶναι ἢ καλύτερη. Τί κάνουν οἱ ἐρημίτες; Τίποτα· τρῶνε ἐκεῖνο πού βρίσκουν, σάν τὰ πουλιά, κοιμοῦνται καί δέν πέφτουν σ' ἁμαρτίες· εἰρήνη στή γῆ καί εἰρήνη στόν ἄλλον κόσμο. Ὡς καί οἱ πλούσιοι, νά ποῦμε, δέν κάνουν τίποτα, εἶναι σωστό, μὰ κάνουν ἁμαρτήματα. Κι' ἂν εἶναι ἀνθρώποι μέ καλή καρδιά, πού φοβοῦνται τό Θεό, τελειώνουν ὡς καί αὐτοὶ ζητῶντας τή μοναξιά καί τή φτώχεια, ἔπως καί ὁ ὁμώνυμός του παραδείγματος χάρη, ὁ παλαιός δικηγόρος δόν Γκαβίνος Ἀλιβεζοῦ (δέν ἦταν συγγενεῖς), πού ἀφοῦ ἐσπούδασε καί ἀφοῦ ἔφαε πολλὰ χρήματα κ' ἐγνώρισε πολλές χῶρες μακρινές, τώρα ἐζοῦσε μοναχικός, πάντα κλεισμένος στό σπίτι του, νᾶτο ἐκεῖ κάτω στόν ὀρίζοντα, ἄσπρο, ψηλό σχεδόν σάν καμπαναριό ἐπάνω ἀπό τήν ξεφτισμένη γραμμή τῶν καλυδιῶν τοῦ χωριοῦ. Γιά νά κοιτάξῃ καλύτερα ἐκεῖ κάτω ὁ μικρός χωρικός σηκωνόταν ἀκόμη καί ἀνάμεσα στίς πέτρες καί στίς ρίζες τῶν κομμένων σκίνων, μέ τό χέρι στή ράχη. Ἡ κούραση κατατρῶει, μὰ στό ὕστερο ὁ Θεός παραγγέλει νά ἐργαζόμαστε. Ὁ ἥλιος ὡς τόσο νυσταλέος ἐχανόταν ἀνάμεσα στα ρόδινα σύνεφα ἐπάνω ἀπό τόν παραθαλάσσιον ὀρίζοντα, καί σκέφτηκε πῶς ἦταν καλό ν' ἀναπαυτῇ κι' αὐτός. Βιάση δέν εἶχε, πλούσιος δέν ἤθελε νά γίνη· καί σέ τί χρησιμεύουν τὰ πλούτη; Γιά νά πάρῃ γυναῖκες; Οἱ γυναῖκες δέν τόν ἤθελαν, τόσο ἀπλοῖ-

κόν, ἄσκημο καὶ ὀρρανόν καθὼς ἦταν· πλούσιο θὰ τὸν ἤθελαν γιὰ τὰ χρήματα, καὶ ὥς καὶ ἡ παράδοση ἔλεγε πῶς ὁ ἐρημίτης εἶχε φύγει ἀπὸ τὴν Ἰσπανία καὶ εἶχε ἔρθει στὴ μοναξάρικη παραλία ἀπὸ ἀφορμὴ μιᾶς γυναίκας· καὶ ὥς καὶ ὁ Γκαβίνος Ἀλιβεζού, ἂν καὶ δικηγόρος, ἐλέγαν πῶς τὸν κακομεταχειρίστηκαν οἱ γυναῖκες. Τόσο μῖσος εἶχε γι' αὐτὲς πού, ἀφοῦ ἀποτραδῆχτηκε στὴν ἔπαυλὴ του, δὲν ἤθελε νὰ τίς δεῖ μήτε ζωγραφισμένες· ἐδέχονταν μονάχα ἄνδρες, ἄνδρες πού πήγαναν νὰ τοῦ ζητήσουν συμβουλὴ. Στὴν ἀρχή, ἔδινε γνώμες γιὰ τίς διαφορὰς τοὺς καὶ τίς ὑποθέσεις τοὺς, ἔπειτα συχνὰ τὸν παρακαλοῦσαν νὰ μεσιτεύσῃ καὶ νὰ τελειώσῃ φιλικὰ κάποια φιλονεικίᾶς· ἔπειτα μὲ τὸν καιρὸ εἶχε καταντήσῃ ἡ συνείδησις τοῦ χωριοῦ καὶ ὅλοι ἔτρεχαν σ' αὐτὸν σὰ νὰ πῆγαιναν σὲ κάποιον ἄνθρωπο τοῦ Θεοῦ, ἀνώτερον ἀπὸ τίς ἀνθρώπινες ἀδυναμίες, βέβαιοι γιὰ τὴν ἀλήθεια του καὶ ἐπάνω ἀπ' ὅλα γιὰ τὴ μυστικὴ καὶ στέρη συμβουλὴ του. Ὡς καὶ οἱ γυναῖκες ἔστελναν σ' αὐτὸν τοὺς ἄνδρες, ἀφοῦ δὲμποροῦσαν νὰ πᾶνε οἱ ἴδιες· καὶ ἔτσι ἡ μάγιστα τοῦ χωριοῦ εἶχε χάσει σχεδὸν ὅλη τὴν πελατεία της.

Ὁ Γιάννης Γκαβίνος ὁμοίως δὲν τὸν ἐγνώριζε μήτε στὴν ὄψη· δὲν εἶχε λάβει ποτὲ ἀνάγκη συμβουλῆς, καὶ συνήθως ἐγύριζε πρὸς τὸ Θεό, ὅταν τοῦ συνέβαινε κανένα μικροπραματάκι. Τέ-

λος μιλοῦσαν λίγο ἀπὸ κάποιο διάστημα γιὰ τὸν δὸν Γκαβίνο Ἀλιβελοῦ· ὁ κόσμος τῶρα φοβᾶται λίγο τὴ συνείδηση, ὡς καὶ γιὰτὶ κάνει λιγώτερο τὸ κακό· πάει στὴν Ἀμερικὴ, ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ διαβατήριο, καὶ γιὰ νὰ εὐτυχῇσῃ, πρέπει νὰναι τίμιος.

Ἄν ὁ Γιάννης Γκαβίνος ἐσκεπτόταν τὸν μοναξιάρη εὐγενῆ ἦταν ἐπειδὴ μὲ τὴ φαντασία του τὸν εἶλεπε σιμὰ στὸν ἐρημίτη τῆς ἐκκλησιᾶς, καθισμένους καὶ τοὺς δύο στὴν ἀκροθαλασσιὰ, κάτω στὰ βράχια ποὺ χτυπιώνταν ἀπὸ τὰ κύματα καὶ ἀπὸ τὸ πέταμα τῶν γλάρων καὶ τῶν θαλασσινῶν ἀετῶν.

Ἔτσι, ἀφοῦ ξανακοίταξε πρὸς τὴ θάλασσα, ξανατράβηξε τὴν τσάπα ποῦχε καρφώσει τὸ σκληρὸ ἔδαφος. Καὶ μὲ τὸ σκαμμένο χῶμα εἶδε νὰ βγῇ ἔξω ἓνα κάτι σὰν χονδρὸς κιτρινωπὸς σπόρος ζουλισμένος. Τὸ πῆρε, τὸ κοίταξε στὴν παλάμη του καὶ αἰστάνθηκε νὰ τοῦ λιγίζουν καὶ νὰ τοῦ τρέμουν τὰ γόνατα, σὰν νὰ τοῦχαν δώσῃ καμμιὰ δυνατὴ ξυλιά στὴ ράχη. Ναί, ἦταν ἓνα χρυσὸ νόμισμα.

Ὅλα ἄρχισαν νὰ χορεύουν ὁλόγυρά του· ἡ θάλασσα ἐπήγαινε πρὸς τὴ γῆ καὶ ἡ γῆ πρὸς τὴ θάλασσα· καὶ μέσα στὴν τόση του σύγχυσι γονατισμένος ἐπάνω στὴ γῆ ἔσκαφτε, ἔσκαφτε μὲ τὰ χέρια, μὲ τὴν τσάπα, μαζεύοντας ἀπὸ τὰ σκαμμένα χῶματα τὰ νομίσματα ποὺ ἐρχόνταν

ἀδιάκοπα ἔξω, σὰν ἀπὸ κάποια κρυμμένη πηγὴ. Ἐγέμισε τὶς τσέπες, ἔρριξε στὸν κόρφο· ἔπειτα τ' ἀπλῶνε στὸ χεῖλος τῆς τρύπας κ' ἐξακολούθουσε νὰ σκάβῃ, λεχάζοντας ἐξαγριωμένος· τώρα, ὄχι, δὲν τὸν αἰσθανόταν τὸν κόπο, θὰ μπορούσε νὰ περάσῃ ἔτσι ὅλη του τὴ ζωὴ, σκυμμένος στὸ σκιοφeyγγο, μὲ τὸν ἰδρώτα ποὺ τοῦτρεχε ἀπὸ τὶς μαγοῦλες καὶ ἔπεφτε ἴσιαμε τὰ σπλάχνα τῆς γῆς.

Μὰ ἔπειτα ἀπὸ κάποιο βάθος δὲν ἐβγαίνουν πιά παρὰ κομμάτια γύψου μαυριδεροῦ, ποὺ χτυπώντας τα ἐσποῦσαν καὶ γίνονταν σκόνῃ· ἐκεῖνος ὡς τόσο ἐζητοῦσε, ἐζητοῦσε, βυθίζοντας τὸ μπράτσο ὅσο περισσότερο μπορούσε, μὲ τὸ στῆθος ἐπάνω στὴ γῇ καὶ μὲ τὸ τραγικὸ πρόσωπο γυρισμένο κατὰ τὴ δύση. Ὅταν ἐπίστηκε πὼς δὲν ἦταν πιά τίποτα ἄλλο μέσα στὴ σκαμμένη γῇ, ἐκάθησε ἐπάνω στὰ ἀνακατωμένα χῶματα, μὲ τὰ χρήματα ἀνάμεσα τὰ πόδια, καὶ παιδαριωδῶς ἄρχισε νὰ τὰ μετράῃ. Ἦτανε τόσα καὶ τόσα καὶ ὅλα χρυσᾶ. Ἀρκοῦσε νὰ τὰ τρίψῃ στὸ χῶμα καὶ νὰ τὰ σκουπίσῃ μ' ἓνα φύλλο γιὰ νὰ λάμψουν. Ποῦ νὰ τὰ βάλῃ; Ξάναπῆρε τὰ συντρίμματα καὶ ἐδοκίμασε νὰ ξαναφτιάξῃ τὸ λαγίγι· μὰ εὐθύς παρατήρησε πὼς εἶχε καταντήσῃ σὰν τρελλὸς κ' ἀναστέναξε βαθειά.

Γιὰ μέρες πολλές ἐκράτησε κρυμμένο τὸ θυμαυρό του στὴν πέτσινη σακκοῦλα του· μὰ εἶχε φόβο μήπως τοῦ τὸν κλέψουν κ' ἐκοιμόταν ἐπάνω, ἢ καλύτερα, σκεπτόμενος τί ἔπρεπε νὰ κάμῃ, δὲν ἐκοιμόταν καθόλου. Δὲν ἐπήγαινε πιά στὸ χωριὸ φοβούμενος μήπως τοῦ ἐρχόταν ὁ πειρασμός νὰ ξοδεύσῃ κανένα νόμισμα κ' ἔτσι νὰ ξεσκεπάσῃ τὸ μυστικὸ του καὶ μπῇ στὸν κίνδυνον νὰ τοῦ πάρουν τὸ θυμαυρό. Ἐφοβοῦντο τὴ Δικαιοσύνη· ἤξερε πῶς οἱ θυμαυροὶ ἀνήκουν μέρος στὸν ἰδιοκτήτη τῆς γῆς καὶ μέρος στὴν Κυβέρνηση· ἔτσι σ' αὐτὸν θάδιναν ἓνα μικρότατο μέρος καὶ ὅλοι θὰ τὸν περγελοῦσαν γι' αὐτό. Κ' ἐφοβοῦντο τίς γυναῖκες ποὺ νὰ τίς κάψῃ ἢ στιά, γιατί θὰ πέφταν ἐπάνω του ὅπως οἱ ἄετοὶ στὰ πρόβατα τὰ σκόρπια στὰ χερσοτόπια. Καὶ περισσότερο ἀπ' ὅλα φοβοῦντο τοὺς συγγενεῖς του, ποὺ ζοῦσε σιμὰ τους καὶ ποὺ πάντα τὸν περγελοῦσαν καὶ τὸν θεωροῦσαν πῶς δὲν ἦταν καλὸς γιὰ τίποτα. Ἦθελε νὰ τοὺς δείξῃ, ἢ καλύτερα νὰ δείξῃ στὸν ἑαυτό του, πῶς ἦταν ἐξυπνος ὅπως καὶ οἱ ἄλλοι, πῶς μάλιστα ἦταν ἐξυπνότερος ἀπὸ τοὺς ἄλλους. Ἐτσι ἔτρωγε λίγο γιὰ νὰ βαστάξῃ ὅσο τὸ δυνατόν περισσότερον καιρὸ ἢ προμήθειά του καὶ νὰ μὴν ἀναγκαστῇ νὰ γυρίσῃ στὸ χωριό· κ' ἐργαζόταν μὲ τὴν πέτσινη σακκοῦλα κρεμασμένη στὸν ὦμο. Μὰ μιὰ μέρα οἱ προμήθειες τοῦ σώθηκαν κ' ἔπρεπε νὰ γυρίσῃ στὸ χωριό. Ἐτσι

τοῦρθε στοῦ νοῦ νὰ ζητήσῃ τὴ συμβουλή τοῦ δὸν Γκαβίνου Ἀλιβεζοῦ.

Τὸ σπίτι τοῦ δὸν Γκαβίνου Ἀλιβεζοῦ ἦταν πάντοτε ἀνοιχτὸ σ' ὅλους· μιὰ ἐσωτερικὴ κλίμακα ὠδηγοῦσε ἀπὸ τὴν αὐλὴν τὴ χορταριασμένη καὶ ἐρημικὴν στοῦ ἐπάνω πάτωμα, καὶ ὁ Γιάννης Γκαβίνος ἀνέβηκε ἴσια μὲ τὸ φορτίο του, χωρὶς νὰ ζητήσῃ τὴν ἄδεια. Εὐρέθηκε σ' ἓνα δωμάτιο γυμνὸ, μὲ τὸ ταβάνι ξύλινο, στὶ ὁποῖο ἦταν ἓνας καταρράχτης ἀνοιχτὸς μέσα ἀπὸ τὸν ὁποῖο φαινόταν τὸ ταβάνι τοῦ ψηλότερου πατώματος· καὶ στάθηκε νὰ κοιτάξῃ μὲ τὸ πρόσωπο κατὰ πάνω ὅπως καὶ ὁ Τζιαφᾶς, ὁ ἀπλοῖκός τοῦ Σαρδινικοῦ παραμυθιοῦ, ὅταν τοῦ πετοῦσε ἡ μετέρα του ἀπὸ τὸ παραθύρι τὰ κουκιὰ μὲ τὰ ὁποῖα θρεφόταν. Ναι, ὅλους τοὺς δεχόταν ὁ δὸν Γκαβίνος Ἀλιβεζοῦ, μὰ πῶς ἔκαναν γιὰ νὰ φτάσουν ἴσια μ' αὐτόν;

— Ὡ γ' Ἀνθρώποι;

Τότε ἔπεσε κάτω ἀπὸ τὸν καταρράχτη μιὰ σκάλα κινητὴ κι' αὐτὸς ἐσκαρφάλωσε σαλευόμενος, μὲ τὸ φορτίο του στὸν ὦμο. Ἀντὶς ἐρημίτη μὲ λευκὰ γένεια, μόλις ἔβγαλ' ἐξω ἀπὸ τὴν τρύπα τὸ κεφάλι του, εἶδε ἓναν ἄνθρωπο ἀκόμη νέο, παχύ, μὲ μαῦρα γένεια γύρω ἀπὸ τὴν σταράτη καὶ τολμηρὴν ὄψη του, ποὺ ἔγραφε καθισμένος σ' ἓνα τραπέζι στοῦ πλάι τοῦ ἀνοιχτοῦ παραθυριοῦ, ἀπὸ τὸ ὁποῖο φαινόταν ὁ κάμπος ἴσια μὲ τὸ

μέρος πὺν ὁ Γιάννης Γκαβίνος ἔσπερνε τὸ σιτάρι του. Ἡ θάλασσα τοῦ φαινόταν πιά πῶς ἦταν ἐκεῖ σιμά, ἀνάμεσα στὸ ἓνα καὶ στὸ ἄλλο βιβλίο ἐπάνω στὸ τραπέζι.

Μὰ ἐκεῖνο πὺν περισσότερο ἐσάστισε τὸ Γιάννη Γκαβίνο ἦταν ἐπειδὴ εἶδε μιὰ ψηλὴ καὶ δυνατὴ γυναῖκα, μιὰ χλωμὴ γιγάντισσα πὺν ἔστρωνε τὸ κρεβάτι καὶ πὺν σ' ἓνα νεῦμα τοῦ κυρίου ἐκατέβηκε ἀπὸ τὴν καταπακτὴ μαζεύοντας τὰ φορέματά της γύρω ἀπὸ τὰ πόδια της. Ἦταν μιὰ ξένη γυναῖκα πὺν ὁ Γιάννης Γκαβίνος εἶχε συναντήσει κάποτε καθάλα στὸ ἄλλογο, μονάχη, στὸ μεγάλο δρόμο· τί ἐπήγαινε νὰ κάμῃ δὲν ἤξερε, γιατί δὲν ἐφρόντιζε ποτὲ νὰ μάθῃ τίς ὑποθέσεις τῶν ἄλλων· ὅπως δὴποτε ὅμως μπορεῖ ὁ δὸν Γκαβίνος Ἀλιβεζοῦ νὰχε ἀλλάξει γνώμη γιὰ τίς γυναῖκες.

Μὰ ὅταν ὁ ἐρημίτης, γυρίζοντας λιγάκι μὲ τὴν πέννα στὸ χέρι τὸν ἐρώτησε: — Τί θέλεις ; — ἀνοίξε το στόμα μὰ δὲν ἐμπόρεσε νὰ μιλήσῃ. "Ὅχι" δὲν μποροῦσε. Ὁ ἄνθρωπος πῶστεκε ἀπέναντί του μὲ τὴν πέννα στὸ χέρι, ἐμοιαζε μὲ τὸς ἄλλους, μὲ τὸ Δήμαρχο, παραδείγματος χάρη, μὲ τὸν ὁποῖον ἦταν συγγενεῖς, μὲ τὸ Γιατρό, μὲ τὸ κύριο Δικαστή. Καὶ γιατί ἔγραφε ; Γιὰ ποιоὺς ἔγραφε ; Ὁ Γιάννης Γκαβίνος θυμόταν πῶς εἶχε πάει κάποτε στὸ Νουόρο γιὰ μάρτυρας, κ' εἶχε φιλοξενηθῇ στὸ σπίτι τοῦ κουμπά-

ρου ἐνὸς συγγενῆ του, καὶ στὴν αὐλή, πρὸς τὸ βράδυ, ἐδιηγήθηκε μιὰν ἱστοριοῦλα στὶς ὑπηρέτριες καὶ στὰ κορίτσα ποὺ κάθονταν στὴ δροσιά· καὶ λοιπόν, μιὰ ἀπὸ τὶς κοπέλλες, ποὺ ἔγραφε, ἐτύπωσε κατόπι στὸ χαρτί τὴν ἱστοριοῦλα· καὶ στὸ χωριὸ τὴ διάβασαν, ὁ δάσκαλος καὶ ὁ δικαστής, κ' ἐγέλασαν καὶ μ' αὐτόν, τὸν Γιάννη Γκαβίνο, καθὼς καὶ μ' ἐκείνη, τὴν κόρη τοῦ κουμπάρου τοῦ συγγενῆ του. "Ὅχι, ἐφοβοῦντο τοὺς ἀνθρώπους ποὺ γράφανε.

—Μά, λοιπόν; —ἐρώτησε ὁ ἐρημίτης εὐγενής, μὲ ὑπομονή, κοιτάζοντάς τον καλὰ στὸ πρόσωπο μὲ τὰ ὠραῖα του ζῶηρά μαῦρα μάτια. — Τί θέλεις;

—Τίποτα, μὲ συμπαθᾶτε, μὲ συγχωρεῖτε γιὰ τὴν ἀνησυχία· θέλω... θέλω νὰ σᾶς ρωτήσω, ποιά εἶναι ἐκείνη ἡ γυναῖκα;

"Ἐκαμε νεῦμα μὲ τὸ κεφάλι στὸν καταρράχτη, καμώνοντας λίγο τὰ μάτια· καὶ ὁ ἄνθρωπος ἐγέλασε σὰν παιδάκι, δείχνοντας ὅλα του τ' ἄσπρα δόντια.

—'Εννόησα, —εἶπε γυρίζοντας πρὸς τὸ τραπέζι.

—Ποιά εἶναι; Ποιά εἶναι; —ἐπίμενε νεύοντας ὁ Γιάννης Γκαβίνος.

—"Ὡ γι' αὐτὸ εἶναι μιὰ καλὴ γυναῖκα· εἶναι χήρα, ἔχει καὶ κάποια προῖκα. Ἔρχεται κάθε τόσο ἐδῶ γιὰ νὰ μὲ συμβουλευτῇ γιὰ κάποια τῆς

ὑπόθεσι. Εἶναι ἀπὸ καλοῦς ἀνθρώπους, μὰ πί-
στεύω πὼς ἂν θέλῃς νὰ τὴν πάρῃς γυναῖκα σου,
οἱ γονεῖς της δὲ θὰ τὴν ἐμποδίσουν. Μάλιστα,
μάλιστα. Θέλεις νὰ τὴν κράξω ;

— "Οχι, θὰ τῆς μιλήσω ἐγώ, ἂν ἡ ἐξοχότητά
σας μοῦ ἐπιτρέπει...

— Μάλιστα, μάλιστα. Ποιανὼν εἰς' ἐσὺ ;
κάνεις τὸν ἐπιστάτη, ἢ τὸν πιστικό ;

— Τὸν πιστικό, — εἶπε ὁ Γιάννης Γκαδίνο.

Δὲν ᾔξερε γιατί φοβόταν ἐκεῖνο τὸν ἄνθρωπο,
καὶ τὰ μαῦρα μάτια τοῦ ποῦ τὸ βλέμμα τους τὸν
περνοῦσε ὀλάκερο καὶ φαινόταν πὼς ἔμπαινε ὡς
καὶ μέσα στὴν σακκοῦλα του.

— Ὁ Θεὸς μαζί σας — ἐχαιρέτησε μὲ διάση,
γυρίζοντας πρὸς τὴν καταπακτὴ καὶ ἔφυγε, μὰ
τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ τοῦ προξενοῦσε ἓνα θλιβερό
συναίσθημα.

Ἴδου ποῦ ἀμάρταινε· εἶπε ψέματα, ἐδυσπί-
στησε πρὸς τὸν ἀγαθοεργὸ ἐκεῖνον ἄνθρωπο, ἐπροσ-
ποιήθηκε πὼς ἐνδιαφέρεται γιὰ μιὰ ξένη γυναῖκα,
γιὰ μιὰν ἀπόχηρα ἔρημη ποῦ στο τέλος δὲν τὸν
ἐπέλαζε. Γυρίζοντας κάτω, τὴν εἶδε ἀκίνητη σὰ
νὰ τὸν περίμενε στο δάθος τῆς κρεμαστῆς σκά-
λας, κοιτάζοντάς τον στηλὰ μὲ τὰ μεγάλα της
μάτια. Τοῦ φάνηκε πὼς εἶχε ἀκούσει καὶ ἐννοή-
σει ὅλα, καὶ ἐκοκκίνησε διαβαίνοντας ἀπέναντί
της καὶ χαιρετώντας τὴν μόλις μὲ τὸ κίνημα τοῦ
κεφαλιοῦ.

Μὰ ὅταν ἐγύριζε στὴ μοναξιά του, μὲ τὸ φορτίο στὸν ὤμο του καὶ χίλιες ἀνησυχίες στὴν καρδιά, τὴν ξαναεῖδε. Δυνατὴ, ἡρεμὴ, καθισμένη καθάλλα ἐπάνω σ' ἓνα μικρὸ ἄλογο κόκκινο, ἐκοίταζε ἐμπρὸς στὸν παραλιακὸ μεγάλου δρόμο· μόλις ἔφθασε τὸ Γιάννη Γκαβίνο, ἐλιγότεψε τὸ βάδισμα τοῦ ἀλόγου κ' ἐκοίταξε τὸ νέο ἀπὸ ψηλά· κι' αὐτὸς ἐκοκκίνησε ἄλλη μιὰ φορά. "Ἐτσι ἔπιασαν φιλία. Ἐμιλοῦσε καλὰ καὶ δὲν ἐγελοῦσε καθόλου· διηγόταν πῶς δὲ φοδύταν νὰ ταξειδεύῃ μονάχη ὡς καὶ τὴ νύχτα· κι' ἂν ἦταν ἀνάγκη φοροῦσε καὶ ἀντρίκια φορέματα, καὶ κάποια φορὰ τὴ σταμάτησαν οἱ ληστές· μὰ μὲ τὴν πίστη πρὸς τὸ Θεὸ ἐπροχώρησε ἀπείραχτη.

—Κ' ἐσύ, —τοῦπε ἀπὸ ψηλά, —γιατί ρώτησες γιὰ μένα; Τί προθέσεις εἶχες;

—Καλές. Μά... ἦταν γιατί σ' εἶδα καθισμένη στὸ ἄλογο καὶ μοῦ φάνηκες λιγότερο ψηλὴ. Ἐγὼ εἶμαι πολὺ κοντὸς γιὰ σέ.

—Μπροστὰ στὸ Θεὸ ἔχουμε ὅλοι τὸ ἴδιο ἀνάστημα—τοῦ εἶπε.

Ἦταν ἡ πρώτη γυναῖκα ποὺ τοῦ μιλοῦσε ἔτσι, κ' αἰστάνθηκε νὰ τοῦ χτυπᾷ ἡ καρδιά, μὰ ὁ χτύπος ἔφθανε ἴσια μὲ πίσω στὸ πλευρὸ κάτω ἀπὸ τὴ σακκοῦλα τὴ σκληρὴ μὲ τὸ θουσαυρὸ κ' ἐδυσπίστησε ξανά. Ἴσως ἡ γυναῖκα ἤξερε καὶ τοῦ κανε ἔρωτα γιὰ τὰ χρήματά του.

"Ὅταν ἐχωρίστηκαν, τὴν παρακολούθησε μὲ

τὰ μάτια θλιμμένα· καὶ κατὰ τὴν ἀνήσυχον νύχτα τοῦρθε ἡ ιδέα νὰ κρύψῃ τὸ θυσαυρὸ στὶς σχισματιές τοῦ γκρεμοῦ, ὅπου δὲν ἐπήγαιναν παρὰ μονάχα οἱ θαλασσινοὶ ἄετοί. Εἶχε πάντα τὸν καιρὸ του νὰ τὸν πάρῃ, ἀφοῦ ἡ γυναῖκα, ἂν ἦταν πράγματι ὅπως φαινόταν, τὸν ἤθελε φτωχό. Ἐξέκίνησε λοιπόν· ἡ νύχτα ἦταν χεινοπωριάτικη, γαλανή, φεγγαροφώτιστη, καὶ φαινόταν μέσα στὴ θάλασσα ἓνα μεγάλο χρυσὸ ἔρπετό, καὶ κάτω ἀπὸ τὸν γκρεμὸ κάθετα τὰ ἀκίνητα νερὰ φαινόταν σὰ γάλα. Ἀπὸ τότε ποῦ ἦταν παιδάκι ἐγνώριζε τὶς σχισματιές, ὅπου οἱ ἄετοὶ κάνουν τὶς φωλιές τους καὶ δὲν ἄργησε νὰ βρῇ μιὰ κατάλληλη γι' αὐτόν· ἄφ' ἑσῆ τῇ σακκοῦλα, μὰ γυρίζοντας στὴν καλύβα του ἔγερνε, ἐβάραινε ἀπὸ τὸ ἓνα τοῦ μέρος κ' ἐκουνοῦσε τὸ κεφάλι σκεπτικός, ἀδέβαιος, μετανοημένος πιά· καὶ δὲν ἐμπόρεσε νὰ κοιμηθῇ εὔτε νὰ ἡσυχάσῃ ὥς πρὶν νὰ ξαναπάῃ τὸ πρῶτ', καὶ νὰ πάρῃ τὸ θυσαυρό. Τώρα ἡ θάλασσα ἦταν ὅλη σὰν αἱματωμένη καὶ γαλάζια καὶ κάτω ἀπὸ τὸν γκρεμὸ τὸ νερὸ ἦταν τόσο ἀκίνητο, ποῦ ἐκαθρέφτιζε τὴ σκιά τῶν γλάρων καὶ τῶν ἀετῶν ποῦ πετοῦσαν.

Μονάχα ὁ ἄνθρωπος ἦταν θλιμμένος μέσα στὴν τόση γαλήνη· ἐζητοῦσε, ἐζητοῦσε ἀνάμεσα στὶς σχισματιές, μὰ ὁ ἥλιος ἐβγῆκε, κι' αὐτός δὲν εἶχε ἀκόμη ξαναβρῇ τὸ θησαυρό· τέλος τοῦ φάνηκε πῶς εἶδε σὰν ἓνα ψῶφιο ζῶο νὰ πλέῃ μακριά·

κ' ἐκατάλαβε τὴν ἀλήθεια. Οἱ ἄετοι πιστεύοντας πὼς ἡ σακκοῦλα ἦταν ζῶο τὴν ἐπήραν καὶ τὴν ἔρριξαν ἔπειτα στὴ θάλασσα.

Καὶ ὁ Γιάννης Γκαβίνος ἐγύρισε κι' ἄρχισε νὰ περιμένῃ, τοῦλάχιστο νὰ ξαναπεράσῃ ἡ γυναῖκα· μὰ ἡ γυναῖκα δὲν ξαναπέρασε πιά.

ΚΑΤΩ ΑΠΟ ΤΑ ΦΤΕΡΑ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

Ὁ Γιάννης Γκαβίνος Ἀλεβιζοῦ ἔλυσε τέλος τὸ πρόβλημα ποὺ τὸν ἐπαίδευε ἀπὸ τόσα χρόνια· ἔξοῦσε ἐν εἰρήνῃ μακριὰ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους καὶ κυρίως ἀπὸ τὶς γυναῖκες, χωρὶς νὰ ἐργάζεται πολὺ γιὰ νὰ διατηρῇ τὸ σῶμα καὶ χωρὶς νὰ βασανίζῃ τὸ σῶμα του ὑπερβολικὰ γιὰ νὰ σώσῃ τὴν ψυχὴ του. Τριάντα χρονῶν ἄνθρωπος καὶ ἦταν ἀκόμῃ ἀπλοϊκὸς καὶ ἄγριος ὅπως ἦταν παιδάκι τὸν καιρὸ ποὺ φοβόταν τὸ διάβολο μὰ καὶ τὸ Θεό. Ἐδῶ καὶ χρόνια, κάποτε, σκάφτοντας τὴ γῆ γιὰ νὰ σπείρῃ τὸ σιτάρι του, εἶχε βρεῖ ἓνα θυσσαυρὸ κα τὸν πέταξε στὴ θάλασσα ἐξ αἰτίας μιᾶς γυναίκας· ἦταν ὅμως μιὰ ἱστορία ποὺ τοῦ φαινόταν σὰν ὄνειρο καὶ δὲν ἐτολμοῦσε μήτε νὰ τὴ διηγηθῇ, γιατί ἐννοῦσε πῶς ἦταν ἀπ' ὅλες τὶς μεριὲς παράλογη καὶ γελοία. Πραγματικὰ δὲν τὸν εἶχε πετάξῃ τὸ θυσσαυρό· τὸν εἶχε κρύψει ἀνάμεσα στοὺς γκρεμούς, σ' ἓνα ἄγριο μέρος μέσα σὲ μιὰ πέτσινη σακκοῦλα· καὶ οἱ θαλασσινοὶ αἰετοί, θαρρώντας πῶς ἡ σακκοῦλα ἦταν κανένα ζῶο, τὴν ἐπῆραν καὶ τὴν παράτησαν ἔπειτα κ' ἔπεσε στὴ

θάλασσα. Ὁ Γιάννης Γκαβίνος θὰ μπορούσε ὡς καὶ νὰ τὴν ξαναπάρῃ, ἐπειδὴ γιὰ πολλές ἡμέρες τὴν ἐβλεπε νὰ πλὴν μακρὰ ἀκριβῶς σὰ ζῶο ψόφιο· ὁμῶς φοβόταν τὸ νερό, δὲν ἤξερε μπάνιο καὶ ὁ τόπος ἦταν ἔρημος. Ἐπειτα εἶχε περιτρέξει πολλές φορές τὴν παραλία μὲ τὴν ἐλπίδα μήπως ξαναπετάξῃ ἡ θάλασσα στὴ γῆ τὸ θυσσαυρό· τέλος ὑποτάχτηκε στὴ μαῖρα του· μὰ διατηροῦσε στὴν καρδιά του μιὰ βαθειὰ μνησικακία πρὸς τὶς γυναῖκες. Ἀκόμη τώρα, καθισμένος στὸ σκαλοπάτι τῆς ἐκκλησιᾶς στὴν ὁποῖαν εἶταν ἐρημίτης, δηλαδὴ φύλακας χωρὶς μισθό, ἐκοίταζε τὴ γραμμὴ τῆς θάλασσας ποὺ σηκώνονταν καὶ κατέβαινε μὲ τὸν ἀνάλαφρον ἀνατολικὸν ἄνεμο, ποὺ ἀνάσαινε σὰ νᾶταν στῆθος ἀνθρώπινον, κι' ἀνχοστέναζε ὡς κι' αὐτὸς ἔτσι, μὲ τὴν ἀνάμνηση τῶν χαμένων του εὐκαιριῶν, σκεπτόμενος πῶς στὸ τέλος ὁ πειρασμός τὸν ἄφησε στὴν ἡσυχία του. Μὰ ἄρκεσε νὰ γυρίσῃ τὰ μάτια πρὸς τὸ χερσοτόπι, ποὺ ὡς κι' αὐτὸ ἐσειόταν ὀλάκερο ἀπὸ τὴ ζέστα τῆς αὐγῆς, γιὰ νὰ καταλάβῃ τὴν ἀπάτη του. Ἀκριβῶς μιὰ γυναῖκα, ποὺ νὰ τὶς πάρῃ ὅλες τὸ θανατικό, ἐπροχωροῦσε στὸ κίτρινο μονοπάτι τὸ ἀνάμεσα στὴν πρασινάδα, προπορευόμενη μερικὰ βήματα ἐνὸς κάρου, σερνόμενου ἀπὸ βῶδια καὶ σκεπασμένου μὲ μιὰ χονδρὴ τέντα σάκκινη.

Ἡ γυναῖκα εἶταν ἀκόμη μακρὰ, καὶ μόλις ξεχωριζόταν ἡ μαύρη τῆς σιλουέτα, ἔχοντας κά-

ποιο λαμπήρισμα στό στῆθος καί στή ζώνη, μὰ ὁ Γιάννης Γκαβίνος τὴν ἀνεγνώρισε ἀμέσως μὲ τὸ χτύπημα τῆς καρδιάς του. Ἦταν πραγματικὰ ἐκεῖνη, ἡ Βαρβάρα Σάου, ἡ νοικοκυρὰ ὅλων τῶν τόπων τῶν ὁλόγυρα, καί τῆς ἐκκλησιούλας τὴν ὁποίαν εἶχε ξαναχτίσει μ' ἐξοδὰ τῆς ἐπάνω στὰ ἐρείπια κάποιας ἄλλης, στὰ ἐρείπια ἀκριβῶς ἀνάμεσα στὰ ὁποῖα ὁ Γιάννης Γκαβίνος εἶχε βρεῖ τὸ θυσαυρό.

Τέλος ἐπλησίασε· ἦταν πάντα ἡ ἴδια, ὅπως ὁ Γιάννης Γκαβίνος τὴν ἐγνώρισε σὰν παιδάκι κ' ἐπειτα σὰ νέος ὅταν ἐπήγαινε νὰ τῆς πληρώσῃ τὸ νοῖκι τοῦ χτήματος, κ' ἐπειτα σὰν ὑπηρέτης στό σπίτι της, μετὰ τὸ θάνατο τοῦ Βαρτιστῆ Σάου, τοῦ ἀντρός της· πάντα εὐκίνητη, ὠραία, ψηλή, μὲ τὸ γυαλιστερό ρόδινο πρόσωπό της μέσα στό μαῦρο πλαίσιο τῆς μαντίλας, καί μὲ τὰ μάτια της τὰ μαῦρα καί λαμπερά. Ἐπερπατοῦσε γοργὰ κουτώντας λίγο τὸ κορμὶ της, ποὺ φαινόταν πῶς ἤθελε νὰ ξεκολλήσῃ ἀπὸ τὰ στέρεα λαγόνια της κι' ἀπὸ τὴ λεπτή της μέση, τὴ σφιγμένη μὲ μιὰ μαύρη λουστρινένια ζώνη· καί σὲ λίγο ἄφησε πίσω πολὺ τὸ κάρρο καί ἐστάθηκε ἀπέναντι στό Γιάννη Γκαβίνο, γιὰ νὰ τὸν εἰδοποιήσῃ περὶ τίνος ἐπρόκειτο.

—Πρόκειται γιὰ τὴν κόρη μου, τὴ βασανισμένη μου, ποὺ ἔχει ἀδιάκοπα πυρετοὺς καί ὁ

γιατρός μᾶς ἔστειλ' ἐδῶ σιμὰ στὸν ἀγέρα τῆς θάλασσας. Λοιπόν, ἐσὺ καρδοῦλα μου,—τί κάνεις ; Ἐπάχυνες, ὁ Θεός νὰ σέχῃ καλὰ,—νάχῃς ὑπομονὴ καὶ θὰ κοιμηθῇς στὴν καλύβα πού ὁ ὑπηρέτης θὰ σέ βοηθήσῃ νὰ στήσῃς· γιὰ λίγες μέρες ἐμεῖς θὰ μείνουμ' ἐδῶ στὸ δωματιάκι σου.

Ὁ Γιάννης Γκαβίνος δὲν εἶχε μήτε σηκωθῇ· καὶ μήτε τὴν ἐκοίταζε· ἐκοίταζε τὸ χορτάρι στὰ πόδια του κι' ἀποκρίθηκε μὲ πνιγμένην φωνή :

—Μὰ ποιά καλύβα! Στὸ διάβολο ἡ καλύβα.

Δὲν ἐκουνήθηκε μήτε ὅταν εἶδε νὰ βγάζουν ἀπὸ τὸ κάρρο τὸ κορίτσι, λεπτὸ λεπτὸ καὶ μακρὸ μακρὸ, μὲ τὰ χέρια καὶ τὰ πόδια κρεμάμενα καὶ τὸ πρόσωπο χλωμό, ξεχωριζόμενο μόλις ἀπὸ τὴν ἀχνὴ σκιά τῶν βλεφάρων καὶ τοῦ θλιμμένου στόματος. Ἀφοῦ ξαπλώθηκε στὸ στρώμα καὶ στίς μάλινες κουβέρτες, πού ὁ ὑπηρέτης ἐβγάλε ἀπὸ τὸ κάρρο καὶ τοποθέτησε στὸν ἴσκιο τῆς ἐκκλησούλας, ἐφάνηκε πιὸ χλωμὴ καὶ πιὸ ἀδύνατη κάτω ἀπὸ τὸ δυνατὸ γαλάζιο τ' οὐρανοῦ. Ἡ μητέρα, νέα καὶ δυνατὴ, τὴν ἐκοίταζε μὲ στοργή· γονατίζοντας στὸ χορτάρι, τῆς ἐσήκωνε τὸ κεφάλι καὶ τῆς διώρθωνε τὰ φορέματα γύρω στὰ πόδια τὰ ἀκίνητα· μὰ δὲν ἐξεχνοῦσε καὶ τ' ἄλλα πράγματα τῆς ζωῆς κ' ἔδινε παραγγελίες στὸν ὑπηρέτη πού κινιόταν μὲ νωθρότητα.

—Ἐπειτα, ἀφοῦ ἀνάψῃς τὴ φωτιά, θὰ κάμῃς τὴν καλύβα γιὰ σέ καὶ γιὰ τὸν ἐρημιτάκο .

Ἔλεγε τὸ «Ἐρημιτάκος» μὲ σεβασμὸ μὰ καὶ μὲ ἐλαφριάν εἰρωνεία· καὶ μὲ τὸν ἴδιο τόνο ὁ ὑπηρέτης ἐγύρισε πρὸς τὸ Γιάννη Γκαβίνο ποὺ ἔστεκε πάντα ἀκούνητος στὴ θέσι του.

—Κουνήσου, λοιπόν, εἰδωλο ! Ἡ καλύβα εἶναι περισσότερο γιὰ σὲ παρὰ γιὰ μένα· σ' ἐμένα ὁ καθαρὸς ἀγέρας κάνει καλὸ.

Ἀρχισε νὰ χώνη τοὺς πασσάλους πίσω ἀπὸ τὴν ἐκκλησιδίτσα· μὰ δυσανεκτῆς ἀπὸ τὴς διαταγὰς γιὰ νὰ βοηθήῃ, ὁ Γιάννης Γκαβίνος σηκώθηκε καὶ ψυθίρισε, ἀπομακρυνόμενος :

— Στὸ διάβολο καὶ ἡ καλύβα καὶ σεῖς ὅλοι.

Δὲν ξαναφανερώθηκε ὅλην τὴν ἡμέρα.

—Χριστέ μου, ἐπροσβάλληκε· μὰ πῶς μποροῦσε νὰ γίνῃ ; Ἡ κοπέλλα ἔχει ἀνάγκη ἀναπαύσεως, —ξανάλεγε ἡ Βαρβάρα·— ἔπειτα ὁ καιρὸς εἶναι θερμὸς, κι' αὐτὸς δὲ θὰ πεθάνῃ ἂν μείνῃ καὶ στὸ ὑπαιθρο.

—Δὲν τὸν ἀφήνετε —εἶπε ὁ ὑπηρέτης. —Ὅλοι οἱ ἅγιοι εἶναι πεισματάρηδες.

—Ναί, κάνει πολὺ ζέστη, γιὰ τούτῃ τὴν ἐποχὴ, —ξανάπε καθισμένη σιμὰ στὸν ὑπηρέτη στὸ σκαλοπάτι τῆς θύρας, ἐνῶ ἐγύριζε κάθε τόσο τὸ πρόσωπο γιὰ νὰ κοιτάξῃ τὴν κόρη τὴν ἀποναρκωμένην στὸ δωματάκι τοῦ ἐρημίτη.

Πραγματικὰ ὁ ἄνεμος εἶχε σταματήσει, μὰ ἀφήνοντας τὸν ἀγέρα θερμὸ καὶ τὸν οὐρανὸ λιγάκι σκοτεινιασμένο. Ἐβγαιναν τ' ἀστέρια, ἀπομακρυσμένα, κοκκινωπά, ἀπλωνε ἡ εὐωδία τῆς μυρτιάς καὶ τῆς δάφνης τῆς ἄγριας, καὶ ἡ θάλασσα, πέρα, φαινόταν πῶς ἐλιμάριζε τὴν παραλία, σὰ φυλακισμένος τῇ νύχτα τὰ σίδερα τῆς φυλακῆς του.

—Ὅμως δὲν τὸν ἐπίστευα τόσο δύστροπο, — ἔλεγε ἡ γυναῖκα. — Κ' ἔπειτα ὡς καὶ ἀχάριστο. Τὸν ἐκράτησα δυὸ χρόνια στὸ σπίτι μου σὰ νᾶταν συγγενής, καὶ ὅταν ἀρρώστησε, θυμᾶσαι, ἐσὺ δὲν ἤσουν ἀκόμη στὴν ὑπηρεσία μου, τὸν ἐπεριποιήθηκα ἐγὼ μὲ τὰ ἴδια μου τὰ χέρια, κ' ἔπειτα ἀπὸ τὴν ἀρρώστια, ἐπειδὴ ἦταν ἀδύνατος, τὸν ἐβάσταξα στὴ ζέστη καὶ στὴν ἀνάπαψη σὰ νᾶταν μωρουδάκι. Πῶς εἴμαστε ἀνόητες ἐμεῖς οἱ γυναῖκες ! Κ' ἔπειτα ἤθελε νὰ φύγη, κ' ἐγὼ τοῦδωσα τὴν ἄδεια νὰ μείνῃ ἐδῶ ὅσο ἤθελε, καὶ νὰ σπείρῃ, ἀκόμη, ἂν ἤθελε, χωρὶς ποτὲ νὰ τοῦ ζητήσω λογαριασμὸ γιὰ τίποτα....

—Ἐσὺ εἶσαι γυναῖκα τοῦ Θεοῦ· τὸ ξέρουμε ὅλοι πῶς εἶσαι γυναῖκα τοῦ Θεοῦ, — ἐμουρμούρισε ὁ ὑπηρέτης μὲ ταπεινὸ θαυμασμὸ· μὰ ἐκεῖνη ἀνατινάχτικε σὰ νᾶχε σειστῇ. Ἄ, ὡς καὶ ὁ Γιάννης Γκαβίνος μιλοῦσε ἔτσι, ἕναν καιρὸ· κ' ἐκεῖνη τῶρα, ἐπληγωνόταν ὅταν κανεῖς τὴν ἐκολάκευε.

—Πηγαίνετε νὰ κοιμηθῆτε — εἶπε μὲ φωνὴ αὐστηρή· καὶ ἐκεῖνος ὑπάκουσε.

Ἐμεινε μόνη κ' ἔλπισε ἀκόμη πῶς ὁ Γιάννης Γκαβίνος θὰ γύριζε. Ἐστενοχωριόταν γι' αὐτόν, κατὰ βάθος τοῦ διατηροῦσε μιὰ στοργὴ μητρική, καὶ συγχρόνως τὸν ἐμisoῦσε.

Τέλος ξαναμπῆκε στὴν ἐκκλησιά, μὰ πρὶν νὰ πλαγιάσῃ ἐπῆρε τὸ μπουκάλι τοῦ λαδιοῦ κ' ἐπῆγε νὰ δάλλῃ λάδι στὸ καντῆλι τῆς ἐκκλησούλας, περνώντας ἀπὸ τὸ ἱερὸ πού ἦταν κολλητὰ μὲ τὸ δωματιάκι κ' ἐσυγκοινωνοῦσε μαζί του. Καὶ στὰ πόδια τῆς ἁγίας τράπεζας, κουλουριασμένον ἐπάνω στὸ παλὴρό κίτρινο πανὶ πού χρησίμευε γιὰ ταπέτο, καθισμένον ἐπάνω στὸ σκαλοπάτι, μὲ τὸ κεφάλι ἐπάνω στὰ γόνατα, εἶδε τὸ Γιάννη Γκαβίνο πού κοιμόταν καὶ ρουχάλιζε.

Ἀγαναχτισμένη τὸν ἐχτύπησε μὲ τὸ πόδι γιὰ νὰ τὸν ξυπνήσῃ. Ἐκεῖνος ἐσήκωσε τὸ πρόσωπο καὶ ἀνοίξε τὰ μάτια του τρομαγμένος, μὰ ἐτραβήχτηκε ἀκόμη πιὸ κατὰ τὴ γωνία τῆς ἁγίας τράπεζας, βάζοντας τὸ κεφάλι κάτω ἀπὸ τὴν ἄκρη τοῦ τραπεζομάνδηλου σὰ γιὰ νὰ προστατευτῇ. Κ' ἐξακολουθοῦσε νὰ κοιτάζῃ σιωπηλὰ τὴ γυναῖκα, προκαλώντας την, μὰ καὶ συγχρόνως φοβούμενός την.

—Πήγαινε ἀμέσως ἔξω! Ἀμέσως! — εἶπε μὲ θυμό. — Δὲν ντρέπεσαι; Κ' εἶσαι καὶ ὁ φύλα

κας, καὶ πᾶς καὶ κοιμᾶσαι κάτω ἀπὸ τὴν ἄγιαν τράπεζα ;

Ὡς τόσο ἔβαζε τὸ λάδι στὸ καντήλι, μὰ τὰ χέρια τῆς ἔτρεμαν καὶ τὸ λάδι ἔπερτε στριφογυρίζοντας σὰ φειδάκι κεχριμπαρένιο.

Νικημένη ἀπὸ τὴ σιωπὴ κι' ἀπὸ τὸ φόβο τοῦ Γιάννη Γκαβίνου, ἐγαλήνευσε λιγάκι καὶ μάλιστα ἐγέλασε, συγκινημένη, κ' ἔσκυψε νὰ τὸν κοιτάξῃ καὶ νὰ τοῦ νεύσῃ μὲ τὸ κεφάλι.

— Τὸ λοιπόν ; Γιατὶ κάνεις ἔτσι ;

— Ναί, ναί, — εἶπε ἐκεῖνος τότε, — γιατί ξέρω πὼς θάρχόσουν νὰ μὲ πειράξῃς. Ὡς κ' ἐδῶ ἦρθες ! Θέλεις νὰ μὲ ξαναπάρῃς... θέλεις νὰ μὲ κάνῃς νὰ ξαναπέσω στὴν ἁμαρτία... Νὰ φύγῃς, διαβόλισσα ! εἶμαι κάτω ἀπὸ τὰ φτερά τοῦ Θεοῦ... ἐγώ... Μὴ μὲ γγίξῃς ! Μὴ μὲ γγίξῃς !

— Ἄ, κουρελιάρη ! Καὶ ποιὸς σὲ γγίξει ; Δὲν ἐμιλοῦσες ἔτσι ὅταν σὲ περιποιόμουν καὶ ἤσουν χωρὶς κανέναν σὰ σκυλὶ ἀδέσποτο. Τότε μοῦ γλυφες τὰ πόδια, καὶ φοβέριζες πὼς θὰ κάψῃς ὅλα, πὼς θὰ σπάσῃς ὅλα ἂν δὲν ἐγενόμουν ἡ φίλη σου. Καὶ τώρα μοῦ πηγαίνεις κάτω ἀπὸ τὰ φτερά τοῦ Θεοῦ. Ἐξω ! Ἀμέσως ! Ἡ κράζω τὸν ὑπηρέτη καὶ σὲ βγάζει ἔξω μὲ τίς πέτρες....

Μὰ ἐκεῖνος δὲν ἐμιλοῦσε πιά, δὲν ἐσάλευε, μὲ τὸ τραπεζομάντηλο στὸ κεφάλι. Τότε ἡ γυναῖκα ἐπέταξε στὴ γῆ τὴ μπουκάλα ποὺ ἔσπασε κ' ἔκαμε δυὸ γύρους στὸ πάτημά της, χασολοῖ-

σμένη, σὰ νὰ ζητοῦσε κάποιο πράμα πού τὴν
τριγύριζε καὶ ὡς τόσο τῆς ἐξέφευγε. Ἡ ταπει-
νωσι καὶ ὁ θυμὸς τῆς ἔδιναν μιὰ δύναμη τρομερή·
ἀναστέναξε δυνατά, ἐκοίταξε μὲ τὰ μάτια θολὰ
τὸ Χριστὸ πού πίσω ἀπὸ τὸ τζάμι τῆς κορνίζας
φαινόταν σὰ νὰ χανόταν μέσα σὲ βαθειὰ νερά,
καὶ τέλος ἄρπαξε τὸ Γιάννη Γκαβίνο ἀπὸ τὸ
μπράτσο καὶ τὸν ἐτράβηξε κάτω, κάτω ἀπὸ τὰ
σκαλοπάτια τοῦ ἱεροῦ, ἀπὸ τὰ σκαλοπάτια τῆς
ἀψίδας, καὶ καθὼς ἐπροσπαθοῦσε ν' ἀντισταθῇ
ἄρπαζόμενος ἀπὸ τὰ κάγκελα, τοῦ ξεκόλησε τὰ
δάχτυλα ἀπὸ τὸ ξύλο μὲ νυχιές, κ' ἐξακολού-
θησε νὰ τὸν σέρνῃ ἔξω ἀπὸ τὴν ἐκκλησοῦλα καὶ
μόλις ἔφθασε στὴ θύρα, ἔβγαλε μὲ τὴν πλάτη τὴν
ἀμπάρα καὶ τὴν ἀνοίξε μὲ τῶνα χέρι μονάχα, χω-
ρὶς ν' ἀφήσῃ μὲ τ' ἄλλο τὸν ἐρημίτη, μάλιστα
τὸν ἔσπρωχνε μὲ τὸ γόνατο καὶ τὸν ἐπέταξε ἔξω
σὰ ν᾿ ἦταν σῶμα νεκρό. Ἐπεσε ἐπάνω στὸ χορ-
τάρι τὸ φωτιζόμενο μὲ τὸ ὑψωνόμενο φεγγάρι,
σηκώθηκε, ἐπῆγε ἀπὸ δῶ κι' ἀπὸ κεῖ σὰ νὰ τρυ-
πιόταν ἡ γῆ κάτω ἀπὸ τὰ πόδια του, καὶ τέλος
ἐφάνηκε πὼς εὗρῆκε τὴν ἰσορροπία του καὶ ἐσεί-
στηκε ὅλος σὰ ν᾿ ἦταν κανένα ζῶο πού ξύπνησε.

Ἡ Βαρβάρα ὡς τόσο ἐκλεισε τὴ θύρα, λα-
χανιάζοντας γιὰ τὴ νίκη τῆς, καὶ τῆς ἐρχόνταν
τὰ γέλια, σκεφτόμενη πὼς ὕστερα ἀπ' ὅλα ὁ
Γιάννης Γκαβίνος ἐβάλθηκε κάτω ἀπὸ τὰ φτερά
τοῦ Θεοῦ, γιὰ νὰ ξεφύγῃ τὸν πειρασμό τῆς· μὰ

κατὰ βάθος αἰσθανόταν καὶ λίγο σὰ φόβο. Ἀφοῦ ξανάβαλε τὴν ἀμπάρα, ἔβγαλε τὸ κλειδί κ' ἐκοίταξε ἀπὸ τὴν κλειδαρότρυπα. Ὁ Γκαβίνος ἑστκόταν ἐκεῖ, ἐμπρὸς ἀπὸ τῆ θύρα, καὶ φαινόταν πὼς τὴν ἐκοίταζε καὶ τὴν ἐπερίμενε, ἑξαγριωμένος, ἑτοιμος γιὰ τὴν ἐκδίκηση.

Τότε ἐπῆγε ἐκείνη νύκτι τῇ προστάσιά κάτω ἀπὸ τὴν ἅγια τράπεζα· ἐσφόγγισε τὸ λάδι ἀπὸ τὸ ταπέτο, ἔμασε τὰ κομμάτια τῆς μπουκάλας, καὶ μ' αὐτὰ στὰ χέρια τὰ γεμῆτα λάδια ἐγονάτισε καὶ βάλθηκε νὰ κλαίῃ. Ὁ ἰδρῶς, ποῦ μὲ τὴν προσπάθεια τοῦ παλέματος τῆς εἶχε βρέξει ὅλο τὸ πρόσωπο, ἐπάγωνε ἐπάνω της, καθὼς παγερὸ μαγνάδι, κ' ἔτρεμε ἀπὸ ταπεινωσύνη καὶ ἀπὸ φόβο, γιατί ἔνοιωθε πὼς ἦταν αὐτὴ ἀκόμη ἡ πιὸ ἀδύνατη, ποῦ εἶχε ἀνάγκη ἀπὸ τὰ προστατευτικά φτερά τοῦ Θεοῦ.

Ο ΝΟΙΚΟΚΥΡΗΣ

Μόλις ἄρχιζε τὸ κρύο, κατὰ τὸ τέλος τοῦ Νοέμβρη, οἱ πιο φτωχοὶ τοῦ χωριοῦ, ἐκεῖνοι ποὺ δὲν ἦταν μήτε ὑπηρέτες, ποὺ δὲν εἶχαν νὰ σπείρουν σιτάρι, ποὺ δὲν εἶχαν μήτε φωτιά, μαζεύονταν στὸ δωμάτιο τῆς εἰσόδου τῆς καλύβας, ὅπου ἡ Μαρία Φραγκίσκα ἐζύμωνε καὶ πουλοῦσε σὲ μετριώτατη τιμὴ ψωμί μαῦρο, καμωμένο ἀπὸ ἄλευρι κριθαρένιο καὶ σιταρένιο· καὶ ἀκουμπησμένοι στὸν τοῖχο ἢ καθισμένοι κατὰ γῆς, ἀφοῦ ἀγόραζαν κ' ἔτρωγαν ἓνα ψωμί, ἔστεκαν ἐκεῖ ἴσια μετὴ τὴ νύχτα καὶ μήτε τότε δὲν ἐπιθυμοῦσαν νὰ φύγουν.

Μερικοὶ ἔπαιρναν μαζί τους καὶ τὸ προσφάγι, — μιὰ ρέγκα ἢ ἓνα κομμάτι τυρὶ γιδίσιο ἄσπρο καὶ ξερὸ σὰ μάρμαρο, — ἔπαιρναν καὶ τὸ κρασί μέσα σὲ μιὰ μικρὴ κολοκύθα μαύρη, ποὺ τὴν ἔκρυβαν καλὰ κάτω ἀπὸ τὴ μασχάλη τους, καὶ πίναν καὶ ἀποκοιμιώνταν.

Τὸ μυστικὸ ἦταν πῶς ἡ μικρὴ ἐκείνη εἰσοδος ἢ χωματοστρωμένη καὶ χωρὶς παραθύρι, ποὺ φωτιζόταν μονάχα ἀπὸ τὸ φέγγισμα τοῦ ἀναμμένου

φούρνου στο διπλανό μαγειριό και από τὸ φευγά-
λέο φῶς τῆς θύρας, πού κάθε τόσο ἄνοιγε και
κλειόταν, εἶχε μιὰ θερμοκρασία εὐχάριστη, μιὰ
γλυκάδα φωλιᾶς.

Ὅταν ἡ θύρα ἄνοιγε τελείως, φαινόταν εἰς
τὸ βάθος τῆς ἐκτάσεως ἀπέναντι ἀπὸ τὸ σπιτάκι
τὰ πλάγια τῶν μαύρων βουνῶν, πού σκεπάζονταν
οἱ κορφές τους ἀπὸ τὰ πρῶτα χιόνια· και ὁ ἄνε-
μος ἐκατέβαινε ἀπὸ κεῖ καλπάζοντας σὰν ἄγριο
ἄλογο, πού χτυπώντας ἐπάνω στὸ σπίτι, τῶκανε
νὰ τρέμη ὀλάκερο· και ἐκυνηγοῦσε τὸν καπνὸ τοῦ
φούρνου μέσα στὸ μαγειριό, αὐξάνοντας τὴ σιω-
πηλὴ κακοδιαθεσία και τὸν ἐπίμονο βῆχα τῆς μι-
κροκαμωμένης Μαρίας Φραγκίσκας. Τότε πα-
ρουσιαζόταν στὸ διάδρομο, διαμαρτυρόμενη μὲ
λίγα μὰ σκληρὰ λόγια ἐναντὶον τῶν πελατῶν
πού ἀργοποροῦσαν ἐκεῖ μέσα· ὁ βῆχας τῆς ἔκοβε
τὰ λόγια, και μερικοὶ ἀπὸ τοὺς ἀδιάκριτους πε-
λάτες, πού τὴν εὐσπλαχνίζονταν, ἔφευγαν γιὰ νὰ
μὴν τὴν κάνουν νὰ θυμῶνῃ και κατόπι νὰ βήχῃ·
μὰ δυὸ τρεῖς ἔμεναν πάντα χωρὶς ν' ἀκοῦν και
χωρὶς νὰ μιλοῦν, ἀποτραβιώμενοι στὶς γωνίες σὰ
βατράχια, και δὲν ἔφευγαν παρὰ τὸ βράδυ.

Ἐτέλειωνε πού ἡ γυναῖκα τοὺς ἄφηνε ἡσυ-
χους και γύριζε στὴ δουλειά της· τότε δὲν ἀκου-
γόταν παρὰ ἔξω ὁ θόρυβος τοῦ ἀνέμου, ἐξακο-
λουθητικὸς και μονότονος σὰν τὸ θόρυβο τῆς θά-
λασσας, και στὸ μαγειριό τὸ σύρσιμο τοῦ φτυα-

ριοῦ μέσα στο φούρνο καὶ ὁ ψίθυρος τῆς φωτιᾶς.

Ἀντίκρου ἀπὸ τὴν θύρα οἱ ἄνδρες ἔβλεπαν τὴ μικρὴν ἰδιοκτήτρια, ἰσχνὴ καὶ εὐγενικὴ σὰν κοριτσάκι, καὶ τὴ γιγαντόσωμῃ φουρνάρισσα, τὴ μαύρῃ καὶ καφαλισμένη ἀπὸ τὴ φλόγα τοῦ φούρνου, νὰ πηγαίνει καὶ νὰ ἄρχεται, νὰ σέρνῃ τὰ πανέρια, νὰ ξεφουρνίζει τὸ ψωμὶ καὶ νὰ τὸ καθαρίζει ἀπὸ τὴ στάχτη μ' ἓνα δέμα ἀπὸ φύλλα μολόχας.

Στὸ πλάϊ τῆς εἰσόδου ἓνα πανεράκι μὲ ψωμὶ ζεστὸ ἔβγαζε μιὰ μυρωδιὰ σὰν ἀπὸ σανό· ἡ θύρα τοῦ διαδρόμου κάθε τόσο ἀνοιγόταν καὶ μὲ τὸ δυνατό φύσημα τοῦ ἀνέμου, σπρωχνόμενη ἐκεῖ μέσα, ἐμπαινε μὲ τὰ φορέματα φουσκωμένα κάποια γυναῖκα ποὺ πῆγαινε ἴσια νὰ διαλέξῃ τὸ ψωμὶ καὶ ζέσταινε τὰ χέρια τῆς καὶ τέλος ἔδινε ἓνα νόμισμα, ποὺ ἡ Μαρία Φραγκίσκα τῶρριχνε στὴν τσέπη χωρὶς μῆτε νὰ τὸ κοιτάξῃ.

Ἔτσι κάποια μέρα ἐμπῆκε ὁ δάσκαλος τοῦ σχολείου, μὲ τὰ χέρια στὶς τσέπες τῆς παλιᾶς του ζακκέτας τῆς κουμπωμένης, καὶ μ' ἓνα ξεθωριασμένο σάλι, τοῦ ὁποίου εἶχε σηκώσει τὰ κρόσσα ὁ ἀγέρας γύρω στο ὠχρὸ πρόσωπό του, τὸ ἔξαγριωμένο ἀπὸ τὴν πεῖνα. Ξανάκλεισε τὴ θύρα μὲ τὸ πόδι καὶ ἐπῆγε ἴσια στο πανέρι καὶ πῆρε ἓν ψωμὶ, χωρὶς νὰ σκύψῃ, χωρὶς νὰ κοιτάξῃ

τοὺς ἀνθρώπους τοὺς μαζεμένους στὴν εἴσοδο, χωρὶς νὰ χαιρετήσῃ τίς γυναῖκες. Τὸ ἄσαρκο πρόσωπό του τὸ ὑπερήρικο, στὸ ὁποῖο τὰ λοξὰ πρασινωπὰ μάτια του καὶ τὸ κρεμάμενο κάτω του χεῖλι τοῦ δίναν ἓνα ὕφος ἄγριας περιφρόνιας, σὲ μιά στιγμή πού φωτίστηκε ἀπὸ τὸ φῶς ἐφάνηκε κόκκινο. Ἐβαλε τὸ ψωμὶ κάτω ἀπὸ τὴν ἄκρη τοῦ σαλιοῦ του καὶ εἶπε φεύγοντας :

— Μαρία Φραγκίσκα, γιὰ σήμερα μοῦ κάνεις πίστωση· θὰ σὲ πληρώσῃ τὸ Δημαρχεῖο!

Ἡ γυναῖκα δὲν ἀπάντησε· εἶχε σηκωθῇ μὲ μιᾶς, μόλις τὸν εἶδε, κ' ἔστεκε ἐκεῖ, πανιασμένη, μὲ τὸ στόμα καὶ τὰ μάτια ἀνοιχτὰ ἀπὸ τὸν τρόμο. Ὡς καὶ οἱ ἀνθρώποι, στὸ διάδρομο, δὲν ἀνάσαιναν, ταραγμένοι σ' αὐτὴν τὸ συμβᾶν τὴν παράξενον νὰ τοὺς ἐνδιέφερε προσωπικά. Ἐπειδὴ ὁ δάσκαλος ἦταν κάποτε ἀφεντικός, κ' ἔπειτα ἐρωμένος τῆς Μαρίας Φραγκίσκας. Τὴν εἶχε στὸ σπῖτι του ἀπὸ μικρὴ· τὴν εἶχε διαφθείρει, κ' ἔπειτα στὸ τέλος τὴν ἔδιωξε μὲ μπαστουνιὲς καὶ τὴ φοβέρισε πῶς θὰ τὴ σκοτώσῃ γιατί ἐξ αἰτίας τῆς δὲν μπορούσε πιά νὰ κάμῃ κάποιον καλὸ γάμο, — καθὼς ἔλεγε· — καὶ στὸ σχολεῖο αἰφνιδίως, καὶ μ' ὄσους τὸν ἐπλησίαζαν εἶχε γίνῃ ἀπότομος καὶ προσβλητικός. Τὸ Δημαρχεῖο γι' αὐτὸ τὸν ἀπέλυσε κ' ἐκεῖνος ἔκαμε δίκη μὲ τὸ Δημαρχεῖο. Εἶχε ὁμῶς καταδικαστῇ καὶ στὰ ἔξοδα. Ἰσιαμ' ἐδῶ καὶ λίγους μῆνες τὸν ἐβλεπαν νὰ γυρίζῃ ἀκόμη στὸ

χωριό μὲ τὸ ἀκατάδεχτο ὕψος τοῦ ἀνώτερου ἀνθρώπου· δὲν ἐσύχναζε κανέναν· δὲν ἐκοίταζε κανέναν, μὰ ὅλοι τὸν ἐχτιμοῦσαν ἀκόμη, γιατί τὸν ἐσκιάζονταν· ἔπειτα εἶχε ἐξαφανιστῇ καὶ ἐπιστεῦτηκε πῶς εὐρῆκε θέση σὲ κανέναν ἄλλο Δῆμος· κι' ἀντὶς αὐτό, ἰδοὺ ποὺ ξαναπαρουσιαζόταν μὲ τὸν ἐρχομό τοῦ χειμῶνα καὶ ξανάμπαινε στὸ σπῖτι τοῦ θύματός του γιὰ νὰ κλέψῃ τὸ φωμὶ τῆς ἀδιάντροπα, ὅπως τῆς εἶχε κλέψῃ τὴν τιμὴ καὶ τὴν ἡσυχία. Τὰ βήματά του δὲν ἀκούγονταν πιὰ ἔξω, καὶ οἱ γυναῖκες καὶ οἱ πελάτες δὲν εἶχαν ἀκόμη ἀναλάβει ἀπὸ τὸν αἰφνιδιασμό. Ἡ φουρνάρισσα μὲ τὸ φτυάρι μέσα στὸ φούρνο ἄφινε νὰ καίεται τὸ φωμὶ, γυρισμένη καὶ κοιταζοντας τὴν κυρά τῆς· καὶ ἡ κυρά ἐκοίταζε τὴ μισόκλειστη θύρα μὲ τὰ μεγάλα γαλανὰ τῆς μάτια τὰ ὀρθάνοιχτα στὸ παιδικὸ πρόσωπό τῆς, σὰ νά'ταν ἀδέβαιη ἀκόμη ἂν ἦταν πραγματικὴ ἢ τραγικὴ ἐμφάνιση. Μ' ἓνα πήδημα πετάχτηκε στὸ διάδρομο, ἐκλείσε μὲ τὴν ἀμπάρα τὴ θύρα, ἀκούμπησε μὲ τὶς πλάτες ἐκεῖ, σὰ γιὰ ν' ἀντισταθῇ ἐναντίον κάποιας ἐφόδου ἀπ' ἔξω, ἔπειτα νικημένη ἄφησε ἓνα στεναγμὸ κ' ἔπεσε λιπόθυμη.

Οἱ ἄνδρες τὴν ἐσήκωσαν, ἓνας τὴν ἐπῆρε βσταχτὰ ἴσια με τὸ κρεββατάκι τῆς στὸ δωματιάκι πίσω ἀπὸ τὸ μαγειριό· δὲ συνερχόταν· μιὰ γραμμὴ αἱματωμένου σάλιου τῆς ἔβγαине ἀπὸ τὴν ἄκρη τοῦ στόματος.

—Καὶ τῷ ξερε αὐτή, πῶς θὰ ξαναγύριζε,—
 ἔλεγε ἡ φουρνάρισσα, βρέχοντάς της τὸ μέτωπο
 μ' ἓνα πανὶ μουσκεμένο στὸ κρασί· — τῆς τῷ χε
 μηνύσει πῶς θὰ τέλειωνε νὰ πλερώσῃ αὐτὴ τὰ
 ἔξοδα τῆς δίκης...

—Μά, γιὰ τ' ὄνομα τοῦ Θεοῦ, γιατί νὰ μὴν
 εἰδοποιήσῃ ; — εἶπε κάποιος ἄνδρας προσφέρον-
 τας τὴν κολοκυθοῦλα του μὲ τὸ κρασί γιὰ νὰ μου-
 σκέψῃ τὸ πανί. — "Αν ξαναγυρίσῃ ἐδῶ θὰ τοῦ
 σπάσω τὸ πόδι, ἔτσι νὰ μὲ φυλάῃ καὶ ὁ Θεός,
 θὰ τοῦ σπάσω τὸ πόδι.

—Γιατί δὲν εἰδοποίησε ; — ξανάπε ἓνας ἄλ-
 λος. — "Ανθρωποὶ εἴμαστε.

Μὰ ἡ φουρνάρισσα ἔκαμε νεῦμα ν' ἀποτρα-
 βηχτοῦν. Ἡ Μαρία Φραγκίσκα ἀνοιγοκλειοῦσε
 τὰ βλέφαρα ἐπάνω στὰ θολωμένα της μάτια καὶ
 μὲ τὸ μικρὸ χέρι της, ἀκόμη ἄσπρο ἀπὸ τὸ ζυ-
 μάρι ἐσφόγγιζε τὸ κρασί ἀπὸ τὰ μάγουλα.

— Σηκώσου, γυναῖκα, σηκώσου, θάρρος· τὸ
 φωμὶ καίεται, — εἶπε ἡ φουρνάρισσα, βοηθώντας
 τὴν νὰ σηκωθῇ· καὶ οἱ δύο μαζὶ ἐγύρισαν στὴν
 ἐργασία.

Ἀπὸ τ' ἄλλο μέρος οἱ ἄνδρες ἀγρυπνοῦσαν·
 δὲν ἔλεγαν τίποτα, μὰ ὅλοι ἐννοοῦσαν πῶς
 ἔπρεπε νὰ προστατέψουν τὸ ἄμοιρο πλάσμα, τὸ
 ἔρημο, καὶ νὰ τὸ ὑπερασπίσουν ἀπὸ τὴν καταπίε-
 ση τοῦ τυράννου του. Ἀπὸ καιρὸ σὲ καιρὸ ἀκου-
 γόταν ὁ δυνατὸς βῆχας της, καὶ ἀπ' ἔξω τὸ μουγ-

γητό τοῦ ἀνέμου φαινόταν σάν τῇ φωνῇ τοῦ τρομεροῦ τῆς ἐχθροῦ.

Καί ὁμῶς ὅταν ἐχτύπησε κάποιος στή θύρα, ἔτρεξε γιά ν' ἀνοίξῃ· ἦταν κάποια πελάτισσα καί τῆς ἔδωσε ψωμί, ἔβαλε στήν τσέπη τὸ νόμισμα καί δὲν ἐξανάβαλε στή θύρα τὴν ἀμπάρα. Φαινόταν πῶς δὲν ἐθυμόταν ἢ δὲν ἐφοβόταν πιά τίποτα, καί ἀργότερα, ἐπειδὴ οἱ ἀνθρώποι δὲν ἔφευγαν, ἄρχισε νὰ μουρμουρίζῃ.

Τότε κάποιος ἀπ' αὐτοῦς, ἐκεῖνος ποὺ τὴν ἐπῆρε βασταχτὰ ἀπὸ τὸ μπράτσο, ἐπροχώρησε ἀποφασιστικά.

— Μαρία Φραγκίσκα, δὲ θάταν καλὸ νὰ μείνῃ κανένας ἀπὸ μᾶς; Δὲ φοβᾶσαι;

Ἐκείνη τὸν ἐκοίταξε χασολοῖσμένη, ἐφάνηκε πῶς θυμῆθηκε, κ' ἔμεινε ἀναποφάσιστη.

— Μὰ ὄχι, — εἶπε τέλος, — θὰ κλείσω καλὰ τὴ θύρα.

Κατὰ τὸ διάστημα τῆς νύχτας ἐχιόνισε. Οἱ πελάτες τὴν αὐγὴ ἐρρόντισαν νὰ γυρίσουν, ἐκτός ποὺ ἤθελαν νὰ ξεφύγουν τὸ κρύο, μὰ κι' ἀπὸ κάποια περιέργεια, κι' ἀπὸ κάποιο πραγματικὸ αἶσθημα εὐσπλαχνίας.

Ὁ πρῶτος ποὺ ἔφθασε ἦταν ἐκεῖνος ποὺ ἐπῆρε βασταχτὰ ἀπὸ τὸ μπράτσο τῇ Μαρία

Φραγκίσκα· ἀγόρασε τὸ ψωμί, τὴν ἐρώτησε μὲ τὰ μάτια καί, βλέποντάς την ὠχρὴ μὰ ἡσυχῇ, ἀποτραβήχτηκε στὴν ἄκρη του. Ἐπειτα ἔφθασαν οἱ ἄλλοι· ὅλοι ἐφρόντιζαν νὰ τινάζουν καλὰ τὸ χιόνι ἀπὸ τὰ πόδια τους, πρὶν νὰ μποῦνε, κι' αὐτὸ ἐσήμαινε πὼς δὲν ἐσκόπευαν νὰ φύγουν γρήγορα. Δὲν ἔπρεπε ν' ἀπαρατήσουν τὴν ἄμοιρη Μαρία Φραγκίσκα στὰ βάσανα τοῦ τυράννου της. Μὰ οἱ ὥρες περνοῦσαν καὶ ὅλα ἔστεκαν ἡσυχά· οἱ γυναῖκες ἐργάζονταν, ἔξω ἐβάραινε ἡ βαθεῖα σιωπὴ τῶν χιονισμένων ἡμερῶν, καὶ τὸ κρύο φαινόταν πὼς εἶχε νεκρώσει τὸν κόσμον καὶ τὰ πάθη του. Καὶ ὅμως κάθε φορὰ πού ἄνοιγε ἡ θύρα, ἡ Μαρία Φραγκίσκα ἔστρεφε κι' ἄνοιγε ὀρθάνοιχτα τὰ μάτια, σὰ νὰ περίμενε μὲ τρομάρα κάποιος νὰ μπῇ.

Πρὸς τὴ νύχτα τὴν ἔπιασε ἓνα δυνατὸ κρύο· χτυποῦσαν τὰ δόντια της, τοῦ κἄκου ἐπυρωνόταν στὸ φούρνο καὶ τέλος ἐξέσπασε στὰ κλάματα ἀναδεύοντας τὰ χέρια της.

— Φοβοῦμαι, φοβοῦμαι, — ἔλεγε.

Ἡ φουρνάρισσα τὴν ἐπῆρε στὸ κρεβάτι καὶ τῆς ἔδωσε νὰ πιῇ νερὸ μὲ μέλι· ἔσφιγγε μὲ τὰ δυό της τὰ χέρια τὰ τρεμάμενα τὸ φλυντζάνι, πού ὅμως τῆς χτυποῦσε στὰ δόντια, ἐνῶ ἐξακολουθοῦσε νὰ λέη :

— Φοβοῦμαι...

Ἀπὸ τ' ἄλλο μέρος οἱ ἄνδρες ἄκουαν· κ' ἐκεῖνος πού τὴν εἶχε πάρει ἀπὸ τὸ μπράτσο, ἐπρο-

χώρησε ἴσια με τὸ μαγειριό, λέγοντας μὲ φωνὴ συγκινημένη στὴ φουρνάρισσα :

— Πέστε της νὰ μένη ἡσυχὴ· θὰ μείνουμε ἐδῶ φρευρὰ ὅσο πού νὰ φύγῃ ἀπὸ τὸν τόπο ἐκεῖνος ὁ γαῖδαρος.

— Δύο ἀπ' αὐτούς, πραγματικά, περάσανε τὴ νύχτα στὸ διάδρομο. Ἡ Μαρία Φραγκίσκα εἶχε πυρετὸ δυνατό καὶ παραλογοῦσε, χωρὶς ὅμως ποτὲ νὰ δώσῃ νύξιν γιὰ τὴ μυστικὴ της ἀγωνία. Ἐνδιαφερόταν γιὰ τὸ φωμὶ πού καιγόταν, γιὰ τὸν κακὸ καιρό, γιὰ τοὺς ἀνθρώπους πού ἀργοποροῦσαν στὸ διάδρομο· ὅμως καὶ μπροστὰ στὸ θάνατο φαινότανε πὼς ἤθελε ν'ἀναι δικός της ὁ πόνος τῆς ὀλάκερος καὶ ὁ φόβος τῆς.

Ἐμεινε δυὸ βδομάδες στὸ κρεβάτι· ἡ φουρνάρισσα ἐξακολουθοῦσε νὰ φένη τὸ φωμὶ, βοηθούμενη ἀπὸ μιὰ γυναῖκα τῆς γειτονιᾶς, καὶ οἱ ἀνθρώποι δὲν παράλειπαν νὰ φουρνοῦνε· μὰ ὁ ἐχθρός, ἀπ' ἔξω, ἔμοιαζε κάπως μὲ τὸν ἄνεμο, ὑπῆρχε καὶ δὲν ὑπῆρχε, ἐχτυποῦσε τὴ θύρα μὰ δὲν ἔμπαινε μέσα. Ἡ γυναῖκα πού βοηθοῦσε στὸ ζύμωμα τοῦ φωμιοῦ ἐκορόιδευε τοὺς ὑπερασπιστὲς τῆς Μαρίας Φραγκίσκας.

—Μὰ ποιὸς τὸν εἶδε ; Ἀφοῦ δὲν τὸν εἶδε κανέναν ἀπὸ τὸ χωριό ; Ὀνειρευόσαστε.

Καὶ ὁμῶς αὐτὴ ἡ ἴδια, τὸ βράδυ τῶν Χριστουγέννων, ἐμπῆκε στὸ δωματιάκι τῆς Μαρίας Φραγκίσκας καὶ τὴν ἐβοήθησε νὰ σηκωθῇ, τῆς ἔβαλε ἓνα μαξιλάρι πίσω ἀπὸ τῆς πλάτες, καὶ τῆς εἶπε χαμηλοφώνως :

—Τώρα εἶσαι καλὰ· αὔριο θὰ σηκωθῇς, εἶναι γιορτὴ. Ἄκουσέ με τώρα· ὁ νοικοκύρης σου βρίσκεται στὸ σπῖτι μας, στὸν ἀχυρῶνα μας, πεσμένος στὴ γῇ σὰν κανένα ἄρρωστο σκυλί, καὶ δὲν τρώει, δὲ θέλει τίποτα· μονάχα ζητᾷ συχώρεση γιὰτὶ σὲ τρόμαξε. Δὲν ἔχει σπῖτι, δὲν ἔχει φωμί· ν' ἀρνηθῇς συχώρεση σ' αὐτὸν εἶναι τὸ ἴδιο σὰ νὰ τὸ ἀρνηθῇς στὸ Χριστὸ τὸν ἀποκαθηλωμένον.

Ἡ ἄλλη σιωποῦσε κοιτάζοντάς την μὲ τὰ μεγάλα τῆς μάτια, τὰ λαμπερὰ ἀπὸ τὰ δάκρυα.

—Μαρία Φραγκίσκα· σήμερα ὅλοι συχωρᾶνε, ὡς καὶ τὸ χειρότερό τους ἐχθρό. Ἄφησέ τον νᾶρθῃ νὰ σοῦ ζητήσῃ συγγνώμη· ἔτσι θὰ σοῦ περάσῃ καὶ ὁ φόβος· τί μοῦ λὲς γι' αὐτό, τρυγονάκι μου ; Ναί ;

Ναί, ἔνευσε ἡ ἄλλη μὲ τὸ κεφάλι τῆς ποὺ ἦταν βαρὺ ἀπὸ τὰ βρεγμένα τῆς ἀκόμη μαλλιά μὲ τὸν ἰδρῶτα τῆς θερμῆς· καὶ τὰ δάκρυα τῆς ἔπεφταν κάτω στὸν ἰσχνό τῆς λαιμὸ καὶ χτυποῦσαν ἐπάνω στὸ σεντόνι σὰ μαργαριτάρια σπασμένου περιδεραίου.

Ἡ σπλαχνικὴ γυναῖκα ἔμεινε σιμὰ τῆς, ἐκείνη τὴ νύχτα, καὶ οἱ καλοὶ φίλοι τοῦ διαδρόμου ἐστάλθηκαν στὸ καλὸ, ἐπειδὴ τώρα πιά ἡ Μαρία Φραγκίσκα ἦταν καλὰ καὶ δὲν ἤθελε συντροφιά. Ἐκεῖνος ποὺ τὴν ἐπῆρε ἀπὸ τὸ μπράτσο ἦταν ὡς τόσο ὑποψιασμένος. Ἐπῆγε στὴ Λειτουργία καὶ κουνοῦσε τὸ κεφάλι, γονατισμένος, σὰ γιὰ νὰ διώξῃ κάτι ποὺ τὸν στενοχωροῦσε στὰ μαλλιά του. Κατὰ τὴν ἐξοδο ἀκολούθησε ἓνα πλῆθος παιδιὰ ποὺ σήμαιναν τὴ φουσαρμόνικα, καὶ κᾶθισε στὸν τοῖχο ἀκούοντας τὴ μουσική, καὶ τοῦ φαινόταν πὼς ἦταν ἀκόμη μέσα στὸ διάδρομο, στὴ ζέστη, πὼς ἄκουε τὸ παράπονο τῆς ἄρρωστης καὶ συγκινιόταν μάταια γιὰ κείνη.

Ὅταν ἐπῆγαν ὅλοι μέσα στὰ σπίτια τους ποὺ ἀπὸ τίς θυροῦλες τους ἔβγαινε ὁ καπνὸς καὶ ἡ μυρουδιά τοῦ ψηνόμενου γουρουνόπουλου, ἐπῆγε τὸν τοῖχο τοῖχο, σὰ νᾶταν τυφλός, ἴσιαμε τὸ σπιτάκι τῆς. Εἶδε μέσα ἀναμμένο φῶς· ἐχτύπησε καὶ ἡ γειτόνισα ἀνοιξε καὶ τὸν ἄφησε νὰ μπῇ. Ἦταν ψυχοπονιάρα γιὰ ὅλους.

Ἐκεῖνος ἐπροχώρησε ἴσιαμε τὸ μαγειριό καὶ εἶδε νᾶναι καθισμένος σιμὰ στὸ κρεββατάκι τῆς Μαρίας Φραγκίσκας ὁ ἐχθρὸς τῆς. Εἶχε τὰ πόδια τεντωμένα, τὶς πλάτες καλὰ ἀκουμπισμένες στὴν καρέκλα καὶ τὰ χέρια στὶς τσέπες· ἐκείνη ἦταν πεσμένη στὸ κρεβάτι, μὲ τὸ κεφάλι λίγο γυρισμένο πρὸς τὰ δεξιὰ ἐπάνω στὸ προσκέφαλο

πού άκουμποῦσε, καὶ στο χέρι της κρατοῦσε ἓνα ἀχλάδι πού τῆς εἶχε φέρει ἐκεῖνος.

Ἡ σκηνὴ ὁμῶς δὲν ἐσυγκίνησε τὸν πελάτη· μιὰ ἔφοδος θυμοῦ τὸν ἔσπρωξε ἴσιαμε τὸ δωματιάκι· καὶ ψιθύριζε, ἀπλώνοντας τὰ χέρια πρὸς τὴν ἄρρωστη:

— Τί κάνεις, Μαρία Φραγκίσκα; μὰ τί κάνεις;

Ὁ πρῶην δάσκαλος ἐγύρισε μὲ τὰ πόδια, καὶ χωρὶς νὰ σηκωθῇ, χωρὶς νὰ βγάλῃ τὰ χέρια ἀπὸ τὶς τσέπες, τὸν ἐκοίταξε μὲ περιρρόνηση.

— Αἱ, αἱ, — εἶπε, — ποῦ πιστεύεις πὼς βρῖσκεσαι; Πήγαινε, καὶ νὰ μὴν ξαναπατήσης ἐδῶ. Δρόμο.

Καὶ ἡ σπλαχνικὴ γυναῖκα τὸν ἔπιασε ἀπὸ τὸ χέρι καὶ τὸν ὠδήγησε ἴσιαμε τῇ θύρᾳ. Κι' αὐτὸς ἐστάθηκε ἔξω κ' ἐπερίμενε νὰ φύγῃ ὁ δάσκαλος. Ἐξημέρωσε κ' ἐβγῆκε μονάχα ἡ σπλαχνικὴ γυναῖκα ἀπὸ τὸ σπιτάκι· ὁ τύραννος ἔμεινε μέσα.

Ἐρθασαν οἱ ἄλλοι πελάτες, οἱ προστάτες τῆς Μαρίας Φραγκίσκας, μὰ μαθαίνοντας ἀπὸ τὸ συνάδελφο πὼς ὁ δάσκαλος ἦταν ἐκεῖ μέσα, δὲν ἐτολμοῦσαν νὰ μποῦνε. Γιὰ νὰ ἐκδικηθοῦν ἄρχισαν νὰ τραγουδοῦν ἓνα πειραχτικὸ τραγοῦδι, ἀπομακρυνόμενοι, ὁμῶς, ὅλοι μαζί· καὶ ὁ ψυ-

χρὸς ἄνεμος τῆς αὐγῆς ἐχτυποῦσε ἐπάνω στὶς
πλάτες τους, καὶ φαινόταν πὼς εὐχαριστιώταν
νὰ παίζη μὲ τὰ κουρέλια τους καὶ νὰ σκορπίζη
τὴ φωνή τους.

ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ

“Όταν ἔφρευγε ἀπὸ τὸ σπίτι, κι’ αὐτὸ γινόταν συχνὰ γιατί ἦταν γυναῖκα τῆς ἐκκλησιᾶς, ἡ Μανέλα Φάδα παρακαλοῦσε στὴ γειτονιὰ νὰ λένε, σ’ ὅποιον ἐπῆγαινε νὰ τὴ ζητήσῃ, πὼς ὁ ἔγγονός της ὁ Κωνσταντῖνος ἦταν ἔξω ἀπὸ τὸ χωριό. Ἐκεῖνο λοιπόν, τὸ πρωῒ, — ἓνα ὥραῖο καὶ δροσερὸ πρωῒ τῆς σαρακοστῆς — μιὰ γειτόνισσα, μόλις εἶδε κάποια γρηᾶ ἀπὸ τὴ Μαμογιάδα, μὲ δυὸ μαντήλια δεμένα τῶνα ἐπάνω στ’ ἄλλο κάτω ἀπὸ τὸ πηγούνι, καθισμένη καθάλλα σ’ ἓνα μικρὸ ἀλογάκι σὰ γαῖδουράκι, καὶ νὰ σταματᾷ ἀπέναντι στὴν κλεισμένη θύρα τῆς Φάδας, ἔτρεξε καὶ τῆς εἶπε μὲ βιάση :

— Δὲν εἶναι κανεῖς. Ἡ κουμπάρα ἡ Μανέλα ἐπῆγε νὰ ἐξομολογηθῇ καὶ ὁ Κωνσταντῖνος εἶναι περίπατο ἢ μπορεῖ νὰ πῆγε κι’ αὐτὸς στὴν ἐκκλησιά. Μ’ ἂν θέλετε νὰ κατεβῆτε, ἐλᾶτε ἐδῶ μέσα νὰ ζεσταθῆτε.

Ἡ γρηᾶ ἡ ξένη ἔκαμε τὴν κουρῆ, ἐκοίταξε ἐπάνω κάτω, μὲ τὰ λαμπερά της μαῦρα γυαλιά, εἶδε καλὰ πὼς τὸ σπίτι τοῦ Φάδα ἦταν ὅλο κλεισμένο σὰ νᾶχε πένθος, εἶδε τίς γυναῖκες νὰ τὴν

περιεργάζονται στὶς θύρες τῶν σπιτιῶν τους, ποιά μὲ τὸ πανέρι στὸ χέρι, ποιά μὲ τὸ μωρὸ στὸ στῆθος, κ' ἐστάθηκε ἀκίνητη ἐπάνω στὸ ἀκίνητο ἀλογάκι της. Κάτω στὸ βάθος τοῦ κατωφερικοῦ δρόμου λαμποκοποῦσε ὁ χεῖμαρρος, πράσινος ἀνάμεσα στὰ σκληθρα τῶν ὁποίων ἀνοιγαν δειλὰ τὰ πρῶτα φύλλα, τὰ κιτρινωπὰ καὶ τρεμάμενα σὰν πεταλιδίτσες. Κάποιος ἄνθρωπος ξουρισμένος, μὲ βελουδένιο καπέλλο, περνοῦσε ἀπὸ τὸ δρόμο· ἐκοίταζε τὴ γρηά, ἐγύριζε ξανὰ νὰ τὴν κοιτάξῃ, ἐδιάβαινε· ἐκείνη ἔστεκε ἀκίνητη. Τέλος μιὰ γυναῖκα εἶπε μέσα ἀπὸ κάποιο σπιτάκι :

—Νάτος, ὁ Κωνσταντῖνος Φάδας,—καὶ ἡ γρηοῦλα εἶδε ν' ἀνεβαίνει ἀπὸ τὸ ἰσκιωμένο μέρος τοῦ δρόμου, ἓνας ἄνθρωπος σκυμμένος πού περπατοῦσε σὰν τυφλὸς τὸν τοῖχο τοῖχο καὶ κάθε τόσο ἐσταματοῦσε, μιὰ στιγμή, σκεπτικός, διορθώνοντας τὸ καπέλλο του, καὶ φαινόταν πὼς θυμούταν κάποιο πράγμα πού τὸν ἐπέζε νὰ γυρίσῃ πίσω. Ἐκείνη τὸν παρατηροῦσε ἀπὸ ψηλά, ἀλίγιστη, σιωπηλή. Ἦταν ὁ ἄνθρωπος αὐτός μὲ τὸ ἐλεεινὸ παρουσιαστικὸ ὁ πλούσιος ἰδιοκτήτης Κωνσταντῖνος Φάδας, στὸν ὁποῖον ἡ πρώτη του γυναῖκα εἶχε ἀφήσει μιὰ τόσο μεγάλη κληρονομία μὲ τὸν ὅρο νὰ πάψῃ νὰ ζῇ ἁμαρτωλὰ μὲ τὴ δοῦλα τοῦ Βαρβάρα; Γιὰ νὰ πάψῃ νὰ ζῇ ἁμαρτωλὰ, αὐτὸς εἶχε στεφανωθῇ τὴ δοῦλα τοῦ Βαρβάρα, κι' ἐκείνη ἔπειτα τοῦφυγε ἀπὸ τὸ σπίτι.

Ἄρκοῦσε νὰ τὸν κοιτάξῃ κανεὶς, γιὰ νὰ παρατηρήσῃ πῶς αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος παιδευόταν ἀπὸ τὸ Θεό.

Ἡ γρηοῦλα ἐξεπέζεψε καὶ ἔδωσε τὸ ἀλογάκι στὰ κάγκελα ἐνὸς παραθυριοῦ.

Ὁ Κωνσταντῖνος τὴν ἐκοίταζε, λίγο σαστισμένος στὴν ἀρχή, ἔπειτα παρατηρώντας τὶς γυναῖκες ποὺ παραμόνευαν πίσω ἀπὸ τὶς θύρες, ἐδιόρθωσε μὲ μιᾶς μ' ἓνα ἐνεργητικὸ κίνημα τὸ καπέλλο του· τέλος ἀποκρίθηκε στὸ χαιρετισμὸ τῆς ξένης κι' ἀνοίξε τὴ θύρα. Ἡ καρδιά του ἐχτυποῦσε ἀπὸ χαρὰ, γιὰτὶ ἡ θεία του, ἡ ἄγρια θεία του, δὲν ἦταν στὸ σπίτι. Τοῦ φάνηκε γιὰ μιὰ στιγμὴ πῶς ἐγύρισε στοὺς τρομεροὺς καιροὺς καὶ ἡρωϊκοὺς, τότε ποὺ ζοῦσε ἡ Κυρία Ρουγκίτα, ἡ πρώτη του γυναῖκα, καὶ κείνη ἐπήγαινε στὴ ἐκκλησία κι' αὐτὸς ἔμενε μόνος στὸ σπίτι μὲ τὴ μικρὴ Βαρβάρα.

Ἡ γρηοῦλα ἐκοίταζε ὀλόγυρα. Τὸ σπίτι ἦταν θλιβερό, ὑγρό, κλεισμένο· ἓνα τετράγωνο ἥλιου ἔπερτε ἀπέναντι ἀπὸ τὸ παραθύρι τοῦ μαγειριοῦ, σὰ σὲ κάποιον βαθὺ τόπο, σὲ κάποια ἐρημικὴ χαράδρα· καὶ ἡ σκεπασμένη φωτιὰ μ' ἓνα σωρὸ στάχτη ἔμοιαζε σὰ μνημα.

Ἡ γρηοῦλα ἐκάθισε ἡσυχῇ, ἀπέναντι ἀπὸ τὴ

φωτιά, κ' ἔνευσε στὸν Κωνσταντῖνο νὰ καθίση, σὰ νᾶταν αὐτὴ ἡ νοικοκυρά.

—Ἐσὺ τὸ ξέρεις καλὰ πῶς ἡ γυναῖκα σου βρίσκεται στὸν τόπο μου. Εἶναι στὸ σπίτι μου. Σοῦ γυρεύει συχώρεση καὶ θέλει νὰ ξανάρθη.

—Κακὸ νὰ τῆς ἔρθη! —ἐκαταράστηκε ὁ ἄνθρωπος· ἔπειτα ξαναδιώρθωσε τὸ καπέλλο του, ἀκούμπησε τὸ πρόσωπό του, μὲ τὸ πηγοῦνι μέσα στὸ χέρι καὶ μὲ τὸν ἀγκῶνα ἐπάνω στὸ γόνα, καὶ φάνηκε πῶς ἐσκερτόταν.

Ἡ γρηοῦλα ἐκοίταζε τοὺς τοίχους, ἡσυχῇ, μὲ τὰ χέρια κάτω ἀπὸ τὴν ποδιά.

—Ἡ γυναῖκα μετάνοιωσε, εἶναι μετάνοιωμένη ἡ γυναῖκα. Ρώτησε κατάβαθα τὴ συνείδησή σου, Κωνσταντῖνε Φάδα! Σκέψου πῶς ἐσὺ ἦσουν ἓνας ἄνθρωπος βίαιος καὶ πονηρός, δταν τὴν ἐξεπάτησες καὶ μέσα στὸ σπίτι σου! Ἐλέρωσες τὸ σπίτι σου! Ἄν ἡ γυναῖκα σου ἡ Ρογκίτα σοῦ ἄφησε ὅσα σοῦ ἄφησε ἤξερε, τὸ γιατί· γιὰ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ: ἦταν γιὰ νὰ μετανοιώσῃς· ἦταν ὁ σταυρός σου.

Ὁ ἄνθρωπος ἐσήκωσε τὰ μάτια του πρὸ ἀστραποβολοῦσαν.

—Καὶ δὲν τὸν ἐξεπλήρωσα τὸ σταυρό μου; Ὁ Θεὸς μοῦ πῆρε τὸ παιδί μου, τὴ γυναῖκα μου, ἔκαμε νὰ μοῦ φύγῃ ἀπὸ τὸ σπίπι αὐτὴ ἡ καταραμένη. Κ' ἐγὼ ἔσκυψα τὸ κεφάλι. Ποιὰν ἄλλη τιμωρία θέλετε, τώρα; Ἐπρεπε νὰ τὴν

κυνηγῆσω μπροστὰ στὸν κόσμον καὶ νὰ τὴν σφάξω· μὰ ὅλοι μοῦ πέσαν ἐπάνω μου, ἀπὸ τὸν παπᾶ ἴσιαμε τὸ ζητιάνο, ἀπὸ τοὺς συγγενεῖς μου ἴσιαμε τοὺς ἐχθροὺς μου, ὅλοι μ' ἔπιασαν ἀπὸ τὰ χέρια, ὅλοι μοῦ εἶπαν: Ἐκαμες νὰ σκάσῃ ἡ πρώτη σου γυναῖκα. Εἶναι γιὰ τὴ μετάνοιά σου αὐτό, εἶναι ὁ σταυρός σου.—κ' ἐγὼ κατάντησα ἔτσι, βλάκας. Τί θέλεις ἀκόμη;

Μὰ ἡ γυναῖκα ἄκουε μονάχα ἐκεῖνο ποὺ αὐτὴ ἔλεγε.

—Ἡ γυναῖκα σου μετάνοιωσε, ἡ γυναῖκα ἔχει μετανιώσει. Ἐσύ ξέρεις πῶς ἔγινε τὸ πρᾶμα; Ὁ γυιός μου, ὁ κυνηγός, —θᾶκουσες νὰ τὸν ἀναφέρουν· εἶναι ὠραῖος, εἶναι ψηλός· σὰν αὐτὴ τὴ θύρα, —καὶ λοιπόν, εὗρῃκε τὴ γυναῖκα σου στὸ δρόμο, μισοπεθαμένη ἀπὸ τὴν πείνα κι' ἀπὸ τὸ κρύο. Καὶ μοῦ τὴν ἔφερε στὸ σπίτι. Εἴμαστε Χριστιανοί, Κωνσταντῖνε Φάδα, ἔχουμε τὴν ψυχὴν ἀθάνατη. Κ' ἐγὼ ἐδάσταξα τὴ γυναῖκα σου στὸ σπίτι, ὅλο τὸ χειμῶνα, σὰν κόρη μου. Στὴν ἀρχὴ δὲν ἤξερα μήτε ποιά ἦταν. Ἦταν ἓνα πλάσμα τοῦ Θεοῦ κι' αὐτὸ ἀρκοῦσε. Ἐπειτα τὸ παιδί μου, ὁ κυνηγός, μοῦ διηγήθηκε ποιά ἦταν ἡ γυναῖκα· μιὰ ποὺ ἔφυγε ἀπὸ τὸ σπίτι ὅπως τὸ πουλάκι ἀπὸ τὴ φωλιά, ἔτσι, γιατί...

—Ἀρρώστια νὰ τὴν θερίσῃ! Ἐφυγε γιατί ἤθελε νὰ κοιτάζῃ ὅλους τοὺς ἀνδρες ποὺ περνοῦσαν ἀπὸ τὸ δρόμο. Καὶ ὅλοι ἐκοίταζαν μέσα στὸ

σπίτι μου ! Ὡς πού ἦταν φιλενάδα μου ἔστεκε καλή καὶ ὑπάκουη· μόλις ἔγινε γυναῖκα μου ἔγινε ἡ κόλασή μου.

— Αὐτὸ δὲν πειράζει. Τώρα ἡ γυναῖκα μετάνιωσε. Θὰ τὴν ξαναπάρῃς, θὰ τὴν κλείσῃς μέσα. Εἶπε πὺς θέλει νὰ κάμῃ ζωὴ καλογρηᾶς. Ἐγὼ ἤρθα γι' αὐτό. Τώρα τὸ Πάσχα ὁ γυιός μου παντρεύεται καὶ παίρνει μιὰ γυναῖκα πλούσια, ἡλικιωμένη, σοβαρή, ὅπως πρέπει σ' ἓναν ἄνθρωπο ὅπως αὐτός. Λοιπὸν ἡ γυναῖκα ἤρθε νὰ μείνῃ μαζί μας· κ' ἐγὼ καὶ ὁ γυιός μου, πού εἶναι καλὸς σὰν τὸ μέλι, θὰ κρατούσαμε στὸ σπίτι τὴ γυναῖκα σου, μὰ ἡ νύφη δὲν τὴ θέλει. Τώρα, Κωνσταντῖνε Φάδα, σκέψου καλά, βάλε τὸ χέρι στὴν καρδιά σου· ἂν ἡ γυναῖκα σου φύγει ἀπὸ τὸ σπίτι μου, τότε, ναί, πραγματικῶς εἶναι χαμένη. Βάλε τὸ χέρι στὴν καρδιά σου.

Κι' αὐτὸς ἔβαλε πραγματικῶς τὸ χέρι στὴν καρδιά του· καὶ ἡ καρδιά του ἐράγιζε ἀπὸ πόνο, ἀπὸ πόθο κι' ἀπὸ ἔρωτα· μὰ φοβόταν τὴ θεία του τὴ Μανέλα.

Ἡ θεία φυσικῶς εἶπε ὄχι. Ἐπειτα ἐτρογύριζε καὶ τὸ ἐξομολογιόταν καὶ τὸ κοινολογοῦσε, κ' ἦταν πιὸ ἀμάλαχτη ἀπὸ κάθε ἄλλη φορά.

— Ἐσύ, — εἶπε στὸν ἀνεψιό, — εἶσαι κύριος νὰ κάμῃς ὅτι θέλεις, μὰ ἂν ἐκείνη ἡ καταραμένη

ξανθάλλη ἐδῶ μέσα τὸ πόδι της, ἐγὼ καὶ ὅλοι οἱ συγγενεῖς σου θὰ εἴμαστε σὰ νεκροὶ γιὰ σένα· καὶ ὅλοι θὰ σὲ περιγελοῦν περισσότερο ἀπ' ὅσο ἴσιαμε τώρα, ἂν εἶναι δυνατό !

Αὐτὴ ἡ τελευταία λέξις ἐμπόδιζε τὸν ἄνδρα ν' ἀποφασίσῃ. Ἡ ξένη γρηοῦλα ἔφυγε ἔπειτα ἀπὸ τὸ μεσημέρι. Ἡ Μανέλα τὴν ἐβάσταξε στὸ γεῦμα, καὶ τὴν περιποιήθηκε μ' ὅλο τὸ σέβας πού ἀπαιτεῖ ἡ φιλοξενία· ὅσο ὅμως γιὰ τὸ σκοπὸ της δὲν ἔπρεπε νάχῃ καμμίαν ἐλπίδα.

Κ' ἐπήγαινε κ' ἐπήγαινε τ' ἀλογάκι μὲ τὴν γρηοῦλα, σιγὰ σιγὰ, κατεβαίνοντας τὸ μακρὺ δρομαλάκι πρὸς τὸ χεῖμαρρο· αἰφνιδίως ἀκούστηκε μιὰ ἀπόμακρη φωνή, ἔπειτα ὅλο καὶ σιμότερα, καὶ ἐσταμάτησε τὸ ζῶ της.

— Ἀκούστε, γυναῖκα, ἐσκέφθηκα καλὰ. Ἔχετε δίκιο, δὲν πρέπει ν' ἀφήσω νὰ τρέχῃ στοὺς δρόμους ἡ γυναῖκα μου. Μὰ στὸ σπίτι δὲν τὴ θέλουν, τ' ἀκούσατε ; Λοιπόν, ἔχω τὸ ἀμπέλι μὲ τὸ σπιτάκι, τὸ βλέπετε ἐκεῖ ἐπάνω οτὴν πλαγιά κάτω ἀπὸ τὸ Βουνὸ τὸ Γκούδουλα ; Ἡ Βαρβάρα νὰ πάῃ νὰ μείνῃ ἐκεῖ· ἰδοῦ, δόστε της τὰ κλειδιά. Θὰ βρῇ νὰ φάῃ καὶ νὰ πιῇ· νὰ μείνῃ κλεισμένη, ἂν ἀλήθεια μετάνοιωσε καὶ θέλει νάναι σὰν καλόγρη· ὁ καιρὸς ἔπειτα θὰ μᾶς ὁδηγήσῃ.

Ἡ γρηὰ ἔδωσε τὰ κλειδιά σ' ἓνα μαντῆλι, ἐκοίταξε τὸ ἀμπέλι, ἀκόμη μαυριδερό ἀνάμεσα στὸ τρυφερό πράσινο τῆς πλαγιᾶς καὶ τῶν δα-

σῶν πού περιζῶναν τὸ βουνό, καὶ ξαναπῆρε τὸ δρόμο. Ὁ Κωνσταντῖνος τὴν ἐσυντρόφεψε ἕνα διάστημα· ἦταν χαρούμενος, εὐτυσχιμένος, γεμᾶτος ἐλπίδες καὶ καλὲς προθέσεις γιὰ τὸ μέλλον.

— Γιὰ τώρα στ' ἀμπέλι δὲν εἶναι κανένας· μὰ ἡ Βαρβάρα δὲν εἶναι ἀπὸ τὶς γυναῖκες πού σκιάζονται. Εἶναι ἔπειτα σιμὰ βοσκοὶ φίλοι μου πού θὰ παραφυλᾶν. Κ' ἔπειτα.... θᾶμαι κ' ἐγώ. Τὶς πρῶτες μέρες δὲ θὰ παρουσιασῶ, τί λέτε; Εἶναι σωστό;

— Σωστότατο.

Ἐκεῖνος ὁμῶς ἀφοῦ τὰ καθόρισε ὅλα, ἀποχαιρετώτας τὴ γρηά, ἐπῆγε στοῦ ἀμπέλι. Τὸ σπίτι ἦταν μιὰ μεγάλη κατοικία λιθόκτιστη, χωρισμένη σὲ δύο δωμάτια, τὸ ἕνα ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἦταν γεμᾶτο μὲ βαρέλια καὶ στάμνες γιὰ τὸν τρύγο. Ἐτακτοποίησε ὅλα, ἐσάρωσε μέσα κ' ἔξω, κ' ἐσώριασε λίγα ξύλα στὴν ὀγνίστρα. Ἐπῆρε ψωμί καὶ τῶθαλε στοῦ καλάθι τὸ κρεμασμένο στὴ μέση τοῦωματίου, ὅπου οἱ ποντικοὶ δὲν μποροῦσαν νὰ φθάσουν· μὰ σκέφθηκε πὼς μιὰ γυναῖκα δὲ ζεῖ μονάχα μὲ ψωμί κ' ἐγύρισε στοῦ χωριό, ἐτοίμασε κρυφὰ ἀπὸ τὴ θεία του μιὰ μικρὴ διπλοσακκοῦλα μὲ προμήθειες καὶ τὴν ἄλλην ἡμέρα τὸ πρωτὶ ξανακίνησε γιὰ τὸ ἀμπέλι. Περνώντας ἔξω ἀπὸ τὸ μπακάλικο τῆς Νουορέζε ἀγόρασε ὡς καὶ ζάχαρη καὶ καρφέ· πρᾶμα πού ἔκαμε νὰ χαμογελάσῃ ἡ γυναῖκα πίσω ἀπὸ τὸ μπάγκο.

— Ἄ, Κωνσταντῖνε, Κωνσταντῖνε ! Κανίσκι γιὰ γυναῖκα καὶ γυναῖκα λιχούδικη !

Αὐτὸς γελοῦσε· ἔνοιωθε τὸν ἑαυτοῦ του εὐτυχισμένο σὰν παιδάκι ποὺ κάνει κάποιο μικροπραστράτισμα. Κ' ἔμεινε ὅλη τὴν ἡμέρα στὸ ἀμπέλι, θυμούμενος πὼς μιὰ φορά, ἐνῶ ἐζοῦσε ἀκόμη ἡ πρώτη του γυναῖκα, ἔμενε ἐκεῖ μὲ τὴ Βαρβάρα, τὸν καιρὸ ποὺ ξερρίζωναν τὸ γρασιδί. Τί ἡμέρα ποὺ ἦταν ἐκείνη ! Κάθε ποὺ τὴ θυμόταν τὸ αἷμα τοῦ χτυποῦσε στὰ μηλίγγια, σὰν τὸ νερὸ κάτω στὸ χεῖμαρρο ἐπάνω στὶς πέτρες. Ἔτσι ἔμεινε καὶ περίμενε τὴ Βαρβάρα· μὰ ἤρθε τὸ βράδυ καὶ ἐκείνη δὲν ἐρχόταν. Ἐπῆγε νὰ περάσῃ τὴ νύχτα του μὲ τοὺς βοσκούς, στὴ στάνη σιμὰ στ' ἀμπέλι· ἦταν ἡ νύχτα δροσερὴ καὶ καθαρὴ, τὰ δάση ἐφουρτούλιζαν καὶ ἡ σελήνη στὸ τελευταῖο της τέταρτο ἀναπαυόταν ἐπάνω σ' ἓνα βράχο τοῦ βουνοῦ Γκουδόλα σὰν ὀλόχρυσο πιάτο ἐπάνω σὲ τραπέζι.

Μὲ μιᾶς τὰ σκυλιὰ ἀλίχτησαν. Ὁ Κωνσταντῖνος ἐπήδησε ἐπάνω, σὰν τσιμπημένος μὲ μαχαῖρι, καὶ πῆγε νὰ κοιτάξῃ ἐπάνω ἀπὸ τὸ ἀμπέλι του. Δὲν ἔβλεπε κανέναν. Αἰφνιδίως ἔμεινε ἀκίνητος, στὴ θέσῃ του, σκυμμένος, περιμένοντας. Ἡ καρδιὰ δὲν τὸν ἀπατοῦσε. Σὲ λίγο δυὸ ἄτομα, ἓνα μικρόσωμο, τὸ ἄλλο μεγαλόσωμο, ἐπρόβαλαν στὸ μονοπάτι, διάβηκαν τὸ πέρασμα τὸ κλεισμένο μὲ τὸν τοῖχο, ἐσταμάτησαν μπροστὰ στὸ σπίτι, ἐμπῆκαν. Ὁ Κωνσταντῖνος ἦταν ὅλος χα-

ρά, ἀνυπομονησία, ἀμφιβολία. Εἶχε ἀναγνωρήσει καλὰ τὴ Βαρβάρα καὶ τὸν κυνηγὸ «μεγάλον σὰν τὴ θύρα». Ἄς ἐλπίσουμε πῶς αὐτός, ἀφοῦ συντρόφευε τὴ φιλοξενούμενὴ του, θὰ ἀναχωρίσῃ ἡσυχος. Πραγματικά, ὕστερ' ἀπὸ λίγο, ἀφοῦ τὸ παραθυράκι τοῦ σπιτιοῦ ἐφωτίστηκε ἀπὸ τὸ ἐσωτερικὸ φῶς τῆς φωτιᾶς, τὸ ψηλὸ ἄτομο ἐβγῆκε κ' ἐγύρισε ἀπὸ δεξιᾶ ἀπὸ κει, σὰ νὰ ζητοῦσε ξανά τὸ μονοπάτι γιὰ νὰ φύγῃ. Ἄς ἔχει δόξα ὁ Θεός, νά, πού φεύγῃ. Μὰ ὅχι· ἐπρόβαλε μονάχα στὸ περίφραγμα, ἐκοίταξε, ἐφάνηκε πῶς ἀνάπνεε τὸν ἀγέρα· ἔπειτα ἐγύρισε, ξαναμπῆκε καὶ ἐκλείσει.

Ὁ Κωνσταντῖνος ἔμεινε ἀκίνητος, μέσα στὸ φράχτη, σὰν πληγωμένος. Ἐβλεπε τὸ κίτρινο πρόσωπο τῆς θείας του νὰ γελά μὲ τὴ σελήνη, ἐπάνω στὸ βράχο τοῦ βουνοῦ Γκουδούλα.

—Θὰ γελάσουν μαζί μου, περισσότερο, ἀπ' ἔσο γελᾶνε τώρα, ἂν εἶναι δυνατό!—Μὰ ἔπειτα θυμήθηκε πῶς μιὰ φορὰ ἡ πρώτη του γυναῖκα εἶχε ἀνεβῆ ἐπάνω στὸ ἀμπέλι γιὰ νὰ τὸν πιάσῃ μαζί μὲ τὴ Βαρβάρα, τὴν ἐποχὴ τῶν σταφυλίων· κ' εἶχε κρυφτεῖ ἔτσι ὅπως κι' αὐτός τώρα, κ' ἔπειτα τὸ ἐξομολογήθηκε πῶς, γιὰ νὰ μὴν κάμῃ μεγάλο σκάνδαλο, ἔφυγε χωρὶς νὰ τὴν ἰδοῦν.

Τότε σηκώθηκε θλιμένος κ' ἐγύρισε στοὺς βοσκούς· στὸ πέρασμά του κάποια πέτρα ἐκύλησε καὶ τὰ κλαριὰ τῶν θάμνων, πού μὲ τὸ σπρώξιμο ἐξύπνησαν, ἄφησαν ἓναν ἀναστεναγμό.

ΔΡΑΜΑ

I

Κατὰ τὶς τελευταῖες ἐβδομάδες τῆς σαρακοστής, ἂν καὶ ὅλοι οἱ ἄνδρες εὐρίσκονταν στὸ χωριὸ γιὰ τὸ Πάσχα καὶ γιὰ τὶς ἱερὲς τελετές, μὰ ἀκριβῶς γιὰτὶ ὅλοι ἐνήστευαν καὶ δὲν ἐτολμοῦσε νὰ μεθύσῃ κανένας, τὸ Κατάστημα τῆς ὥρας Ἰλαρίας ἔμενεν ἔρημο.

Ἡ Ἰλαρία ἡ ἴδια θὰ παραξενευόταν γιὰ τὸ ἐναντίο· καὶ ὅμως ἔστεκε ἀκίνητη στὴ συνειθισμένη της θέσῃ περιμένοντας, σκυθρωπὴ καὶ ψυχρὴ σὰν ἀπόχηρα, καθισμένη μπροστὰ στὸ μεγάλο τζάκι τοῦ ὁποίου ἡ φλόγα ἔδινε στὸ ἐσωτερικό, μὲ τὸ κοκκινωπὸ της φέγγισμα, ἓνα χρῶμα ἀρχαίας ταβέρνας. Τέλος αὐτὴ ἔστεκε ἐκεῖ ὅλη τὴν ἡμέρα· μονάχα κατὰ τὴ νύχτα ἐπήγαινε στὸ πλαῖνὸ δωμάτιο, γιὰ νὰ κοιμηθῇ· καὶ κανεὶς δὲν ἐγνώριζε τὸ πλαῖνὸ δωμάτιο. Ὅλοι οἱ ἄνδρες ποὺ ἐσύχναζαν στὴν ταβέρνα ἐγνώριζαν μονάχα τὴ γωνία τοῦ τζακιοῦ, στὸ ὁποῖον ἐπλησίαζαν γιὰ νὰ ζεστάνουν τὰ ροζιασμένα τους χέρια, ἢ γιὰ νὰ πάρουν μὲ τὰ δάχτυλα κανένα ἀθράκι καὶ ν' ἀνά-

φουν τὴν πίπα τους, ἡ καλύτερα γιὰ νὰ δοκιμάσουν νὰ κάμουν ἔρωτα στὴν Ἰλαρία. Μὰ ἐὰν τὸ ἀθράκι τοὺς ἐπέτρεπε νὰ τὸ πιάνουν, ἡ Ἰλαρία ὅμως ἦταν πιὸ ἀνέγγιχτη ἀπὸ τ' ἀθράκια. Σιωπηλή, δὲν ἀπαντοῦσε καθόλου στὰ λόγια τῶν ἀνδρῶν· μονάχα τοὺς ἐκοίταζε μὲ τὰ μεγάλα της πρασινωπὰ μάτια, τὰ σκυθρωπὰ στὸ χλωμό πρόσωπό της, τὸ τυλιγμένο σ' ἓνα μαντῆλι μαῦρο τετραγωνικὸ καὶ δεμένο κάτω ἀπὸ τὸ πηγούνι της μὲ μιὰν ἀλυσσιδίτσα ἀσημένια· τοὺς ἐκοίταζε θλιμένη καὶ φοβεριστική, ἔπειτα τοὺς ἔδειχτε μὲ νεῦμα τὴν ἄκρη τοῦ τζακιοῦ. Ἐπάνω στὸ μαῦρο τζάκι ἦταν σημαδεμένα μὲ τὴν ἄκρη τοῦ σουγιᾶ δώδεκα χαράκια· δώδεκα χρόνια πού ὁ ἄνδρας της ἐξεπλήρωνε τὴν ποινή, γιὰτὶ ἐσκότωσε κάποιον ἄνθρωπο πού καυχιώταν πὼς ἦταν ἀγαπητικὸς της.

Ἦταν σωστὸ ἐκεῖνες τὶς ἡμέρες, πρὸς τὸ Πάσχα, νὰ κάμῃ τὸ σημάδι στὸ τζάκι· καὶ διαβάζοντας μὲ δυσκολία τὸ βιβλίο τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδας ἐξομοίωνε τὰ πάθη της μὲ τὰ πάθη τοῦ Χριστοῦ· ναί, ἦταν ἐβδομάδες τρομερές, ἔπειτα τρεῖς θανάσιμες ἡμέρες, κατὰ τὴ διάρκεια τῆς δίκης καὶ τῆς κακαδίκης τοῦ συζύγου της· ἔπειτα ὡς κι' αὐτὴ ἐξύπνησε· μὰ ἡ πλάκα τοῦ μνήματος της δὲν ἐκινήθηκε πιά.

Ἡ Ζωὴ ἔβραζε ὀλόγουρά της, μέσα στὶς φωνές, στὶς χαρές, στὰ μεθύσια καὶ στοὺς βίαιους

θυμοὺς τῶν ἀνθρώπων πού τὴν περικύκλωναν· αὐτὴ ἐσιωποῦσε, σὰ νεκρή, καθισμένη στὴ θέση της, στὸ βάθος τῆς ταβέρνας, ἀπὸ τὴ θύρα τῆς ὁποίας, πού ἔμενε πάντοτε πεντάνοιχτη, φαινόνταν μονάχα μιὰ λευκὴ γραμμὴ τοῦ δρόμου κλεισμένη μὲ τὸ χορταριασμένο φρῦδι, ἐπάνω ἀπὸ τὸ ὅποιο, στὸ ἐρημικὸ βάθος τοῦ οὐρανοῦ, περνοῦσαν ἀδιάκοπα, ἀργὰ μὲ τὸ μουσοῦδι πρὸς τὴ γῆ, ἄλογα καὶ βῶδια πηγαίνοντας στὴ βοσκή. Κάποτε ἡ τριγύρω της σιωπὴ καὶ ἀκίνησία τῆς ἔδιναν τὴν ἐντύπωση πὼς ὅλα, ὁ ἀπόμακρος κόσμος, ὁ βαρὺς ἀπὸ τὴν ποινὴ τοῦ συζύγου της καὶ ὁ γειτονικὸς τῆς κόσμος ὁ βαρὺς ἀπὸ τὴ δικὴ τῆς ποινὴ, ὅλα ἦταν ὄνειρο, ἓνας ἥσυχος τάφος. Καὶ ὅμως, κατὰ βάθος, κάτω ἀπὸ κείνη τὴ νεκρικὴν ἐπιφάνεια δὲν ἔκανε ἄλλο παρὰ νὰ περιμένη. Μιὰ μέρα, λοιπόν, κατὰ τὸ τέλος τῆς σαρακοστῆς, ἐνῶ αὐτὴ ἐκοιμόταν μὲ τὸ βιβλίο στὰ χέρια, ἓνας ἄνθρωπος, νέος σχεδόν, ψηλός, λυγερὸς σὰ γυναῖκα, ἐκοίταξε ἀπὸ τὴ θύρα, προβάλλοντας μὲ προφύλαξη, σὰν ἄνθρωπος κυνηγοῦ μενος ἀπὸ κάποιον κίνδυνο καὶ ζητοῦσε καταφύγιο.

Ἡ Ἰλαρία ἀνοιξε τὰ μάτια, μὰ πίστευε πὼς ἐξακολουθοῦσε νὰ ὀνειρεύεται. Ὁ ἄνθρωπος ἐμπῆκε, σκύφτοντας γιὰ νὰ περάσῃ ἀπὸ τὴ θύρα, τόσο ἦταν ψηλός, καὶ πῆγε καὶ κάθισε στὸ ἀκρινὸ τραπέζι σιμὰ στὰ μενεξεδένια βαρέλια· δὲν ἐζή-

τησε τίποτα· ἔβαλε τοὺς ἀγκῶνες ἐπάνω στὸ τραπέζι, καὶ τὸ μελαφό του πρόσωπο ἀνάμεσα στὰ λευκά του χέρια καὶ ἄρχισε νὰ ἀτενίζῃ τὴν Ἰλαρία χαμογελώντας της καὶ νὰ τῆς κάνῃ μάλιστα καὶ χωρατὰ μὲ τὰ μαῦρα του μάτια, ποὺ σπιθοβολοῦσαν ἀνάμεσα ἀπὸ τὰ δάχτυλα. Ὡς κι' αὐτὴ τὸν ἐκοίταζε, καὶ ἡ ἀλυσσιδίτσα της ἔτρεμε κάτω ἀπὸ τὸ πηγοῦνι ἀπὸ τὴ συγκίνηση. Τέλος ἔσηκώθηκε κ' ἐπῆγε ἐμπρὸς ἀπὸ τὸ τραπέζι.

— Τί διατάζει ὁ δὸν Ματθίας;

— Δόσε μου κρασί τῆς Ὀλιένας, ἂν ἔχῃς.

Ἐνῶ αὐτὸς ἔπινε, ἐκείνη ἐγύρισε στὴ θέση της καὶ ξεσκάλισε τὴ φωτιά. Ἡ καρδιά της ἐχτυποῦσε· θαρροῦσε πὼς εἶχε μαντέψει γιατί ἦρθε ὁ ἄνθρωπος καὶ περίμενε νὰ μιλήσῃ.

Τέλος, παρακινημένος ἀπὸ τὸ κρασί, ἐμίλησε αὐτὸς πρῶτος.

— Λοιπόν, Ἰλαρίε, τί σκέφτεσαι; Πιὰ τὸ ξέρω. Ἐσὺ πιστεύεις πὼς μ' ἔστειλαν ἡ γυναῖκα μου καὶ ἡ πεθερά μου. Ἐσὺ πιστεύεις πὼς ἐπῆγαν νὰ ἐξομολογηθοῦν, καὶ ὁ παπᾶς τοὺς εἶπε: λοιπόν, συχωρέστε, γυναῖκες, εἰσακοῦστε τὴν ἐπιθυμία ἐκείνης τῆς δυστυχισμένης, ὑπογράψτε τὴν αἴτηση τῆς χάρης γιὰ τὸν ἄνδρα της. Ναί, Ἰλαρίε, ὁ παπᾶς ἦρθε στὸ σπίτι μας κάποια μέρα, κ' ἔφερε τὴν παραγγελία σου, καὶ εἶπε: Ἡ Ἰλαρίε εἶναι βέβαιη πὼς θὰ πετύχῃ τὴ χάρη γιὰ τὸν ἄνδρα της ἂν ἡ αἴτηση ὑπογραφῇ ἀπὸ τὴ

χήρα καὶ τὴν κόρη τοῦ θύματος. Ναί, μπορεῖ νὰ νῆσαι κ' ἔτσι, ἴσως πραγματικὰ μπορεῖ νὰ πετύχη. Καὶ λοιπόν, πιστεύεις ἐσὺ πῶς ἐκεῖνες οἱ γυναῖκες ἐσυμψώνησαν ;

Ἡ Ἰλαρία ἐγύρισε ὀλάκερη ἐπάνω στὸ κάθισμά της, παγωμένη, μὲ τὰ μεγάλα της μάτια παρακαλεστικὰ καὶ γεμᾶτα μιὰ καυστική λάμψη. Ὁ ἄνθρωπος χαμογελοῦσε, σκληρός, μὲ τὰ δόντια του βαμμένα βιολετί ἀπὸ τὸ πυκνὸ κρασί ποὺ ἔπειε.

— Ναί, πήγαινε καὶ δοκίμασε νὰ περάσης ἀπὸ σιμά τους· σὲ στραγγαλίζουν. Τὸ ξέρεις τί εἶπε ἡ πεθερά μου ; Ἐσὺ ἐπροκάλεσες τὸ σκοτωμένο· ἐσὺ, ὁμορφονιά μου, γιατί αὐτὸς ἦταν πλούσιος κ' ἓνας ἄνδρας πλούσιος, ἂν καὶ ἡλικιωμένος καὶ παντρεμένος, γεννάει τὴν δρεξὴ σὲ μιὰ ξενοδόχα... ἂν μὴ ἄλλο γιατί τῆς χρησιμεύει σὰν κράχτης στὸ μαγαζί της.

Ἐνῶ αὐτὸς ἐμίλοῦσε τὰ μάτια τῆς Ἰλαρίας ἐμαλάκωναν σὰν ἀπὸ κάποιο σωματικὸ πόνον· δὲν ἀπάντησε· ἐξαναγύρισε πρὸς τὸ τζάκι κ' ἔσκυψε, ἂν καὶ δὲν ἐξεσκάλισε πιά τὴ φωτιά. Ἡ πλανερὴ της ἐλπίδα εἶχε λοιπὸν χαθῆ· οἱ ἐχθροὶ της δὲν ἐσυχωροῦσαν, κι' αὐτὴ δὲν τὴν ἐνδιέφερε πιά τίποτα ἄλλο στὸν κόσμον. Ἄφησεν ὁμως τὸν ἄνθρωπον, ποὺ ὅλο καὶ μεθοῦσε περισσότερο, νὰ μιλή.

Καὶ δὲν τὴν ἐτάραξε πιά τίποτα, μήτε ἡ συ-

κοφαντία, μήτε τὸ μῖσος, μήτε ἡ φοβέρα τῶν ἐχθρῶν της, καὶ μήτε ἡ περιέργειά της νὰ μάθῃ γιατί ὁ δὸν Μαθθίας, ὕστερα ἀπὸ δυὸ χρόνια ἀπ' ὅταν ἐπαντρεύτηκε καὶ κατὰ τὰ ὁποῖα ἀπὸ παραγγελία τῆς γυναίκας του καὶ τῆς πεθερᾶς του δὲν εἶχε ξαναπατήσῃ τὸ πόδι του στὸ κατάστημά της, ξαναγύριζε μὲ μιᾶς κ' ἐδιασκέδαζε νὰ τὴν βασανίζῃ· ὅχι, τίποτα πιά δὲν τὴν ἐτάραζε.

Ἐπειτα, ἀφοῦ ἐμνημόνευσε μὲ ἀκαθόριστες φράσεις τὰ χρόνια κατὰ τὰ ὁποῖα ἀπὸ μικρὸ ἀρχοντόπουλο ξεπεσμένο ἐσύχναζε στὴν ταβέρνα μὲ τοὺς φίλους του, γιατί δὲν ἤξερε ποῦ νὰ πάῃ, ἐσώπασε, καὶ δὲν ἀκουγόταν παρὰ μονάχα ὁ ἐλαφρὸς ψίθυρος τοῦ κρασιοῦ, ποῦ χυνόμενο στὸ ποτῆρι μὲ τὴν μπουκάλια ἀπὸ ψηλά ἐσπαζε ἀπὸ καιρὸ σὲ καιρὸ τὴν ἡσυχία. Καὶ ἡ σιωπὴ ἦταν τόση, ποῦ ἀκουόταν κάποιο μωρὸ πῶκλαιγε μακρὰ, πίσω ἀπὸ τὸ λόφο, καὶ φαινόταν πῶς ὁ κόσμος ἐτέλειωνεν ἐκεῖ, στὴ γραμμὴ τῶν σταχτερόχρωμων συλλωμάτων, ποῦ σμιγόνταν μὲ τὰ καθάρια σῶνερα τοῦ Μάρτη.

Ἡ Ἰλαρία αἰσθανόταν σχεδὸν φόβον νὰ γυρίσῃ. Εἶχε ξανὰ τὴν ἐντύπωση πῶς ὀνειρεύεται. Ἐδιάβαζε μὰ καταλάβαινε λιγώτερο ἀπὸ κάθε ἄλλη φορὰ τὰ λόγια τοῦ βιβλίου. Τέλος κάποιος ἐμπῆκε· ἦταν ἓνας πιστικός, ἓνας ἀδιόρθωτος μεθύστακας, ποῦ εἶχε κοινωνίσει λίγες ὥρες πρὶν,

μὰ δὲν κατόρθωνε νὰ φύγῃ χωρὶς νὰ ἐπισκερτῇ τὴν Ἰλαρία.

Ὡς κι' αὐτὸς ἐφάνηκε πὼς ξαφνίστηκε βλέποντας τὸ δὸν Μαθθία· ἐμπῆκε μὲ τὶς ἄκρες τῶν ποδιῶν του κ' ἐκάθισε στὶς φτέρνες του ἀπέναντι ἀπὸ τὴ φωτιά, γυρίζοντας τὸ πρόσωπο πρὸς τὴν Ἰλαρία καὶ νεύοντάς της.

— Τώρα, αἱ, ἃς μὲ σκοτώσουν, ἂν ἐκεῖνες οἱ γυναῖκες τὸ ξέρουν!

Ἡ Ἰλαρία τὸν ἐκοίταξε χωρὶς νὰ μιλήσῃ.

— Θὰ πεθάνουν ἀπὸ τὴ χολή τους, θὰ σκάσουν, μὲ τὴν ὑπερηφάνειά τους, σὰ ρῶδια ὠριμα.

Ἡ Ἰλαρία δὲν ἐμίλησε.

— Αὐτὸς εἶν' ἐδῶ γιὰ πείσμα τους. Ἐμάλωσε, μὲ τὴν πεθαιρὰ καὶ μὲ τὴ γυναῖκα του ὅλοι τὸ ξέρουν. Ἐμάλωσε, γιατί τὸν κρατοῦν κλεισμένον στὸ χέρι τους, σὰ νά'ταν δοῦλος τους... Ἐννοεῖται· αὐτὲς εἶναι πλούσιες· αὐτὸς ζεῖ ἀπὸ τὶς πλάτες τους.

Ὁ βοσκὸς ἐμιλοῦσε σιγαλὰ· ἡ Ἰλαρία ἐγύρισε γιὰ νὰ ἰδῇ ἂν ὁ δὸν Μαθθίας ἄκουε. Ὁ δὸν Μαθθίας, μὲ τὸ πρόσωπο ἀνάμεσχα στὰ χέρια, μὲ τὰ μάτια κλεισμένα, ἐκοιμώταν. Ἡ τραγικὴ εἰρήνη τοῦ ἀνθρώπου ποὺ ἐκδικεῖται κ' ἔπειτα ἀπὸ τὴν ἐκδίκηση ἀναπαύεται, τοῦ δυνάμωνα τὰ λεπτά του χαρακτηριστικὰ μὰ τοῦδινε καὶ μιὰ ὀψὲς πεθαμένου. Ἡ Ἰλαρία, ποὺ τὸν ἐγνώριζε

ἀπὸ παιδάκι, ὀρφανό, παρατημένο στὰ χέρια τῶν πτωχῶν συγγενῶν, ποὺ τὸν εἶδε ἔπειτα νέον ὀκνηρό, καὶ αἰφνιδίως πλούσιο καὶ σκληρό, τὸν ἐκοίταξε γιὰ μιὰ στιγμή μὲ οἶχτο· ἔπειτα ἐγύρισε κατὰ τὴ φωτιά καὶ τὸ πρόσωπό της ἐγίνε πάλι σκληρό καὶ σταθερό.

II

Τὸ συχνοπήγαιμα τοῦ δὸν Μαθθία ἄρχισε γρήγορα νὰ τὴ βάνῃ σὲ φροντίδες. Εὐρισκόταν διαρκῶς ἐκεῖ καὶ μιλοῦσε κακὰ γιὰ τὴν πεθερά του μαζὶ μὲ τοὺς παλαιούς του φίλους καὶ ἀκόμη μαζὶ μὲ τοὺς πιὸ ἄξεστους πελάτες. Μόλις πέρασε τὸ Πάσχα, κυρίως τὸ Σαββάτο τὸ βράδυ καὶ τὴν Κυριακή, τὸ μαγαζὶ ἐγέμισι ἀπὸ κόσμο.

Αὐτὸς βρισκόταν ἀδιάκοπα ἐκεῖ, ἀκόμη καὶ τὸ πρωῒ, καὶ κάποια περίεργη γυναῖκα ἐπερνοῦσε ἐπίτηδες ἀπὸ τὸ δημόσιο δρόμο γιὰ νὰ κοιτάζῃ μέσα στὸ μαγαζὶ.

Μιὰ μέρα ὁ παπᾶς ἐπῆγε νὰ βρῇ τὴν Ἰλαρία.

— Τὸ ξέρεις πὼς ἐγίνε σκάνδαλο. Ὅλο τὸ χωριὸ λέει πὼς ἐσὺ ἐτράβηξες τὸ Μαθθία, πὼς ἔστειλες καὶ τὸν ἐκάλεσες καὶ τὸν κρατεῖς ἐδῶ καὶ τὸν μεθᾶς, γιὰτὶ ἐκεῖνες οἱ γυναῖκες δὲ σοῦ ὑπόγραψαν τὴν αἴτηση. Λοιπόν, τί σκέφτεσαι, Ἰλαρία; Ἐσὺ δὲν ἤρθες νὰ ἐξομολογηθῇς.

Ἡ Ἰλαρία ἔσφιγγε τὰ δόντια γιὰ νὰ μὴν καταραστῇ ἢ ἀλυσσιδίτσα της ἔτρεμε κάτω ἀπὸ τὸ πηγοῦνι.

— Ἰλαρία, — εἶπε ὁ παπᾶς χτυπώντας την καλοκάγαθα μὲ τὸ χέρι στὰ γόνατα, — τὸ ξέρουμε πῶς δὲν εἶναι ἀλήθεια· ἐγώ, ἐσύ κι' αὐτός, τὸ ξέρουμε, καὶ ἴσως ἀκόμη κάποιο ἄλλο πρόσωπο πού τὸ βεβαιώνει καὶ ὁμως ξέρει πῶς λέει ψέματα. Λοιπόν, τὸ ξέρεις· δὲν ἀξίζει ἡ ἀλήθεια, ἀξίζει τὸ φαινόμενο. Διῶξε τὸ Μαθθία νὰ γυρίσῃ στὸ σπίτι του, νὰ παρατήσῃ τὰ πείσματα· ἀγαπάει τὴ γυναῖκα του κ' ἔρχεται ἐδῶ γιὰ νὰ ξεχνάῃ.

Ἡ Ἰλαρία τὸν ἐρώτησε:

— Σᾶς ἔστειλαν ἐκεῖνες οἱ γυναῖκες;

— Ναί, — ὁμολόγησε ὁ παπᾶς.

— Τότε ἀκούστε· πές τους νὰ μοῦ ὑπογράψουν τὴν αἴτηση κ' ἐγώ ἀναλαμβάνω νὰ διώξω τὸ δὸν Μαθθία ἀπὸ τὴν ταβέρνα.

Οἱ διαπραγματεύσεις ἐβάσταξαν μερικὲς ἡμέρες· τέλος ὁ παπᾶς ἔφερε τὸ χαρτὶ ὑπογραμμένο.

Χωρὶς ἄλλο ἐκεῖνο τὸ βράδυ ὁ Μαθθίας θ' ἀργοποροῦσε στὴν ταβέρνα πίνοντας καὶ παίζοντας· ἦταν ὁμως σκεπτικός, καὶ ὅταν ἀκόμη ἔφυγαν οἱ ἄλλοι, ἔμεινε ἐκεῖ χλωμός καὶ κατσουφιασμένος, ὅπως καὶ τὴν ἡμέρα τῆς πρώτης του ἐπισκέψεως.

Ἦταν ἀργά· ἡ γεμάτη σελήνη ἔβγαινε ἀνάμεσα ἀπὸ τὰ κλαριά τοῦ λόφου καὶ φαινόταν πῶς ἐκοίταζε κρυφογελώντας μέσα στὴν ταβέρνα.

Ἡ Ἰλαρία σηκώθηκε κι' ἀκούμπησε μέ τά χέρια στό τραπέζι.

— Δόν Ματθία, θέλω νά σᾶς ζητήσω μιὰ χάρη· πηγαίνετε καί μὴν ξανάρθετε πιά· ὁ κόσμος ψιθυρίζει καί λέει πὼς ἐγὼ σᾶς τράβηξα ἐδῶ. Ἐλπίζω νά γυρίση πίσω γρήγορα ὁ ἄνδρας μου. Πηγαίνετε· σπλαχνιστῆτε με.

— Εἶναι ἡ πεθερά μου πού σέ κακολογáει, τὸ ξέρω, —εἶπε ὁ ἄνδρας. — Καλύτερα.

— Πὼς, καλύτερα; Τί κακὸ σᾶς κάνω ἐγὼ, δόν Ματθία; γιατί ἐπιτρέπετε νά μὲ συκοφαντοῦνε;

— Ἐσὺ δὲ μοῦ κάνεις κακὸ· εἶναι ἐκείνη, πού νά φουρκιστῇ, ἐκείνη μοῦ κάνει κακὸ. Μὰ τ' ὀρκίστηκα πὼς θὰ τὴν κάμω νά πεθάνῃ ἀπὸ τὴ σκασίλα της, καί θὰ τὸ κάμω!

— Δόν Ματθία! Ἐσεῖς κάνετε τὸ κακὸ! Ἐσεῖς πού εἴσαστε ὀκνηροὺ καὶ γεμᾶτος ἐλαττώματα.

— ὦ, ὦ! —εἶπε ἐκεῖνος, ἀπορώντας γιὰ τὸ θάρρος της. Ἐπειτα ἄρχισε νά γελά. — Ξέρω πὼς σοῦ ὑπόγραψαν τὴν αἵτηση, γιὰ νά μὲ διώξῃς. Μὰ ἡ ὑπογραφή τῆς γυναίκας μου δὲν ἔχει ἀξία χωρὶς τὴ δική μου. Λοιπόν, γιὰ νά ἰδῇς πὼς δὲν εἶμαι κακοποιὸς ὅπως λές, λοιπόν, ὑπογράφω. Δόσε μου τὸ χαρτί.

Ἡ Ἰλαρία τῶδωσε· ἐνῶ ἐκοίταζε τὸ χαρτί τῆς εἶπε :

— Ναί, ὁ ἄνδρας σου ἐξεπλήρωσε τὴ μισή του ποινή, ἔδειξε πάντα καλὴ διαγωγή καὶ φανερά θὰ πετύχῃ τὴ χάρη. Ἦταν μεθυσμένος ὅταν ἔκαμε τὸ ἔγκλημα, ἦταν τόσο νέος, καὶ σὺ ὁμως ἦσουν νέα, Ἰλαρία, πόσων χρονῶν ἦσουν ;

— Εἴκοσι, δὸν Μαθθία, — εἶπε ἐκείνη βάζοντας ἐμπρός του τὸ μελανοδοχεῖο· μὰ πρῶτα μὲ σαστισμάρα κ' ἔπειτα μὲ τρομάρα εἶδε πὼς ὁ ἄνθρωπος ἔβαζε τὴν αἵτηση στὴν τσέπη του χωρὶς νὰ τὴν ὑπογράψῃ.

— Λοιπόν, ἔχεις δίκιο, Ἰλαρία· ἂν γυρίσῃ μπορῇ νὰ μὲ σκοτώσῃ. Ἴσως αὐτὸ νὰ θέλῃ καὶ ἡ πεθερά μου.

Τότε ἡ Ἰλαρία ἔσφιξε τὸ κεφάλι μὲ τὰ χέρια της, κάτω ἀπὸ τὸ μαῦρο μαντῆλι· τῆς φάνηκε πὼς τρελλάθηκε· ἔπεσε στὰ γόνατα, ἐφώναξε, ἄπλωσε τὰ χέρια σπασμωδικά.

— Δόσε μου τὸ χάρτί ! Δόσε μου τὸ χαρτί ! Ἐκεῖνος ἐπῆγε κ' ἐκλείσε τὴ θύρα· ἐγύρισε στὴ θέσῃ του, ἐνῶ ἐκείνη σηκωνόταν ἀκουμπώντας στὸ τραπέζι, καὶ τῆς εἶπε μὲ θλίψη :

— Ἀκουσε, Ἰλαρία, ἄκουσε· μὴ φωνάζεις, γύρισε, μὴν ἔχεις φόβο. Θὰ σοῦ τὴν ξαναδώσω τὴν αἵτηση, μάλιστα θὰ τὴ στείλῳ ἐγὼ καὶ θὰ τὴ συστήσω σ' ὅποιον μπορῶ. Σοῦ τ' ὀρκίζομαι στὸ Χριστό. Γύρισε, κοίταξέ με. Ἐγὼ μπορῶ νὰ σὲ βιάσω καὶ δὲ θέλῳ. Κοίταξέ με· δὲ βλέπεις πὼς εἶμαι ἓνας ἀπελπισμένος χειρότερα ἀπὸ σέ ;

— Μὰ τί θέλεις ἀπό μένα ;—εἶπε ἐκείνη, γυρίζοντας γιά νά τόν κοιτάξῃ.

— "Ελα ἐδῶ στό πλάϊ μου καί θά σοῦ τὸ πῶ.

Κι' αὐτὴ σιγὰ σιγὰ σάν ὑπνωτισμένη ἔκαμε τὸ γῦρο τοῦ τραπεζιοῦ, ἔσκυψε ἐπάνω του κι' ἄρρησε νὰ τῇ φιλήσῃ κλαίοντας.

III

Μὰ πέρασε ἓνας χρόνος πρὶν νὰ ξεπληρώσῃ τὸν ὄρκο του. Τὸ χαρτὶ τὸ βαστοῦσε στὴν τσέπη. Ἡ Ἰλαρίαμποροῦσε νὰ τοῦ τὸ κλέψῃ καὶ νὰ τὸ στείλῃ· μὰ δὲν τῶκανε. Στὴν ἀρχὴ ἐπειδὴ ἡ συνείδησή της τὴν ἐμπόδιζε καὶ δὲν ἤθελε νὰ μεταχειριστῇ τίς ὑπογραφές, γιατίι ὄχι μοναχὰ δὲν εἶχε ξεπληρώσει τὴν ὑπόσχεσή της ποὺ ἔδωσε γιά νὰ τίς πάρῃ, μὰ κ' ἔδενε κοντὰ της τὸν ἄνδρα μὲ τὸ δεσμό τῆς ἀμαρτίας. Ὁ παπᾶς ἐξαναπῆγε καὶ τὴν εὔρε' ἐκείνη ἔσκυψε τὸ κεφάλι καὶ ἀποκρινόταν :

— Τί μπορῶ νὰ κάμω ἐγώ ;

"Ενα χρόνο κατόπι πρὸς τὸ Πάσχα ἔκαμε τὸ δέκατο τρίτο χαράκι στὴν ἄκρη τοῦ τζακιοῦ, ἔπειτα ἐσκίρτησε ἀπὸ μίαν ἀπροσδόκητην ἀνακάλυψιν. Παρατήρησε πὼς ἐπερίμενε πάντα· μὰ τώρα φοβόταν γιατίι περνοῦσε ὁ καιρὸς.

Μιὰ μέρα ὁ Ματθίας ἐκάθισε στό τραπέζι, χλωμὸς καὶ λυπημένος ὅπως ἦταν τὴν πρώτη βραδυὰ ποὺ ἐφίλησε τὴν Ἰλαρία.

— Ξέρεις πώς ἡ πεθαιρά μου πεθαίνει ; Τὴν σκοτώνουν οἱ σκασίλες πού ἐγὼ τῆς ἔδωσα.

Ἡ Ἰλαρία δὲν ἀπάντησε· τὸ ἤξερε.

— Μέσα σὲ λίγες μέρες, ἴσως καὶ αὔριο ἀκόμη, μόλις ἐκείνη πεθάνει, θὰ γίνω ἐγὼ ὁ νοικοκύρης τῆς οἰκογένειας. Πρέπει νὰ μὴν ξενάρθω ἐδῶ· — πρέπει νὰ ξαναγυρίσω στὸν ἑαυτὸ μου, νὰ θυμηθῶ πὼς εἶμαι ἄνθρωπος, χριστιανός. Ὡς καὶ ἡ γυναῖκα μου ὑποφέρει, καὶ εἶναι καλὴ μαζί μου, τώρα, φαίνεται σὰν ἄλλη. Ἰλαρία, πρέπει νὰ εἵμαστε καλοὶ, στὸν κόσμον, ἀλλιῶς ὅλα χάνονται.

Ἐκείνη δὲν ἀπάντησε· τὸ ἤξερε.

— Ἰλαρία, — εἶπε ἐκεῖνος σιγά, σκύφτοντας γιὰ νὰ ἰδῇ ἀπὸ σιμὰ τοὺς λεκέδες τοῦ κρασιοῦ ἐπάνω στὸ τραπέζι, — θὰ στείλω τὴν αἵτηση γιὰ τὴ χάρη κ' ἓνας βουλευτῆς θὰ μιλήσῃ στὸν ὑπουργό. Εἶσαι εὐχαριστημένη ;

Ἐκείνη ἔσκυψε χλωμὴ σφίγγοντας τὸ κεφάλι της μὲ τὰ χέρια κάτω ἀπὸ τὸ μαῦρον μαντῆλι ὅπως τὴν περασμένη φορά.

— Ἀ, Μαθθία ! Ἀθλιε ! Τώρα τὸ κάνεις, τώρα ;

Μὰ ἐκεῖνος ἦταν ἀσυγκίνητος· φαινόταν πὼς κοιμόταν, ὅπως ἦταν τὴν πρώτη φαρὰ πού πῆγε γιὰ νὰ μεθύσῃ.

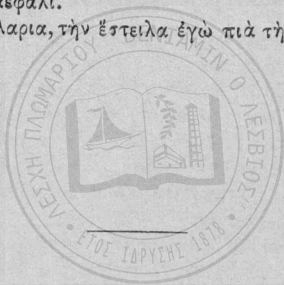
— Μαθθία, δὲν μπορῶ νὰ χωριστῶ πιά ἀπὸ σέ, τώρα. Μαθθία, θὰ σὲ σκοτώσῃ ἂν γυρίσῃ !

—Δὲν πειράζει· ἂν μὲ σκοτώσῃ θὰ πῇ πῶς πρέπει νὰ πληρώσω τὸ ἁμάρτημα.

—Μαθλία, δόσε μου τὸ χαρτί! Θὰ τὸ στείλω ἐγώ.

Ἄπλωνε τὰ χέρια σπασμωδικά, παρακαλεστικά ὅπως ἐκεῖνο τὸ βράδυ. Μὰ ἐκεῖνος ἐσήκωσε γοργὰ τὰ μάτια κ' ἐχαμογέλασε φευγαλέα, μὲ τὰ δόντια σφιγμένα. Ἐπειτα ξανακατέβασε τὸ κεφάλι.

—Ἰλαρια, τὴν ἔστειλα ἐγὼ πιά τὴν αἵτηση.

ΕΚΕΙΝΟ ΠΟΥ ΕΓΙΝΕ ΕΓΙΝΕ

"Αν και ή μεγαλόσωμη και δυνατή Κατερίνα, είχε υποσχεθῇ με άποφασιστηκότητα στον έαυτό της πώς δέ θα συγκινηθῇ, μόλις έμπῆκε στο σπίτι που δέν άνῆκε πιά στη γιαγιά της κ' έπομένως μήτε σ' αὐτήν, μά ὅπου ή γιαγιά της έζοῦσε ή για νά ποῦμε καλύτερα πέθαινε, έχλώμιασε· και τό πρόσωπό της τό ὁποῖον από θεληματική της έπιμονή βασιόταν πιό ξάστερο και πιό σταθερό, ὅπως και τῶν χολιασμένων βρεφῶν, φαινόταν ὡς και λίγο κωμικό.

Ἡ εἵσοδος ἦταν ἔρημη, διασχιζομένη από τό ρεῦμα τοῦ δροσεροῦ ἀγέρα τοῦ Φεβρουαρίου και από τή χορευτική μουσική που ἔπαιζε ἕνα ὀργανάκι σέ κάποιο ἀντικρινό σπίτι.

Στό βάθος εἶδε τή μισοκλεισμένη θύρα τοῦ πετρώδους κήπου ἐπάνω από τήν κοιλάδα και τῆς φάνηκε πώς ὁ ἑλαφρός ἀγέρας, μπαίνοντας από κεῖ κάτω, ἐρχόταν νά τήν συναπαντήση και νά τή χαιρετίση κατά τήν ἀπουσία τῶν νέων κυρίων τοῦ σπιτιοῦ· τότε από συστολή ἐπρόβαλε στο ἔρημο μαγειριό, κ' ἐσκέφτηκε πώς ἴσως τὰ δεύ-

τερα ξαδέρφια της, στὰ ὁποῖα εἶχε πουληθῇ τὸ σπίτι, θὰ βρίσκονταν ἀπάνω στοῦ δωματίου τῆς ἄρρωστης γιαγιᾶς της, καὶ μὲ λίγα πηδήματα, ἐπειδὴ ἦταν ἀκόμη εὐκίνητη καὶ μ' ὅλη τὴν κούραση τοῦ μακρινοῦ ταξειδιοῦ, ἀνέβηκε τὴν ὀρθόστητη καὶ πέτρινη σκαλίτσα τῇ φωτιζόμενη ἀπὸ ψηλὰ μ' ἓνα στρογγυλὸ παραθυράκι· τὴν ὀρθόστητη σκαλίτσα ποὺ ἐγνώριζε καλὰ τὰ γυμνά της τὰ πόδια καὶ τὰ βρεφικά της χεράκια, ὅπως οἱ γρανίτες τοῦ βουνοῦ ἐκεῖ κάτω ἀπέναντι ἀπὸ τὸ παραθυράκι γνωρίζουν τὰ ποδάρια τῶν ἐλαφιῶν.

Μόλις ἔφθασε στοῦ ξεπαγιασμένο καὶ φωτισμένο κεφαλόσκαλο, νάτην πάλι, ἀδιάκοπα πεισματάρικα στὴν ὑπόσχεσή της πὼς δὲ θὰ συγκινηθῇ, μιὰ λευκὴ σικιὰ τῆς ἐσκέπασε τὸ πρόσωπο καὶ τῆς ἐκτύπησε ἀκόμη λιγάκι κ' ἡ καρδιά,— ἴσως ἐξ αἰτίας τῆς ὀρθόστητης σκαλίτσας.

Ἐνῶ ἀπύθωνε τῇ μικρῇ της βαλίτξᾳ στὴ γῆ ξαναεῖδε τὸν ἑαυτὸ της σκαρφαλωμένο στὸν τοῖχο, μὲ τὰ ξυπόλυτα ποδαράκια της νὰ κρέμονται μέσα καὶ τὸ κεφάλι τὸ ξεχτενισμένο νὰ κρέμεται ἔξω ἀπὸ τὸ παραθυράκι ποὺ ἔβλεπε κάτω στὴ βραχὴ κοιλάδα, μέσα στὴν ὁποῖαν φαινόταν πὼς τὸ βουνὸ εἶχε χύσει ὅλες του τὶς πέτρες γιὰ νὰ μείνῃ ἐλεύθερο καὶ πράσινο ὁλάκερο σὰ μιὰ μονάχα φυλλωσιὰ ψηλὰ στοῦ ρόδινο οὐρανό· μὰ σηκωνόμενη παρατήρησε πὼς τώρα τὸ κεφάλι της περνοῦσε τὸ παραθυράκι καὶ πὼς ἔπρεπε

νὰ σκύψη γιὰ νὰ κοιτάξῃ τὸ βουνό σ' ὄλο του τὸ ὄψος.

Καὶ ὁμῶς εἶχε νὰ μεγαλώσῃ κι' ἄλλο· ἦταν δεκαενέα χρόνων κι' ἀκόμη ἔπρεπε, πὶν παρὰ νὰ μεγαλώσῃ νὰ μελετήσῃ· νὰ πάρῃ τὸ δίπλωμα ἀπὸ τὸ Σχολεῖο τῶν Τεχνῶν· ἐδιάβηκε λοιπὸν χωρὶς νὰ συγκινηθῇ. Μιὰ κ' ἦταν πιά ψηλότερη ἀπὸ τοὺς καθηγητὲς της, γιὰτὶ νὰ μὴν εἶναι ψηλότερη καὶ ἀπὸ τὰ βουνά της; Ὡς τόσο ἡ κορμωστασιά της τὴν ἐνοχλοῦσε, τὴν ἀνάγκαζε νὰ ἐξοδεύῃ διπλὰ γιὰ τὰ φορέματα, νὰ σκέφτεται πῶς δὲ μποροῦσε νὰ πάρῃ ποτὲ ἄνδρα κοντό, κι' ἄς ἦταν ἀκόμη καὶ μέγας ἀνθρώπος· νὰ σκύβῃ γιὰ ν' ἀκούῃ τὰ μυστικὰ τῶν μικρῶν της συμμαθητριῶν· κ' ἐπομένως ἔπρεπε τελείως νὰ γονατίζῃ γιὰ νὰ ναι τὸ κεφάλι της σιμὰ στὸ κεφάλι τῆς γιαγιᾶς ποὺ πλάγιαζε ἐπάνω σ' ἓνα κρεβάτι τόσο χαμηλό.

Μόλις τὴν ἀναγνώρισε ἡ ἄρρωστη γρηὰ γιαγιᾶ, ἀνοιξε τὰ μεγάλα της μαῦρα μάτια τὰ στεφανωμένα μὲ φῶς, ὅπως τὰ μάτια τῶν χελιδονιῶν· καὶ τὸ πρόσωπό της, τὸ κόκκινο ἀπὸ τὴ θερμὴ, ἔμοιαζε σὰ φουσκωμένο ἀπὸ αἷμα, κ' αἰσθανόταν σχεδὸν φόβο· ἔπειτα τὸ πρόσωπό της ἄσπρισε, ἄδειασε, ἔγεινε τρεμουλιάρικο ἀνάμεσα στὰ φτιλίλια τῶν ψαριῶν μαλλιῶν της.

— Γιαγιά, γιαγιά, γιαγιά μου! Μοῦ δει-

χνετε τή γιαγιά μὲ τὴν κόκκινη κατσοῦλα πού φοβᾶται τὸ λύκο!

Πραγματικῶς ἡ γιαγιά ἐξαλολουθοῦσε νὰ τὴν κοιτάζῃ χλωμὴ καὶ φοβισμένη σὰν ἄρρωστο πουλί, βυθισμένη στὸ μεγάλο κρεβάτι πού μύριζε σὰν ἀπὸ παλιὰ φτερά χαλασμένης φωλιάς.

— Ἐγὼ εἶμαι, γιαγιά. Εἶμαι ἡ Κατερίνα σας· μὲ ζητήσατε, καὶ νὰ με ἐδῶ. Μὰ γιατί ἄρρωστήσατε; Δὲν ἔπρεπε ν' ἄρρωστήσετε.

Τῆς ἔπιασε τὸ ζεστὸ κεφάλι μὲ τὰ χέρια της καὶ φαινόταν πὼς τὴν ἐμάλωνε στὰ σοβαρὰ γιατί ἄρρώστησε, αὐτὴ πού ἦταν πάντα τόσο δυνατὴ καὶ γερὴ· καὶ ἡ γιαγιά δὲν ἀπαντοῦσε, μὰ τὴν ἐκοίταζε καὶ τῆς ψηλαφοῦσε τὸ χέρι γιὰ νὰ καταπεισθῇ πὼς πραγματικὰ ἦταν ἐκεῖ ἡ μεγαλόσωμη Κατερίνα της, ἡ Κατερίνα της ἡ τόσο μεγάλη, πού μὲ τὴν εἰκόνα της ἐγέμιζε τὸν κόσμο.

— Ἦρθες! εἶπε τέλος μὲ σίγανή φωνή.— Τί ταξεῖδι, αἱ; Κρύο;

Καὶ τὸ χέρι της τώρα ἐψηλαφοῦσε τὸ κόκκινο ἐπανωφόρι τῆς Κατερίνας· τοῦ γύρισε λιγάκι τὴν ἄκρη τὴν περιγυρισμένη μὲ δέρμα ἁλεποῦς, εἶδε πὼς ἦταν φοδράδο μὲ μαλλὶ καὶ ἐράνηκε εὐχарιστημένη. Ἐπειτα τὰ μάτια της ἀνέβηκαν στὸ γυμνὸ λαιμὸ τῆς Κατερίνας, τὸ λευκὸ καὶ στέρεο λαιμὸ της, πού ἦταν σὰν καλὸν μαρμάριν, στὰ

πυκνὰ μαλλιά της ποὺ σκέπαζαν τ' αὐτιά, στὸ καπέλλο τὸ βελουδένιο, τὸ στολισμένο μ' ἓνα κίτρινο τριανταφυλλάκι πέτσινο, κι' ἀναστέναξε ἀπὸ ἀνακούφιση· εὐρισκόταν λοιπὸν ἐκεῖ ἡ Κατερίνα, μεγάλη καὶ ζωηρή, κ' ἐγέμιζε τὸ τρομαχτικὸ ἄδειο ποὺ ἦταν ἀνάμεσα στὴ ζωὴ καὶ στὸ θάνατο.

— Ὀνειρευόμουν πραγματικὰ πὼς ἔφθασες, Νίνα, μὰ πὼς ἦταν κάτω μάσκερες καὶ σὲ παίρνουν στὸ χορὸ. Λοιπὸν, τώρα μποροῦμε νὰ πᾶμε: θέλω νὰ σοῦ δείξω κάποιο πρᾶμα...

— Τὸ θησαυρό, νόνα; Τὴ διαθήκη;

Μὰ ἡ γρηοῦλα εἶχε δισθυμήσει· τῆς ξανάπιασε τὸ χέρι καὶ τῆς τῶφερε στὸ στῆθος της· καὶ ἐπάνω σὲ κεῖνο τὸ μικρὸ στῆθος τὸ σκαμένο, αἰσθανόταν πραγματικὰ κάτι σκληρό, ἓνα φάκελο μὲ χαρτιά.

— Βγάλε τὸ καπέλλο, Νίνα, καὶ λάθισε· θέλω νὰ σοῦ μιλήσω γιὰ κάτι...

— Αφῆστε με ἔτσι, γιαγιά, εἶμαι καλὰ ἔτσι. Πέστε μου, πέστε μου...

"Εβγάλε τὸ καπέλλο κ' ἔσκυψε ἀκόμη περισσότερο τὸ κεφάλι· καὶ ἐπάνω στὸ προσκέφαλο τὰ μαῦρα της μαλλιά ἀνακατεύθηκαν μὲ τὰ ψαριά τῆς γιαγιᾶς της, ὅπως ὀλόγυρά τους, μέσα στὸ χαμηλὸ σιωπηλὸ δωμάτιο, στὸ σῆτι ὅπου φαινόταν πὼς ξανάγιναν οἱ δυὸ τους μονάχα νοικοκυρές, ἀνακατεύονταν οἱ σκιές καὶ τὰ φῶτα τοῦ

δειλινοῦ, ὁ πόνος τοῦ περασμένου καὶ οἱ ἐλπίδες τοῦ μέλλοντος.

— Ναι, — ἔλεγε σιγαλὰ ἡ γιαγιά, — εἶναι ὡς καὶ τὰ χρήματα τοῦ σπιτιοῦ· θὰ σοῦ φθάσουν γιατί ἐσὺ εἶσαι ἐπιδέξια· ἔχω πληρώσει ὅλα, Νίνα, μὰ τώρα θέλω νὰ σοῦ πῶ κάποιο ἄλλο πρᾶμα. Νίνα, ἐσὺ δὲ θυμᾶσαι γιατί ἦσουν δυὸ χρονῶν ὅταν πέθανε ὁ πατέρας σου· καὶ ἡ μητέρα σου εἶχε τὴν ἡλικία πῶχεις ἐσὺ τώρα· ναι, δεκανιὰ χρόνια κλεισμένα. Ὁ πατέρας σου δὲν ἦταν κακός· μονάχα ἐφώναζε ὅταν ἦταν μεθυσμένος, καὶ ἡ ἄμοιρη Μαρία Μάρθα ἐτρόμαζε γιατί ἦταν μικρὴ κι' ἀδύνατη. Καὶ ὅταν ἐκεῖνος ἀπέθανε, μᾶς φάνηκε πῶς εἴμαστε περισσότερο μικρὲς καὶ ἀδύνατες, σὰ δυὸ χελιδόνια χαμένα. Εἶχε κάμει πολλὰ χρέη ὁ πατέρας σου κι' ἔπρεπε νὰ πληρωθοῦν. Ἔτσι, ἐρχόταν ἐπάνω νὰ μᾶς ἐπισκευθῇ ὁ Βατίστας Ὁππος ποὺ ἦταν φίλος του, καὶ μᾶς ἔκανε συντροφιά. Τότε ἦταν φτωχὸς ὁ Βατίστας Ὁππος, τὸ ἐμπόριό του ἦταν μικρό· ἔπειτα ἡ ἐργασία του ἐμεγάλωσε κι' ἄρχισε νὰ πλουταίνει... γιατί ἦταν ἄνθρωπος θαρραλέος, ὁ Βατίστας Ὁππος, καὶ ὅλοι λένε πῶς εἶναι ὡς καὶ ἄνθρωπος μέ συνειδηση, καὶ ὅλοι τοῦ κάνουνε πίστωση· μὰ ὅταν ἄρχισε νὰ πλουταίνει δὲν ἐρχόταν πιά στὸ σπίτι μας· ἐπαντρεύτηκε ἐκείνην ποὺ ἔχει, πλούσια κι' αὐτή... Ἡ μητέρα σου ὁμῶς ἦταν φτωχιά, Νίνα μου, καὶ ὡς καὶ

ἀσθενικιά, κ' ἔπειτα εἶχε καὶ σένα· δὲν ἀρέσει· σ' ἓναν ἔμπορο πού θέλει νὰ μεγαλώσῃ τὶς δουλειές του νὰ παντρευτῇ μιὰ χῆρα μὲ οἰκογένεια. Ἡ Πατσιέντσα εἶναι πλούσια, μὰ ἡ μητέρα σου ἦταν φτωχιά. Ἔτσι ἐκεῖνος ἐπαντρεύτηκε μιὰν ἄλλη καὶ ἡ μητέρα σου ἀρρώστησε ἀπὸ τὸν πόνο· μὰ δὲν παραπονιόταν· ἦταν συνειθισμένη νὰ ὑποφέρῃ ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ ἀντρός της, τοῦ πατέρας σου... Ὁ πατέρας σου ἦταν μεθύστακας, εἶναι ἀλήθεια, μὰ καὶ τίμιος· ἐκεῖνο πού ἔκανε ἦταν καλὰ καμωμένο καὶ ὅταν ἐφώναζε, ἀνοίγε τὴ θύρα καὶ τὸ παράθυρο γιὰ νὰ τὸν ἀκούσουν ὅλοι. Ὁ Βατίστας Ὀππος εἶναι ἄλλο πρᾶμα· εἶναι ἄνθρωπος πού θέλει τὴν ὑπόληψή του· γι' αὐτὸ ὅταν ἡ μητέρα σου ἀρρώστησε πολὺ, ξανᾶρθε στὸ σπίτι νὰ μᾶς ἐπισκεφτῇ, νύχτα ὁμως, γιὰτὶ ἡ γυναῖκα του ἦταν ζηλιάρα. Κ' ἐκάθισε ἐμπρὸς ἀπὸ τὸ κρεβάτι τῆς ἁμοιρῆς Μαρίας Μάρθας καὶ τῆς ἔπιασε τὸ χέρι. Μιὰ νύχτα πού ἦρθες ἐπάνω στὸ δωμάτιο γιὰ νὰ σὲ βάλω στὸ κρεβάτι, τὸν ἄκουσα πού ἀναστέναζε κ' ἔλεγε στὴ μητέρα σου: «ἔτσι εἶναι ὁ κόσμος, δὲ μποροῦμε νὰ κάμουμε ὅ,τι θέλουμε». Ἐπειτα ἐσώπασε, ἔπειτα ξανααναστέναξε καὶ ξανάρχισε: «Θᾶπρεπε, Μάρθα, νὰ μοῦ ξαναδώσῃς ἐκεῖνες τὶς ἐπιστολές πού σοῦ γράφα κάποτε. Τί θὰ τὶς κάμῃς τώρα; Ὅ,τι ἔγινε ἔγινε».

—Κατάλαβες, Νίνα,—ἐξακολούθησε ἡ για-

γιὰ ἔπειτα ἀπὸ μιὰ στιγμή σιωπῆς, ἐνῶ ἡ κοπέλα, μὲ τὸ πρόσωπο ἐπάνω στὸ προσκέφαλο φαινόταν ἀποκοιμισμένη. — Αὐτὸς ἦρθε γιατί ἤθελε τὶς ἐπιστολὲς πὺ τῆς ἔγραψε κάποτε. Τὶς ἐπιστολὲς τὶς εἶχα ἐγώ· ἡ Μάρθα μοῦ τὶς ἔδωσε γιὰ νὰ τοῦ τὶς ἐπιστρέψω ὅταν αὐτὴ θὰ πέθαινε. Κ' ἔτσι τοῦ εἶπε: «τὶς ἐπιστολὲς τὶς ἔχει ἡ μητέρα μου· πρέπει νὰ τὶς ζητήσετε ἀπ' αὐτήν». Καὶ μ' ἔκραξε κ' ἐκείνη ξανάπε: «δότε τοις ἐπιστολὲς τοῦ ὅ,τι ἐγινε ἐγινε». Ἐννοεῖς, Νίνα· σ' αὐτήν ἀρκοῦσε πῶς ἐκεῖνος ἦρθε κἄνα δυὸ φορές, καὶ τῆς ἔσφιξε τὸ χαῖρι. Μὰ σὲ μὲ δὲν ἀρκοῦσε, Νίνα δὲν ἀρκοῦσε, Νίνα μου· κ' ἔτσι τὸν ἐσυντρόφεψα κάτω καὶ τοῦ εἶπα: «ἐγὼ δὲν τὶς ἔχω τὶς ἐπιστολὲς, γιατί δὲν ἠξέρω νὰ διαβάξω, μὰ ὅσο αὐτὴ ζεῖ, δὲ σοῦ τὶς ξαναδίνω, κ' ἐγὼ εἶμαι γυναῖκα πὺ κρατεῖ τὸ λόγο της». Τὸν παρατηροῦσα, λέγοντας αὐτά, μὰ ἐκεῖνος δὲν εἶναι ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους πὺ κοκκινίζουν. Στὴν ἀρχὴ μὲ μεταχειρίστηκε μὲ τὰ καλὰ. «Δότε μοι τὶς ἐπιστολὲς μου—ἔλεγε μὲ σιγαλὴ φωνὴ—ἐκεῖνο πὺ ἐγινε ἐγινε· θὰ φροννήσω γιὰ τὴν ἀρρώστια τῆς Μάρθας, θὰ πληρώσω τὰ χρέη σας, θὰ σπουδάσω δασκάλια τὸ κοριτσάκι». Οἱ ὑποσχέσεις τοῦ Νίνα, μὲ πειράζανε· μοῦ φαινόταν σὰν τὰ τραγούδια τῶν μεθυσμένων στὸ δρόμο· μὰ ὑπόμενα ὅλα, γιατί ἐρχόταν κάπου κάπου καὶ ἔσφιγγε τὸ χέρι τῆς ἁμοιρῆς Μαρίας Μάρθας. Βλέποντας

πῶς δὲν ἔπαιρνε τις ἐπιστολές, δὲν ξανᾶρθε· ἡ μητέρα σου πέθανε κρᾶζοντάς τον, μὰ αὐτὸς εἶχε πάει αὐτὴ τὴν ἡμέρα νὰ βαφτίσῃ τὸ παιδί τοῦ Δημάρχου, ἐννοεῖς, τοῦ Δημάρχου, μὲ τὴ γυναῖκα του ντυμένη στὰ μεταξωτά, καὶ πετοῦσε χρήματα στοὺς φτωχοὺς καὶ στὰ παιδιά, στὸ δρόμο, ὅπως συνειθίζει, καὶ ὅλοι τοῦ φιλοῦσαν τὸ χέρι καὶ ἡ γυναῖκα του ἔκλαιγε ἀπὸ τὴ χσρά της πού εἶχε ἓναν ἄνδρα τόσο γεναιόφυχο καὶ τόσο ἀγαπητὸν ἀπὸ τὸ κόσμο. Ἔτσι τοῦλάχιστον μοῦ διηγήθηκαν. Μετὰ ξανᾶρθε, Νίνα. Ἐννοεῖται πῶς ξανᾶρθε γιὰ νὰ μοῦ ζητήσῃ πάλι τις ἐπιστολές : « Ἴδου μιὰ συναλλαγματική—μοῦ εἶπε—μπορεῖτε νὰ πληρώσετε τὰ χρέη σας καὶ τὸ γιατρό, καὶ νὰ στείλετε τὴν Κατερίνα νὰ σπουδάξῃ· ἐκεῖνο πού ἔγινε ἔγινε, δώστε μου τις ἐπιστολές σύμφωνα μὲ τὴν ὑπόσχεσή σας ». Ἐγὼ τὸν ἐκοίταζα καὶ σιωποῦσα· βρισκόμαστε κάτω στὴν εἴσοδο. Αὐτὸς ἦταν σοβαρὸς, γιατί εἶναι ἄνθρωπος σοβαρὸς καὶ δὲ φωνάζει ποτέ. Ἐκλείσει τὴ θύρα καὶ μοῦ εἶπε ἀναστενάζοντας : « Μπορεῖ νὰ καμαῶσῃ· ἔχω πολλὰ ἄδικα ἀπέναντι τῆς Μάρθας, μὰ ὁ ἄνθρωπος δὲ μπορεῖ πάντα νὰ κἀνῃ ἐκεῖνο πού θέλει· δώστε μου τις ἐπιστολές ». Τότε ἐγὼ ἐμίλησα καθαρὰ : « Μπορεῖ νὰ μὲ σκοτώσῃς, Βατίστα Ὁππος, καθὼς ἐσκότωσες καὶ τὴν ἄμοιρη τὴ Μάρθα, μὰ τις ἐπιστολές δὲν θὰ τις λάβῃς· θὰ χρησιμέψουν νὰ δείξω στὰ παιδιά σου, στοὺς

φίλους σου, στοὺς συντρόφους σου, τί τίμιος ἄνθρωπος εἶσαι». Τότε ἐκεῖνος μ' ἔπιασε ἀπὸ τὸ λαιμό, μ' ἔρριξε στὴ γῆ· μὰ ἐκείνη τῇ στιγμῇ, ἀκούστηκε ἡ φωνή σου πίσω ἀπὸ τὴ θύρα τοῦ κήπου κι' αὐτὸς ἔφυγε. Μετὰ ἐφρόντισα πάντα νὰ μὴ μείνω πιά μονάχη μου· ἐφοβόμουν καὶ τὸ περασμένο ἀκόμη καλοκαῖρι, πρὶν ν᾿ ἁρθῇς γιὰ τὶς διακοπές, κάποιος ἐδοκίμασε νὰ ρίξῃ τὴ θύρα μιὰ νύχτα· ἦταν χωρὶς ἀμφιβολία αὐτὸς ἡ κάποιος βαλμένος ἀπὸ κεῖνον. Γι' αὐτὸ ἐπούλησα τὸ σπίτι, γιὰ νὰ μὴ μένω μονάχη· γι' αὐτὸ, πρὸ ὀλίγου τρόμαξα ἀκούοντας τὰ βήματά σου.... Μὰ εἴσουν ἐσύ, Νίνα· νάτες οἱ ἐπιστολές· πάρε τες.

Ἡ Κατερίνα ἐσήκωσε τὸ πρόσωπό της λίγο κόκκινο καὶ ζαλισμένο· τῆς ἐφαινόταν πὼς ἐκοιμόταν ἀπὸ πολλὴν ὥρα, ἀκόμη ταξιδεύοντας, καὶ ὀνειρευόταν ἄσχημα πράγματα. Ἐπῆρε τὸ ζεστό φάκελο, πού μύριζε σαρκίλας καὶ ἀρρώστιας, καμωμένο σάρκα καὶ ἀρρώστια τῆς ἴδιας τῆς γιαγιάς, καὶ τὸν ἔβαλε στὴν τσέπη τοῦ ἐπανοφοριοῦ τῆς· ἔπειτα ἐσηκώθηκε καὶ ἄναψε τὸ φῶς. Ἡ γιαγιά ἦταν ἡσυχῇ, καὶ ἀπὸ τὸ βάθος τῆς κλίνης τῆς ἐκοίταζε μὲ τὰ χελιδονίσια τῆς τὰ μάτια τὰ μαῦρα καὶ ὀρθάνοιχτα· φαινόταν πὼς εἶχε ἐλευθερωθῇ ἀπὸ κάποιο βάρος καὶ στάθηκε ἐκεῖ, στὴν παληὰ τῆς φωλιά, περιμένοντας τὴν αὐγὴ γιὰ νὰ μεταναστεύσῃ.

Ἀργότερα ἡ Κατερίνα ἔστεκε σιμὰ στὸ ἀναμμένο τζάκι τοῦ ἐρημικοῦ μαγειριοῦ. Οἱ συγγενεῖς, ἓνας ἐξαδέλφος χονδρός καὶ μιὰ χονδρὴ ἐξαδέλφη, ἡλικιωμένοι καὶ ἀνύπανδροι καὶ οἱ δύο τους, καὶ οἱ δύο τους θρησκόληπτοι καὶ λεπτολόγοι, εἶχαν ἐπιστρέφει ἀπὸ τὸ κήρυγμα τῆς τελευταίας ἡμέρας τῶν καρναβαλιῶν, καὶ λιγάκι πρὶν ἀπ' αὐτούς—ὄχι ὅμως καὶ πολὺ— εἶχε γυρίσει ἡ ὑπηρέτρια τους ἡ χαρούμενη καὶ ξεμυαλισμένη, ποῦ ἐπωφελοῦμένη τὴν ἀπουσία τους εἶχε πάει νὰ χορέψῃ σ' ἓνα γειτονικὸ σπίτι.

—Εἶδα νὰ μπαίνει ἓνα πρᾶμα μακρὺν ντυμένο στὰ κόκκινα καὶ μοῦ φαινόταν σὰ μάσκα, — εἶπε ἡ ὑπηρέτρια στὴν Κατερίνα φιλώντας τὴν δυνατά.— Δέ θὰ πῆς στοὺς ἀρεντικούς πῶς δὲν ἔχουν ἐδῶ· καὶ τὸ βράδυ θὰ μοῦ δώσης τὸ κόκκινο ἐπανωφόρι σου νὰ πάω στὸ χορό.

Ἡ Κατερίνα ἦταν γεναιόφυχη· δὲν εἶπε τίποτα στοὺς συγγενεῖς, μὰ τὸ κόκκινο ἐπανωφόρι τῆς δὲν τὸ ἔδινε, ὄχι, στὴν ὑπηρέτρια, καὶ τὸ φοροῦσε ἀκόμη, σὲ κείνη τὴν προχωριμένη βραδινὴν ὥρα, καὶ καθισμένη σιμὰ στὴ φωτιά. Κάθε τόσῳ ἔσκυπτε νὰ κοιτάξῃ ἐπάνω στὸ τζάκι μιὰ σειρὰ γραμμές, ἀριθμούς, ἡμερομηνίες, σχήματα ποῦ εἶχε ἡ ἴδια σημειώσει. Στὴν ἄκρη τοῦ ἑνὸς μέρους μιὰ ἡμερομηνία, ἐδῶ κ' ἑνδεκα χρόνια ἦταν πιὸ βαθειὰ χαραγμένη ἀπὸ τίς ἄλλες.

Τὶ εἶχε συμβῇ ἐκείνη τὴν ἡμέρα; Δὲν τὸ θυμό-
ταν· δὲν ἤθελε νὰ σκύψη πιά γιὰ νὰ κοιτάξῃ ἐκεῖ-
νες τὶς παιδικὲς κουταμάρες· ὅλο τὸ περασμένο
μας δὲν εἶναι παρὰ παιδικότητα μπροστὰ στο
παρόν· δὲν ἤθελε νὰ σκύψη πιά, γιὰ νὰ μὴ γίνῃ
χοριτσάκι, καὶ σηκωνῶταν λοιπὸν ἴσια ἀκουμπών-
τας δυνατὰ τὶς πλάτες τῆς στὴν καρέκλα τῆς
γιαγιάς τῆς· καὶ σκέφτηκε πὼς ἔπρεπε νὰ τελει-
ώσῃ καὶ ἡ ὑπόθεση τῶν ἐπιστολῶν. Δὲν ἤθελε νὰ
τὶς βαστᾷ στὴν τσέπη ὅλη τῆς τὴ ζωῇ, ὅπως
ἡ γιαγιά· τὴ βάραιναν τόσο πολὺ, τὴν ἐτραβοῦσαν
σὰ νᾶταν κανένα μεγάλο βάρος, πότε πρὸς τὰ δε-
ξιά πότε πρὸς τ' ἀριστερά, ἔτσι ποῦ τὶς ἔβαζε
ἀπὸ τὴ μιὰ τσέπη στὴν ἄλλη.

Ὡς τόσο, μῆτε γιὰ μιὰ στιγμὴ δὲν ἐδίστασε,
πὼς ἔπρεπε νὰ δώσῃ τὶς ἐπιστολὲς στο Βατίστα
Ὅπως· ἡ μητέρα τῆς τὸ εἶχε ὑποσχεθῇ καὶ ἡ
γιαγιά δὲν ἔπαιζε κανένα ρόλο σ' ὅλην αὐτὴ τὴν
ἱστορία· ἡ γιαγιά δὲ μπορούσε νὰ ἐννοήσῃ πὼς
ἓνας ἄνδρας δὲν ἔχει καμμιάν ὑποχρέωση πρὸς
τὴ γυναῖκα ποῦ δὲν ἀγαπᾷ πιά· ἡ γυναῖκα μπο-
ρεῖ καὶ νὰ πεθάνῃ, τί σημαίνει; μάλιστα εἶναι
καὶ ὠραῖο νὰ πεθαίνη ἀπὸ ἔρωτα· δὲν εἶναι
τύχη ὠραιότερα γιὰ μιὰ γυναῖκα.

Ὅμως... σωστό, ἐπειδὴ ὅλα στὴ ζωῇ ἔχουν
ἄξια σχετικὴ, ἐσκέφτηκε πὼς μπορεῖ νὰ διαβάσῃ
καὶ τὶς ἐπιστολές, πρὶν νὰ τὶς δώσῃ· κ' ἔπειτα ὅλα
χρησιμεύουν γιὰ σπουδὴ, γιὰ τροφὴ τῆς πείρας

μας καὶ γιὰ νὰ μᾶς δυναμώνουν. Ἐπειτα ἔπρεπε ν' ἀλλάξῃ καὶ τὸ φάκελο: αὐτὸς ἦταν λιγάκι σαπισμένος, μουσκεμένος ἀπὸ ἰδρώτες καὶ ἀπὸ τὰ δάκρυα τῆς γιαγιᾶς, καὶ αἰσθανόταν νὰ τῆς κολλᾷ στὰ δάχτυλα, μέσα στὴν τσέπη, σὰν τὸ νεκρὸ δέρμα κάποιου σώματος καφαλισμένου. Ἐτράβηξε λοιπὸν κ' ἐξέσκισε τὸ φάκελλο, σιγὰ σιγὰ, κομματάκι κομματάκι, ὅπως τὸ νεκρὸ δέρμα ἐνὸς σώματος καφαλισμένου· καὶ οἱ ἐπιστολὲς ἐβγήκαν ἔξω,— καὶ φάνηκαν πραγματικὰ σὰ γδαρμένες, αἱματωμένες, γραμμένες ὅπως ἦταν μὲ κόκκινο μελάνι σὲ χαρτὶ γαλάζιο. Δὲν ἦταν πολλές, μονάχα ἑπτὰ, ἀπὸ τίς ὅποτες μιὰ μονάχα μεγάλη· οἱ ἄλλες ὅλο καὶ μικρότερες.

Ἡ Κατερίνα ἄρχισε ἀπὸ τὴν τελευταία· ἔπειτα ἐδιάβασε τὴν πρώτη· τὸ μυστικὸ ἦταν τὸ συνειθισμένο μυστικὸ τοῦ ἔρωτα, αἰώνιο, μονότονο. Μιλοῦσε ὅμως γιὰ κάποιο μεγάλο ἐμπόδιο· ἡ Κατερίνα ἐσήκωσε τὸ πρόσωπο, ἐδάγκασε τὸ κάτω ἀχειλὶ τῆς καὶ φαινόταν πὼς ἀκροαζόταν κάποιο μακρυνὸ θόρυβο· ἔπειτα ἐτίναξε τὰ φύλλα σὰ γιὰ νὰ πέσῃ κάποιο πρᾶμα κρυμμένο, καὶ ἐρεῦνησε τίς ἡμερομηνίες. Εὗρῃκε μιὰ μονάχα, στὸ τέλος τῆς ἐπιστολῆς τῆς πιὸ μεγάλης, πού ἦταν ἐδῶ καὶ εἴκοσι χρόνια.

Τότε ἔβαλε τίς ἐπιστολὲς στὴν τσέπη τὴν ἀριστερή, ἔπειτα τίς ἔβαλε στὴ δεξιὰ· καὶ κράτησε μέσα τὸ χέρι τῆς πού ἔτρεμε.

Ἔτσι ἐστάθηκε ἀρκετὴν ὥρα, μὲ τὴ ράχη ὀρθὴ ἀκουμπησμένη στὴν καρέκλα τῆς γιαγιάς. Τὸ αἷμα τῆς ἔτρεχε, μέσα στοῦ δυνατὸ σῶμα, σὰ νὰ βράζε ἀπὸ τὴν πύρα τῆς φωτιάς, ἔπειτα λίγο λίγο τὸ αἷμα ξανάρχισε τὴν ἡρεμὴ κυκλοφορίαν του· στὸ λαιμὸ ποῦχε φουσκώσει καὶ κοκκινίσει ξανάπλωσε ἡ λευκότητά καὶ ἡ σταθερότητα τοῦ μαρμάρου· τὸ χέρι μέσα στὴν τσέπη ἔπαψε νὰ τρέμῃ, ξανάπιασε τὰ φύλλα, τᾶσφιζε δυνατά, τέλος τὰ τράβηξε ἀπὸ τὴν τσέπη καὶ τὰ πέταξε στὴ φωτιά.

ΤΟ ΚΑΤΑΡΑΜΕΝΟ ΣΠΙΤΙ

Ἡ Ἀμερική, πρέπει νὰ τὸ ἀναγνωρίσουμε, ἔδωσε πολλὰ βοηθήματα στοὺς φτωχοὺς ἀνθρώπους· σ' ἐκείνους πού, πηγαίνοντας ἐκεῖ, δὲν ἐπλούτισαν, δὲν παίρνει τὴν ἐλπίδα νὰ πλουτίσουν, σὲ κείνους πὺ ἔμειναν στὴν πατρίδα, ἐμεγάλωσε τὴ σημαντικότητα καὶ τὴν ἀξία τους. Ὁ μάστρο Ἀντώνης Βικίρης, παραδείγματος χάριν, ὁ μόνος κτίστης πὺ ἔμεινε στὴν οἰκοδομὴ τοῦ σπιτιοῦ τοῦ χτηματῖα Βονάριου Σάλη, καὶ μάλιστα χωρὶς βοηθό, μὲ μίας ἐπῆρε τόσην ὑπερηφάνεια, ὅση καὶ οἱ τοῖχοι πὺ κατασκευάζει. Ὁ ἴδιος ὁ ἀφεντικός, ὁ Βενάριος Σάλης, ἀναγκαζόταν νὰ τοῦ κουβαλῇ τὶς πέτρες καὶ τὸν ἀσβέστη· μὰ ὁ Βονάριος, ὄνομα πὺ σημαίνει ἄκακος, καὶ πὺ ἦταν πραγματικὰ ἄκακος ὄνομα καὶ πρᾶμα, εἶχε καταλήξει νὰ νοστιμεύεται τὴ δουλειά· ἀνεβοκατέβαινε γελώντας μονάχος του καὶ παίρνοντας λίγο λίγο τὸ ὕψος τοῦ πραγματικοῦ βοηθοῦ. Ἐπειτα ἐδιασκέδαζε παίρνοντας στὸ μάστρο-Ἀντώνη μὲ ὑπερβολικὴ σοβαρότητα, τὶς παραγγελίες τῶν ἀνθρώπων πὺ ἐπιθυμοῦσαν νὰ δουλέψῃ καὶ κάποιο μεροκάματο γιὰ λογαριασμό τους.

“Ολοι ἤθελαν καὶ λαχταροῦσαν αὐτὴ τὴν πολύτιμην ἡμέρα, ποῖος γιὰτὶ παντρευτόταν καὶ ἤθελε ν’ ἀσπρίσῃ τὸ σπίτι του, ποῖς γιὰτὶ εἶχε τρύπες ἢ στέγη του ἢ γιὰτὶ κάποιος τοῖχος ἐκινδύνευε νὰ πέσῃ· μὰ ὁ Βονάριος ἐγελοῦσε μὲ ὄλους. Τὸ χαρτὶ τραγουδᾷ, ἔλεγε· κι’ αὐτὸς εἶχε ὑπογραμμένο χαρτὶ ἀπὸ τὸν μάστο- Ἀντώνη, ὁ ὁποῖος ὑποχρεωνόταν νὰ μὴν ἀφήσῃ τὴν ἐργασία πρὶν τελειώσῃ. Καὶ κανεῖς ποτὲ δὲν ἄκουσε πῶς ὁ μάστορ- Ἀντώνης ἐβγῆκε ἀπὸ τὸ λόγος του· ἦταν ὁ πιὸ εὐσυνείδητος ἄνθρωπος τοῦ χωριοῦ. Μιὰ μέρα λοιπὸν ἐπίστεψε πῶς ὁ Βονάριος κατὰ τὴ συνήθειά του ἀστειευόταν ὅταν, ἀφοῦ ξεφόρτωσε μιὰ μεγάλη πέτρα ἀπὸ γρανίτη στὴ σκαλωσιά, εἶπε καμώνοντας τὰ μάτια:

— Αὐτὴ τὴ φορὰ ὅμως πρέπει νὰ πᾶτε, μάστορ- Ἀντώνη. Πρόκειται γιὰ μισὴ μέρα, ἴσως λιγώτερο, γιὰ νὰ διορθώσετε μερικά σκαλοπάτια στὴ σκάλα τῆς ἀνεψιᾶς μου Ἀννας, ποὺ θέλει νὰ ξαναπουλήσῃ τὸ σπίτι...

— Τὸ σπίτι θέλει νὰ ξαναπουλήσῃ; εἶπε ὁ κτίστης, μὲ ἄθελή του περιέργεια. Τρεῖς μόλις μῆνες δὲν εἶναι ποὺ τ’ ἀγόρασε;

— Εἶναι τρεῖς μῆνες ποὺ τ’ ἀγόρασε—εἶπε ὁ Βονάριος, σοβαρός.—μὰ θέλει νὰ τὸ ξαναπουλήσῃ, γιὰτὶ ἔχει φαντάσματα.

Καὶ βάλθηκε νὰ γελᾷ παρατηρώντας πῶς ὁ μάστορ- Ἀντώνιος μὲ τὴ σειρά του γινόταν σοβα-

ρὸς καὶ βαρὺς. Μὰ ὁ χτίστης δὲν ἀγαποῦσε τ' ἀστεῖα, μήτε μὲ τὸν ἰδιοχτήτη τῆς οἰκοδομῆς· ἐκοίταζε μακρυά, κατὰ τὸ σπιτάκι τῆς "Αννας Σάλης, ποὺ ἦταν μοναχικὸ στὸ βάθος τοῦ χωριοῦ, καὶ θυμόταν πὼς τὸ εἶχε ἐχτιμήσει αὐτὸς ὁ ἴδιος πρὶν νὰ τὸ βγάλουν στὴ δημοπρασίᾳ οἱ πιστωτὲς τῶν παλαιῶν του ἰδιοκτητῶν, οἱ ὁποῖοι καὶ μετὰ-νάστευσαν κατόπι ὅλοι στὴν Ἀμερικὴ, ἄνδρες καὶ γυναῖκες. Οἱ Σαλέσι, μόλις πανδρεύτηκαν ἀπό-χτησαν γιὰ τὸ τίποτα τὸ μικρὸ μὰ εὐάερο καὶ ἀναπαυτικὸ σπιτάκι· καὶ τώρα ἤθελαν νὰ τὸ ξαναπουλήσουν, γιατί εἶχε φαντάσματα...

— Μάστρο-Ἀντώνη, — εἶπε ὁ Βονάριος, — ξανασοβαρευόμενος, δόστε μου ἀπάντηση· δὲν ἀξι-ζουν τ' ἀστεῖα. Σᾶς δίνω ἐγὼ τὴν ἄδεια γιὰ μι-σὴν ἡμέρα καὶ σώνει. Ἡ ἀνεψιά μου ἡ "Αννα φαίνεται πραγματικὰ σὰ μαγεμένη, τόσο μεγάλῃ αἰσθάνεται στενοχώρια· πηγαίνετε νὰ διορθώσετε τὴ σκάλα, γιατί αὐριο θὰ δείξῃ τὸ σπίτι σ' ἓναν ἀγοραστή. Θὰ κάμετ' ἓνα καλό.

Καὶ ὁ μάστρο-Ἀντώνης, κ' ἐπειδὴ θᾶκανε ἓνα καλό, μὰ κ' ἐπειδὴ εἶχε περιέργεια, εἶπε τὸ ναί.

Ἐπῆγε τὴν ἴδια ἡμέρα, τὴν ὥρα τῆς ἀναπαύ-σεως τοῦ ἀπὸ τὸ μεσημέρι ἱσιάμε τίς δύο, γιὰ νὰ ἰδῇ τί ἐργασία ἦταν. Ἐκείνη τὴν ὥρα, κάτω ἀπὸ

τὸν κραδενόμενον ἥλιο τοῦ μεσημεριοῦ, ἡ ἡσυχία ὁλόγυρα στὸ σπιτάκι ἦταν ἀκόμη βαθύτερη· ὁ ἔρημικὸς περίβολος τῆς ἐκκλησίας, γεμᾶτος μὲ μεγάλους θαμνῶνες ἀπήγανου καὶ γετνιανῆς, εὐώδιζε σὰν κομμάτι γῆς θυμαροβλάστητο, καὶ διασχιζόταν ἀπὸ τῆ σκιά τοῦ κωδωνοστασίου· τριγύρω δὲν ἐφαινόταν ψυχὴ ζωντανή.

Ὁ μάστρο-Ἀντώνης ἐθυμόταν ὅταν ἐπῆγε νὰ ἐχτιμήσῃ τὸ σπίτι: πῶς ὡς καὶ τότε ἔσπρωξε τὸ θυράκι καὶ πέρασε τὴν αὐλὴ χωρὶς νὰ συναντήσῃ κανέναν: κ' ἐσκεπτόταν τὶς κακόβουλες διαδόσεις πού τρέχανε γιὰ λογαριασμό τῆς ιδιοκτήτριας, Μίνιας Πίρας, γνωστῆς γιὰ τὴν ὁμορφιά της, γιὰ τὰ χρέη της καὶ γι' ἄλλα πράγματα. Βέβαια ὁ τόπος ἦταν πολὺ ἔρημικὸς καὶ πολὺ κατάλληλος γιὰ μιὰ γυναῖκα, πού τῆς ἄρεσαν οἱ περιπέτειες.

Ὁ μάστρο-Ἀντώνης ὁμῶς ἐδάγκασε τὴ γλῶσσα του, ὅπως ἔκανε πάντα κάθε πού ἐπιανε τὸν ἑαυτὸν του νὰ κρίνῃ ἐπίφοβα τὸ γείτονά του: ὕστερ' ἀπ' ὅλα ἡ Μίνια Πίρα ἄφησε νὰ βγῇ τὸ σπίτι στὴ δημοπρασία γιὰ τὰ χρέη κ' ἐφυγε μὲ τοὺς ἀδελφούς της στὴν Ἀμερικὴ γιὰ νὰ ἐργαστῇ· ἦταν σὰν πεθαμένη καὶ τοὺς πεθαμένους δὲ μπορεῖ νὰ τοὺς κρίνῃ παρὰ μονάχα ὁ Θεός.

Ἐπὶ τέλους, ὡς καὶ τώρα πού τὸ σπίτι ἀνῆκε στὴν Ἀννέτα Σάλη, τὴν πιὸ θρησκα καὶ μετρημένη γυναῖκα τοῦ χωριοῦ, ἡ θύρα ἔμενε ἀνοιχτὴ καὶ ὁ τόπος ἔρημος· τόσο ἔρημος πὺ μπόρεσε νὰ

περάση ἀνενόχλητος τὴν αὐλή, τὸ μαγειριό, τὸ διάδρομο, ν' ἀνεβῇ τὴ σκάλα καὶ νὰ φθάσῃ ἴσιαμε τὴν κρεβατοκάμαρα τοῦ ἀντρόγυνου.

Ἡ γυναῖκα ἦταν καθισμένη χάμω σιμὰ στὴ θύρα, μὲ τὸ πανεράκι τῆς ἐργασίας της σιμὰ της· μὰ δὲν ἔρραβε· καὶ μὲ τὰ χέρια παρατηρήμενα χάμω, μὲ τὸ πρόσωπο λευκὸ καὶ μὲ τὸ κεφάλι ἀκουμπισμένο στὸν τοῖχο, ἐφαίνόταν σάν ἄρρωστη. Δὲν ἐσάλεψε βλέποντας τὸν τραχὺ καὶ βαρὺ χτίστη· μόνον τὰ μεγάλα τῆς μαῦρα μάτια τὶς λαμποκοποῦσαν λιγάκι θλιμένα. Τὸν ἐπερίμενε.

— Σᾶς περίμενα, — εἶπε μὲ φωνὴ ἀδύνατη. —

Ὁ θεῖος μὲν θὰ σᾶς εἶπε πῶς θέλω νὰ πουλήσω τὸ σπίτι· ναί, τὸ πουλῶ στὴν ἴδια τιμὴ πού τὸ ἀγόρασα κ' ἐγώ· ὁ Θεὸς τὸ ξέρει· ἂν παίρνω ἓνα μονόλεφτο πάρα πάνω. Αὐριο θᾶρθῃ ὁ ἀγοραστής, μὰ πρῶτα θέλω νὰ ἐξασφαλιστῶ ἀπὸ ἓνα πράμα· θέλω νὰ βγάλω καὶ νὰ ξαναβάλω τὰ πρῶτα σκαλοπότια, γιατί ἐκεῖ ἀπὸ κάτω πρέπει νά ναι μάγια καὶ πρέπει νὰ τ' ἀφαιρέσω, ἄλλοιῳς εἴμαστε ὅλοι χαμένοι. Βρίσκομ' ἐδῶ ἐπάνω ἀπὸ δυὸ μέρες, μὰ· στρο- Ἀντώνη μου, καὶ δὲ θὰ ξανακατεβῶ κάτω, ἂν ἐσεῖς δὲ μοῦ ὑποσχεθῆτε πῶς θὰ μὲ βοηθήσετε νὰ βγάλω τὴν κατάρρα ἀπὸ τὸ σπίτι μου.

Ὁ ἄνθρωπος τὴν ἐκοίταξε ἀπὸ ψηλά, λίγο σαστισμένος, λίγο ταραγμένος· μὲ τὰ μάγια δὲν πᾶνε ἀστεῖα, κυρίως ὅταν εἶνε καμωμένα καλά, μὲ τὴ συμμετοχὴ τοῦ παπᾶ, παραδείγματος χάρη.

— Λοιπόν, σηκώσου· μήπως κατὰ σύμπτω-
ση εἶδες κανένα κακὸ ὄνειρο;

— Ὁνειρο ἦταν! - εἶπε ἡ γυναῖκα σηκωνό-
μενη λίγο θαρρεμένη. — Τὸ γεγονὸς εἶναι πὼς ἀπὸ
τῇ στιγμῇ ποὺ πατήσαμε τὸ πόδι μας σ' αὐτὸ τὸ
σπίτι, ἐμὲ καὶ τὸν Παῦλο μου, μᾶς κυνηγᾷ τὸ
ἀνάθεμα. Δὲν εἴμαστε καλά, πρῶτα; Ἀγαπιώ-
μαστε σὰν περιστέρια ἐγὼ κι' ὁ Παῦλος μου. Λοι-
πόν, καὶ οἱ δύο ἐμπήκαμε ἐδῶ μέσα στὴν κό-
λαση. Ἀμέσως ἄρρωστήσαμε, πρῶτα ἐκεῖνος
ἀπὸ τ' αὐτῆς, ἔπειτα ἐγὼ ἀπὸ τὸ πόδι μου καὶ
ἀκόμη εἶνε πρησμένο. Ἐπειτα μᾶς ψώφησε τὸ
ἄλογο, μᾶς ἐσκότωσαν τὸ σκύλο, ὥς καὶ οἱ κό-
τες ψωφουῖν σὰ δηλητηριασμένες· ἔπειτα ἤρθε μιὰ
ὀχιά ἴσιαμε τὴν ὀγνίστρα· μ' αὐτὰ εἶναι τίποτα·
τὸ χειρότερο εἶναι πὼς μαλώνουμε νύχτα καὶ
μέρα, ἐγὼ καὶ ὁ Παῦλος μου, κι' αὐτὸς βγαίνει
καὶ πᾶει καὶ μεθ' αὐτοῦ ἐγὼ κλαίω ἀδιάκοπα. Αὐτὸς
λέει πὼς ἐγὼ τὸν βασανίζω, ἀντὶ μὲ βασανίζει
αὐτός. Σᾶς ὀρκίζομαι, μάστρο-Ἀντώνη μου, πὼς
ἀπὸ τότε ποὺ μπήκαμε ἐδῶ, δὲν εἶδαμε μιὰν ἡμέρα
γλυκειὰ· ὥς καὶ σήμερα τὸ πρωτὶ ἐμαλώσαμε κι'
ἐκεῖνος ἔφυγε γιὰ νὰ μὴν ξαναγυρίσῃ πιά. Μὰ
θάρθη ἂν βγάλουμε τὰ μάγια.

— Ποιὸς λέτε νᾶκαμε αὐτὰ τὰ μάγια; — ἐρώ-
τησε ὁ ἄνθρωπος ὅλο καὶ σοβαρώτερος.

— Ποιός; Ρωτᾶτε ποιός; Μὰ ὅλοι τὸ ξέρουν·

ὅλοι τὸ ξέρουν πὼς οἱ Πίριδες, οἱ παλαιοὶ νοικοκυρέοι, καταριώταν ἐκεῖνον ποὺ θᾶπαιρνε τὸ σπίτι ἀπὸ τῆ δημοπρασίας. Καὶ ἡ Μίμια ἔσπειρε τριγύρω ἁλάτι· γι' αὐτὸ ἔφυγε καὶ τὸ νερὸ ἀπὸ τὸ πηγάδι καὶ ὅλα στὸν κῆπο ξεραίνονται. Καὶ πρὶν φύγει ἦρθε μὲ τὰ χέρια σταυρωμένα γιὰ νὰ καταρασθῇ τὸ σπίτι. Ἐγὼ δὲν ἐπίστευα αὐτὰ τὰ πράγματα· μὰ τώρα τὰ πιστεύω πάρα πολύ. Καὶ δὲν ἀρκεῖ. Ὀνειρεύτηκα πὼς ὑπάρχουν καὶ μάγια. Ἔσκαψα κάτω ἀπὸ τὴς θύρες, μὰ τοῦ κακοῦ. Τώρα πρέπει νὰ κοιτάξω κάτω ἀπὸ τὴ σκάλα· γιατί τὸ ξέρετε πὼς τὰ μάγια ἐνεργοῦν καλύτερα ὅπου πατεῖ τὸ πόδι δυνατότερα. Μὰ μονάχη δὲ μπορῶ νὰ σηκώσω τὰ σκαλοπάτια. Τώρα ἐσκέφτηκα ἐσᾶς ποὺ εἴσαστε ἄνθρωπος εὐσυνείδητος καὶ καλὸς χριστιανός· καὶ σεῖς θὰ μὲ βοηθήσετε. Μάστρο· Ἀντώνη, πηγαίνουμε!

Ἐπῆγαν. Ἐκεῖνη ἐκούτσαινε, μάλιστα φαινόταν πὼς περπατοῦσε μὲ τὸ μισό της ἄτομο. Κατεβαίνοντας τὰ τελευταῖα σκαλοπάτια ἔκαμε τὸ σημάδι τοῦ σταυροῦ, ἔπειτα ἐγύρισε τρομαγμένη περιμένοντας τὸν ἄνθρωπο ποὺ κι' αὐτὸς ἔκατέβαινε βαρὺς, προφυλαχτικός, φοβισμένος μὴπως πέσει ἂν καὶ προσεχτικός, ἐξετάζοντας μὲ τὸ μάτι

τοῦ ἐπαγγέλματός του, τὶς σχισματιᾶς τῆς στοᾶς, τὴ στερεότητα τῶν τοίχων καὶ τῶν σκαλοπατιῶν. Γιὰ νὰ ποῦμε τὴν ἀλήθεια ἡ πέτρινη σκάλα, κλεισμένη ἀνάμεσα σὲ δυὸ τοίχους ἄσπρους μὲ τὸ φῶς ποὺ ἔπεφτε ψηλὰ ἀπὸ ἓναν φεγγίτη, εἶχε μιὰν ὄψη μυστηριώδη· φαινόταν πῶς ὠδηγοῦσε σὲ κάποιον ὑπόγειο.

Μόλις ἔφθασε στὸ βάθος, ὁ μάστορ-Ἀντώνης ἐψιλάφισε τοὺς τοίχους, ἀπὸ τὸ ἓνα καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος, ἀνοίγοντας τὰ μπράτσα· τέλος εἶπε.

— Ἐχεις κανέναν πάσαλο μικρό ;

Ἡ Ἄννα εἶχε καὶ μικρὸ πάσαλο καὶ φτιάρι καὶ ὅλα τὰ χρειαστὰ σιδερένια καὶ ξύλινα ἐργαλεῖα, σωριασμένα στὸ ὑπόγειο.

— Πρέπει νὰ χουμε καὶ κανένα σιδερένιο λαστό,—εἶπε ἐνῶ πῆγαινε νὰ κοιτάξῃ· μὰ καθὼς ἐκείνη ἐπροσπαθοῦσε νὰ βρῇ τὸ μικρὸ λαστό, ὁ μάστορ Ἀντώνης ἀναφε ἓνα σπέρτο σκύφτοντας ὡς κι' αὐτὸς νὰ κοιτάξῃ στὸ ὑπόγειο. Στὸ σύντομο φῶς ἐράνηκαν τὰ σκουριασμένα ἐργαλεῖα, οἱ ἀράχνες, παλιόπανα καὶ σακκιὰ ἐκεῖ πεταμένα κ' ἓνα κομμάτι τοῦ δαπέδου, στρωμένο μὲ λάσπη πατημένη καὶ αὐλακωμένη μὲ μακριᾶς σχισματιᾶς. Καὶ τὸ τραχὺ πρόσωπο τοῦ μάστορ-Ἀντώνη ἐράνηκε γιὰ μιὰ στιγμὴ φλογισμένο μ' ἓνα κόκκινο πορτοκαλί, ἐνῶ τὰ στρογγυλὰ γαλανὰ μάτια του ἐκοίταζαν ὀρθά-

νοιχτα τὶς σχισματιᾶς τοῦ πατώματος, σὰ νὰ ἐξηγοῦσαν τίποτα ἱερογλυφικά· τέλος ἔρριξε τὸ σπέρτο πού δὲν ἔσθυσε.

— Ἀφῆστε, — εἶπε στὴ γυναῖκα, πού ἐκοίταζε κι' αὐτή, — ἂν δεχόσαστε τὴ γνώμη μου πρέπει νὰ ψάξουμε ἐδῶ.

Ἐκείνη ἐγύρισε τὸ πρόσωπο, κατάχλωμη, καὶ ἀνατρίχιασε. Σηκώθηκε μὲ δυσκολία, γιατί τῆς ἔτρεμαν τὰ γόνατα· ἐπῆγε καὶ πῆρε τὸ λιχνάρι ἀπὸ τὸ μαγειριό, κ' ἐνῶ ἐκείνη ἐφώτιζε, ὁ ἄνθρωπος σκυμμένος μέσα στὸ ὑπόγειο ἐπλέξε τὸ ἔδαφος μ' ἓνα μεγάλο σφυρί. "Οταν τὸ πλάκωσε καλὰ ἐπῆρε τὸ φτιάρι κ' ἔσκαψε. Ἡ γυναῖκα μὲ τῶνα χέρι προτείνοντας τὸ φῶς, καὶ μὲ τὸ ἄλλο ἀκουμπώντας στὸν τοῖχο ἔτρεμεν ὀλόσωμη· ὡς καὶ τὸ γατάκι, τοῦ ὁποίου τὸ ὑπόγειο ἦταν τὰ βασίλειά του, ἐπῆγε κ' ἐκοίταζε μὲ περιέργεια καὶ μὲ προφύλαξη, σκυμμένο ἐπάνω στὸν τοῖχο μὲ τὴν οὐρά τεντωμένη· φαινόταν πῶς ἤξερε κάτι καὶ παρακολουθοῦσε μὲ τὰ μεγάλα πράσινα μάτια του τὴ σκιὰ τοῦ φτιαριοῦ· αἰφνιδίως ἐνιαούρισε, ἐπήδησε, ἐδάγκασε ἓνα κοκκαλάκι ἄσπρο ποῦχε πεταχτῇ ἔξω μὲ τὸ σκαμμένο χῶμα κ' ἔφυγε.

"Αλλὰ κοκκαλάκια ἔβγαιναν ἔξω. Ἐκείνη ἀπίθωσε τὸ λιχνάρι στὴ γῆ, ἐγονάτισε κι' ἄρχισε νὰ μαζεύῃ τὰ κοκκαλάκια, βάζοντάς τα γρήγορα

γρήγορα στὴν ποδιά της ποὺ εἶχε τσιμπήσει τὶς ἄκρες στὴ ζώνη της.

Ὁ μάστρο-Ἀντώνης ἴδρωνε σὰ ν᾿ ἀσκαβε κανένο πηγάδι. Ναί, ἴδρωνε τόσο, ποὺ ἀναγκάστηκε νὰ περάσῃ τὴ ράχη τοῦ χεριοῦ του ἀπὸ τὸ μουσκεμένο καὶ λαμπερό του μέτωπο κ' ἔπειτα νὰ τὴ σφογγίσῃ κάτω ἀπὸ τὴ μασχάλη του· καὶ ὅμως αἰσθανόταν τόσην εὐχαρίστηση πού, ἴσως γιὰ πρώτη φορὰ στὴ ζωὴ του, ἀστειεύτηκε:

— Τί ὠραία καρύδια καὶ ἀμύγδαλα ποὺ μαζεύεις Ἀννα! Κι' ἔταν δὲν ἀπόμεναν ἄλλα κόκκαλα, ξανάβαλε τὰ χρώματα στὴν τρύπα καὶ τὰ πάτησε μὲ τὸ πόδι, Μὰ ὅταν ἐβγῆκαν ἔξω, στὸ φῶς τῆς ἡμέρας, ἡ Ἀννα μὲ τὰ κόκκαλα στὴν ποδιά, καὶ κεῖνος τινάζοντας τὰ χέρια, σχεδὸν ἐροβήθηκαν νὰ κοιταχτοῦν καὶ νὰ ποῦν αὐτὸ ποὺ σκεφτόντανε.

Ἐκείνη ἐκάθησε στὰ σκαλοπάτια τὰ ὁποῖα δὲν ἐροβόταν πιά, καὶ ἄρχισε νὰ κλαίῃ, περνώντας τὰ χέρια ἐπάνω στὴν ποδιά της σὰ νὰ χαϊδεύε κανένα μωρό.

— Βλέπεις, — ἔλεγε μὲ λυγμούς. — Σὲ σκότωσαν καὶ σὲ θάψανε, ἄμοιρο πλασματάκι, κόρη τοῦ ἐγκλήματος. Ἐσὺ ἀπὸ τὸν ἄδῃ μᾶς βασάνιζες. Ἴδου γιατί κατὰ τὴν ἀναχώρησή της ἡ καταραμένη μητέρα ἔσπειρε τὸ ἀλάτι...

Ὡς καὶ ὁ μάστρο-Ἀντώνης δὲν ἀμφέβαλε πὼς τὰ λείψανα ἐκεῖνα ἦταν κάποιου νεογέννη-

του σκοτωμένου· μὰ ἡ συνείδηση τὸν ἐσυμβούλευε νὰ μείνη σιωπηλὸς γιὰ κείνη τὴ στιγμή. Σιωπηλὸς καὶ ἀναποφάσιτος.

Ἡ αἰφνίδια ἐπιστροφή τοῦ ἀνδρός ἐξεδιάλυνε τὴ στάση τους. Ἦταν συνωρρωμένος, ὁ ἄνδρας, ἔτοιμος νὰ ξαναρχίσῃ τοὺς καυγάδες μὲ κεῖνο τὸν τύραννο τῆ γυναῖκα του, μὰ ὅταν τὴν εἶδε νὰ κλαίῃ, ἀπέναντι στοῦ κτίστη ποὺ ἔστεκε σκεπτικός, ἄρχισε νὰ γελά.

— Λοιπὸν, τὰ βρήκατε αὐτὰ τὰ μάγια ; Δείχτετα καὶ σὲ μένα !

Ἡ γυναῖκα ἀνοίξε τὴν ποδιά, καὶ κείνος εἶδε τὰ κόκκαλᾶκια καὶ ἔγινε σοβαρὸς.

— Λοιπὸν, τί εἶναι ;

— Τί εἶναι, Παῦλο μου ; Τὸ θανάσιμο ἁμάρτημα, εἶναι ! Δὲ βλέπεις ; Εἶναι τὰ κόκκαλα μιανοῦ σκοτωμένου βρέφους, ποὺ ἦταν θαμμένα κάτω στοῦ ὑπόγειό μας. Εἶναι αὐτό ποὺ μᾶς παίδεψε ἀπὸ τὸν ἄδη. Μὰ τώρα ἀμέσως ἐγὼ θὰ πάρω τὰ κόκκαλα στοῦ κειμητήριου, θὰ τὰ θάψω καὶ ὁ Κύριος θὰ τοὺς ξαναδώσῃ τὴν εἰρήνην. Κι' ἔτσι πρέπει, — εἶπε σηκωνόμενη καὶ δένοντας τὶς ἄκρες τοῦ κεφαλομάντηλός της κάτω ἀπὸ τὸ πηγοῦνι, ἔτοιμη νὰ βγῇ.

Ὁ μάστορ-Ἀντώνης τὴ σταμάτησε πιάνοντάς την ἀπὸ τὸ μπράτσο.

— Στάσου, γυναῖκα ! Πρέπει νὰ κάμουμε τὸ

χρέος μας. Πρέπει νὰ πάρουμε τὰ κόκκαλα στὸν κριτὴ !

Ἐκείνη ἐκύταξε τὸν ἄνδρα της. Ὁ σύζυγος θὰ προτιμοῦσε νὰ μὴν ἔχη σκοτοῦρες, μὰ δὲν ἤθελε βέβαια νὰ φανῇ ἄνθρωπος λιγώτερο εὐσυνείδητος ἀπὸ τὸ μάστρο-Ἀντώνη.

— Δόσε μου αὐτὰ τὰ κόκκαλα, — εἶπε ἀπλῶνοντας ἐπάνω στὸ σκαλοπάτι τὸ κόκκινο μαντῆλι του. Καὶ ἡ γυναῖκα, μὲ ὑπακοή ἀξιοθαύμαστη, ἄδειασε σιγὰ-σιγὰ τὰ κοκκαλάκια, γελώντας συγχρόνως σὰν κανένα κοριτσάκι ἀναθυμούμενη τὰ λόγια τοῦ μάστρο-Ἀντώνη :

— Τί ὠραῖα καρύδια καὶ ἀμύγδαλα !

Ὁ ἄνδρας ἐκοίταξε προσεχτικὰ τὰ κοκκαλάκια· ἔπειτα ἔμασε μέσα στὴ γροθιά του τὶς ἄκρες τοῦ μχνηλιοῦ, καὶ ἀναποδογυρίζοντάς το, ἔτσι γεμᾶτο, καὶ χτυπώντας το, εἶπε :

— Μάστρο-Ἀντώνη, στὴ συνείδησή σας ἐσκάψατε καλὰ ; Λεῖπουν τὰ κόκκαλα τοῦ κεφαλιοῦ.

— Στὴ συνείδησή μου, δὲν ἦταν ἄλλα κόκκαλα. Καὶ τώρα ἐμεῖς πᾶμε στὴ Δικαιοσύνη· καὶ σεῖς ἔχετε εἰρήνη.

Ὅταν ἐγύρισε στὸ σπίτι, ἀφοῦ παράδωσε τὰ κόκκαλα στὴ Δικαιοσύνη, ὁ ἄνδρας εὗρε τὴν

Ἀννέτα ἤσυχη νὰ πλένη τὴν ποδιά της. Ἡ φωτιά ἦταν ἀναμμένη· τέλος ἡ Εἰρήνη εἶχε γυρίσει στὸ σπίτι τους. Μόνο τὴ νύχτα, ἐξύπνησε κι' ἄρχισε νὰ κλαίῃ θυμούμενη πὼς τὸ γατάκι εἶχε πάρει κάποιο κοκκαλάκι. Ὁ ἄνδρας σηκώθηκε ὑπομονετικά καὶ πῆγε νὰ τὸ ζητήσῃ σ' ὅλες τὶς γωνίες.

— Δὲ βρίσκεται, — εἶπε μὲ δυσφορία, γυρίζοντας στὸ κρεβάτι. — Μὰ κάμε ὑπομονή, Ἀννα! Ἐκάμαμε τὸ χρέος μας καὶ ἡ συνείδηση εἶναι ἤσυχη.

— Ἡ συνείδηση εἶναι ἤσυχη, — ξανάπε ἐκείνη γιὰ νὰ τὸν εὐχαριστήσῃ, καὶ ξανακοιμήθηκαν ἤσυχoi.

Ἔτσι ἐγύρισε ἡ Εἰρήνη στὸ σπίτι τους· καὶ ὡς καὶ ὁ τελευταῖος τους φόβος ἐδιαλύθηκε, ὅταν ἡ ἐπιστημονικὴ ἐξέταση λίγο ἀργότερα ἐβεβαίωσε, πὼς τὰ κοκκαλάκια ἐκεῖνα ἀνῆκαν σὲ κάποιο γουρουνόπουλο.

ΤΟ ΚΕΝΤΙΣΜΕΝΟ ΜΑΞΙΛΑΡΙ

Ἡ γρηᾶ ἐπιστάτρια τῆς παλαιᾶς ἐπαύλεως ἦταν ὅλη τὴν ἡμέρα ἀνήσυχη γιὰ τὴν ἐπιστροφή τοῦ ἀρεντικοῦ της, ἐπιστροφή ἀσυνείθιστη, ἔτσι κοντὰ τὰ μέσα τοῦ φθινοπώρου, ἀφοῦ πρῶτα εἰδοποίησε μὲ μίαν ἐπιστολὴ τὴν προθεσὴ του πὼς θὰ περνοῦσε τὸ χειμῶνα στὴν ἐξοχὴ.

«Καὶ νὰ μὴν κράξης, νὰ μὴν εἰδοποιήσης καὶ κανέναν, γιατί δὲ θέλω σκοτοῦρες».

Αὐτὸ ἐννοεῖται· σκοτοῦρες αὐτὸς δὲν ἤθελε ποτὲ, μήτε τὴν ἐποχὴ πού ἦταν παιδί ὅταν κανεῖς ὑποφέρει εὐκολὰ τὶς ἐνοχλήσεις. Κι' ὅσο γι' αὐτὸ ἦταν ἄνθρωπος τυχερός· ὅλα τ'ἄχε λάβει, τιμὲς, ὑψηλὰ ὑπουργήματα, χρήματα. Καὶ τώρα ὡς καὶ θὰ πανδρευτόταν ἀκόμη καὶ μὲ μιὰ γυναῖκα πλούσια, τῆς ἰδίας ἡλικίας μὲ τὴ δική του, ἀκριβῶς τέτοια πού νὰ μὴν τοῦ δώσῃ μήτε τὴ σκοτούρα τῶν πολλῶν παιδιῶν. Κι' ὅμως νὰ, αἰφνηδίνως ἐπήγαινε ν' ἀποτραβηχτῇ ἐκεῖ κάτω, γιὰ ὅλο τὸ χειμῶνα· ἄφηνε τὴν ὑψηλὴ του θέση, τὸ ὠραῖο του σπῆτι στὴν πόλη, τὴν ἀραβωνιαστικιά του τὴν πλούσια καὶ ὑπομονετικὴ· γιατί;

—Γιατί;—ἐρωτοῦσε ἡ γρηὰ ἐπιστάτρια, τινάζοντας τὰ σκοροφαγωμένα ταπέτα στὴ στοὰ τὴν πράσινη ἀπὸ τὴν ὑγρασία· καὶ κοιτώντας τὰ κίτρινα δάση καὶ κάτω ἀπέναντι ἀπὸ τὸν ποταμὸ τὸ κόκκινο σπῖτι ἀνάμεσα στὶς ἀργυρὲς λεῦκες, τῆς ἐρχόταν μίᾳ ἰδέα : κάτω στὸ κόκκινο σπῖτι ἐκατοικοῦσε μιὰ γυναῖκα, μιὰ δεσποσύνη ποὺ ὁ κύριός της κάποτε ἤθελε νὰ τὴ στεφανωθῇ μὰ ἔπειτα τὴν παράτησε, γιατί δὲν ἦταν ἀρκετὰ πλούσια, καὶ τὸ πλῆθος τῶν πτωχῶν συγγενῶν της μποροῦσε νὰ τοῦ δίνη πολλές ἐνοχλήσεις.

Ἡ δεσποσύνη, ὅμως, κάποιος ἔλεγε, τὸν ἐπερίμενε πάντα, καὶ οἱ συγγενεῖς της, ἂν ὁ κύριος ἐδοκίμαζε νὰ στεφανωθῇ καμμίαν ἄλλη γυναῖκα, θὰ τὸν ἐνοχλοῦσαν τὸ ἴδιο, βάζοντας ἐμπόδια στὸ γάμο του.

Ἴδου γιατί ἐγύριζε ! Γι' αὐτό· γιὰ νὰ ἐξομαλύνῃ τὰ πράγματα. Μὰ δὲν ἐχρειάζόταν κι' ὅλος ὁ χειμῶνας, γι' αὐτό, καὶ μάλιστα τόσο τὸ περισσότερο ποὺ ἡ δεσποσύνη τοῦ κόκκινου σπιτιοῦ ἦταν πάντα ἀσθενικιά, οἱ συγγενεῖς πτωχοὶ, καὶ ἴσως ἀρκοῦσε κάτι τὴ μονάχα γιὰ νὰ ἡσυχάσουν ὅλοι.

Μὰ κοίτα, κοίτα ! Ἀκριβῶς ἓνας ἀπὸ τοὺς συγγενεῖς της σκυθρωπός, γοργός ἐπάνω σ' ἓνα ποδήλατο σὰν κανένα μεγάλο πουλὶ ἀπαίσιο ἔρχεται κατὰ τὰ κάγκελα. Ἡ γρηὰ ἐσκίρτησε σχεδὸν ἀπὸ εὐχαρίστηση. Εὐχαριστεῖ πάντα,

κολακεύει τὸν ἐγὼ ἰσμοῦ μας, ὅταν μαντεύουμε κάποιον πράγμα, κι' ἄς μὴν εἶναι καὶ τόσο χαρούμενο.

Ἡ γρηὰ ἐπιστάτρια λοιπὸν ἐκατέβηκε, μὲ τὰ κλειδιά στὸ χέρι καὶ τὰ λόγια στὸ στόμα «προσέχτε πῶς δὲ θέλει ἐνοχλήσεις», μὰ δὲν ἐχρησιμοποίησε μήτε τὰ πρῶτα μήτε τὰ δεύτερα, γιατί ὁ ἄνθρωπος ἐρώτησε μονάχα, λίγο λεχάζοντας, ἂν ἦταν μέσα ὁ Γιατρός.

— Ὁ Γιατρός; Τὴ νὰ κάμῃ;

— Ὁ Κύριος δὲν ἦλθε ἀκόμη;

Ἡ γρηὰ ἐπιστάτρια δὲν ἐθεώρησε τὸν ἑαυτοῦ της ὑποχρεωμένον ν' ἀπαντήσῃ, κι' ὁ ἄνθρωπος, ἐννοώντας πῶς δὲν ἦταν μέσα μήτε ὁ κύριος μήτε ὁ Γιατρός, ἔφυγε γρήγορα σκυθρωπὸς ὅπως εἶχε ἔλθῃ. Ἡ γρηὰ ἐγύρισε ἐπάνω, μὰ ἦταν ἀνήσυχη καὶ δὲν ἤξερε ἂν ἔπρεπε νὰ διηγηθῇ ἢ ὄχι τὸ συμβᾶν στὸν κυριό της. Ἀργότερα ὁμῶς ἔφθασε ὁ ἀμπελουργὸς καὶ τῆς ἐξήγησε τὸ μυστήριον.

— Ἡ δεσποσύνη ἐκεῖ κάτω πέθανε, — εἶπε μὲ φωνὴν ἡσυχῇ, γιατί στὸ τέλος δὲν τὸν ἐμελλε καὶ τίποτα γι' αὐτὸ ποὺ ἔγινε. — Φαίνεται πῶς εἶχε κάποιον πρήξιμο στὴν καρδιά καὶ σήμερα ἔσπασε. Ἐζητοῦσαν τὸ Γιατρὸ ἐδῶ, γιατί φαίνεται πῶς εἶναι ὥς κι' ὁ κύριος ἄρρωστος, ἀπὸ μιὰ κακὴν ἀρρώστια ποὺ δὲν ἔχει γιατρίαν.

— Καὶ φθάνει ἀκριβῶς σήμερα! Κι' αὐτὴ πῆγε

καὶ πέθανε ἀκριβῶς σήμερα! Μὰ γιατί! ἀκριβῶς σήμερα· γιατί; —ρωτοῦσε ἡ γρηᾷ ἐπιστάτρια.

Κι' ὁ γέρος ἀπαντοῦσε ἡσυχος!

—Γιὰ τὸ Θεό! γιατί ὁ Θεὸς κάνει ὅ,τι θέλει καὶ τοῦ ἀρέσει.

Ὁ κύριος δὲν ἐφάνηκε νὰ συγκινηθῇ· πολὺ ἀπὸ τὴν εἶδηση· τοῦ τὴν εἶχαν δώσει πιά ἀπὸ τὸ δρόμο.

—Τί εἶχε; —ἐρώτησε μονάχα, καὶ χωρὶς ν' ἀκούσῃ καλὰ τὴν ἀπόκριση, ἐπῆγε νὰ κοιτάξῃ τίς λεμονιές πού φύτεφε τελευταῖα ὁ ἀμπελουργός. Τὰ δεντράκια τὰ γυαλιστερά ἔτρεμαν μὲ τὸ ἀγέ-
ράκι τοῦ δειλινοῦ· τὰ παρατηροῦσε, ἔσκυρτε καὶ τοὺς ἐγγίξε τὸ στέλεχος καὶ δὲ φαινόταν ἐν-
διαφερόμενος γιὰ τίποτα ἄλλο. Σηκωνόμενος ὁμως, εἶδε τὴ γρηᾷ νὰ προβάλῃ στὴ στοὰ καὶ νὰ τὸν κοιτάξῃ μὲ τὸν τρόπο πού τὸν ἐκοίταζε ἡ παραμάννα του στὴν πόλῃ, μὲ μάτια γεμᾶτα περιέργεια καὶ συμπάθεια· καὶ ἰδοὺ πὼς μήτε οἱ λεμονιές δὲν τὸν ἐνδιαféρανε πιά· ἤθελε νὰ φύγῃ μακρὰ. Νὰ πάῃ, νὰ πάῃ. . . Νὰ φύγῃ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους πού τὸν ἤξευραν, νὰ κρυβῇ σὰ θεριὸ ἄρρωστο ἢ πληγωμένο· ἄλλον πόθο δὲν εἶχε ἀπὸ δῶ καὶ λίγον καιρὸ, καὶ περιφερόμενος στὰ ὑγρά δρομαλάκια τοῦ ἐρημικοῦ του περιβολιοῦ, πού

τὰ τείχη του ὀλόγυρα ἐσκεπάζονταν μὲ κισσό, χωρὶς πιά κανεὶς νὰ τὸν ἐνοχλῇ, ἀπομακρισμένος κι' ἀπὸ τοὺς φίλους, κι' ἀπὸ τὴν ἀρραβωνιαστικιά, κι' ἀπὸ τοὺς μελλομένους συγγενεῖς, κι' ἀπὸ τὶς τρομαχτικὲς αἰθουρτες τῆς ἀναμονῆς τῶν περίφημων εἰδικῶν, εἶχε σχεδὸν ἡσυχάσει. Τὸ βλέμμα τῆς γρηᾶς τοῦ χάλασε ἐκείνη τὴν ἡσυχία.

Νά την ποὺ ἐξακολουθοῦσε νὰ παρουσιάζεται! Ἐπῆγε πίσω ἀπὸ τὸ σπῆτι, περιπατώντας μὲ τὸ κεφάλι σκυμμένο, μὲ τὰ χέρια στὶς τσέπες, κ' αἰσθανόταν θυμὸ γιὰ ὅλα τὰ πρόσωπα.

—Τὶ ἀνία! Γιατὶ ἐγύρισα;

Ἐκεῖ πίσω τὸ σπῆτι ἦταν ὑγρὸ· μερικὲς γωνίες τοῦ κήπου, πράσινες ἀπὸ χόρτα, μ' ἓνα πράσινο μεταλλικὸ, ἐφαίνονταν σὰ δρόμοι κοιμητηρίου. Κι' ἀμέσως τὸν ἐκυνήγησε ἡ μανία νὰ πάη ἔξω, μακριὰ. Ἦταν σὰ νὰ τὸν ἐσπρωχνε κάποιο χέρι, δυνατό, ὅλο καὶ πιὸ δυνατότερο.

Μόλις ἐκλείσει τὸν πυλῶνα, τὸν ἀνοίξε ἔπειτα ἀμέσως, κοιτάζοντας χάμω γιὰ νὰ βεβαιωθῇ ἂν τὸ σίδερο ἐγλυστροῦσε καλὰ ἐπάνω στὸν ἄμμο τοῦ δρομίσκου· τέλος ἐστάθηκε μπροστά, ἔρριξε πέρα μὲ τὸ πόδι κάποιο λιθαράκι, ἐχασμυρήθηκε, ἔβηξε· καὶ στὸ βραχνὸ τρίξιμο τοῦ κόκκινου ἀρρωστοῦ λαιμοῦ του, τὸ ἀλίγιστο πρόσωπό του ἐσηκώθηκε, καὶ τὰ μάτια του ἐγέμισαν μὲ μίαν ἀγωνία θηριώδη, σὰ νὰ πρόβαλε γιὰ

ν' ἀκούσῃ κάποιο κάλεσμα γνωστὸ πιά, μὰ ὄχι γιὰ τοῦτο λιγώτερο τρομαχτικό.

Τότε ξανάρχισε νὰ περιπατῇ, γιὰ ν' ἀποφύγῃ ὡς καὶ κίνη τῇ φωνῇ. Ὁ ἥλιος εἶχε δύσει, μὰ ἐκεῖ κάτω κατὰ μῆκος τοῦ ποταμοῦ φαινόταν πῶς ἡ λάμψη του ἐβαστοῦσε ἀκόμῃ· ὅλο τὸ ὑλοτομούμενο δάσος εἶχε ἓνα χρῶμα φεγγερό κίτρινο καὶ τὰ χρυσωμένα νερὰ ἐλαμποκοποῦσαν πίσω ἀπὸ τοὺς κλώνους τοὺς ἀσημένιους τῶν λευκῶν. Ἀκούοταν μέσα στὴ βαθειὰ σιγὴ τὸ τρίξιμο τῶν ἀπόμακρων μύλων κ' ἓνα παράπονο φουσαρμόνικας, μιὰ φωνὴ τόσο σπαραχτικὴ καὶ παρακαλεστικὴ, ποὺ φαινόταν πῶς ἔβγαινε μέσα ἀπὸ τὸν ποταμό, ἀπὸ κάποια γυναῖκα νέα καὶ ὠραία, ποὺ πνιγόταν.

Καὶ ὁ ἄνθρωπος ἐπροχωροῦσε· ἐπεριπατοῦσε ἐπάνω στὰ ξερὰ φύλλα, διασκεδάζοντας νὰ θυθίζῃ σ' ἐκεῖνα τὰ πόδια του καὶ νὰ τὰ σέρνῃ στὸ μονοπάτι, ὅπως ἔκανε παιδάκι, ἐνῶ ἀπὸ τὰ δέντρα ἄλλα φύλλα τοῦ ἐπέφταν κέσττεκόνταν στὸν ὦμο του καὶ στὸ μπράτσο του σὰν πεταλοῦδες ἀκίνητες καὶ νεκρές.

Μόλις ἔφθασε στὴν ὄχθη ἐστάθηκε· ἐκεῖ κάτω τὸ χρυσάφι τοῦ δειλινοῦ ἔσβυνε μέσα στὸ πράσινο τῶν νερῶν καὶ τῶν σχίνων καὶ στὸν ἀγέρα ἀπόμενε ἡ εὐωδιὰ τῶν μῆλων, μὲ τὰ ὁποῖα ἦταν φορτωμένη μιὰ βάρκα ποὺ κατέβαινε τὸν ποταμό καὶ στὴν ὁποῖαν ἀκριβῶς ἐπαιζαν τῇ

φυσαρμόνικα. Ἐπροχώρησε κατὰ μῆκος τῆς ὁχθῆς, παρακολουθώντας τὴν εὐωδιά καὶ τὸν ἦχο· μὰ σὲ λίγο εὐρέθηκε σ' ἓνα γυμνὸ μέρος περικυκλωμένο ἀπὸ λεῦκες, καὶ μὲ τὰ λευκὰ σπιτάκια τοῦ χωριοῦ τὰ χωμένα μέσα στὸ κίτρινο τῶν κήπων.

Ἐνα χορταριασμένο μονοπάτι διέσχιζε τὸ ἄδενδρο μέρος, ἀνυίγε τὸ δάσος καὶ ἄφινε νὰ φαίνεται στὸ βάθος τὸ κόκκινο σπίτι.

Δὲν ἤθελε νὰ προχωρήσῃ· μὰ τὰ βήματά του τὸν ἔπαιρναν ἐνάντια πρὸς τὴ θέλησή του, ἤξεραν τὸ δρόμο, τὰ πόδια του, καὶ ἤθελαν νὰ τὸν ξάναπεράσουν.

— Μὰ γιὰ ποῖο λόγο, λοιπόν; — ἐρώτησε τὸν ἑαυτό του.

Δὲν ἤξερε ν' ἀπαντήσῃ. Ἐνοιῶθε νὰ τὸν σπρώχνῃ μονάχα μιὰ δύναμη ἀκατανίκητη καὶ ἐπήγαινε· ἐπήγαινε στενοχωρημένος, δυσαρεστημένος, ὅμως ἐπήγαινε.

Ἡ καγκελόφραχτη θύρα ἦταν ἀνοιχτὴ ἐπάνω στὴ γεφυροῦλα τοῦ ποταμοῦ, τοῦ ὁποίου τὰ νερὰ μὲ τὸ ἀντιφέγγισμα τοῦ σπιτιοῦ φαινόταν σὰν αἶμα. Στους τοίχους ἐκρέμονταν σὰ μεγάλα νεκρικὰ στέφανα, τὰ κίτρινα καὶ κόκκινα φυλλώματα τῶν κληματαριῶν, καὶ τὰ τζάμια ἐτρεμούλιζαν καὶ ἐτριζοκοποῦσαν μὲ τὸ ἀγέρι, σὰ νὰ κράζαν κάποιον ποὺ περνοῦσε ἀπὸ κεῖ κάτω χωρὶς νὰ κοιττάζῃ.

Ἐπῆγε ἴσια μετὰ τὴ θύρα· ἐκεῖ ἐπαναστάτησε·

ὄχι, δὲν ἤθελε νὰ μπῇ, δὲν ἤξερε γιατί ἐπῆγε ἴσιαμε ἐκεῖ, γιατί χαιρόταν νὰ βασανίζεται. Ἐγύρισε πίσω, καὶ πῆγε ἴσιαμε τοὺς φράχτες τῶν ἀκακιῶν· κάτι τὸν ἐσταμάτητε πάλι, τὸν ἀνάγκασε νὰ σηκώσῃ τὸ κεφάλι. Ἦταν ἀκόμη ἡ εὐωδία τῶν μήλων, ποὺ τώρα δὲν ἐρχόταν ἀπὸ τῇ βάρκα, μ' ἀπὸ τὸ ἴδιο τὸ σπίτι. Ἐνα κόρο παιδικῶν φωνῶν ποὺ ἄπλωσε στὸν ἀγέρα καθὼς σπιθόβολο μαγνάδι, ἐφάνηκε πὼς χυνόταν μὲ κέλνῃ τὴν εὐωδιά τῇ γλυκειᾷ ἀπὸ παιδικότητα κι' ἀπὸ καρποὺς ἄθιχτους ρόδινους καὶ χρυσοχρωμούς.

Ἦταν τὰ παιδάκια ἐνὸς μικροῦ ἀσύλου, ποὺ εἶχε ἰδρύσει ἡ ἰδιοκτήτρια τοῦ κόκκινου σπιτιοῦ· ἡ αἰσθηματικὴ δασκαλίτσα τᾶχε πάρει γιὰ ν' ἀποχαιρετήσουν τὴν νεκρὴν εὐεργέτρα τους καὶ νὰ δεηθοῦν γιὰ κέλνῃ. Ἡ δασκάλα ἡ ἴδια εἶχεν ἐτοιμάσει τὸ κόρο, καὶ ὁ πρῶτος στίχος ἔλεγε:

Σὺ τὰ φτερά σου ὅπ' ἀνοίξεις πρὸς τὸ θεό...

Ὁ ἄνθρωπος ποὺ ἔστεκε σιμὰ στὸ φράχτη μὲ τὶς ἀκακίες, χαμογέλασε: ἓνα χαμόγελο ποὺ ἔδωσε ξανὰ στὰ μάτια του μιὰν ἐκφραση ποὺ δὲν ἦταν πιὰ ἀνθρώπινη.

Ἐγύρισε πρὸς τὸ σπίτι, ἐμπῆκε, ἔβγαλε τὸ καπέλλο του καί, ὅπως εἰς κάποιον ἄλλον καιρό,

ἀντὶ νὰ τὸ ἀφήσῃ στὸν κρεμαστήρα τῆς εἰσόδου τὸ κράτησε στὸ χέρι ἴσια με τὸ δωμάτιό της.

Τὸ εὐρύχωρο δωμάτιο, μὲ τὰ τρία παραθύρια ποὺ φαινόταν πράσινα μὲ τὸ δειλινὸ καὶ μὲ τὰ φύλλα, ἦταν σὰ γεμᾶτο πουλάκια καὶ ἀστέρια: τὰ παιδάκια ντυμένα σταχτιά καὶ βαστώντας στὸ χέρι ἓνα κερὶ ἀναμένο, ἐτραγουδοῦσαν, καὶ στὴ μέσῃ ἔστεκεν ἐκείνη, τεντωμένη τοῦ μακροῦ, ἀσπροντυμένη, ἐπάνω στὸ κρεβάτι ποὺ σκεπαζόταν μὲ κόκκινο δαμάσκο, μὲ τὸ χλωμό της πρόσωπο ἀνάμεσα στὰ μαλλιά της, τὰ ὁποῖα ἐπάνω στὸ βελουδένιο προσκέφαλο ἐφαίνονταν γαλανωπά. Τὸ προσκέφαλο ἦταν κεντισμένο μὲ χρυσάφι· χρυσὸ ἦταν ὡς καὶ τὸ χτένι ποὺ εἶχε γύρω ἀπὸ τὸ μέτωπο· κ' ἔτσι αὐτὴ, μέσα σὲ κείνη τὴν πράσινη αἵθουσα, μὲ τὴν εὐωδιὰ ποὺ ἀνάδινε ἀπὸ ὠριμοὺς καρποὺς, μ' ὅλα ἐκεῖνα τὰ πουλάκια ποὺ ἐτραγουδοῦσαν καὶ τὰ ἄνθη ποὺ ἐσχημάτιζαν οἱ τρεμάμενες φλόγες ἐπάνω στοὺς μακρυοὺς κέρινους μίσχους τους, φαινόταν πὼς αὐτὴ εἶναι ἡ ἀποκοιμισμένη ὥραία τοῦ δάσους.

Γι' αὐτὸ τὰ παιδάκια ἔφαλλαν μ' εὐχαρίστηση καὶ μ' εὐχαρίστηση εἶδαν τὸν ἄγνωστο κύριο νὰ προχωρῇ λίγο λίγο καὶ νὰ σταθῇ ἀκίνητος ἐμπρὸς ἀπὸ τὴν κλίνη μὲ τὰ μάτια καρφωμένα ἐπάνω στὴν δαντέλλα τοῦ προσκεφάλου.

Ήταν φυσικὸ νὰ κοιτάξῃ τὸ μαξιλάρι· ὡς κι' αὐτά, ἓνα ἓνα πηγαίνοντας κατὰ σειρὰ ἐμπρὸς ἀπὸ τὴν πεθαμένη εὐεργέτρα τους, ἐκοίταξαν τὸ μαξιλάρι· ἐξεχώριζαν ἐπάνω στὸ βελουδο, κεντισμένες μὲ χρυσάφι, δυὸ λέξεις ἀπλές πού εἶχαν γραφῇ γιὰ νὰ τὶς διαβάσῃ καθένα τους.

«Σὲ περιμένω».

Ἐννοεῖται, τὰ ἐπερίμενε ἓνα κατόπιν ἀπὸ τὸ ἄλλο γέρους γέρους στὸν παράδεισο· κανένα δὲν ἐσκέφτηκε νὰ κλάψῃ γι' αὐτό, τόσο τὸ περισσότερο πὺ ἡ δασκάλα παίρνοντάς τα τοὺς εἶπε : «εἶναι γιὰ νὰ ἀποδώσετε τὴν τελευταία λατρεῖα σ' αὐτὴν πὺ σᾶς εὐεργέτησε, μὰ καὶ γιὰ νὰ σᾶς συνειθίσῃ ἀκόμη στὸ μεγάλο μυστήριο τοῦ θανάτου· κάμετε δύναμη, ἐμπρὸς, δύο δύο». Καὶ ἰδοὺ τώρα ἐκεῖνος ὁ κύριος ὁ ψηλός, ὁ τόσο ὠραῖα ντυμένος· λυγίζει μὲ μιᾶς τὰ γόνατα σὰ νὰ τοῦ σπάσαν, καὶ πέφτει γονατιστός, καὶ σκύβει τὶς πλάτες, κρατώντας τὸ πρόσωπό του μέσθ στα χέρια σὰ νὰ φοβόταν. Ἐφάνηκε πὺς φοβᾶται τοὺς νεκροὺς. Ἐνα παιδάκι ἐγέλασε σιγά-σιγά· ἓνα ἄλλο ἐγέλασε πιὸ δυνατά· καὶ τὸ μονότονο πέπλο τοῦ παιδικοῦ κόρου σπάζει, σπιθβολάει, καὶ μοιάζει σὰν τὸ τερέτισμα τῶν σπουργιτιῶν, πὺ ξεφεύγουν ἀπὸ τὰ δύχτια, σὰν τὸ κελάδισμα τῶν χελιδονιῶν πὺ πετοῦν ὁλόγυρα στὴν ἀποκοιμισμένην ὠραία τοῦ δάσους.

ΤΑ ΜΑΓΙΑ

Μήτε ὁ πόλεμος, μήτε ἡ ἀνομβρία καὶ μήτε ἡ σιτοδεία ἐζημίωσαν τὶς ὑποθέσεις τοῦ κουμπάρου Διέγου, τοῦ μάγου μπαλωματῆ : Ὁ κόσμος ἐχαλοῦσε τὸ ἴδιο τὰ παπούτσια του καὶ αἰσθανόταν πρὶ φανερῇ ἀκόμῃ τὴν ἀνάγκη κάποιας βοήθειας ὑπερφυσικῆς. Ἐκεῖνο τὸ βράδυ λοιπόν, βράδυ πραγματικὰ παραμυθιῶν, με μαῦρα σύγνεφα, με ἄνεμο καὶ με θόρυβο μυστηριώδη, ἰδοὺ ἓνα μεγαλόσωμο ὑποκείμενο κουκουλωμένο ἔσπρωξε τὴ θύρα τοῦ κουμπάρου Διέγου, ἐμπῆκε, ἔκλεισε καὶ ἀκούμπησε με τὸν ὦμο στὸν τοῖχο τοῦ παλιοκάλυβου, σὲ μιὰ γωνία τοῦ ὁποίου ὁ μικρόσωμος καὶ φαλακρὸς μπαλωματῆς ἐργαζόταν ἀκόμῃ. Καὶ δὲν ἄφησε τὴν ἐργασία, ὁ κουμπάρος Διέγος, ἂν καὶ ἡ καρδιά του ἐσκιρτοῦσε ἀπὸ χαρὰ μόλις ἀναγνώρισε, στὸ κουκουλωμένο ὑποκείμενο, τὸν κουμπάρο Τσεκίνο Πόνος, τὸν πλούσιο χτηματῆ, ποὺ ἂν καὶ κατοικοῦσε ἐκεῖ ἀντικρινὰ του, δὲν εἶχε καταδεχτῇ ποτὲ νὰ τὸν ἐπισκευθῇ.

Ἡ ἀλήθεια εἶναι, ἄλλως τε συνειθισμένο

κατὰ τὴν νυχτερινὴν ἐκείνην ὥρα, ποὺ ὁ πλούσιος Τσεκίνος Πόνς, ἦταν μεθυσμένος· πρᾶμα ποὺ ἂν τὸν ἀνάγκαζε νὰ λυγίζη λιγάκι τὸ χονδρό του καὶ μαλακὸ κορμί, δὲν τὸν ἐμπόδιζε νὰ διατηρῇ ὄψη σοβαρή, σὰ συνετὸς ἄνθρωπος, καὶ νὰ μιλῇ μὲ ἀξιοπρέπεια κάπως πειραχτική.

— Πῶς πᾶνε, λοιπόν, οἱ ἐργασίες, κουμπάρε Διέγο ; Καλά, ποὺ νὰ σέ τουφεκίσουνε· εἶδα νὰ βγαίνουν ἀπὸ δῶ, σήμερα, ἡ Μαριαπάσχα καί, πρὸ ὀλίγου, ἓνα μαυροποῦλι ποὺ μοῦ φάνηκε σὰν παπᾶς.... Καὶ τότε, — ξανάρχισε σὲ λίγο, ἐνῶ ὁ κουμπάρος Διέγος ἐξακολουθοῦσε νὰ ἐργάζεται, σκύφτοντας πολὺ τὸ πρόσωπό του στὸ παληὸ καποῦτσι ποὺ εἶχε ἀκουμπισμένο στὸ γόνα, ἐπάνω στὴν πέτσινή του ποδιά, — τότε εἶπα στὸν ἑαυτό μου: Τσεκίνο Πόνς, ἀροῦ ἐκεῖ πᾶνε τὰ κορίτσια τῶν καλῶν οἰκογενειῶν καὶ οἱ παπάδες, πηγαινε κ' ἐσὺ στὸ μάγο. Λοιπόν, ἐδῶ εἶναι χρήματα ποὺ σημαίνουν, καὶ ὄχι ὀκάδες πατάτες ἢ κρέας παστό· ὅταν κάμεις κάτι γιὰ λογαριασμό μου, γιὰ λογαριασμό τοῦ Τσεκίνου Πόνς, πλερώνεσαι μὲ χρήματα ποὺ σημαίνουν. Λοιπόν, πρέπει ὅμως νὰ γίνη καλὰ τὸ πρᾶμα· ἓνα μαγικὸ ποὺ νὰ κάμῃ ἀνίκανο καὶ ἄβλαβο ἓνα ἄγριο θηρίο. Εἶναι γιὰ τὸ καλὸ ὅλων μας· εἶναι ἔργο ἐσπλαχνίας. Ἐσὺ τὸ ξέρεις ποὺ ἐγὼ εἶμαι καλὸς ἄνθρωπος· σέ ποιὸν ἔκαμε ποτὲ κακὸ ὁ Τσεκίνος Πόνς ; Πάντα ἔκαμε καλὸ μὲ τὸ δεξιὸ καὶ μὲ τὸ

ἀρεστερό· δὲ συνειθίζω μήτε νὰ φορῶ ὄπλα, γιατί
 γιὰ κεῖνον δὲν ἤξέρει νὰ ὑπερασπίζεται μὲ τὰ χε-
 ρια πού τοῦδωσε ὁ Θεός, δὲν ὑπάρχουν ὄπλα νὰ τὸν
 ὑπερασπίσουν. Καὶ ἡ γυναῖκα μου, τάχα, δὲν εἶ-
 ναι μιὰ γυναῖκα ἄγια; Νάτην ἐκεῖ, μέσα στο
 σπίτι, σὰν ἡ Μαρία μέσα στο κελί της. Σὲ
 ποιὸν κάνει κακὸ ἡ Βαρβάρα Πόνος; Μήτε
 στὶς μυῖγες. Παιδιά δὲν ἔχουμε, μὰ ὅλοι
 οἱ φτωχοὶ τοῦ χωριοῦ εἶναι παιδιά μας. Μπορεῖ
 νὰ μοῦ παρατηρήσῃ κανεὶς πὼς πίνω κανένα
 ποτῆρι κρασί. Καὶ λοιπὸν, τί τὸν ἐνδιαφέρει;—
 ἐρώναξε μὲ φοβεριστικὴ φωνὴ πρὸς τὸν κουμπάρο
 Διέγο πὺ σιωποῦσε καὶ χαμογελοῦσε σκυμμένος
 ἐπάνω στο παπούτσι.—Εἶναι κρασί· ἀπὸ τ' ἀμπέλια
 μου. Γιατί λοιπὸν ν' ἀναγκασθῶ νὰ καταστρέψω
 τὴ ζωὴ μου καὶ νὰ κολάσω τὴν ψυχὴ; Ἐπειδὴ
 ἐκεῖνο τὸ ἄγριο θηριὸ ὁ Νικόλας, ὁ γείτονάς μου,
 πὺ νὰ τὸν κάψῃ τὸ ἀστροπελέκι, ὠρκίστηκε νὰ
 μὲ κάμῃ νὰ πάω φυλακὴ σὲ τούτῃ τὴ ζωὴ καὶ
 στὴν κόλαση στὴν ἄλλη;

Ὁ μπαλωματὴς ἐσήκωσε λίγο τὸ πρόσωπο·
 εἶχε ἐννοήσει. Καὶ σκεφτόταν ποιοὶ στῖχοι τῆς
 Παλαιᾶς γραφῆς ἐσυμῶνοῦσαν γιὰ τὰ μάγια
 ἐναντίον τοῦ δυστυχισμένου Νικόλα· μὰ ἀπὸ δι-
 σταγμὸ τῆς συνειδήσεώς του ἐρώτησ σιγαλά:

—Εἶσαι βέβαιος πὼς τὰ πείσματα σοῦ τὰ
 κάνει αὐτός;

—Βέβαιος, βεβαιότατος. Ἄκουσε,—ξανᾶπε

ὁ ἄλλος, μετρώντας ἐπάνω στὰ χοντρά του δάκτυλα. — "Ίσιαμε τὸ Νοέμβρη εἴχαμε ὁμόνοια. Ὁ Νικόλας ἐδούλευε συχνὰ γιὰ λογαριασμό μου καὶ ἡ γυναῖκα του καὶ τὰ παιδιὰ του βρίσκονταν πάντα στὸ σπίτι μου· ἔτρωγαν ἀπὸ τὸ τραπέζι μου σὰν πεινασμένα σκυλιὰ, ὅπως καὶ εἶναι. Τὸ Νοέμβρη, θυμᾶσαι, ἤρθαν ἐκεῖνες οἱ τρομερές βροχές πὺν πλημμύρισαν τὸ μισὸν κόσμον. Λοιπὸν ἡ γυναῖκα τοῦ Νικόλα ἐκλείσει τὴν τρύπα τοῦ αὐλακιοῦ πὺν ἔφευγαν τὰ νερά ἀπὸ τὴν αὐλή μου κι' ἔτρεχαν πρὸς τὴν αὐλή της· ἔπρεπε δηλαδή γιὰ νὰ μὴν πνιγῇ αὐτὴ νὰ πνιγῶ ἐγώ, ἐννοεῖς! Μὰ ὁ νόμος εἶναι νόμος, καὶ γυρίζοντας στὸ σπίτι εὗρήκα τὴν γυναῖκα μου μὲ τὸ σπίτι πλημμυρισμένο! Ἡ γυναῖκα μου ἀντὶ νὰ φροντίσῃ νὰ βγάλῃ τὰ νερά, ἔτρεμε σὰν κοτοῦλα πὺν εἶναι, καὶ ἡ ὑπηρέτρια πὺν τὴ λένε Ἀουσίλια, ἀντὶς νὰ βοηθήσῃ, τεμπέλα καθὼς εἶναι, εἶχε πάει γιὰ νὰ γλυτρώσῃ στὴν ξυλαποθήκη, γιὰτὶ θαρροῦσε πὺς θᾶκανε τὸν παγκόσμιον κατακλυσμό. Τότε τί ἔπρεπε νὰ κάμω, ἐγώ, πὺς το ἐσύ; Δὲν ἄνοιξα μονάχα τὴν τρύπα, μὰ ἔκαμα κι' ἄλλες τρεῖς στὸν τοῖχον, καὶ ἄδειασα ἐκεῖνο τὸ πηγᾶδι πὺν μοῦχε γεμίσει ὡς τὴν κορυφή. Τέλος θὰ θυμᾶσαι τὸ σκουσμάρι τῆς γυναίκας τοῦ Νικόλα· ἐκεῖνος ἔσπευκε σιωπηλὸς μέσα στὸ σπίτι, μὰ τὴν ἴδια βραδυὰ μοῦ ξερρίζωσε ὅλα τὰ φυτὰ τοῦ κήπου, κ' ἔπειτα μοῦ δειλητηρίασε τὸ σκυλὸν, κ' ἔπειτα

ἔκοψε τ' αὐτιά τῆς φοράδας μου, καὶ τώρα, ἐχθὲς μου κούτσανε τὰ βώδια πού ἦτανε στὴ βοσκή· καὶ ὅλα τὰ κάνει σιωπηλά, σὰν τὸ σατανᾶ, χωρὶς νάρήνη σημάδια. Ἐγὼ δὲν κατορθώνω μήτε πιά νὰ τὸν ἰδῶ, καὶ ἡ γυναῖκα του σκούζει, ὅταν μὲ βλέπει, καὶ λέει πῶς ἂν τολμήσω νὰ κατηγορήσω τὸν ἄνδρα τῆς θὰ πάῃ ἀμέσως στὴν ἀστυνομία νὰ μὲ καταγγείλῃ ἐπὶ συκοφαντία. Καὶ τότε ἐπειδὴ δικαιοσύνη δὲν ὑπάρχει στὸν κόσμον, τότε, εἶπα κ' ἐγώ, ἄς πάω στὸν κουμπάρο τὸ Διέγο, γιὰ ν' ἀπορύγουμε τὸ σατανᾶ. "Αν ἀλήθεια μπορεῖς νὰ κάμῃς μπερδεφοδουλιές, κάμε λοιπὸν καὶ δέσε τὰ χέρια ἐκείνου τοῦ κακοποιοῦ καὶ ἐμποδισέ τον νὰ μοῦ κολάσῃ τὴν ψυχή. Εἶμαι ἐξήντα χρονῶν ἄνθρωπος καὶ δὲ θυμοῦμαι ν' ἀμάρτησα, γιὰτὶ ν' ἀρχίσω τώρα ;

Ὁ μπαλωματὴς εἶχε τελειώσει ὅλα, ἀπὶθωσε τὸ παπούτσι στὸ μαῦρο τραπεζάκι ὅπου ἔφεγγε ἓνα μικρὸ λυχνάρι τοῦ λαδιοῦ, καὶ τὸ κίτρινο πρόσωπό του, τὸ αὐλακωμένο ἀπὸ δυὸ λεπτά μουστάκια, τὸ ἓνα μακρύτερο ἀπὸ τὸ ἄλλο, εἶχε μιὰν ἔκφραση πραγματικὰ διαβολικὴ. Ἐὰν ἄπε μεγαλοφώνως :

— Τσεκίνε Πόνς, εἶσαι βέβαιος πῶς ὁ γείτονάς σου σοῦ κάνει τὰ πείσματα ; Μπορεῖς νὰ τὸ βεβαιώσῃς στὴ συνείδησή σου ;

Ὁ ἄνθρωπος ἐδίστασε μιὰ στιγμὴ· ἔσκυψε

ἀκόμη περισσότερο, ἐφάνηκε σὰ νὰ κοίταζε μέσα του.

— Δὲν ἔχω κανέναν ποὺ νὰ μ' ἐχθρεύεται. Μπορῶ νὰ τὸ βεβαιώσω πὼς εἶναι αὐτός. Καὶ δὲν ἔχω δισταγμούς, γιατίι ἂν καὶ σὺ δὲν εἶσαι κανένας ἀπαταιῶνας καὶ τὸ πρᾶμα τελειώσει καλὰ, θὰ ἰδῆς ποιὸς εἶναι ὁ Τσεκίνοσ Πόνσ. Θᾶχω ἐγὼ γιὰ ὅλα τῇ φροντίδα, ἂν ἴσως χρειαστῇ ποτὲ βοήθεια ἢ οἰκογένειά σου, ἀρκεῖ νὰ σωθῇ ἡ ψυχὴ μου.

Καὶ σηκώθηκε μάλιστα κι' ὁ ἴδιος κι' ἄνοιξε τὰ χέρια, κάνοντας χειρονομίες γιὰ νὰ βεβαιώσῃ καλύτερα τὸν κουμπάρο Διέγο· μὰ ἡ τεράστια σκιά του ἐπάνω στὸν τοῖχο καὶ στὴ στοὰ τοῦ παλιόσπιτου, ἐφαινόταν σὰν ἀρκοῦδα ποὺ ἤθελε νὰ φάῃ τὸν μπαλωματὴ μαζὶ μὲ τὸ τραπέζι του, μὲ τὰ παλιὰ παπούτσια καὶ μὲ ὅ,τι δῆποτε ἄλλο.

Μεθαύριο τὸ πρωτὶ ἀκριβῶς ἡ 'Αουσούλια ἡ ὑπηρέτρια τοῦ Πόνσ, βγάζοντας νερὸ ἀπὸ τὸ πηγάδι, ἄκουσε τὰ πρῶτα βογγητὰ τοῦ Νικόλα. 'Εσκαρφάλωσε στὸν τοῖχο, μὲ τὰ χονδρά της πόδια κρεμαστὰ καὶ ἐστάθηκε γιὰ νὰ ἀκούσῃ· ἐρχόταν ἓνα παράπονο δυνατὸ, ἓνα σκούξιμο, σὰν ἀπὸ πληγωμένο ζῶο. 'Επήδησε κάτω κ' ἐπῆγε στὴν κυρά, λέγοντάς μὲ ὕφος μακάριο :

— Στό σπίτι τοῦ γείτονά μας ἀκούεται τὸ σκουσμάρι κάποιου ποὺ πάει γιὰ τὸν ἄλλον κόσμο. Πρέπει νᾶναι ὁ θεῖος Νικόλας.

Ἡ κυρά, ποὺ ἔμοιαζε πραγματικά σὰν παναγιά, μὲ τὰ λεπτὰ μακρὰ της χέρια καὶ μὲ τὸ μακρουλὸ καὶ λεπτὸ της πρόσωπο τὸ σκιερὰ λευκὸ καὶ σὰν μαυρισμένο καὶ χαρακισμένο ἀπὸ τὸν καπνὸ τῶν κεριῶν, ἄρχισε νὰ τρέμη. Ἔτρεμε γιὰ τὸ κέθε τι, ἄλλως τε, ἴσως γιὰτὶ ἔπινε πολλοὺς καφρέδες· μὰ ἡ εἶδηση πὼς ἴσως ὁ θεῖος Νικόλας θὰ πήγαινε στὸν ἄλλον κόσμο τὴν ἐτάραξε, καὶ τὴν ἐτάραξε ἀκόμη περισσότερο, γιὰτὶ παρατήρησε πὼς τὴν ἔκαμε νὰ χαρῇ.

— Θεέ μου, - εἶπε περνώντας τὰ χέρια ἐμπρὸς ἀπὸ τὸ πρόσωπο γιὰ νὰ διώξη τὴ σκιά τοῦ μίσους, - ἄς ἐλπίσουμε πὼς αὐτὸ δὲ θὰ γίνη. Τί θὰ γινόταν ἡ φτωχή του οἰκογένεια; Πήγαινε νὰ ἰδῇς· εἴμαστε ὅλοι χριστιανοὶ παιδιὰ τοῦ θεοῦ.

Ἡ ὑπηρέτρια ἐπῆγε κ' ἔμεινε τόσην ὥρα ποὺ ὅταν ἐγύρισε, ὁ ἀρεντικός της εἶχε γυρίσει ἀπὸ τὴν πρωϊνήν του ἐπίσκεψη στό καπηλειὸ καὶ ἐσέλωνε τ' ἄλογο γιὰ νὰ πάη στὸν ἐλαιῶνα του. Ὡς κι' αὐτὸς ἄκουε τὸ βογγητό, στό πλατὺνὸ σπίτι, κ' ἐσήκωνε τ' αὐτιά του σὰν τὸ ἄλογο στὰ σφυρίγματα τοῦ ἀνέμου.

— Ἀουσίλια Βερίνα, ποὺ νὰ σὲ κάψῃ τ'

ἀστροπεκέκι, ἀπὸ ποῦ ἔρχεσαι;—τὴ ρώτησε ὑποφιασμένος, γιατί ἤξερε πῶς ἡ κοπέλλα, μ' ὅλη τὴν ἀπαγόρευσίν του, ἐσύχναζε πτό σπίτι τοῦ γείτονα.

Ἡ Ἀουσίλια πράγματι τὸν ἐκοίταξε προσεχτικά, μὲ τὰ σταχτερὰ μάτια τῆς τὰ τρομερὰ περιπαιχτικά.

—Εἴμην στοῦ γείτονά μας ποῦ ἐτοιμάζεται νὰ πάῃ γιὰ τὸν ἄλλον κόσμον. Ἐχει μιὰ παράξενην ἀρρώστια, ποῦ δὲν καταλαβαίνει κανεὶς τί ἔχει· φαίνεται πῶς τοῦ κάμανε μάγια.

Αὐτὸς παράτησε τὸ γκέμι καὶ ἄρχισε νὰ γελᾷ.

Γέλιο χαρούμενο μὰ καὶ ὑποφιασμένο· ἔπειτα ξανάγινε σοβαρὸς, γιατί τοῦ φαινόταν πῶς ἡ ὑπηρέτρια ἀστεieuόταν κάπως πολὺ μαζί του.

—Ἀκουσες, γυναῖκα;—εἶπε προβάλλοντας στὸ μαχειριό. —Ἀκουσες τὴν ἱστορίαν;

—Τὴν ἄκουσα, Τσεκίνο μου.

Ἐμπῆκε καὶ φάνηκε πῶς ἤθελε κάτι νὰ πῇ· ἔπειτα ξαναβγῆκε καὶ μονάχα ὅταν ἱππευσε ἐχτύπησε τὸ σπηροῦνι στὸ πόδι τῆς ὑπηρέτριας καὶ εἶπε μὲ δυνατὴ φωνή:

—Εἴμαστε χριστιανοί. Πὲς στὴν κυρά σου νὰ στείλῃ κάτι σ' ἐκεῖνα τὰ παιδόπουλα.

Κι' ἀναχώρησε, πηγαίνοντας ἀπὸ τὰ μονοπάτια τοῦ κάμπου, ἀνάμεσα ἀπὸ τὸ ἄσπρο κυμάτισμα τῶν ἐληῶν, κάτω ἀπὸ τὸ μαυριδερὸ βουνό

πού μὲ τοὺς χιονένιους μαλακοὺς ὄγκους εἶχε γίνει φηλότερο· καὶ σκεπτόταν πῶς ὁ Θεός κ' ἄποτε εἶναι πολὺ περιεργός, ἀκούοντας ἀμέσως τὴν παράκληση πού τοῦ κάνουν, καὶ δίνοντας τόσην ἐλευθερίαν στὸ διάβολο. Καὶ μурμουρίζε: «τώρα εἶσαι εὐχαριστημένος, Τσεκίνε Πόνς». Κ' ἔβλεπε τὰ μάτια τῆς ὑπηρέτριας ν' ἀστράρτουν πίσω ἀπὸ τὰ ὑγρά φύλλα τῶν ἐληῶν, καὶ ἔλεγε, σκεπτόμενος τὸν μπαλωματῆ:

—Ποὺ νὰ σὲ κάψῃ τ' ἀστροπελέκι, μὰ ποιὸς σοῦ εἶπε νὰ τὸν κάμῃς νὰ ὑποφέρῃ τόσο πολὺ;

Σύμφωνα μὲ τὶς τελευταῖες πληροφορίες τῆς Ἀουσίλιας, ὁ δυστυχισμένος ὁ Νικόλας εἶχε μιὰ μυστηριώδη καὶ τρομερὴ ἀρρώστια, ἴσως κάποια γάγκρενα στὸ στομάχι, ἴσως κάτι ἄλλο χειρότερο· τὸ γεγονὸς εἶναι πῶς τὸ βόγγητὸ ἀκουγόταν ἀδιάκοπα καὶ πάντα πρὸ σπαραχτικὸ. Φαινόταν σὰ νὰ τρυποῦσε τοὺς τοίχους καὶ νὰ σκορπίζεται σὰν κατάρα μέσα στὸ ἥσυχο σπίτι τοῦ Τσεκίνου Πόνς.

Ἡ Βαρβάρα Πόνς ἔτρεμε, ἀκούγοντάς το, σὰ νὰ τῆς τρυποῦσαν τὴν καρδιά· κάποτε ἔβγαине στὴν αὐλὴ, ἔβλεπε τὴν ἀσυγκίνητην ὑπηρέτρια, νᾶναι σκαρφαλωμένη στὸν τοῖχο καὶ νὰ προβάλλῃ τὸ πρόσωπο τὸ κοκκινισμένο ἀπὸ τὸ κρῦο σὰ γιὰ

νά ὀσφρανθῇ τὸν ἀγέρα τὸ μαγεμένο ποὺ ἀνάδινε τὸ γειτονικὸ σπίτι, καὶ σκουντώντας τὴν σιὰ πόδια τῆς ἔλεγε μὲ γλυκάδα!

— Ἀκουσε, Ἀουσίλια, ἄκουσε, γιὰ τ' ὄνομα τοῦ Θεοῦ. Πήγαινε πάρετους αὐτὸ.

Ἦταν ἀδιάκοπα χαρίσματα ποὺ ἔστελνε στοὺς δυστυχισμένους γείτονες: τυρὶ, λάδι λαχανικά, κρέας.

Μὲ τὴ σειρὰ του ὁ Τσεκίνος ἐμουρμούριζε, καθισμένος μελαγχολικὰ σιμὰ στὸ τζάκι.

— Βαρβάρα, γυναῖκα, ξέρεις τί θέλω νὰ σοῦ πῶ; Ἐκείνη ἢ κουρελιάρα τῆς γειτονιάς μας θὰ μπορούσε νὰ κοιτάξῃ τὸν ἄνδρα τῆς καὶ νὰ κρᾶξῃ κανέναν καλὸ γιατρό νὰ τὸν ἐξετάσῃ. Τὶ τρόπος εἰν' αὐτὸς νὰ πειράζῃ νύχτα καὶ μέρα τοὺς γείτονες;

— Οἱ καλοὶ γιατροὶ θέλουν χρήματα, Τσεκίνε μου.

— Πάει καλὰ, καὶ οἱ καλοὶ χριστιανοὶ τί κάνουν στὸν κόσμον; Κι' ἂν οἱ γιατροὶ θέλουν χρήματα, μήπως χρήματα ποὺ σημαίνουν δὲν ὑπάρχουν πιά στὸν κόσμον;

Μιὰ νύχτα τὸ σκουσμάρι τοῦ ἀρρώστου ἔτρεμε τόσο σπαραχτικὸ, ποὺ θαρροῦσε κανεὶς πὼς ἦταν τὸ παράπονο κάποιας ψυχῆς χτισμένης στοὺς ἴδιους τοὺς τοίχους τοῦ σπιτιοῦ τοῦ Πόνος. Καὶ σὰ νὰ μὴν ἔρκοῦσε, ἐνιαούριζαν ὡς καὶ τὰ παιδάκια. Ὁ Τσεκίνος εἶχε γυρίσει ἀπὸ τὸ κοπάδι του φέρνοντας στὸ σπίτι δυὸ κατσι-

κάκια ἄσπρα καὶ παχειά. Καὶ ἡ Ἀουσίλια ἔφενε τὸ ἓνα· μὰ ὅταν τὸ καλὸ δεῖπνο ἐτοιμάσθηκε, ὁ ἀρεντικός εἶπε πὼς μποροῦσε κ' ἐκεῖνος νᾶχε καρκίνο στὸ στομάχι· καὶ μὲ μιᾶς ἐσηκώθηκε, ἐξεκρέμασε ἀπὸ τὸν πάσσαλο ποῦ ἦταν σιμὰ στὴ θύρα τὸ ἄλλο κατσικάκι, τὸ δίπλωσε, τὸ πασπάτεψε, τέλος τὸ πέταξε ἐπάνω στὴν ὑπηρετρία.

— Πήγαινε, κουρελοῦ, πήγαινε νὰ τὸ πάρῃς σὲ κείνους τοὺς πεθαμένους ἀπὸ τὴν πείνα. Γιὰ νὰ φᾶνε καὶ νὰ ἡσυχάσουν, γιὰ νὰ φᾶνε καὶ νὰ μᾶς ἀρῇσουν νὰ φᾶμε καὶ μεῖς.

Ἡ ὑπηρετρία ἐβγῆκε στὴν αὐλὴ καὶ ἔκραξε ἀπὸ τὸν τοῖχο τὸ παιδί τῶν γειτόνων, καὶ τοῦ πέταξε τὸ κατσικάκι· ἔπειτα ξαναμπῆκε καὶ ἐσήκωσε τὸ τραπέζι σιωπηλὰ. Μὰ τὸ παράπονο ἐξακολούθησε πιὸ ξάστερο ἀπὸ τὸ συνηθισμένο· εἶναι ἀλήθεια πὼς κι' ἄλλοι θόρυβοι ἐτάραζαν, ἐκεῖνο τὸ βράδυ, στὸν καθαρὸν ἀγέρα· ἀκουγόταν ἀκόμη, γιὰ λιγάκι, ὅταν ἐπέτρεπε τὸ ἀργυρὸ σφυρηλάτισμα τοῦ σιδηρουργοῦ ποῦ κτυποῦσε τὸ σίδερο στὸ ἀμόνι, τὸ ξερὸ σφυροκόπημα τοῦ μπαλωματῆ μέσα στὴν τρώγλη του· καὶ τὰ παιδιὰ ἔκλαιγαν, ἐγελοῦσαν, καὶ πάλι ἔκλαιγαν· καὶ στοὺς κήπους ἐσφύριζε τὸ κουνάδι καὶ κάποιος ἔσκιζε ξύλα, στὸ γαλανὸ φέγγισμα τοῦ φεγγαριοῦ τοῦ Φεβρουαρίου· μὰ ἐπάνω ἀπὸ κάθε θόρυβο ἀκου-

γόταν τὸ βογγητό, σὰν τὸ σκουσμάρι τοῦ γκιώνη στὶς ἀνοιξιάτικες νύχτες.

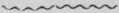
Καὶ ἰδοὺ μὲ μιᾶς ὁ Τσεκίνος μας ἐσηκώθηκε κ' ἐβγῆκε στὴ θύρα κοιτάζοντας ἀπὸ δῶ κι' ἀπὸ κεῖ ἀκριβῶς σὰν τὸ παιδί πού θέλει νὰ προσανατολιστῇ πρὶν ἀρχίσῃ νὰ γυρεύῃ τὸν γκιώνη. Ἐστάθηκ' ἔτσι τόσην ὥρα πού δὲν ἐννόησε πὼς ἡ γυναῖκα του ἐπῆγε στοῦ δωματίό της καὶ ἡ ὑπέρτρια ἀποκοιμήθηκε μέ τὴν πατσαβοῦρα στοῦ χέρι καὶ μ' ἓνα ἄσπρο πιάτο στὴν ποδιά.

Ἦταν τόσο ξάστερη βραδυὰ πού τὸ γατάκι, πιστεύοντας πὼς εἶναι ἡμέρα, ἐπηδοῦσε ὀλόγυρα στοῦ σκύλου τὸν πλαγιασμένο κάτω ἀπὸ τὸ ὑπόστεγο. Αἰφνιδίως ἀκούστηκε ἓνας θόρυβος ἀπὸ παιδικὰ βήματα στὴν αὐλὴ τοῦ γείτονα· κάποιος ἀνοιξε τὴν ἐξώθυρα κ' ἔτρεχε στοῦ δρόμο. Τὸ σφυροκόπημα τοῦ μπαλωματῆ ἐσταμάτησε· ξανά ἀκούστηκε ἓνας θόρυβος ἀπὸ βήματα ἐλαφριά στὸ δρόμο, ἡ ἐξώθυρα τοῦ γείτονα ἐκλείσει. Ὡς καὶ τὸ βογγητό ἐλιγόστευε, ἔπειτα ξανάρχισε μέ διαλείμματα, μὰ ἦταν σὰν κραδασμοὶ χαρούμενοι· κάποτε ἔμοιαζε μέ τὸ λάλημα τοῦ πετινοῦ.

Ὁ Τσεκίνος Πόνς μήτε ἔφαγε μήτε ἔπειε, ἐκεῖνο τὸ βράδυ. Τοῦ φαινόταν πὼς ἦταν ἐλαφρὸς, ὡς ἂν ὁ καθαρὸς ἀγέρας καὶ τὸ φῶς τῆς σελήνης νὰ τοῦ ξανάδιναν λιγάκι ἀπὸ τὰ περασμένα του νιάτα. Καὶ τέντωνε τ' αὐτιά, καὶ τοῦ φαινόταν πὼς ἄκουε καὶ ἐννοοῦσε καθαρό-

τερα ἀπὸ τὸ συνειθισμένο. Αἰφνιδίως τὸ γατάκι πέρασε σιμὰ του τρέχοντος, ἐπήδησε στὸν τοῖχο, ἐτέντωσε τ' αὐτιά ἐμπρὸς κ' ἐπήδησε ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος. Καὶ ὁ Τσεκίνος Πόνς, σὰ νὰ τὸν εἶχε πιάσει ἡ τρέλλα νὰ τὸ μιμηθῇ, ἔκαμε τὸ ἴδιο· μονάχα πού ἦταν λιγώτερο εὐκίνητος· ὅπως δῆποτε ὅμως εὐρέθηκε ὡς κι' αὐτὸς στὴν αὐλὴ τοῦ γείτονα κ' ἔσπρωξε τὴ θύρα τοῦ μαγειριοῦ.

Οἱ δυστυχισμένοι γείτονες ἐσυμποσίαζαν· τὸ κατσικάκι ἦταν ἀνάμεσά τους, ἐπάνω στὸ μέρος πού ἔκοβαν τὰ ξύλα, καὶ ὁ δυστυχισμένος Νικόλας, χονδρὸς καὶ κόκκινος, καθισμένος ἐπάνω στὴν ψάθα, μὲ τὴν ράχη ἴσια καὶ πλατειά σὰν τραπέζι, ἐπρόσφερε ἀπὸ τὴ μιά καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη, στὴ γυναῖκα του καὶ στὸν κουμπάρο Διέγο, τὸ κεφάλι τοῦ κατσικιοῦ κομμένο στὰ δύο καὶ μέσα μὲ τὰ κόκκινα μυαλὰ κουκισμένα μὲ ἀλάτι, ἐνῶ τρυγύρω ἐκάθονταν τὰ παιδάκια του.

ΕΝΑΣ ΑΝΔΡΑΣ ΚΑΙ ΜΙΑ ΓΥΝΑΙΚΑ

Είχε σπαρθῇ ὁ λόγος, δὲν εἶναι γνωστό πῶς, καθὼς βγαίνουν ὅλες οἱ διαδόσεις, πῶς μιὰ γρηὰ ἔδινε χρήματα στοὺς νέους.

Καὶ τῇ φθινοπωριάτικῃ ἐκείνῃ βραδεῖᾳ ἐκού-
βέντιαζαν γι' αὐτὸ τὸ πρᾶμα ἴσια με ἔξω στὸ ὁδοφυ-
λακεῖο τῆς ὁδοῦ Ἀγίας Μάργας, ὅχτῳ χιλιό-
μετρα πέρα ἀπὸ τὸ μέρος ποὺ κατοικοῦσε ἡ γυναῖκα.
εἶναι ὅμως ἡ ἀλήθεια, πῶς ὅλες οἱ διαδόσεις τῶν
περιχώρων ἔφθαναν στὸ σταθμὸ κι' ἀπὸ κεῖ
ξεκινοῦσαν πάλι, ὅπως καὶ τὰ ποντίκια ποὺ ταξει-
δεύουν στὰ πλοῖα, μὲ τὰ κάρρα τῶν χωρικῶν ποὺ
μεταφέρνανε κάρβουνα καὶ πουρναρόφλουδες στὴ
θάλασσα, καὶ μὲ τὰ λεωφορεῖα, καὶ μὲ τ' ἄλογα
τῶν ἀπλοϊκῶν ταξειδιωτῶν.

Ἡ γυναῖκα τοῦ ὁδοφύλακα ἐδιατηροῦσε ἐκεῖ
κάτω ἓνα εἶδος καπηλειοῦ· ὅλοι οἱ διαβάτες ἐστα-
ματοῦσαν ἐκεῖ γιὰ ν' ἀναπαυθοῦν, καὶ παίζανε
ἀκόμη καὶ τὰ χαρτιά· καὶ ἀκριβῶς ἐκεῖνο τὸ βράδυ
δυσὶ ἄνδρες ἐπαίζανε καὶ μιλοῦσαν γιὰ κείνη τὴ
γρηὰ γυναῖκα ποὺ ἔδινε χρήματα στοὺς νέους.

—Γιὰ νὰ δίνηθαι πῇ πῶς ἔχει. Τὸ δανίζει ἡ τὸ

δίνει γιὰ ψυχικό, — παρατήρησε ἡ κουμπάρα Μάργα (ἔτσι ὠνόμαζαν ὅλοι τὴ γυναῖκα τοῦ ὁδοεπιστάτη, ἂν καὶ τὸ πραγματικό της ὄνομα ἦταν ἄλλο) — ἂν εἶχα ἐγὼ νὰ δίνω χρήματα, θὰ τᾶδινά στοὺς νέους, ὄχι στοὺς γερόντους. Οἱ γέροι νὰ πᾶνε στὸν ἐπιδιορθωτὴ ἂν ἔχουν ἀκόμη ἀνάγκη γιὰ βοήθεια· θέλω νὰ πῶ πῶς δὲν ἀξίζουν γιὰ τίποτα. Οἱ νέοι ἀξίζουν νὰ βοηθιωῦνται.

Οἱ δυὸ ἐγελοῦσαν, δείχνοντας τὰ δόντια τους στὰ χαρτιὰ τους. Ἡ κουμπάρα Μάργα, κουκου-
νιασμένη στὴν ἄκρη τῆς θύρας, μὲ τὰ κουρελια-
σμένα της φορέματα τὰ καμωμένα ἀπὸ μαῦρο
μαλλὶ πού ὁ καιρὸς καὶ ἡ λέρα τᾶχαν καταντήση
στὴν πρωτόγονη δερμάτινη κατάστασι, ἦταν
πραγματικὰ ἀκόμη σὰν ἄκακο πρόβατο· δὲν ἐν-
νοοῦσε τίποτα ἀπὸ τὸν κόσμον καὶ ἀπὸ τοὺς ἀν-
θρώπους.

— Λοιπόν, κουμπάρα Μάργα, ἔσεῖς πού εἴ-
σαστε γρηά, βοηθήστε ἐμένα πού εἶμαι νέος.
Δόστε μου τοῦλάχιστο ἐξήντα σκουῖδα, γιὰ νὰ
πάω στὴν Ἀμερικὴ καὶ νὰ πλουτίσω. Ἐμπρὸς
κινηθῆτε, βγάλε ἔξω τὰ ἐξήντα σκουῖδα.

Μὰ ἓνα σκούνημα μὲ τὸ γόνα τοῦ συν-
τρόφου του, κάτω ἀπὸ τὸ τραπέζι, ἔκαμε τὸ νέο
νὰ σηκώσῃ τὰ μάτια· καὶ στὴν ἀπέναντι γω-
νία τοῦ δωματίου εἶδε, ξαπλωμένο ἐπάνω σὲ
μιὰ ψάθα καλαμῆνια πού ἀσπρολογοῦσε στὴ

σκιά, ντυμένο μὲ παληὰ μπλὲ πανταλόνια καὶ μ' ἓνα καπέλλο μὲ γεῖσο, τὸ παιδὶ τοῦ ἐπιστάτη καὶ τῆς κουμπάρας Μάργας.

Ἐκοιμόταν, τὸ παιδὶ τῆς κουμπάρας Μάργας, ἂν καὶ μόλις εἶχε νυχτώσει, ὅπως ἄλλως τε ἐσυνείθιζε πάντα, καὶ μάλιστα συχνὰ ἐκοιμόταν ὡς καὶ τὴν ἡμέρα, κάθε πού δὲν ἦταν ἀναγκασμένο νὰ βοηθᾷ τὸν πατέρα του· ἐκοιμόταν ναί, μὰ εἶναι ἓνα παιδὶ πού μήτε στὸν ὕπνο του δὲν ἄφηνε νὰ τὸν προσβάλουν καὶ δὲν ἐσυγχωροῦσε νὰ τοῦ προσβάλουν μήτε τὸν πιὸ μακρυνὸ συγγενῇ του.

Οἱ δύο ἄνδρες, ὡς τόσο, ἐτελείωσαν τὴν παρτίδα ἐξακολουθώντας νὰ ὁμιλοῦν μεταξύ τους, χωρὶς νὰ ἀπευθύνουν πιά κακόβουλους ὑπαινιγμούς στὴν κουμπάρα Μάργα· ἔπειτα κι' αὐτὴ μισοκοιμήθηκε καὶ σηκώθηκε μονάχα γιὰ νὰ πάρῃ τὰ χρήματα πού, θγαίνοντας οἱ πελάτες, τᾶρριξε μέσα σὲ μιὰ χύτρα ἐπάνω στὴν ὑψηλὴ καπνοδόχῃ τοῦ τζακιοῦ.

Τότε τὰ μαῦρα κρυστάλλινα μάτια τοῦ παιδιοῦ ἄστραψαν, ἀνοίγοντας καὶ ξανακλείωντας ἀμέσως, μέσα στὴ σκιά τῆς γωνίας· κ' ἐσήκωσε τὸ κεφάλι του κι' ἀμέσως το κατέβασε μουρμουρίζοντας σὰ νὰ ὀνειρευόταν:

— Εἶναι καιρὸς νὰ τελειώσῃ αὐτὴ ἡ ἱστορία.

Ἡ μητέρα δὲν ἔδωσε καμμιά προσοχή, συνειθισμένη νὰ τὸν ἀκούῃ νὰ μουρμουρίζῃ στὸν

ὕπνο του ἄρρησε τὴ θύρα μισοκλεισμένη, καὶ πῆγε νὰ πλαγιάσῃ στὸ διπλανὸ δωμάτιο, σιμὰ μὲ τὸν ἄνδρα τῆς ποὺ κοιμόταν ὡς κι' αὐτὸς κ' ἐροχάλιζε καὶ ποὺ ἀπὸ τὸν τρόπο ποὺ ρουχάλιζε ἔνοιωθε ἀκόμη κανεὶς πὼς ἦταν ἀγαθὸς καὶ κουρασμένος.

Τὸ παιδί, ἀπὸ τ' ἄλλο μέρος, ξανάνοιξε τὰ μάτια· ἐκούνησε τὰ χέρια καὶ τὰ σταύρωσε στὸ στῆθος· ἦταν καταμόναχο· ἔβλεπε στὸ τζάκι ἓνα δαυλὶ ποὺ σβυγόταν, μέσα στὸ σκοτάδι τοῦ μαύρου δωματίου, μὲ τ' ἀθράκια του ποὺ πέφταν σὰν τὰ φύλλα κάποιου κόκκινου ἄνθους ποὺ ξεφυλλίζεται· κι' ἀπὸ τὴ χαραμάδα τῆς θύρας αἰσθανόταν νὰ μπαίνει ὁ ἀγέρας τῆς νύχτας, μὲ μιὰ μυρουδιά ἀπὸ σταῦλο ἀνακατεμένη μὲ δροσερὸ χορτάρι, κι' ἀπὸ κεῖ σιμὰ ἀκούοταν ὁ μυρικασμὸς τῶν βωδιῶν κι' ἀπὸ μακριὰ ὁ ψίθυρος τῶν τρεχούμενων νερῶν.

Εἶχε ἀκούσει, μισοκοιμισμένος, ὅλες τὶς ὁμιλίες τῶν ἀνθρώπων, καὶ τὶς ἀναμασοῦσε, τώρα, μέσα του, ὅπως τὰ βῶδια ἔξω στὸ σκοτάδι τῆς σκεπαστῆς, ἐνῶ ἀκόμη ὁ ὕπνος τὸν ἐλίκνιζε μὲ τὴ βοή τῶν ἀπόμακρων νερῶν κατὰ τὴ γλυκεῖα νύχτα τοῦ φθινοπώρου. Ἀκουε ἀκόμη τὴ φωνὴ τοῦ πιὸ νέου ἀνθρώπου, ἥσυχη καὶ θερμὴ :

«Ἐμὲ μοῦ τὸ διηγήθηκε ὁ ἴδιος ὁ νέος, ποὺ ἦταν μαζί μὲ τοὺς ἄλλους χτίστες ποὺ κατασκεύασαν τὸ σπίτι. Τὸ σπίτι εἶναι τῆς γυναίκας.

Ἡ γυναῖκα ἐπαντρεύτηκε γιὰ δεύτερη φορά. Ὁ πρῶτος ἄντρας ἦταν πλούσιος καὶ γέρος κι' αὐτὴ νέα καὶ φτωχιά. Αὐτὸς ὁ ἄνδρας ἦταν ζηλιάρης σὰ σκυλί, καὶ φιλάργυρος, καὶ τὴν κρατοῦσε κλεισμένη μὲ τὸ κλειδί γιὰ εἴκοσι χρόνια, κ' ἐκόντεψε νὰ πάθῃ σχεδὸν ἀπὸ τὴν πείνα. Μόλις ἀπέθανε ἐκεῖνος, ἐστεφανώθηκε ἓνα νέο φτωχό, ἐνῶ αὐτὴ σχεδὸν ἦταν γρηά, μὰ ὁ νέος δὲν τῆς ἀρκοῦσε κι' ἀμέσως ἀρχισε νὰ πιάνῃ κι' ἄλλους φίλους. Ὁ ἄνδρας τὴν ἐδερνε, κι' αὐτὴ, τί νὰ κάμῃ; τὸν ἐδιώξε ἀπὸ τὸ σπίτι καὶ ἐπειδὴ ἐκεῖνος ἐξακολουθοῦσε νὰ τὴν ἐνοχλῇ καὶ νὰ τὴ φοβερίζῃ πὼς θὰ τὴ σκοτώσῃ, ἔφυγε ἀπὸ τὸν τόπο τῆς καὶ ἦρθε ἐδῶ, σὲ μᾶς, κι' ἀνοιξε ἐμπορικό καὶ ἔχτισε καὶ σπίτι. Λοιπὸν, ὅταν ἔκανε αὐτὸ τὸ σπίτι, ἐπήγαινε καθημερινῶς καὶ ἔβλεπε, τὸ φθινόπωρο πού μᾶς πέρασε καὶ κοιτάζε τοὺς τοίχους, μὰ ἐκοίταζε καὶ τοὺς χτίστες, τοὺς πιὸ νέους, κι' αὐτοὶ τῆς ἔπεφταν ἓνας κατόπιν ἀπὸ τὸν ἄλλο μπροστά τῆς, ἐπάνω ἀπὸ τὴ σκαλωσιά, σὰν καρποὶ ἀπὸ τὸ δένδρο! Λένε οἱ κακόγλωσσοι, πὼς τὸ σπίτι τῆς ἐστίχισε χρυσάφι καὶ χρυσάφι. Τὸ ὠραῖο εἶναι πού ὅσο γεράζει, τόσο θέλει καὶ πιὸ νέους, πού κακὸ νὰ τῆς ἔρθῃ! Τώρα κατοικεῖ στὸ καινούριο τῆς τὸ σπίτι, πού ἔχει ὁλόγυρα ἓναν ἐξώστη σιδερένιο μὲ πόμολα χρυσωμένα, καὶ τὸ ἐμπορικό τῆς, πού βλέπει πρὸς τὴν ἀγορά, εἶναι σὰν ἐκεῖνα πού βρίσκονται στὶς με-

γάλες πόλεις, ἀπ' ἔξω εἶναι γραμμένο τ' ὄνομα καὶ τὸ παράνομά της : Ὀνουφρία Δάου, ἐπάνω σὲ μιὰ σιδερένια πλάκα σὰν ἐκείνη ποὺ εἶναι ἐπάνω στὸ σταυρὸ τοῦ Χριστοῦ».

Μὲ μιᾶς ἐσηκώθηκε, ξανάναψε τὸ λυχνάρι καὶ κύτταξε μέσα στὴ χύτρα ἐπάνω στὸ τζάκι, γυρίζοντάς την ὀλίγο γιὰ νὰ κοιτάξῃ στὸ βάθος της καὶ μυρίζοντας τὰ χρήματα σὰ νᾶταν φαγητό· καὶ τὰ χάλκινα νομίσματα φαινότανε πραγματικά σὰν κουκιά ψημένα, καὶ οἱ ἀνάρτες ἀσημένιες δραχμὲς λευκὲς καθὼς ἦταν φαινόντανε σὰν κουκιά φρέσκα.

Ἐμεινε λίγην ὥραν ἔτσι, ἀκίνητος καὶ ἀναποφάσιστος, μετρώντας μετὰ τὰ μάτια τὰ χρήματα· ἔπειτα ἐφάνηκε σὰ νᾶβγαλε τὴ χύτρα ἀπὸ τὴ φωτιά, πιανοντάς την ἀπὸ τὰ χερούλια, ἄνοιξε μὲ τὸ πόδι τὴ θύρα, κ' ἐπῆγε ἴσια με τὸ λιβαδάκι καὶ πέφτοντας στὰ γόνατα ἄδιασε τὰ χρήματα σ' ἓνα μανδῆλι ποὺ ἔβγαλε ἀπὸ τὴν τσέπη· τὰ ἐτύλιξε κατόπι κ' ἔδεσε σ' ἕνα μικτὰ τὶς ἄκρες τοῦ μανδηλιοῦ. Ἐπειτα ἔφυγε.

Ἐκρατοῦσε τὸ δέμα στὰ χέρια, ποὺ ὅπως ἦταν σκληρὸ καὶ βαρὺ ἔμοιαζε σὰ σραῖρα σιδερένια. Ἐπεριπατοῦσε ἴσιος στὸν καθαρὸ δρόμο ἀνάμεσα στὰ μαῦρα λιβάδια, κάτω ἀπὸ τὶς μικρὲς

χρυσές ρόδες τοῦ Ἀρματος τῶν Ἑπτὰ Ἀδελφῶν. Τὸ χωριὸ ἦταν ἐκεῖ κάτω: τοῦ φαινόταν πῶς ἔβλεπε ἓνα σταυρὸ, ἐπάνω στὸν ὀρίζοντα ἓνα ἀτμῶδες σκοτείνιασμα ραντισμένο μὲ ἀστέρια: ἓνα σταυρὸ ποὺ εἶχε ἐπάνω τὴν πλάκα μὲ τὴν ἐπιγραφή: Ὁνουφρία Δάου.

Ὁ ἀπόμακρος θόρυβος τῶν νερῶν, τὸ μασούλισμα κάποιου ἀλόγου ποὺ βουσκοῦσε, ἡ μυρωδιὰ τοῦ χορταριοῦ τοῦ ὑγροῦ ἀπὸ τὴ νυχτερινὴν ὑγρασία τὸν ἐσυντρόφευαν.

Ἀνεῖναι ἀλήθεια εἶναι ἀλήθεια, — σκερτόταν — τώρα θά ναι ὀχτὼ καὶ μισή, καὶ μὲ τὸ βῆμα μου κατὰ τίς δέκα θὰ βρίσκουμαι ἐκεῖ. Παίρνω εἴκοσι σκοῦδα, ἃ, μήτε μονόλερτο λιγώτερο, καὶ ἴσια στὸ λιμάνι γιὰ νὰ ἐπιβίωσθῶ. Θὰ πάω σ' ὅποιο δῆποτε μέρος τοῦ κόσμου, στὴν Κορσικὴ ἢ στὴν Ἀφρικὴ, μὰ ἐδῶ δὲ θέλω νὰ μείνω πιά. Ἐγὼ δὲ θέλω νὰ κάνω τὸ φύλακα τοῦ δρόμου, ἐγὼ νὰ στέκω ὅλη τὴν ἡμέρα νὰ σπέρνω χαλίκια στὸ δρόμο, γιὰ νὰ περνοῦν οἱ ἄλλοι, καὶ ν' ἀλλάζουν τ' ἄλογα στὸ λαωφορεῖο κι' ἐγὼ πάντα ἐκεῖ, πάντα ἐκεῖ ἀκίνητος σὰν κανένα γαῖδουρι γύρω ἀπὸ τὸ μύλο. Ἄς καθίσῃ ὁ πατέρας μου ὅσο τοῦ ἀρέσει· ἐγὼ ὄχι. Κι' ἂν πάλι δὲν ἐπιτύχω, γυρίζω καὶ ξαναβάζω τὰ χρήματα στὴ χύτρα. Πηγαίνει σ' ὦρα καλὴ, Γρισπάρη Λόδο· βιάδιζε, βιάδιζε.

Ἐπαιρνε δρόμο κι' ἄφινε· ἔκανε καλὲς προῦ-

ποθέσεις μὲ τὸ νοῦ του κ' αἰσθανόταν σχεδὸν χαρὰ ἀλλάζοντας ἀπὸ τὸ ἓνα χέρι στὸ ἄλλο τὸ δέμα του σὰ νᾶταν πορτοκάλι. “Αν τὸ πρᾶμα δὲν ἐπῆγαινε καλὰ, δὲν τὸν ἐμελλε μιὰ πεντάρη· θὰ τὰ ξανάβαζε ὅλα τὰ χρήματα στὴ χύτρα, μόλις ἐγύριζε, μέσα σὲ τρεῖς ὥρες, ἂν ὅμως ἀντιθέτως ὅλα ἐπῆγαιναν καλὰ, μόλις ἐφθανε στὸ ἀγνωστο σημεῖο πρὸς τὸ ὁποῖο κατευθυνόταν, θᾶγραφε ἀμέσως στὴ μητέρα του, θὰ τῆς ζητοῦσε συγγνώμη καὶ θὰ τῆς ἐστελνε τὰ πρῶτα χρήματα ποὺ θὰ κέρδιζε.

Κατὰ βάθος εἶχε τελεία συνείδηση ἐκείνου ποὺ ἐσκόπευε νὰ χάμῃ καὶ ἐγνώριζε τὴν αἰτία ποὺ τὸν ἐσπρωχνε· ἤξερα κάλλιστα πῶς ἦταν τεμπέλης καὶ πῶς ὁ πατέρας του δὲν ἔλπιζε τίποτα ἀπ' αὐτόν· μὰ προσπαθοῦσε νὰ δικαιολογηθῇ ἀπέναντι στὸν ἑαυτὸ του.

— Εἶσαι τεμπέλης καὶ ἀκριβῶς γι' αὐτὸ πρέπει ν' ἀλλάξης ζωὴ· νὰ πᾶς ὅπου θὰ ὑπάρχῃ ἐργασία κατάλληλη γιὰ σέ, Γκρισπάρη Λόδο. Προχῶρει.

Καὶ βάδιζε, βάδιζε, χωρὶς νὰ σφάλῃ στὸ δρόμο, τὸ ἓνα βῆμα πίσω ἀπὸ τὸ ἄλλο ἴσια στὸ σκοπό, ὅπως στὴ ζωὴ τὸ ἓνα βῆμα πίσω ἀπὸ τὸ ἄλλο μᾶς ὁδηγεῖ ἴσια πρὸς τὸ θάνατο· καὶ ὅσο προχωροῦσε ἐξεχώριζε τόσο καθαρώτερα, μέσα σ' ἓνα μαῦρο σκοτείνιασμα ἐπάνω στὸ καθάριο μαῦρο τοῦ ὀρίζοντα, τὴν κορυφογραμμὴ τῶν πετρωδῶν

λόφων ἐπάνω ἀπὸ τὸ χωριό, καὶ πίστευε πὼς παρατηροῦσε ἀκόμη στὸ θάθος τοῦ δρόμου, τὸ σπίτι τῆς γυναίκας μὲ τὸ σιδερένιον ἐξώστη ὁλόγυρα.

Μὰ ὅσο ἐπλησίαζε αἰθανόταν κάποιαν ἀμφιβολία γιὰ τὴν καλὴν ἔκβαση τῆς ἐπιχειρήσεώς του. Ἀρχισε νὰ συλλογίζεται τὴ γυναῖκα, ποὺ δὲν ἤξερε, καὶ τὴ φανταζόταν λιγάκι κοντόχονδρη, ρωμαλέα, παχειά, μὲ μεγάλο στῆθος ποὺ ἔπεφτε χυτὰ πρὸς τὴν κοιλιά, ἐπάνω ἀπὸ τὸ δεσμὸ τοῦ κορσέ, μὲ μαῦρα μάτια λίγο αὐστηρά, καὶ λίγα μουστάκια ἐπάνω στὸ χονδρὸ ξεπεταγμένο χεῖλι· μιὰ γυναῖκα ἡλικιωμένη, καλοστεκούμενη, τέλος, ὅπως ἐγνώριζε καὶ τόσες ἄλλες, ὅπως εἶχε δεῖ τὴν τελευταία Κυριακὴ τοῦ Σεπτέμβρη στὴ γιορτῇ τῆς Ἀγίας Ἐλένης, γυναῖκες ποὺ ἀγαποῦσαν ἀκόμη νὰ διασκεδάζουν ἂν καὶ δὲν τὸ ἔδειχναν, καὶ ποὺ κατὰ θάθος, δὲν ἀποστρέφονταν καὶ πολὺ τοὺς ἄνδρες. Σ' αὐτόν, τούλάχιστο, δὲν ἦταν δυσάρεστες, ἢ γιὰ νὰ ποῦμε σωστά, μήτε τοῦ ἀρέσαν μήτε δὲν τοῦ ἀρέσαν, γιὰτὶ ὅλες οἱ γυναῖκες νὰ σκεφθοῦμε καλὰ, εἴτε ὠραῖες εἴτε ἄσχημες, γρηῆς ἢ νέες, ἦταν ὅμοιες γι' αὐτόν.

Ἐμῆπκε στὸ ἔρημο χωριό. Ἕνα σκυλὶ ἀλυχτοῦσε μέσα στὴ βαθειὰ σιγαλιά· σ' ἓνα μικρὸ ισόγειο παραθυράκι ἔλαμπε ἓνα φῶς· ἐκοίταξε, ἐνῶ περνοῦσε ἀπέναντι, καὶ εἶδε μιὰν ἄρρωστη

γυναῖκα, ἐπάνω σ' ἓνα ξύλινο κρεβάτι, καὶ ἓνα κοριτσάκι ποὺ τὴν παραρύλαε.

Δὲν ᾔξερε γιατί οἱ σκέφεις τοῦ ἄλλαξαν χρῶμα· ξαναπαίρνοντας τὸ δρόμο αἰσθανόταν σὰ νᾶταν χαμένος, σὰ νὰ γίνανε τὰ σκότη ὁλόγυ· ρά του πικνότερα ὕστερα ἀπὸ κεῖτο τὸ μικρὸ φῶς.

Ὡς τόσο κάποιο ἄλλο παραθύρι, κάποια θύρα φωτισμένη ἐφώτιζαν κατὰ διαστήματα τὸ δρόμο, ἴσιαμε ἐκεῖ κάτω ποὺ ἄπλωνε ἡ πλατεία· ὅταν ἔφθασε στὸ βάθος ἐξεχώρισε καθαρὰ τὸ σπίτι τῆς Ὀνουφρίας Δάου. Ἦταν ἐκεῖ, ἀπέναντί του στὸ βάθος τῶν λόφων, ἀσπρουλιάρικο, μὲ τὸ περιδέραιο τῶν χρυσωμένων πόμολων στὸν ἐξώστη· ἦταν ἐκεῖ, κλεισμένο, σιωπηλὸ καὶ στέρεο ὅπως ἡ πραγματικότητα.

Κι' αὐτὸς αἰσθάνθηκε νὰ τοῦ χτυπᾷ μὲ ἀγωνία ἡ καρδιά. Τοῦ φαινόταν πῶς ἔφτασε στὴν πηγὴ κάποιου ποταμοῦ, ποὺ ἔτρεχε ἀντίθετα· καὶ στεκόταν ἀκλόνητος καὶ δυνατὸς ὡς κι' αὐτός, ἀποφασισμένος νὰ νικήσῃ, μὰ τὸ ρεῦμα ἔσπαζε ἐπάνω του μὲ μανία, καὶ βαθειὰ ἡ καρδιά τοῦ ἐχτυποῦσε ἀπὸ τὸ φόβο.

Ἐπειτα ἐπέρασε τὴν πλατεία κ' ἐχτύπησε στὴ θύρα τῆς Ὀνουφρίας Δάου, κάτω ἀπὸ τὴν ἐπιγραφή. Ἀπὸ τίς ὁμιλίες τῶν ταξειδιωτῶν ᾔξερε πῶς ἡ γυναῖκα, γιὰ νὰ κάνῃ καλύτερα τὴν εὐκολία τῆς, δὲν εἶχε μήτε ὑπηρέτρια· γι' αὐτὸ λοιπὸν ἦταν βέβαιος πῶς τὸ πρόσωπο ποὺ

πρόβαλε στὸ σκοτεινὸν ἐξώστη γιὰ νὰ τὸν ἐρωτήσῃ ποιὸς ἦταν καὶ τί ἤθελε, θάταν ἐκείνη.

— Εἶμαι ὁ Γρυσπάρης Λόδος, τὸ παιδὶ τοῦ φύλακα τοῦ δρόμου τῆς Ἀγίας Μάργας· ἀνοῖχτε, εἶναι ἀνάγκη ν' ἀγοράσω ἀμέσως μιὰ κουβέρτα μάλλινη γιατί ἡ μητέρα μου ἔχει πνευμονία.

Καὶ τοῦρθε νὰ γελάσῃ γιὰ τὸ αἰφνίδιο παιδαριῶδες τοῦ φέμα· μὰ ξανασοβαρεύτηκε μόλις εἶδε τὸ πρόσωπο ν' ἀποτραβηχτῇ καὶ ἄκουσε ἀμέσως ἔπειτα βήματα μέσα στὸ σπίτι.

— Δὲ θᾶναι ἀλήθεια πὼς μένει μονάχη, — ἐσκέφτηκε· — δὲ θᾶνοιγε τόσο γρήγορα τὴ θύρα. Θὰ μπορούσε καὶ νὰ τὴν σκοτώσουν. Μποροῦσε νὰ τὴ σκοτώσω καὶ νὰ τὴν κλέψω ἐγώ, ὅπως ἐσκότωσαν κ' ἔκλεψαν, τὸ περασμένο βράδυ, τὴν συγγένισσα τοῦ δόκτορα Λέτσης.

Αἰστάνθηκε πάλι νὰ τοῦ χτυπᾷ ἡ καρδιά, καὶ ἓνα πλῆθος ἐξαγριωμένες σκέψεις ν' ἀνακατεῦνται στὸ νοῦ του· ἓνας ἐλαφρὸς ἰδρώτας τοῦ μούσκεψε τὴν ἀπαλάμη. Μὰ μόλις ἀνοίξε ἡ θύρα καὶ στὸ ἔδειο ἐφάνηκε μιὰ ψηλὴ καὶ ωραία γυναῖκα μὲ λευκὸ γυαλιστερό πρόσωπο σὰν Παναγία περικλεισμένη μέσα στὸ μαῦρο κεφαλομάντηλο, μὲ γαλανὰ καὶ ἀμυγδαλένια μάτια ποὺ καθρέφτιζαν τὸ φωτάκι τῆς λάμπας ποὺ κρατοῦσε στὸ χέρι της, αἰστάνθηκε νὰ φεύγῃ σὰ σκιά ἀπὸ τρυγύρω του ὃ

τρόμος τοῦ κακοῦ· αἰσθάνθηκε ἀμέσως πὼς δὲ θὰ σκότωνε, μὰ καὶ πὼς δὲ θὰ πουλιώταν.

Δὲν ἐτόλμησε μήτε νὰ ρωτήσῃ τὴ γυναῖκα ἂν ἦταν αὐτὴ ἡ Ὀνουφρία Δάου· μονάχα εἶδε πὼς τὸ δάπεδο τῆς εἰσόδου ἦταν λευκὸ καὶ γυαλιστερό σὰν τὸ πρόσωπό της, καὶ χτύπησέ τὰ πόδια του στὸ κατῶφλι γιὰ νὰ μὴν πάρῃ μέσα μήτε τὴ σκόνῃ τοῦ δρόμου ποὺ πέρασε.

Ἡ γυναῖκα ἀπομακρύνθηκε χωρὶς νὰ μιλήσῃ· ὅταν ἔφθασε μπροστὰ στὴν εἰσοδο τοῦ ἐμπορικοῦ, στὴν ἀρχὴ τῆς σκάλας στὸ βάθος τοῦ διαδρόμου τῆς εἰσόδου, ἔδωσε τὸ φῶς στὸν Γρυσπάρη.

— Δὲν τὸ παίρνω μέσα, γιατί δὲ θέλει τίποτα ν' ἀνάψῃ καμμιὰ πυρκαγιά· κάμει μου τὴ χάρη νὰ σταθῇς ἐδῶ· θὰ σοῦ φέρω ἀμέσως τὴν κουβέρτα.

Ἐστάθηκε ἐκεῖ, μὲ τὸ λυχνάρι στὸ ἓνα χέρι καὶ τὸ κομπόδεμά του στὸ ἄλλο· καὶ ἀπὸ τὴ θύρα ποὺ ἡ γυναῖκα εἶχε ἀνοίξει ἔνοιωθε νὰ βγαίνει μιὰ μυρωδιὰ καινούριων πανιῶν καὶ μουσχοσάπουνων καὶ τὴν ἔβλεπε ν' ἀνεβαίνει εὐκίνητη ἐπάνω σὲ μιὰ καρέκλα καὶ νὰ τραβᾷ ἀπὸ τό ράφι ἓνα δέμα γαλάζιο· ἔπειτα τὴν εἶδε νὰ ξανακατεβαίνει, νὰ ξετυλίγῃ τὸ δέμα ἐπάνω στὸν μπάγκο, νὰ βγάξῃ καὶ νὰ παίρνῃ στὰ χέρια της τὴν ἀσπρουλιάρικη κουβέρτα τὴ γραμμωτὴ μὲ κόκκινα χαράκια.

— Κοίταξε ἂν σοῦ ἀρέσῃ, αὐτή. Ἀπίθωσε τὸ φῶς ἐπάνω στὴ σκάλα. Καὶ πῶς τὴν ἐπῆρε αὐτὴ τὴν πνευμονία, ἡ μητέρα σου ; Ὁ καιρὸς εἶναι ζεστός.

— Αἶ, νά, ἔτσι ὅπως παίρνει κανεὶς τὶς ἀρρώστιες, εἶπε σοβαρὸς, κοιτάζοντας τὴν κουβέρτα μὲ βεβαιότητα πῶς ἡ μητέρα, ἄρρωστη στὸ κρεβάτι, εἶχε ἀνάγκη νὰ ιδρώσῃ γιὰ νὰ τῆς φύγῃ ἡ πνευμονία.

Ἡ γυναῖκα ἄπλωσε τὴν κουβέρτα στὰ μπράτσα της γιὰ νὰ τὴν δείξῃ καλὰ· καὶ τὸν ἐκοίταξε στὰ μάτια γιὰ νὰ ἰδῇ ἂν ἦταν εὐχαριστημένος· κι' αὐτὸς ἐνόμιζε πῶς τοῦ χαμογελοῦσε, μὲ τὰ γερὰ καὶ λευκά της δόντια μέσα ἀπὸ τὰ κόκκινα χεῖλη· πῶς τὸν ἐκοίταξε καὶ τοῦ χαμογελοῦσε γιὰ νὰ τοῦ ἀρέσῃ!

— Πιάσετην, ζύγιστην, εἶναι μαλλὶ πρῶτης ποιότητος. Ἀπιθῶστε κάτω τὸ φῶς.

Ἔβαλε κάτω, στὸ τρίτο σκαλοπάτι τῆς σκάλας τὸ φῶς καὶ τὸ κομπόδεμα· κ' ἔπιασε ἀπὸ τὴν ἄκρῃ τὴν κουβέρτα, τὴν ἐζύγισε μὲ τὸ χέρι, τέλος ἐβοήθησε νὰ τὴν ξαναδιπλώσῃ, σιωπηλά.

Ἡ σκιά του καὶ ἡ σκιά τῆς γυναίκας, ἐσμύγονταν περίεργα στὸν τοῖχο.

— Σοῦ ἀρέσει λοιπόν ;

— Καλὴ εἶναι. Πόσο ἔχει ;

— Θᾶπρεπε νὰ σᾶς πῶ εἵκοσι δύο φράγκα, μὰ γιὰ σᾶς, ἀφοῦ πρόκειται γιὰ μιὰ τέτοια πε-

ρίσταση, σοῦ τὴ δίνω εἴκοσι. Ἐκράξατε τὸ γιατρό ; Σοῦ τὴ διπλώνω, ἀμέσως.

Τὰ τελευταῖα λόγια ἐρχόνταν μέσα ἀπὸ τὸ ἐμπορικό· εἶχε πιά τυλίξει τὴν κουδέρτα σ' ἓνα μεγάλο φύλλο χαρτὶ γαλάζιο ἐπάνω στὸν μπάγκο, κ' ἔκανε μ' ἐπιδεξιότητα τὸ δέμα. Ὁ ἄνθρωπος ἐπῆρε τὸ κομπόδεμά του· ἐνῶ ἔσκυψε τοῦ φάνηκε πῶς τοῦρθε στὸ κεφάλι ὅλο του τὸ αἷμα. Ὑστερα ἀπὸ τὴν πρώτη ζαλάδα, ἐνοιωσε ἓνα θυμὸ σκοτεινό· δὲν ἤθελε νὰ χάσῃ ἔτσι, βλακωδῶς τὰ χρήματα ποὺ ἡ μητέρα του εἶχε κερδίσει πεντάρια, πεντάρια· εἶχε ὑποσχεθῇ στὸν ἑαυτό του νὰ μὴν τὰ ξοδέψῃ, ὅχι, γιὰ τὸ Θεό, καὶ δὲ θὰ τὰ ξόδευε. Ἐπειτα ἐνοιωσε θλίψη· τοῦ φάνηκε πῶς προδόθηκε ἀπὸ τὴν τύχη, ἀπὸ τὴ γυναῖκα ποὺ δὲν ἦταν γρη῏ καὶ δὲν ἀγόραζε τοὺς ἄνδρες, μάλιστα τοὺς πουλοῦσε μὲ τὸ χαμόγελό της, καὶ ἀπὸ τὸν κόσμον ποὺ τὴ συκοφαντοῦσε· καὶ τέλος ἐσπρώχθηκε ἀπὸ τὸν πόθον νὰ ὀρμήσῃ ἐναντίον της, νὰ τὴν πιάσῃ ἢ τοῦλάχιστο νὰ τὴ χτυπήσῃ μὲ τὸ κομπόδεμά του· μὰ μόλις εὐρέθηκε μέσα στὸ κατ᾽ ἄσχημα εἶδε ἓναν ἄνδρα, χωρὶς ἀμφιβολία κάποιον ὑπηρέτη, πλαγιασμένον σιμὰ στὸν τοῖχον ποὺ ἦταν μεταξὺ τῆς θύρας καὶ τοῦ μπάγκου. Ἀμέσως ἀποτραβήχτηκε ὀπισθοχωρώντας σὰ νᾶταν κλέφτης. Ὁ θυμὸς του ἐκόχλαζε κάτω ἀπὸ τὴν τρομάρα. Ἦθελε τοῦλάχιστο νὰ φύγῃ, νὰ σώσῃ τὰ χρήματα, μὰ ἡ ντροπὴ ἐνικοῦσε τώρα

τὸ φόβο. Ἡ γυναῖκα πιά βρισκόταν ξανὰ ἀπέναντι του καὶ τοῦ πρόσφερε τὸ γαλάζιο δέμα.

Τότε ἠθέλησε νὰ ὑπερασπίσῃ τὸ ὑλάχιστο ἐκεῖνο ποὺ μποροῦσε νὰ ὑπερασπίσῃ δικαιολογημένα, καὶ ὅσο περισσότερο ἀκόμη μποροῦσε.

— Νὰ μοῦ τῇ δώσης δώδεκα δραχμές· δὲν ἀξίζει περισσότερο. (Μετανόησε ἀμέσως ποὺ δὲν εἶπε δέκα).

Ἐκείνη τὸν ἐκοίταξε στενοχωρημένη, αἰφνιδίως γερασμένη.

— Εἶσαι τρελλὸς, παιδάκι μου· μιὰ κουβέρτα ποὺ μοῦ στοιχίζει εἴκοσι φράγκα νὰ σοῦ τῇ δώσω γιὰ δώδεκα;

Τὴν ἐκοίταξε καλὰ στὸ πρόσωπο, ἀπὸ κοντὰ, τόσο ποὺ μονάχα τοὺς χώριζε τὸ τοῖχος τῶν δεμάτων τους· ναί, ἦταν γρη῏α. Κ' ἐπροσπάθησε, τώρα, νὰ τῆς χαμογελάσῃ, νὰ τὴν κολακέψῃ μὲ τὰ μάτια· μὲ μιᾶς ὅλες οἱ κακὲς του προθέσεις τοῦ ξαναγύρισαν στὸ νοῦ.

— Ἄν μπορῆς, καλὰ Ὀνουφρία Δάου, ἂν ὄχι, ὑπομονή. Λοιποῦμαι ποὺ σ' ἀνησύχησα τέτοιαν ὥρα... μὰ μ' ἔστειλαν... μ' ἔστειλαν...

Τὴν ἐκοίταζε μέσα στὰ μάτια, ἤθελε νὰ τῆς μπάσῃ τὴν ἰδέα του μὲ τὸ βλέμμα. Δὲν ἐντροπόταν πιά, μήτε φοβόταν τὸν ἄνθρωπο ποὺ ἔστεκε μέσα· ἀρκεῖ νὰ ἐννοοῦσε ἡ Ὀνουφρία.

Μὰ ἡ Ὀνουφρία δὲν ἐννοοῦσε ἢ δὲν ἤθελε νὰ ἐννοήσῃ. Ἐννοοῦσε μονάχα πὼς ἔπρεπε νὰ

πουλήσῃ τὴν κουβέρτα καὶ νὰ ικανοποιηθῇ μὲ ἓνα λογικὸ κέρδος· ἔσκυψε λίγο τὸ κεφάλι σκεφτικῇ, ὡς ποὺ ἐκόντεψε ν' ἀκουμπήσῃ τὸ μάγουλό της στὸ κομπόδεμα του, καὶ ἐπροσπάθησε νὰ τὸν κοιτάξῃ μ' ἓνα τελευταῖο κολακευτικὸ βλέμμα, μὰ πιά χωρὶς ἐλπίδα.

—Τούλάχιστο δώσε δεκάξι φράγκα· πίστεψε πὼς χάνω τέσσερα φράγκα, μὰ ἀφοῦ ἤρθες τέτοιαν ὥραν, γιὰ τὴ μητέρα σου τὴν ἄρρωστη ... πάρετην, μὲ γειάσου!

—Δὲ μπορῶ, — τῆς εἶπε ἀπομακρινόμενος· καὶ θαρροῦσε πὼς θὰ γλύτωνε μαζί μὲ τὸ κομπόδεμά του· μὰ ἐκείνη τὸν ἀκολοθοῦσε, μὲ τὸ δέμα της, καὶ τοῦ τῶβαζε στὰ χέρια, μὲ τὴ βία.

—Πάει καλὰ, πάρτο, ὅπως θέλεις, ἐπειδὴ εἶναι γιὰ μιὰ μητέρα ἄρρωστη.

Τοῦρθε νὰ φωνάξῃ· δὲν τῶκαμε γιὰτὶ φοβήθηκε τὸν ἄνθρωπο ποὺ θρῖσκόταν μέσα. Στὸ τέλος δὲν τὰ πετοῦσε τὰ χρήματα τῆς μητέρας του· μιὰ κουβέρτα μάλλινη εἶναι πάντα μιὰ κουβέρτα μάλλινη.

Ἐσκυψε λοιπὸν ἐπάνω στὸ λευκὸ δάπεδο· ὅπως εἶχε σκύψει ἐπάνω στὸ μαῦρο χορτάρι τοῦ λιβαδιοῦ, ἔλυσε τὸ δέμα του, ἐδιάλεξε τ' ἀσημένια φράγκα· ἦταν ἀκριβῶς δώδεκα. Καὶ τὰ ἐπρόσφερε στενοχωρημένους στὴ γυναῖκα, βάζοντάς τα στὴν ἀπαλάμη τοῦ χεριοῦ της, χωρὶς νὰ τὴν κοι-

τάζη· καὶ ὥς κι' αὐτὴ ἀπίθωσε στὴ γῆ τὸ δέμα
της, γιὰ νὰ μετρήσῃ τὰ χρήματα, ἐνῶ ἐκεῖνος
ξανάδενε τὸ μανδῆλι του.

ΑΓΡΙΜΙ

"Αν καὶ δὲν ἐπερίμενε κανένα, σὲ κάθε θόρυβο
θημάτων ἡ Ραζαλία ἐσήκωνε τὸ μακρουλὸ κεφα-
λάκι της τὸ τυλιγμένο μέσα σ' ἓνα μαῦρο μανδῆλι
ποῦχε κανταντήσει κιτρινωπό, καὶ περισσότερο
ἀπὸ συνήθεια παρὰ ἀπὸ ἐπιθυμία τοῦ κακοῦ, κατα-
ριώταν ὅλους ὅσους περνοῦσαν ἀπὸ κεῖ. Τὸ συ-
χνότερο περνοῦσαν γυναῖκες μὲ στάμνες στὸ κε-
φάλι καὶ παιδιὰ μὲ λαγίγια στὶς ἀμασκάλες, πού
κατέβαιναν στὸ ποταμάκι κάτω βαθειὰ τῆς κοιλά-
δας ἢ ἀνέβαιναν ἴσια μετὴν πηγὴ ἐπ' αὐτὴν στὸ
βουνὸ γιὰ νὰ πάρουν νερό.

"Ἐπρε εὖ νὰ θαδίσῃ κανεὶς, ἐκείνη τὴν ἄνυδρη
χροنيὰ γιὰ νὰ βρῇ λιγάκι νερό· καὶ τὸ μονοπάτι
ποὺ περνοῦσε πίσω ἀπὸ τὴν κατοικίαν τῆς Ραζα-
λίας, ἀνάμεσα ἀπὸ τὸ κοιμητήριον καὶ τὰ ριζὰ
τοῦ βουνοῦ, ποὺ συνήθως τὸ διάβαιναν κυνηγοὶ
ἢ βοσκοὶ, ὕστερα ἀπὸ τὸν Ἀπρίλη γινόταν πολυ-
σύχναστο τόσο, ποὺ ὥμοιζε σὰ μέγας δρόμος.

Ἀπὸ τὴ θέσιν της, πρὸς τὴν ὁποίαν κατά-
φευγε ζητώντας λίγη δροσιὰ στὴ σκιά μιᾶς δεν-

δροσυστάδος γιὰ νὰ σβύσῃ τὴ θερμὴ τῶν ἐλωδῶν πυρετῶν τῆς, ἡ Ραζαλία λοιπὸν ἐκοίταζε νὰ περνοῦν στὸ γαλανὸ φόντο τοῦ χείλους τῆς κορυφογραμμῆς οἱ σκοτεινὲς εἰκόνες τῶν γρηῶν καὶ τῶν κοριτσιῶν μὲ τὰ χρυσωμένα πεσελιά, ἡ καὶ γυναικῶν ἀκόμῃ καλοστεκούμενων, ποὺ εἶχαν πηγᾶδια καὶ δεξαμενὲς στὰ σπίτια τους καὶ ποὺ ὁμῶς ἐπήγαιναν γιὰ νὰ βροῦνε νερό.

Κάποιο παιδὶ προβάλλοντος ἀπὸ τὸ περιτείχισμα ἐπετοῦσε μιὰ πέτρα στοὺς θάμνους μὲ τὴν ἐλπίδα νὰ βγάλῃ ἀπὸ τὴν τρύπα του κανένα φεῖδι ἢ τοῦλάχιστο νὰ βγάλῃ ἀπὸ τὴ φωλιά τους τὶς γουστερίτσες· μὰ μόλις ἔβλεπε τὸ χλωμὸ κεφάλι τῆς Ραζαλίας, ποὺ μὲ τὸ στεγνὸ πρόσωπό της καὶ τὰ λοξὰ λαμπερὰ μάτια εἶχε πραγματικὰ μιὰν ἀδέσβαιη ὁμοιότητα μὲ κεῖνα τὰ ἔρπετά, ἔφρευγε καταριώμενος ὡς κι' αὐτός.

Ἐκεῖνη τὴν ἡμέρα—ἦταν τέλη τοῦ Μάη καὶ ἡ μεγάλη ζέστη καὶ ἡ θλιβερὴ ξαστεριά τοῦ οὐρανοῦ ἐπρομηνουῦσαν θέρος φοβερῆς δείψας, σιτοθείας καὶ πυρετῶν—τὸ μονοπάτι ἦταν πιὸ πολυσύχναστο ἀπὸ ἄλλες φορές· ὅλοι τώρα ἐπήγαιναν στὶς μακρυνὲς πηγές, γιὰ τὴν πηγᾶδια τοῦ χωριοῦ εἶχαν γενικῶς στύψει.

Ἡ Ραζαλία φορτωμένη τὴ θερμὴ τῆς, ἄπλωνε τοῦ κᾶκου τὰ φλογισμένα χέρια στὸ κιτρινωπὸ χορτάρι γιὰ νὰ δροσιστῇ· δὲν ἤμποροῦσε νὰ στέκῃ πλαγιασμένη, γιὰ τὸ αἷμα τῆς ἀνέβαινε

ὅλο στό κεφάλι κι' ἀκόμη καθισμένη ὅπως ἦταν, μέ τὰ πόδια μαζεμένα καί τὰ χέρια ὁλόγυρα στά γόνατα, ἔδλεπε νά στρυφογυρίζουν ὅλα τριγύρω της, καί τῆς φαινόταν πώς οἱ ἄνθρωποι στό χεῖλος τῆς κορυφογραμμῆς, ἐχόρευαν κρεμασμένοι ἀνάμεσα οὐρανοῦ καί γῆς. Πολύς κόσμος περνοῦσε, καί γι' αὐτό εἶχε περισσότερες εὐκαιρίες νά καταριέται. Ἰδοῦ ὡς καί ὁ ὑπηρέτης τοῦ ἐφημέριου, πού πῆγαινε στή βρύση τοῦ βουνοῦ, μέ τὸ ἄλογο φορτωμένο λαγίνα· ἰδοῦ καί ἡ μητέρα τοῦ Μαθία Σένες τοῦ δημάρχου πού πηγαίνει, ψηλὴ καί σκυθρωπὴ μέ τὴ στάμνα της ἴσια στό κεφάλι σὰ νὰ ἔρπη στὸν οὐρανὸ γιὰ ν' ἀντλήσῃ νερὸ ἀπὸ τὴ βρύση τῆς κοιλάδας· πού νὰ πεθάνουν ὅλοι ἀπὸ τὴ δειψα, πού τὰ σπλάχνα τους νὰ στεγνώσουν σὰν οἱ πυθμένες τῶν πηγαδιῶν, ὅλοι, πλούσιοι καί φτωχοί, γέροι καί παιδιὰ, ὅλοι, ὅλοι ὅσοι τὴν περίπαιξαν, ὅσοι τὴν ἐδιώξαν σὰν λεπριασμένη ἀπὸ τὴν κοινωνία τῶν γερῶν ἀνθρώπων, ὅσοι ἐσήμαναν σάλπιγγες καί ντενεκέδες κάτω ἀπὸ τὸ παραθύρι τῆς τῆ βραδυᾶ τῶν γάμων της. Καταραμένοι ὅλοι.

Καταριώταν, ἔπειτα ἀκουμποῦσε τὸ μέτωπο στά γόνατα κ' ἔκλαιγε. Καί στό βάθος τῆς συνειδήσεώς της ἐσυζητοῦσε μέ τὸ Θεό, σὰ νὰ βρισκόταν ἀπέναντί της ἀκουμπισμένος στό περίτεχισμα σὰν κανεῖς ὑπηρέτης γέρος ἀπὸ κείνους πού πῆγαιναν στή βρύση, μέ λευκὰ γένεια

καὶ μὲ τὴν καμουλίκα τραθηγμένη πρὸς τὰ πίσω ἀπὸ τὸ σχοινὶ τοῦ ξύλινου λαγινιοῦ ποῦ ἐκρεμώταν ἀπὸ τὸ λαιμό τους. Ἐσυζητοῦσε, γιατί τῆς φαινόταν πὼς ἀπὸ τὸ περιτείχισμα ὁ Θεὸς τὴν ἐχτυποῦσε μὲ πέτρες ποῦ τὴν πετύχαιναν στὰ μηλίγγια, στὰ πλευρά, στὰ πόδια, καὶ πὼς σὲ κάθε χτύπημα τῆς ἔλεγε: αὐτὸ γιατί καταριέσαι, αὐτὸ γιατί ἀναθεματίζεις, αὐτὸ γιὰ νὰ θυμᾶσαι πὼς πρέπει νὰσαι καλὴ ἀκόμη καὶ ὅταν ὑποφέρεις.

— Νά, εἶμαι καλὴ, νὰ εἶμαι καλὴ ! Καὶ οἱ ἄλλοι εἶναι καλοὶ ; — ἀποκρινόταν, ἐπαναστατώντας καὶ συγκρατώντας στὸ βάθος τῆς ψυχῆς της μιὰ καλὴ κατάρρα ὡς καὶ γιὰ τὸ Θεό. — Καὶ γιατί δὲν τὸ λέτε ὡς καὶ στοὺς ἄλλους ; Καὶ οἱ ἄλλοι εἶναι κακοὶ κ' εἶναι εὐτυχισμένοι τὸ ἴδιο. Ἐγώ, στὸ τέλος τί ἔκαμα ; Ἐστεφανώθηκα τὸ νεκροθάφτη, γέρο σαράντα χρόνια μεγαλύτερό μου. Μὰ ἂν τὸν παντρεύτηκα ἐγὼ ἤξερα τίς πράξεις μου, κ' ἔπειτα, τί ἔπρεπε νὰ κάμω ; Δὲν εἶχα κανέναν, μήτε πατέρα, μήτε μητέρα μήτε ἀδελφία· μήτε ἐχθροὺς δὲν εἶχα, καὶ μήτε μ' ἤθελε κανεὶς γιὰ ὑπηρέτρια. Γιατί μὲ κάματε νὰ γεννηθῶ φτωχὴ καὶ ἄσχημη ἐσεῖς ; Δὲν εἶχα, μήτε παπούτσια· μήτε ἀποξεσκίδια παπουτσιῶν δὲν εἶχα. Καὶ ὅταν ἐφθασα σ' ἡλικία νὰ λογικεύομαι, δὲν ἐπῆγα τάχα στὸ σπίτι τοῦ παπᾶ καὶ στὸ σπίτι τοῦ Μαθθία Σένες, τοῦ Δημάρχου,

για νά μοῦ δώσουν τούλάχιστο μιὰ θέση ὑπερέτριας ; Πήγαινε πρῶτα καὶ βγάλε τὴ φλοῦδα ἀπὸ τὸ πρόσωπό σου, μοῦ ἀποκρίθηκαν, καὶ ὁ Ματθίας Σένες μοῦ ξαπόλησε τὸ μαυρουλιάρικο σκυλί του ποῦναι σὰ λύκος. Ἀκόμη μοῦ σηκώνονται οἱ τρίχες ὅταν τὸ θυμοῦμαι. Ἦμουν δεκατέσσερω χρονῶν, καὶ δὲ μποροῦσα ἀκόμη νά πάω στὴν ἐκκλησιά, γιατί δὲν εἶχα μήτε παπούτσια μήτε φόρεμα.

Καὶ τότε ἐπῆγα νά προσευχηθῶ στὴν ἐκκλησιά τοῦ κοιμητηρίου, ἀνάμεσα στοὺς νεκρούς, ἀφοῦ δὲ μὲ θέλανε οἱ ζωντανοί. Κ' ἔτσι ὁ μπάρπα Ἀντώνης μ' εἶδε καὶ μοῦπε ἂν ἤθελα νά τὸν στεφανωθῶ. Καὶ τὸν ἐπαντρεύθηκα, καὶ λοιπόν ; ἐγελοῦσαν, ναί, μὰ καναὶς δὲ μοῦ πρόσφερε τὸ χέρι. Καὶ τὰ παιδιὰ μᾶς πετοῦσαν πέτρες, καὶ τὸ βράδυ ἐσήμαιναν σάλπιγγες. Μὰ θάρθουν καὶ γιὰ σᾶς οἱ σάλπιγγες τῆς παγκόσμιας κρίσεως ποὺ νᾶχετε τὸ ἀνάθεμα. Ναί, Θεέ μου, ἔτσι ποὺ τὰ βάσανα νά γίνουν τόσα, ποὺ ὁ ἄνδρας μου νά κλαίῃ ἀπὸ τὴ λύπη, γιὰ κάθε νεκρὸ ποὺ ταφιάζει σὰ νᾶταν παιδί ἢ ἀνεψίδι του. Καὶ τέλος μοῦπε : «Ραζαλία, θὰ πάω στὴν Ἀμερική, ἔτσι κ' ἔτσι καὶ ὅλοι οἱ ἄλλοι πηγαίνουν ἐκεῖ καὶ τώρα δὲν ἔχω πιά δουριά. Θὰ πάω, Ραζαλίχ, παιδάκι μου. Ἐκεῖ στὴν Ἀμερική, εἶναι ἀρρώστιες καὶ πεθαίνουν πολλοί, ἔτσι θὰ μπορέσω νά βρῶ κ' ἐγὼ

ἐργασία.» Καὶ σεῖς τὸ ξέρατε, Κύριε, πὼς ἤθελα νὰ πάω μαζί του· κ' ἐπῆγα ἴσιαμε τὸ λιμάνι, μὰ ἐκεῖνος ἤθελε καὶ δὲν ἤθελε νὰ μὲ πάρῃ μαζί του· τέλος, ἔπειτα, ἐγύρισα πίσω, μὲ τὰ πόδια κ' ἐπερπάτησα ὥς ποῦ μ' ἀνοιξαν τὰ πόδια κ' ἐβγῆκαν ἔξω οἱ σάρκες κ' ἐγύρισα ἐδῶ σὰν ὁ σκυλὸς ἡ ὁ γάτος ποῦ γυρίζουν πάντα στὸ σπίτι τους. Καὶ ἀπὸ τὸν ἄνδρα μου δὲν ἔμαθα τίποτα πιά· δὲν ἤξερε νὰ γράφῃ. Ἐπέρασαν πέντε χρόνια, θὰ πέθανε, κάποιος θὰ τὸν ἐτάφιασε κι' αὐτόν· ἐπῆγα νὰ συμβουλευτῶ τῇ μάγισσα, ἂν πέθανε ἡ ἂν εἶναι ζωντανός ἡ ἂν βρίσκεται μ' ἄλλη γυναῖκα, μὰ ἤθελε ἓνα τάλληρο, ἡ μάγισσα, κ' ἐγὼ ποῦ νὰ βρῶ, Θεέ μου, τὸ τάλληρο; Πέστε το εἰσεῖς ποῦ νὰ βρῶ ἐγὼ τὸ τάλληρο ἀροῦ εἶναι ἄσοδὴ χρονιά καὶ ὥς καὶ ὁ Δήμαρχος, ὁ Μαθθίας Σένες, πάει κυνῆγι γιὰ νὰ στείλῃ ἔπειτα καὶ νὰ πουλήσῃ τὰ περδίκια μετριότατα. Καὶ πῶς νὰ μὴν καταριῶμαι, τότε; Νάτος ἐκεῖ ὁ Μαθθίας Σένες, τὸ κουναδόμουτρο, ποῦ ἀνάθεμάσε κ' ἐσέ κι' ὅσους τρῶνε τίς πέρδικές σου καὶ ἴσιαμε τὰ σκυλιὰ ποῦ ροκανίζουν τὰ κόκκαλά τους.

Μιά εἰκόνα λεπτὴ ἀνθρώπου ἀκόμη νέου, ντυμένου στὰ λινοβάμβακα, μισὰ χωριάτικα καὶ μισὰ κυνηγετικά, ἀνέβαινε ἀπὸ τὸ χωριό· δὲν εἶχε ὅμως μήτε τουφέκι μήτε σκυλί, καὶ μόλις ἔφθασε στὴ στροφὴ τοῦ μονοπατιοῦ, ἀντὶ νὰ προ-

χωρήσῃ πρὸς τὸ βουνὸν, ἐπήδησε τὸ περιτείχισμα καὶ ἐπλησίασε ἴσια πρὸς τὴ γυναῖκα. Ἐκεῖνη ἐσηκώθηκε καὶ ἡ καρδιὰ τῆς χτυποῦσε δυνατά· δὲν εἶχε τίποτα νὰ χάσῃ, τίποτα νὰ φοβηθῇ, καὶ ὁμῶς ἡ ἀσυνείθιστη ἐπίσκεψή τῆς εἶδεν αἰσθημα τρόμου· καὶ ὅταν ἐκεῖνος ἐκάθισε στὸ πλάι τῆς, ἐπάνω στὰ χόρτα, σταυροπόδι, ἀρπάζοντας σὰν μωρουδάκι τὰ χονδρά του πόδια μὲ τὰ χονδρά του χέρια, τὸν ἐκοίταξε ξαφνισμένη. Αὐτὸς ὁμῶς δὲν ἀπαντοῦσε σὲ κεῖνο τὸ βλέμμα· στὸ τριχωτὸ πρόσωπό του, τὸ μαυριδερό, ἦταν τὰ μάτια του ὡραῖα καθαρὰ, ξάστερα, προφυλαγμένα κάτω ἀπὸ τὰ δασὰ φρύδια καὶ ἀπὸ τὸ ἐξογκωμένο του μέτωπο σὰ λάκκοι κάτω ἀπὸ τὰ βράχια· δὲν ἀπαντοῦσε, μὰ τὰ γύριζε μακριὰ κατὰ τὸ λευκὸ χωριὸ ποὺ κοκκίνιζε ἀπὸ τὴ δύση.

— Σοῦ φέρνω νέα ἀπὸ τὸν ἄνδρα σου, — εἶπε ἀμέσως — Νέα ἄσχημα.

— Πέθανε ;

— Πέθανε !

Ἐσκυψε τὸ κεφάλι τῆς, μὰ δὲν ἐκλάψε· ντρεπόταν, ἢ καλύτερα συστελλόταν νὰ κλάψῃ μπροστά στὸν ἄνθρωπο ποὺ τῆς ἔφερε τὰ νέα, σὰ νὰ τὴν εἰδοποιοῦσε γιὰ τὸ θάνατο κανενὸς ζώου.

Κι' ὁμῶς ἐκεῖνος ἐφαίνόταν ἐπηρεασμένος·

δυὸ φορές ἐγύρισε τὸ πρόσωπό του πρὸς αὐτὴν καὶ δυὸ φορές τὸ ἀπομάκρυνε σὰ νὰ μὴμποροῦσε νὰ τὴν κοιτάξῃ· τέλος ἐπῆρε θάρρος, ἐβελαιώθηκε πὼς κανεὶς δὲν ἐπερνοῦσε ἐκείνη τὴ στιγμή, πὼς κανεὶς δὲ θὰ τὸν ἄκουε, καὶ τὴν ἐκόιταξε, μὲ τὰ μάτια μισοκλεισμένα, γεμᾶτα μιὰ γατίσια μαγεία.

— Τὴν ἐπιστολὴν τὴν ἔλαβα ἐγώ, δηλαδὴ ἐγὼ σὰ δήμαρχος, ἐσήμερα· μὰ ἦταν ἀπὸ καιρὸ σὲ ταξεῖδι· ὁ ἄνδρας σου πέθανε τὸν περασμένο χειμῶνα καὶ φαίνεται πὼς ἄφησε κάποιον κομμάτι γῆς. Τί θέλεις νὰ γίνῃ; Θέλεις νὰ πουληθῇ;

Ἐκείνη ἐμαλάκωνε. Ἀμέσως ἐσκέφτηκε πὼς ὁ Ματθίας Σένες ἦταν ἄνθρωπος ἱκανὸς νὰ τὴν ἀνακατέψῃ· ἔπειτα ἦταν ὡς καὶ Δήμαρχος, καὶ σὲ ποιὸν νὰ ἐμπιστευθῇ ἂν μὴ στὸν Δήμαρχο;

— Σὰν πόσο μπορεῖ νὰ ναι; Τριάντα τάλληρα;

Ὁ ἄνδρας ἐγέλασε. Ἦταν πολὺ, πολὺ περισσότερα.

— Εἶναι πολὺ, πολὺ περισσότερα. Δὲν ἠξέρω ἀκριβῶς. Στὴν Ἀμερικὴ εἶναι ἄλλες ἀξίες καὶ ἄλλες ἐδῶ.

Ἐσκεφτόταν, ἀποφεύγοντας τὸ βλέμμα του

πού ὥς τόσο τῆς ἔδινε ἓνα αἶσθημα ἐπιθυμίας. Ἐπρεπε νὰ κλάψῃ γιὰ τὴν εἶδηση; Ὅταν πέ-
ρασαν τόσοι μῆνες ἀπὸ τὸ θάνατο τοῦ ἀνδρός
τῆς ἦταν ἀνώφελο νὰ κλάψῃ κ' ἔπειτα δὲν τὸν
εἶχε κλάφει πιά πιστεύοντάς τον πεθαμένον γιὰ
χρόνια;

Ὁ ἄνθρωπος ξανᾶπε, μὲ φωνὴ σοβαρή:

— Ροζαλία, τώρα εἶναι καιρὸς νὰ μὴ στέ-
κης πιά ἐδῶ, μέσα στὰ χόρτα καὶ στὶς πέτρες,
σὰν ὀχιά. Εἰσαι γυναῖκα πιά· εἶδα στὸ πρω-
τόκολλο, κ' εἰσαι δεκανιὰ χρονῶν. Πρέπει νὰ
βάλῃς μυαλό!

Τὴν ἐχτύπησε μὲ τὸ χέρι στὴν πλάτη, γιὰ
νὰ τὴν κουνήσῃ ἀπὸ τὴν ταραχὴ πού φαινόταν
πὼς τὴν εἶχε πιάσει· ἐκείνη ἐσκίρτησε, καὶ
τέλος σὰ δέντρο σεισμένο ὕστερα ἀπὸ βροχή,
ἄρχισε νὰ κλαίῃ. Δὲν ᾔξερε γιὰτὶ ἐκλαιγε. Ἴσως
ἀπὸ τὴ χαρὰ τῆς γιὰ τὰ χρήματα.

Τὴν ἄφησε νὰ ξεθυμάνῃ, ὥς πού καὶ οἱ
ἄκρες τοῦ μαντηλιοῦ τῆς ἐβράχησαν μὲ τὰ δά-
κρυα καὶ τῆς ἔβαψαν πράσινο τὸ πηγοῦνι· ἔπειτα
ξανᾶπε:

— Τώρα πρέπει νὰ βάλῃς νοῦ· πρέπει ἀκό-
μη νὰ ντυθῇς καὶ στὰ μαῦρα. Ἀργότερα κατε-
βαίνουμε κάτω στὸ σπίτι μου καὶ ἡ μητέρα μου
θα σοῦ δώσῃ λίγα φορέματα ἀπόχηρας· ἔπειτα

σὲ συμβουλευώ νὰ μὴ μιλήσῃς μὲ κανένα, γι' αὐτὴ τὴν ὑπόθεσιν. Εἶναι καλύτερα γιὰ σέ. Δὲν ἔρχεται κανεὶς στὸ σπίτι σου;

— Καὶ ποῖός θέλεις νάρθῃ; Μήτε τὰ σκυλιά... Στέκω ἐδῶ ἔξω πάντα, γιατί ἡ στέγη ἔχει φόβο νὰ πέσῃ.

— Λοιπόν, — εἶπε ἀκόμη πῶς συλλογισμένος, — τώρα πρέπει νὰ στέκῃς μέσα, ὅπως ἀρμόζει σὲ μιὰ χῆρα. Λοιπόν, μπορεῖς νὰ μένῃς στὸ σπίτι μου. Ὁ κόσμος δὲ θὰ πῇ τίποτα, — παρατήρησε, μὰ σὰ νὰ μιλοῦσε μὲ τὸν ἑαυτό του· κ' ἔσεις τὸ κεφάλι ἀγαναχτισμένος. — Κι' ἂν πῇ, τὸν ἀφίνουμε νὰ λέῃ. Εἶναι καιροὶ τώρα πού καθένας κάνει τὴ δουλιὰ του. Ἄν ἐσὺ δυσκολεύεσαι, πάει καλὰ — ἐσυμπέρανε ἀποφασιστικά, — σοῦ προτείνω ἀμέσως ἓνα πρᾶμα. Σὲ στεφανώνομαι!

Ἐκείνη ἐγύρισε τὸ πρόσωπο καὶ τὸν ξανακοίταξε ξαφνιασμένη.

— Εἶναι λοιπόν τόσα τὰ χρήματα, πού ἀνάθεμάσε;

Μὰ ἐκεῖνος ἦταν κατενθουσιασμένος γιὰ τὸ χτύπημά του. Ἀνάπνεε μὲ ἀνακούφηση. Τοῦ φαινόταν πὼς ἔπιασε μιὰ μεγάλη πέρδικα καὶ τὴν κρατοῦσε ἀκόμη ζεστὴ καὶ αἱματωμένη στὰ χέρια του. Καὶ γιατί νὰ περιμεῖνῃ τὸ πέσιμό τοῦ

ἡλίου γιὰ νὰ γυρίσῃ στὸ σπίτι μὲ τὸ κυνῆγι; Σηκώθηκε, λοιπόν, καὶ τὴν ἐτράβηξε ἀπὸ τὸ μπράτσο, παίρνοντάς τὴν κατόπι τοῦ ἀπὸ ἓνα ἔρημικὸ μονοπάτι. Καὶ τὴν ἐκρατοῦσε ἀπὸ τὸ μπράτσο, φοβούμενος μήπως τοῦ φύγῃ.

Ἐκείνη δὲν ἐσκεπτόταν νὰ φύγῃ· ἐσκεπτόταν τὰ χρήματα καὶ περπατοῦσε πηδηχτά, μὲ τὴν ἐντύπωση πὼς ὅλα ἦταν ἀποτελέσματα τοῦ πυρετοῦ.

— Πόσα εἶναι τὰ χρήματα; Τριάντα τάλληρα ὄχι. Πολύ, πολὺ περισσότερα. Ἴσως ἑκατὸ τάλληρα. Τότε μπορῶ νὰ χῶ ὥς καὶ τρία ζευγάρια παπούτσια, τὸ ἓνα καλύτερο ἀπὸ τὸ ἄλλο. Ἴσως ἑκατὸ τριάντα τάλληρα, ἴσως ἑπτὰ χιλιάδες τάλληρα.

Ὁ νοῦς τῆς ζαλιζόταν νὰ σκέφτεται τόσο. Ἐμπρὸς ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν ὁ ἄνθρωπος τὴν ἀφῆσε βάζοντάς τὴν ὁμῶς νὰ περπατῇ μπροστά του· ἔδειχνε πὼς ἐντρεπόταν νὰ πηγαίνει μαζί της. Κι' ἐκείνη ἐπήγαινε μπροστά, ἀφοῦ ἐστάθηκε λιγάκι ἀπέναντι στὸν πάτρινο σταυρὸ τῆς αὐλῆς τῆς ἐκκλησίας γιὰ νὰ κάμῃ τὸ σταυρὸ τῆς.

— Στ' ὄνομα τοῦ Πατρός, τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἀγίου Πνεύματος· νάτο ποὺ μὲ θυμηθήκατε, Κύριέ μου.

Ξανάρχιζε νὰ μιλῇ μὲ τὸ Θεό· μὰ μόλις ἔφθασε στὸ σπίτι τοῦ Σένες, ὅταν ὁ Ματθίας ἔσπρωξε τὴν ἐξώθυρα, ἓνα σκυλὶ ἄρχισε νὰ γαυ-

γίζη, κ' ἐκείνη θυμήθηκε τὸ σκυλὶ, ποὺ τῆς εἶχε
χυμήσει ἐπάνω της, ἄλλοτε. Κι' ἀμέσως ἐσκέ-
φτηκε νὰ φαρμακώσῃ τὸ ζῶο, ἐν ᾧ ἀπὸ συνήθεια
ξανάρχιζε νὰ καταριέται.

Η ΚΑΚΟΠΟΙΟΣ ΔΥΝΑΜΗ

“Όταν ἤμουν κοριτσάκι, θυμοῦμαι, πὼς ἐπιδιώρθωνε κ’ ἐμετξασολάριζε τὰ παπούτσια τὰ δικά μου καὶ ὅλων τῶν παιδιῶν, τῶν «ἀφεντάδων» τῆς γειτονιάς, — πρωτότυπα παπούτσια θηλικιωτὰ, με διπλὴ σειρὰ γάζους λαμπεροὺς σὰν ἀστέρια, — ἓνας γέρος μπαλωματῆς μυστηριώδης, πὺ κατοικοῦσε σ’ ἓνα σαράβαλο λίγο πιὸ πέρα ἀπὸ τὸ σπίτι μου. Ἀπὸ ποῦ ἦρθε, ἀπὸ ποῦ κατὰ γόταν, ὁ μυστηριώδης «μάστορας τῶν παπουτσιῶν» δὲν τῶμαθα ποτέ. Ἐκεῖνο πὺ ξέρω εἶναι πὼς ἐξασκοῦσε ἐπάνω μου κάποιαν ἐπιρροή. Ὑψηλότατος, σκεβρὸς χωρὶς νᾶναι ραχιτικός, — κάποτε ὀρθωνόταν καὶ φαινόταν πὼς ἐμάκραινε θεληματικά του.

Ἐφοροῦσε πάντα, χειμῶνα καὶ καλοκαῖρι, ἓνα φόρεμα σταχτὺ ξεβαμμένο πὺ δὲν τοῦ ἐρχόταν ἐπάνω του, κουμπωμένο στὸ γυμνὸ στῆθος, χωρὶς τὴν πέτσινι ποδιά πὺ φοροῦσε μονάχα

κατὰ τὶς ὥρες τῆς ἐργασίας, καὶ εἶχε ἓνα ὕψος σχεδὸν ξεχωριζόμενο ἀρχόντου ξεπεσμένου.

Κάτω ἀπὸ τὸ μαλακὸ τοῦ καπέλλο, τὸ μακρουλό τοῦ πρόσωπο, μαῦρο ἀνάμεσα σὲ δυὸ τοῦφες ἄσπρα μαλλιά, τὸ ἀκίνητο καὶ ἱερατικόν, ἐθύμιζε τὸ πρόσωπο μερικῶν ξύλινων ἀγίων ποῦ εἶναι στὶς ἐξοχικὲς ἐκκλησοῦλες τῆς Σαρδινίας· ὁμως τὸ στόμα τοῦ ἐζάβωνε συχνὰ ἀπὸ δυσσρέσκεια, καὶ τὰ μεγάλα τοῦ ἀμυγδαλένια μάτια, τὰ νεανικὰ καὶ θλιμένα καὶ τὰ συχνὰ ὡς καὶ ἀπειλητικά, ἐλαμποκοποῦσαν ἀκόμη.

Ἐρχόταν νὰ μᾶς φέρῃ τὰ διορθωμένα παπουτσάκια, τὸ ἓνα ζευγάρι στὸ ἓνα χέρι καὶ τὸ ἄλλο ζευγάρι στὸ ἄλλο· καὶ φαινόταν πῶς αὐτά, ἂν καὶ τόσο μικρὰ κ' ἐλαφριά, βαστοῦσαν τὴν ἰσοροπία στὸ μακρὺ τοῦ καὶ σαλευόμενο κορμί. Ἐρχόταν κ' ἐπαζάρευε συγαλοφώνως τὴν ἀξία μὲ τὴν ἡλικιωμένη ὑπηρέτρια· δὲν ἐσυμφωνοῦσαν ποτέ, κι' αὐτὸς ὕστερα ἀπὸ τὴν πληρωμὴ καθόταν στὴν αὐλὴ προσμένοντας ἓνα ἢ ἀκόμη καὶ δυὸ ποτήρια κρασί. Ἐπροτιμοῦσε τὴ ρακί, κι' ἄδειαζε τὸ ποτηράκι χωρὶς νὰ τὸ κοιτάξῃ, μὲ μιὰ δρεξὴ τρεμουλιαστή· ἐπειτα ἀμέσως ἐτρυφέραине, μεθυσμένος ἀπὸ τὸ πιτό, καὶ δὲν ἐκατόρθωνε πιά νὰ σηκωθῇ γιὰ νὰ φύγῃ.

Μὲ τὰ μεγάλα τοῦ χέρια ἐπάνω στὰ γόνατα καὶ τὸ κεφάλι πάντα σκυμμένο, ἀρχίζε νὰ διη-

γεῖται πράματα παράδοξα στὶς γυναῖκες, πού μαζεύονταν γιὰ νὰ ἐργαστοῦν στὴν αὐλή.

Συχνὰ ἐσήκωνε μὲ μιᾶς τὸ πρόσωπο, ἐκοίταζε τριγύρω κάπως κλεφτὰ γιὰ νὰ βεβαιωθῇ πὼς θρискόταν ἀρκετὸς κόσμος γιὰ νὰ τὸν ἀκούσῃ, κι' ἄρχιζε νὰ μιλῇ γιὰ κάποιο παράδοξο πρᾶμα, πὺ ἐπλαθε ἡ εἰδικότητά του. Ἡ πρώτη πὺ ἐτρεχε ν' ἀκούσῃ τὰ τρομερὰ πράματα πὺ ἔλεγε, ἤμουν ἐγώ. Ὡς καὶ οἱ γυναῖκες ἐπλησίαζαν ; μὲ τὸ βελόνι ἡ τὴ σκούπα στὸ χέρι, καὶ γελοῦσαν, μὰ μὲ κάποια σκιά φόβου δεισιδαιμονικοῦ στὰ μάτια τους. Γιατὶ ὁ γέρος «μάστορας τῶν παπουτσιῶν» ἐκαυχιόταν πὼς μποροῦσε νὰ κάμῃ κακὸ σ' ὅποιον ἤθελε, ἀρκεῖ μονάχα νὰ τὸ ἐπιθυμοῦσε μὲ δύναμη.

— Πρέπει ὁμῶς νὰ μοῦ κάμῃ κανεὶς ἢ νὰ μὲ φοβέριση πὼς θὰ μοῦ κάμῃ κακὸ, ἐννοεῖτε, γουστέρες ἐσεῖς πὺ ἐπιθυμεῖτε νὰ κάμετε τὸ κακὸ κι' ἂν μπορεῖτε τὸ κάνετε μονάχα γιὰ νὰ εὐχαριστηθῇτε πὼς ἐκάματε τὸ κακὸ. Ὁχι, γιὰ μὲ εἶναι σὰν ἓνα σχοινὶ τεντωμένο ἀνάμεσ' ἀπὸ μὲ καὶ τὸν ἐχθρό μου· αὐτὸς θέλει νὰ μὲ πνίξῃ, κ' ἐγὼ πνίγω ἐκεῖνον. Τράβα τράβα, νικῶ πάντα ἐγώ. Ἐτσι σκάζει ὁ σατανᾶς.

Κ' ἐσήκωνε τὰ χέρια κ' ἐσφιγγε μὲ δύναμη τὶς γροθιές, σὰ νὰ τραβοῦσε πραγματικὰ τὸ σχοινὶ πῶπνιγε τὸ νικημένον ἐχθρό κάτω στὰ πόδια του.

— Τώρα θὰ σᾶς διηγηθῶ ..

Κ' ἔλεγε ιστορίες τῇ μιᾷ μὲ μεγαλύτερην ἐν τύπωση ἀπὸ τὴν ἄλλη. Καὶ δὲν ἐπιθυμοῦσε πάντα, σχεδὸν μάλιστα ποτὲ δὲν ἐπιθυμοῦσε τὸ θάνατο τοῦ ἐχθροῦ του· ὅχι, νὰ σκοτώσῃ ἔχει τὸ δικαίωμα μονάχα ὁ Θεός· μὰ οἱ ποιοὶ βαρεῖες δυστυχίες εὑρίσκαν τοὺς καταραμένους ἀνθρώπους ποὺ εἶχαν τὴν ἀτυχία νὰ τὸν πειράζουν ἢ νὰ θελήσουν νὰ τὸν βλάψουν.

Καὶ αἰφνιδίως ξανασείκωνε τὸ μαυριδερό πρόσωπό του πῶμοιαζε σὰν ἀγίου ἐκδικητικοῦ, κοιτάζοντας ὁλόγυρα τοὺς παρευρισκομένους μὲ φοβεριστικὰ μάτια, γιὰ νὰ βεβαιωθῇ πὼς κανένας δὲν τοῦθελε κακό, κανένας δὲν ἀστειευόταν μαζί του ἢ ἀμνέβαλλε γιὰ τὴν καταχθόνια δύναμή του· κι' ἀκόμη ἔσφιγγε τὶς γροθιές, ἔτοιμος νὰ πετάξῃ τὸν καταραμένο βρόχο.

Οἱ γυναῖκες ἔκαναν ἓνα βῆμα κατὰ πίσω· καὶ ποιά ξανάρχιζε τὸ σκούπισμα, ποιά χτυποῦσε πάλι τὸ μαλλί, μὰ ἡ ἀπομάκρινσή τους εἶχε ὅλο τὸν ἀγέρα μιᾶς συνετῆς ἀπομακρίνσεως. Μονάχα ἡ ἡλικιωμένη γρηὰ ἐσήκωνε τὸ μέτωπο μπροστὰ στὸ γέρο καυχησιάρη.

— Θέλετε νὰ πῆτε πὼς εἴσαστε πάντα ἀνθρώπος δυνατός. Φαίνεται ἀπὸ τὴν κατάντια σας.

— Τὸ ἐπάγγελμά μου εἶναι ἐλεύθερο, -ἀπαντοῦσε μὲ περιφρόνηση. — Ἐγὼ δὲν εἶμαι δοῦλος, κ' ἐργάζομαι γιὰτὶ θέλω, μὰ τὸ βράδυ εἶμαι σὰν

ἀφέντης κι' ἂν θέλω νὰ κοιμηθῶ κοιμοῦμαι, ἂν ὄχι πηγαίνω περίπατο, διασκεδάζω· ἂν θέλω πηγαίνω καὶ χορεύω, ἂν θέλω πηγαίνω καὶ τραγουδάω, ἂν θέλω πηγαίνω στὶς γυναῖκες, ἂν θέλω καβαλλικεύω ἓνα ἄλογο καὶ πάω σὲ κάποια στάνη καὶ λέω στοὺς βοσκούς: "ὦι, γλεντᾶμε! Κι' αὐτοὶ σφάζουν τὸ πιὸ ὠραῖο ἀρνί, τὸ ψήνουν, καὶ τρῶμε καὶ πίνουμε, καὶ γελοῦμε ἴσιαμε τὸ πρωτῆ.

Ἐμιλοῦσε στὰ σοβαρά· ἐτρυφέρανε ξανά, χωμένος μέσα στὴν πλανερὴν εὐτυχία του· μὰ ἡ γυναῖκα τὸν ξανάφερε στὴν πραγματικότητα μετὰ τὰ ἐξερεθιστικὰ λόγια της.

— Αὐτὸ συμβαίνει ὅταν μεθᾶτε· τότε ὅλα εἶναι εὐκόλα, καὶ ὥς καὶ οἱ φρενόπληχτοι ἔχουν ἄλογα καὶ στάνες ..

Μιὰ φορὰ ἐσηκώθηκε ἀπειλητικός, ἀκουμπώντας τὰ χέρια πίσω στὸν τοῖχο.

Τὰ μάτια του λαμποκοποῦσαν ἀπὸ θυμό. Ἐγὼ ἐφοβήθηκα· ἐφοβήθηκα μήπως ἐπιθυμήσῃ κακὸ τῆς ὑπηρέτριας, τὴν ὁποίαν ἐγὼ ἀγαποῦσα πολὺ. Τὴν εἶχαμε στὸ σπίτι εἴκοσι χρόνια, κ' ἔκλαιγα κ' ἐκρυδόμευν στὸ πλευρό της καὶ κάποτε κάτω ἀπὸ τὸ φουστάνι της, ὅταν ἡ μητρικὴ τιμωρία μ' ἀπειλοῦσε.

Καὶ ἀκριδῶς ἐκείνο τὸ χρόνο, κατὰ τὴν ἀρχὴ τοῦ χειμῶνα, ἀρρώστησε. Εἶχε ἀπλὸ βρογχίτη·

μὰ ἐγὼ ἐσκεφτόμουν τὸν τρομερὸ «μάστορα τῶν παπουτσιῶν» ποὺ ἦταν κλαισμένος στὸ καλύδι του σὰ μάγος μέσα στὴ σπηλιά, καὶ ἀφοσιωμένος στὸ κακοποιὸ ἔργο του. Θαρροῦσα μὲ τὴ φαντασία μου πῶς αὐτὸς ἐνεργοῦσε νὰ πεθάνῃ ἡ γυναῖκα. Τελευταῖα εἶχε χτυπήσει στὴ θύρα μας, μιὰ νύχτα, ἐνῷ ὅλοι βρισκόνταν στὸ κρεβδᾶτι, γιὰ νὰ ζητήσῃ φωτιά· κι' αὐτὴ τὸν ἐπεργέλασε ἀπὸ τὸ παραθύρι, ἐρωτώντας τον ἂν ἦταν καθαλλάρης, καὶ ἂν ἐπῆγαινε νὰ ξεφαντώσῃ μὲ τοὺς κυρίους φίλους του. Τὴν ἴδια στιγμή ἀκούστηκε κακὰ. Ἴσως εἶχε κρουολογήσει στὸ παραθύρι. Ἦταν ἓνας χειμῶνας ψυχρότατος· ἐχιώνιζε ἀπὸ δεκατέσσερης ἡμέρες, κι' ἂν σταματοῦσε καμμιά νύχτα, ὁ πάγος ἦταν τόσοσ, ποὺ τὴν ἄλλην ἡμέρα οἱ ἄνθρωποι πηγαινοέρχονταν καθαλλάρηδες στοὺς δρόμους γιὰ νὰ ποδοπατήσουν τὰ χιόνια καὶ νὰ τὰ κάμουν νὰ λυώσουν. Στὶς ἐξοχὲς τὰ ζῶα φοφοῦσαν ἀπὸ τὸ κρύο κι' ἀπὸ τὴν ἔλλειψη τροφῆς· καὶ ὁ κόσμος στὸ χωριό εἶχεν ἄρρωστήσει. Αὐτό ὅμως δὲ μ' ἐμπόδιζε νὰ σκέφτομαι τὰ μάγια τοῦ «μαστόρου τῶν παπουτσιῶν». Μάλιστα, κάποτε, σὲ κεῖνες τὶς κρυερὲς ἡμέρες, τὶς ἄσπρες, ποὺ εἶχαν μιὰν ἐξακολουθητικὴ, σταθερὴ, ἀτέλειωτη μελαγχολία, μὲ τὸ πρόσωπο στὰ τζάμια ποὺ τ' ἀχνίζε ἡ

ἀναπνοή μου, δίνοντας στήν ἐξωτερική θεά τοῦ τοπίου ἐμφάνιση ἀκόμη πιό φανταστική, εἶχα τὴν ἐντύπωση πὼς ὅλα τὰ πράγματα ἦταν «μαγεμένα» μ' ἓνα κακοποιό μάγι, καὶ πὼς αὐτὸς δὲν ἦταν ἀμέτοχος σὲ κεῖνο τό μοχθηρό ἔργο.

Μιὰ νύχτα ἦρθε ὁ παπᾶς νὰ ἐξομολογήσῃ τὴν ἄρρωστη. Ἔπειτα ἐκάθισε μαζί μας γύρω ἀπὸ τὸ τζάκι. Ὅλοι ἦτανε θλιμμένοι· ἡ μαύρη του εἰκόνα ἐπαράσταινε τὸ θάνατο ποὺ ἦρθε νὰ καθίσῃ στήν ὀγνίστρα μας. Ἐγὼ δὲν ἀποκοιμήθηκα γρήγορ· ἐκεῖνο τό βράδυ θυμοῦμαι, ἦταν ὁ δέκατος ἑβδόμος Ἰανουάριος, τό βράδυ τοῦ Ἀγίου Ἀντωνίου. Στὸ βάθος τοῦ δρόμου, ἂν καὶ κατὰ συνήθεια ἡ νύχτα ἦταν παγερή καὶ τὴν ἐτάραξε ὁ ἄνεμος τῆς τραμουντάνας, μιὰ οἰκογένεια χωρικῶν εἶχε ἀνάψει μεγάλη φωτιά, τάμα πρὸς τιμὴ τοῦ Ἀγίου, στὴ μεσολάβαση τοῦ ὁποίου ὀφειλόταν ἂν κανένα κοριτσάκι βαρεῖα καμμένο ἐγιατρευόταν χωρὶς καμμιὰ βλάβη.

Ἄλλες ἀναμμένες φωτιές στοὺς δρόμους τοῦ χωριοῦ ἐσήκωναν ἐπάνω ἀπὸ τὰ λευκὰ καὶ μαῦρα σπίτια ἓνα φέγγισμα σκοτεινό, ποὺ ἐκοκκίνιζε τὰ χιόνια· ὁ καπνὸς ἀνέβαινε ὥς ποὺ συσμιγόταν μὲ τὰ κινούμενα σύννεφα· καὶ φαινόταν πὼς οἱ ἄνθρωποι ἀναψαν πυρκαγιὰ γιὰ νὰ δυαλυθῇ ὁ πάγος καὶ νὰ λευθερωθοῦν τέλος ἀπὸ τὰ σκληρὰ

μάγια τοῦ χειμῶνα. Μὰ ὁ ἀγέρας ἐμάνιζε ὅλο καὶ δυνατότερα, ἀρπάζοντας τό κάθε τι, σύννερα, καπνό, κομμάτια φλόγες τό σκουσμάρι τῶν παιδιῶν, τὰ γέλια τῶν γυναικῶν, τόν ἤχο τῆς φουσαρμόνικας, καὶ τᾶπαιρνε μ' ἓνα τρέξιμο φανταστικό.

Καὶ στό σπίτι μου βρισκόταν ὁ θάνατος. Ἐκοίταξα, μέ γυμνά τὰ πόδια, ἀπὸ τό κλειστό παραθύρι, φθονώντας τὰ παιδιὰ ποὺ διεσκέδαζαν καὶ ζεσταίνονταν χορεύοντας μέ τὸν ἄνεμο· κ' ἐνῶ θαρροῦσα πῶς ἐκεῖνα βρισκόνταν σ' ἓναν κῆπο γεμᾶτον ἄνθη κόκκινα, καὶ χρυσῆς πεταλοῦδες, ἐγὼ ἐχτυποῦσα τὰ δόντια ἐναντίον τοῦ ἀνέμου μέ τὸν πόθο νὰ τὸν δαγκάσω, κ' ἐσκιεφτόμουν πῶς ἂν ἡ ὑπηρέτρια ἦταν καλὰ, θὰ μ' ἔπαιρνε κάτω κρυφά, τυλιγμένη στό φουστάνι της, προστατευοντάς με μέ τό πλευρό της, κάτω, γιὰ νὰ διασκεδάσω λιγάκι στό νυχτερινό πανηγύρι.

Τό ἔγκλημα ἦταν ὁ λάκερο τοῦ κακοποιοῦ «μαστόρου τῶν παπουτσιῶν». Τὸν ξανάβλεπα, μέ τό στόμα κλειτμένο, τό κεφάλι στημένο ἴσια μέ τό στῆθος, τίς γροθιές σφιγμένες γιὰ νὰ τραβῇ τὸ κακοποιό σχοινί. Αἰσθανόμουν πῶς τὸν μισοῦσα, ὅπως μισοῦσα τό χειμῶνα, ὅπως μισοῦσα τό θάνατο. Μὰ ἦταν δυνατό πῶς δὲ μπορούσε νὰ τὸν νικήσω; Ἀφοῦ ἦταν τόσο ἀδύνατος ποὺ τὸν δάραине ἓνα ζευγάρι παπούτσια καὶ τὸν μεθοῦσε μιὰ γουλιὰ ρακί; Αἰφνιδίως ἐπόθησα τό θάνατό του. Ναί,

νὰ πεθάνῃ, αὐτὸ τὸ βράδυ, καὶ ἔτσι νὰ γλυτώσῃ ἢ γυναιῖκα. Ἦταν σὰ νᾶχα παραίσθησις. Μοῦ φαινόταν πὼς εἶχε ριγμένο τὸν κακοποιὸ βρόχο του στὸ σπῖτι μας· μὰ τὸν εἶχα πιάσει ἐγώ, καὶ τὸν τραβοῦσα, ὅπως εἶχε πεῖ ἐκεῖνος, γιὰ νὰ νικήσω τὸν ἐχθρὸ. Δύναμη ἐναντίον δυνάμεως· ὡς πού ἡ ἄλλη ὑπηρέτρια, μπαίνοντας στὸ δωμάτιο, ἐκλείσει τὰ παραθυρόφυλα καὶ μ' ἔσπρωξε νὰ πάω στὸ κρεβάτι. Κι' ἀμέσως, ὅπως ὕστερα ἀπὸ μεγάλη κούρησι, ἀποκοιμήθηκα.

Τὸ ἴδιο βράδυ ἡ ἄρρωστη ἐκαλυτέρεψε καὶ ὁ γέρος εὐρέθηκε νεκρὸς στὴν καλύβα του. Δὲν τὸν ἔβλεπαν γιὰ μερικὲς ἡμέρες, καὶ οἱ νέοι πού βγῆκαν νὰ διασκεδάσουν γύρω ἀπὸ τὶς φωτιές, καθὼς ἐκεῖνος δὲν ἀπαντοῦσε στὰ καλέσματά τους, ἔρριξαν μέσα τὴ θυρίτσα του.

Ἐγὼ δὲν ἐτρόμαξα πολὺ· μονάχα μοῦ φαινόταν πὼς ἐπῆγα πολὺ ἄργά. Ἐθυμῆθηκα τὰ λόγια του: «νὰ σκοτώσῃ δικαιούται μονάχα ὁ θεός». Μὰ τώρα τὸ πρᾶμα ἐγίνε· κ' ἐνῶ ἐφοβόμουν γιὰ τὴν τρομερὴ μου εὐθύνη, κατὰ βάθος, ἐύχαριστιόμουν σκεπτόμενη πὼς ὁ βρόχος τοῦ γέρου ἐμεινε στὰ χέρια μου. Μποροῦσα νὰ ἐξυ-

πηρετήσω τὸν ἐαυτό μου ἀπὸ τώρα κ' ἐμπρός...

Μὰ τὸ βραδάκι ὁ γιατρός ἦρθε νὰ ἐπισκεφθῇ
τὴν ἄρρωστη καὶ εἶπε πὼς ὁ γέρος εἶχε πεθάνει
ἐδῶ καὶ τρεῖς ἡμέρες.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ὁ τοκογλύφος.....	σελ.	3
Τὸ παιδί πὺν κρύφτηκε.....	»	12
Ὁ θησαυρὸς.....	»	34
Κάτω ἀπὸ τὰ φτερά τοῦ Θεοῦ....	»	47
Ὁ νοικοκύρης.....	»	57
Ἐπιστροφή.....	»	70
Δρᾶμα.....	»	80
Ἐκεῖνο πὺν ἔγινε, ἔγινε.....	»	94
Τὸ καταραμένο σπίτι.....	»	108
Τὸ κεντισμένο μαξιλάρι.....	»	121
Τὰ μάγια.....	»	131
Ἕνας ἄνδρας καὶ μιὰ γυναῖκα....	»	144
Ἀγρίμι.....	»	161
Ἡ κακοποιὸς δύναμη.....	»	173

